ฤๅษีพากย์สงเคราะห์

แปลยกศัพท์มคธเป็นไทยเรียงไทยเป็นมคธ

พร้อมทั้งสัมพันธ์ ภาคที่ ๑ และที่ ๒ จบ

พิมพ์จำหน่ายปลีกและส่งที่

โรงพิมพ์ เลียงเชียง

เลขที่ ๒๐๑ ถนนบำรุงเมือง ตอนประตูผี

พระนคร

ราคาเล่มละ ๑๐ บาท

Institut Bouddhique
Bibliothèque
Enregistré Nº 1.4.
du 5. 1. 51

อุภัยพากย์สงเคราะห์

แปลยกศัพท์มคธเปนไทย ไทยเปนมคธ

พร้อมทั้งสัมพันธ์ ภาคที่ ๑ และที่ ๒ จบ

พิมพ์จำหน่ายปลีกและส่งที่

โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง

เลขที่ ๒๐๑ ถนนบำรุงเมือง

ตอนระหว่างเสาชิงช้ากับประตูผี พระนคร

ราคาเล่มละ ๑๐ บาท

พ.ศ. ๒๔๘๑

คำนำ

การที่ข้าพเจ้าเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ขึ้น ก็เพื่อจะนำความสะดวกมาให้แก่กุลบุตรผู้แรกศึกวิชาแผนกนี้ เพราะการเรียนแปลหนังสือมคธภาษา ย่อมไม่เป็นการง่ายสำหรับผู้แรกเริ่มเรียนในชั้นต้นย่อมจะรู้สึกอึดอัดใจมิใช่น้อย ด้วยเหตุที่ยังมิได้รู้อรรถรสของการแปลศัพท์และนอกจากเรียนวิธีแปลศัพท์แล้ว ยังต้องเรียนวิธีผูกคำพูดในภาษานั้นเข้าให้เป็นพากย์ ซึ่งเรียนว่าวากยสัมพันธ์ วิธีนี้เป็นหลักสำคัญส่วนหนึ่ง ซึ่งจะต้องเรียนให้เป็นคู่กันกับแปลศัพท์ ทั้ง ๒ อย่างนี้ ถ้าหากว่าผู้ศึกษายังมิได้รับคำแนะนำจากท่านผู้รู้ก่อนแล้ว ก็ไม่สามารถที่จะเรียนรู้โดยลำพังตนเองได้ อาศัยปรารภเหตุที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เพื่อจะตัดความหนักใจและความลำบากของผู้แรกศึกษา ที่จะต้องเที่ยวหาอาจารย์แนะนำ และเพื่อผดุงความรู้ความเข้าใจของผู้แรกศึกษาให้ง่ายขึ้น ข้าพเจ้าจึงได้เรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ขึ้น และให้นามหนังสือเล่มนี้ว่า “อุภัยพากย์สงเคราะห์” เพราะเป็นหนังสือเกี่ยวแก่การแปลและสัมพันธ์ด้วย หวังว่าหนังสือเล่มนี้คงจะอำนวยผลและนำความสะดวกสบายสู่ท่านที่มีไว้เป็นคู่มือไม่มากก็น้อย

อนึ่ง วิธีแปลและวิธีสัมพันธ์ เชื่อแน่ว่าคงไม่ลงรอยเดียวกันทุกแห่ง เพราะต่างคนต่างมีความเข้าใจยิ่งต่างสำนักแล้วยิ่งต่างออกไป สุดแล้วแต่ความเห็นชอบของบุคคล ถึงหนังสือเล่มนี้ก็อยู่ในวงนั้น อาศัยเหตุนี้ หากว่าความขาดตกบกพร่องปรากฏมีอยู่ใน

หนังสือเล่มนี้ หวังว่าคงได้รับอภัยและความกรุณาจากท่านผู้มีเชาว์ช่วยแก้ไขเพิ่มเติมด้วย ข้าพเจ้าจะขอบใจท่านมาก ๆ

บัดนี้ นายโปย ยี่ห้อเลี่ยงเชียง ได้ทราบความประสงค์ จึงขอเป็นผู้รับพิมพ์ และขอกรรมสิทธิ์จากข้าพเจ้าด้วย จึงตกลงอนุญาตให้ตามความประสงค์

ณรงค์แสง "เปรียญ"

วันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๔

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อุภัยพากย์สงเคราะห์

คำอธิบาย

การเรียนอุภัยพากย์ปริวัตน์นั้น ได้แก่การหัดแปลมคธภาษาซึ่งท่านได้เรียบเรียงไว้เป็นประโยคให้เป็นภาษาไทย สำหรับจะให้เข้าใจในคำพูดของภาษานั้น ซึ่งเรียกกันว่าแปลมคธเป็นไทย ก็แต่ว่าจะเรียนฉะเพาะแปลมคธให้เป็นไทยอย่างเดียวเท่านั้นยังไม่พอ เพราะผู้ศึกษาจะไม่ชำนาญในการใช้ศัพท์ และวิธีเรียงประโยคของภาษามคธ เพราะฉะนั้นจึงให้กลับภาษาไทยให้เป็นประโยคภาษามคธอีก เพื่อจะผะดุงความรู้ให้กว้างขวาง และมีความชำนาญในการเรียมคธภาษาอีกประการหนึ่ง เมื่อผู้ศึกษามีความเข้าใจในวิชาทั้งสองแผนกนั้นแล้ว จำเป็นซึ่งจะต้องเรียกผูกคำพูดนั้น ๆ เข้าให้เป็นพากย์ ซึ่งเรียกว่าสัมพันธ์ วิธีนั้นได้แก่การผูกศัพท์ซึ่งกระจายกันอยู่เข้าให้เป็นลำดับ ให้เกี่ยวเนื่องกันเป็นสายดุจลูกโซ่ เพื่อจะให้รู้ความเกี่ยวเนื่องของคำพูดนั้น ๆ เพราะฉะนั้นรวมวิธีเรียนในวิชาแผนกนี้มีอยู่ ๓ อย่าง คือแปลมคธเป็นไทยอย่าง ๑ กลับไทยเป็นมคธอย่าง ๑ สัมพันธ์อย่าง ๑ ทั้ง ๓ อย่างนี้ย่อมมีวิธีและข้อบังคับหลาย ๆ อย่าง จะแสดงไว้ในที่นี้เพื่อเป็นการสำเหนียกของผู้ศึกษาต่อไป ฯ

วิธีแปลมคธเป็นไทย

ก่อนแต่จะแปลมคธเป็นไทย ผู้ศึกษาพึงดูให้ตลอดเสียก่อน คือ

ในประโยคที่ตนจะแปลนั้นถึงไหน และมีศัพท์อะไรบ้างในประโยคนั้น ถ้ามีบทอาลปนอยู่ในประโยคก็พึงยกเอาขึ้นแปลก่อน ถ้ามีนิบาตซึ่งเป็นต้นของข้อความอยู่ ก็พึงแปลต่อไปในลำดับแห่งอาลปนแล้วจึงแปลบท ปฐมาวิภัตติ ที่เป็นประธานในประโยคนั้น แล้วพึงตรวจดูบทวิเสสนะของประธานต่อไป ถ้ามีก็พึงแปลในลำดับแห่งตัวประธานจนหมด เว้นไว้แต่ตัววิเสสนะที่อยู่ภายหลังกิริยา เอาไว้แปลในลำดับที่มาถึงเข้า ต่อนั้นพึงดูบทที่เนื่องด้วยวิเสสนะ ถ้ามีก็พึงแปลเสียในลำดับแห่งวิเสสนะ ถ้าไม่มีก็พึงแปลกิริยาต่อไป ฯ ถ้าไม่มีอาลปน พึงแปลนิบาตเป็นที่ ๑ ถ้าไม่มีนิบาตพึงแปลประธานเป็นที่ ๑ ตามลำดับไป (ในที่นี้เป็นลักษณะของการแปลประโยคยาว ๆ ที่มีกิริยาประธาน และอื่น ๆ อยู่พร้อมมูล) ถ้าในประโยคที่ไม่มีกิริยาเป็นแต่ประโยคลิงคัตถ ก็พึงตรวจดูศัพท์ที่เป็นตัวประธานอันประกอบด้วยปฐมาวิภัตติ แล้วยกขึ้นแปลก่อน และดูแปลต่อไปตามลำดับดังกล่าวแล้ว ฯ

อนึ่งการแปลนี้ ต้องยึดหลักของภาษาเป็นเกณฑ์ คือจะแปลอย่างใดจึงจะได้ความดีตามภาษานิยม มีข้อความไม่ขัดหู พึงถือเอาความเช่นนั้น เพราะบรรดาศัพท์ทั้งหลาย ย่อสามารถจะยักย้ายเปลี่ยนแปลงแปลได้หลายนัย เช่นศัพท์หนึ่ง เมื่อประกอบวิภัตติลงไปแล้วย่อมมีรูปศัพท์เหมือนกันก็มี ฉะนี้จึงเป็นการยากที่จะทำให้เข้าใจได้ว่าวิภัตติอะไร เช่น ชนานำ ศัพท์นี้มีรูปเหมือนกัน ๒ วิภัตติ คือ จตุตถี และ ฉฏฐี ถ้าจะต้องการแปลให้ถูกสำเนียงอายตนิบาต ก็ต้องอาศัยศัพท์ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับศัพท์นั้น เช่น ชนานำ วจนำ จะต้องแปลว่า คำของชนทั้งหลาย ชนานำ ต้องแปลเป็นฉฏฐีวิภัตติ เพราะวจนำ เป็น

ปฐมาวิภัตติเป็นตัวประธาน' ชนานำ เป็นศัพท์เกี่ยวเนื่องกับ วจนำ ออกจาก ชน ศัพท์ซึ่งแปลว่า ชน และ วจนำ ออกจาก วจนะ ศัพท์แปลว่าคำ ฉะนั้นเมื่อรู้ว่าศัพท์คือ ชน และคำเกี่ยวเนื่องกัน จะใช้อายตนิบาตอย่างไรจึงจะได้ความตามภาษานิยม จึงจำต้องแสดงความว่าคำของชนทั้งหลาย จะเป็น คำแก่ชนหรือคำเพื่อชนดังนี้ ไม่ได้ เพราะขัดต่อภาษานิยม ที่ได้ยกตัวอย่างมานี้ ก็พอเป็นสังเขป แม้ศัพท์อื่นในที่ต่อ ๆ ไป ขอผู้ศึกษาพึงอาศัยหลักตามที่ได้อธิบายมานี้ เป็นเครื่องพิจารณาดูเถิด ฯ

วิธีกลับภาษาไทยเป็นมคธ

การที่กลับภาษาไทยเป็นมคธนี้ ย่อมเป็นข้อที่ทำให้ยากใจแก่ผู้แรกศึกษามิใช่น้อย เพราะผู้ที่ไม่เข้าใจลักษณะวิธีดำเนินรูปของประโยคก็ย่อมไม่แน่ใจ ทั้งเป็นภาษาที่ตนไม่สู้ชำนาญด้วย จึงทำให้ขัดข้องใจ ฉะนั้นก่อนแต่จะกลับภาษาไทยเป็นมคธ จึงค่อย ๆ พิจารณาความที่ละศัพท์ ๆ แล้วพึงหาศัพท์ในภาษามคธมาเทียบเข้ากลับภาษาไทยได้แก่ศัพท์อะไร เป็น ลิงค์ วจนะ วิภัตติ อะไร แล้วพึงประกอบให้ถูกต้องตาม ลิงค์ วจนะ วิภัตติ นั้น ๆ ตามหลักของไวยากรณ์ เช่นภาษาไทยว่า ศิษย์ทั้งหลาย ของอาจารย์เช่นนี้ พึงพิจารณาดูว่าคำว่า "ศิษย์" ได้แก่ศัพท์มคธว่าอย่างไร คำว่า "อาจารย์" ได้แก่ศัพท์มคธอย่างไร และทั้ง ๒ ศัพท์นั้นเป็น ลิงค์ วจนะ วิภัตติอะไร ศิษย์ได้แก่ศัพท์มคธว่า สิสฺส เป็น ปุลิงค์ มีคำว่า ทั้งหลาย อยู่ด้วย จึงรู้ได้ว่าเป็น พหุวจนะ และเป็น ปฐมาวิภัตติ เพราะเป็นตัวประธาน

เมื่อรู้เช่นนี้แล้ว พึงประกอบ สิสฺส ศัพท์ ให้เป็นปฐมาวิภัตติ พหุวจนะ ก็สำเร็จรูปเป็น สิสฺสา คำว่า อาจารย์ ได้แก่ศัพท์มีคธว่า อาจริย เป็นปุลิงค์ ไม่มีคำว่าทั้งหลาย จึงเป็น เอกวจนะ เป็นฉฏฺฐี วิภัตติ เพราะมีคำว่า (ของ) ซึ่งเป็นสำเนียงอายตนิบาตของ ฉฏฺฐี วิภัตติ ปรากฏอยู่จึงประกอบ อาจริย ศัพท์เป็น ฉฏฺฐีวิภัตติ เอกวจนะ สำเร็จรูปเป็น อาจริยสฺส ฯ แต่วิธีที่จะเรียกศัพท์ใดไว้ในนั้น ขอผู้ศึกษาพึงพิจารณาดูตามกฎมาติกาของอุภัยพากย์ ซึ่งข้าพเจ้าได้คัดรวบรวมไว้ดังต่อไปนี้ ฯ

๑. วิธีเรียงความภาษามคธ ไม่เหมือนเรียงภาษาไทย ใช้กลับกันเช่นคำไทยว่า สาวก ของพระพุทธเจ้า คำมคธต้องเรียงกลับกันว่า ของพระพุทธเจ้า สาวก ดังนี้ ฯ

๒. คุณนามของนามบทใด ต้องมี ลิงค์ วจนะ วิภัตติ เหมือน ลิงค์ วจนะ วิภัตติ ของนามนามบทนั้น เรียงไว้หน้านามนามบทนั้น ดังนี้ อุจฺโจ รุกฺโข ต้นไม้สูง อุจฺเจ รุกฺเข สกุณา นกทั้งหลายบนต้นไม้สูง ฯ

๓. กิริยากิตติ์ที่ไม่ใช่ อพฺยย ของนามนามบทใด ต้องมี ลิงค์ วจนะ วิภัตติ เหมือน ลิงค์ วจนะ วิภัตติ ของนามนามบทบทนั้น เหมือนกับคุณนามที่แสดงมาแล้ว แต่เรียงไว้หลังนามนามดังนี้ ปุตฺโต ชาโต บุตร เกิดแล้ว มีดา ตุฏฺโฐ บิดายินดีแล้ว ฯ

๔. เอกศัพท์ซึ่งเป็นสงฺยา เป็นเอกวจนะอย่างเดียว ตั้งแต่ทุวิ จนถึง อฏฺฐารส เป็นพหุวจนะอย่างเดียว ตั้งแต่ เอกูนวีสติ ถึง อฏฺฐานวุติ เป็นเอกวจนะ อิตถิลิงค์อย่างเดียว แม้เข้ากับศัพท์ที่เป็นพหุวจนะ

ลิงค์อัน ก็คงอยู่อย่างนั้น ไม่เปลี่ยนไปตาม ดังนี้ เอโก ชโน ชน ผู้เดียว เทฺว ชนา ชนทั้งหลาย สอง ปญฺจตฺติสาย ชนานำ ลาโภ อุปฺปนฺโน ลาภเกิดขึ้นแล้ว แก่ชนทั้งหลาย สามสิบห้า ฯ

๕. ปุริสสพฺพนาม ประถมบุรุษ ใช้แทนนามนามบทใด ต้องมิลิงค์ และ วจนะ เหมือน ลิงค์ และวจนะของนามนามบทนั้น ส่วนวิภัตตินนเหมือนกันก็ได้ต่างกันก็ได้ ดังนี้ เอโก อุยฺยาเน รุกฺโข โส วาเตน ปหโต ตสฺส ปณฺณานิ ปติตานิ ต้นไม้ ในสวนต้นหนึ่งต้นไม้นั้น อันลม กระทบแล้ว ใบทั้งหลาย ของต้นไม้นั้นหล่นแล้ว ฯ

๖. เต เม โว โน มัธยมบุรุษ อุตตมบุรุษ สพฺพนามนั้นต้องมีบทอื่นนำหน้าก่อน จึงใช้ได้ เช่น อาจริโย โน อาจารย์ของข้า ท. อยนฺเต ปตฺโต นี บาตร ของเจ้า ฯ

๗. วิเสสนะสพฺพนาม ของนามนามบทใด ต้องมี ลิงค์ วจนะ วิภัตติ เหมือน ลิงค์ วจนะ วิภัตติ ของนามนามบทนั้น ดังนี้ ยสฺมึ ภควติ มยำ อภิปฺปสนฺนา ตำ ภควนฺตำ สรณำ คตา เรา ท. เลื่อมใสยิ่งแล้ว ในพระผู้มีพระภาคใด เรา ท. ถึงแล้ว ซึ่งพระผู้มีพระภาคนั้น เป็นที่ระลึก ถ้าไม่นิยมนามนาม เป็นแต่นิยมลิงค์เท่านั้น จะไม่เรียงนามนามไว้ด้วยก็ได้ ดังนี้ ยสฺโส ลาโภ อุปฺปนฺโน ตสฺส อลาโภ อุปฺปนฺโน ลาภ เกิดขึ้นแล้ว แก่ผู้ใด ความไม่มีลาภเกิดขึ้นแล้วแก่ผู้นั้น ยสฺส ปุตฺโต ชาโต สา ตุฏฺฐา บุตรของหญิงใดเกิดแล้วหญิงนั้นยินดีแล้ว ฯ

๘. กิริยาอาขฺยาต ของนามนามก็ดี ของปุริสสพฺพนามก็ดีบทใดต้องมี วจนะ แล บุรุษ เหมือน วจนะ และบุรุษ ของนามนามก็ดี ของ

ปุริสสพฺพนามกฺติ บทนฺน ตังฺส ชโน ยาติ, ชนา ยนฺติ, โส ยาติ, เต ยนฺติ, ตฺวํ ยาสิ, ตุเมฺหุ ยาถ, อหํ ยามิ, มยํ ยาม, กิริยาอาขฺยาต นฺเรียงไว้ในที่สุดประโยค เช่นตัวอย่างที่แสดงมาแล้ว บางทีก็เรียงไว้หน้าประโยค เช่น สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. ท่านผู้เจริญ สงฆ์จงฟังข้าพเจ้า, วิธีใช้ มัธยมบุรุษ และอุตตมบุรุษ จะไม่เขียนตัวประธานลงด้วยก็ได้ แต่ต้องใช้กิริยาให้ถูกตาม วจนะ และ บุรุษดังฺน กตรสฺมึ อาวาเส วสฺสํ วสสิ ท่านอยู่ตลอดพรรษา ในอาวาสไหน ? ปวรนิเวเส วสฺสํ วสามิ ข้าพเจ้า อยู่ตลอดพรรษา ในวัดบวรนิเวศ ฯ

๙. คุณนามที่เนื่องด้วยกิริยาว่า มี ว่าเป็น เรียงไว้หลังนามนามซึ่งเป็นเจ้าของ หน้า กิริยา ว่ามี ว่าเป็นนั้น ดังฺน สุคนฺธํ ปุปฺผํ สพฺเพสํ มนาปํ โหติ ดอกไม้หอม เป็นที่ ชอบใจ ของชนทั้งหลาย ทั้งปวง แม้จะไม่เรียงกิริยาไว้ด้วย ก็ได้ ดังฺน อตฺตาหิ อตฺตโน นาโถ คนเถ เป็นที่พึ่ง ของตน ฯ

๑๐. นามนาม ซึ่งใช้เป็นคุณนาม ต้องมี วจนะ และ วิภัตติ เหมือนนามนามซึ่งเป็นเจ้าของ แต่ ลิงค์ นั้นคงอยู่ตามที่ คือ ศัพท์เดิมเป็น ลิงค์ อะไร ก็คงเป็น ลิงค์ นั้น ดังฺน พุทฺโธ เม วรํ สรณํ พระพุทธเจ้า เป็นที่พึ่ง อันประเสริฐ ของเรา ฯ

๑๑. กิริยากิตก์ที่ไม่ใช่อพฺยย ถ้ามีกริยาว่า มี / เป็น อยู่หลัง เข้ากับกิริยาว่า มี / เป็น นั้น ใช้เหมือนกิริยาอาขฺยาตซึ่งมีธาตุอย่างเดียวกับกิริยากิตก์นั้นก็ได้ เช่น เสฏฐี โน ตาโต อุปฺปนฺโน โหติ มิ

ความเป็นอย่างเดียวกันกับ เสฏฐีโน ฆาโต อุปฺปนฺโน ดังนี้ ฯ

๑๒. ถ้ามีข้อความเรื่องอื่น แทรกเข้ามาในระหว่างแห่งประโยค นามนาม ที่เป็นประธาน ในข้อความนั้น ใช้ ฉฏฺฐี และ สตฺตมี วิภัตติ กิริยาของนามนามบทนั้น ใช้กิริยากิตก์ มีลิงค์ วจนะ วิภัตติ เหมือน ลิงค์ วจนะ วิภัตติ ของนามนามบทนั้น แทรกเข้ามาในที่ไหน ก็เรียงเข้าในที่นั้น ดังนี้ สุริเย อตฺถงฺคเต จนฺโท อุคฺคจฺฉติ. ครั้นเมื่อพระอาทิตย์ตกแล้ว พระจันทร์ ขึ้นไปอยู่, ทารกสฺส รุทนฺตสฺส ปิตา ปพฺพชิ เมื่อเด็ก ร้องไห้อยู่ พ่อ บวชแล้ว ฯ

๑๓. ในความท่อนเดียว ถ้ามีกิริยาซึ่งเนื่องกันต่อ ๆ มาโดยลำดับ หลายตัว ใช้กิริยาอาขฺยาตแต่ตัวหลังตัวเดียว บรรดากิริยาข้างหน้าใช้กิริยากิตก์ที่เป็นอพฺยยบ้าง ไม่เป็นอพฺยยบ้าง ทั้งสิ้น แต่ที่ใช้กิริยากิตก์ที่เป็นอพฺยย คือ กิริยาที่ลง ตฺวา ปจฺจย มากกว่าอย่างอื่นดังนี้ สพฺเพ สกุณา ปุพฺพเณฺห อตฺถโน กุลาวกา นิกฺขมิตฺวา สกลํ ทิวสํ จริตฺวา สายเณฺห ปฏินิวตฺตนฺติ. นก ท. ทั้งปวงออกแล้วจากรัง ของตน ๆ ในเวลาเช้า เที่ยวไปแล้ว ตลอดวันทั้งสิ้น กลับคืนมาในเวลาเย็น ฯ

๑๔. ศัพท์ที่เป็น อพฺยย คือ นิบาต และ ปจฺจย บางเหล่าไม่ต้องแจกวิภัตติอย่างใดอย่างหนึ่ง เรียงลงตามรูปศัพท์เดิมดังนี้ สเจ ปาปํ น กเรยฺยาสิ สุขํ ลภิสฺสสิ. ถ้า เจ้าไม่ พึงทำ ซึ่งบาป เจ้า จักได้ซึ่งสุข ฯ

๑๕. นิบาตที่เป็นต้นข้อความ มักเรียงไว้เป็นศัพท์ที่สอง ในข้อความอันนั้น ดังนี้ กุหึ ปน ตฺวํ วสสิ. ก็เจ้า อยู่ที่ไหน ฯ

๑๖. อาปน ตามสำนวนบาลี เรียงไว้เป็นที่สองในข้อความอัน

นั้น ดังนั้น สงฆ์ ภนฺเต อุปสมฺปทำ ยาจามิ ข้าแต่ผู้เจริญ ข้า ฯ ขอซึ่งอุปสมบท กะสงฆ์ ถ้ามีสัพพนามหรือนิบาตอยู่ เรียงอาถปนไว้เบื้องที่สามบ้าง เบื้นที่สองบ้าง ดังนี้ ธมฺมำ หิ โว ภิกฺขเว เทเสฺสามิ แน่ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงซึ่งธรรมแก่ท่านทั้งหลาย ฯ กุหิ ปน ตุวำ อาวุโส วสฺสำ วุฏฺโถ ดูก่อนผู้มีอายุ ก็ ท่านอยู่ตลอดพรรษาแล้วในที่ไหน ตามสำนวนอรรถกถา เรียงอาถปน ไว้ข้างต้นบ้าง ในที่สุดประโยคบ้าง ดังนี้ ภนฺเต มา มำ นาเสถ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอท่านทั้งหลายอย่ายังข้า ฯ ให้ฉิบหาย เอวำ กโรหิ มหาราช ข้าแต่พระราชาผู้ใหญ่ ขอพระองค์จงทรงทำอย่างนี้ ฯ

๑๗. มา ศัพท์ ซึ่งแปลว่า อย่า ใช้ได้แต่กิริยาที่เบื้นวิภัตติปญฺจมี แลฉ อชฺชตฺตนี เท่านั้น ใช้กับกิริยาที่เบื้นวิภัตติอื่นไม่ได้ ดังนี้ มา มำ ภนฺเต นาเสถ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอท่านทั้งหลายจงอย่ายังข้า ฯ ให้ฉิบหาย มา เอวำ กริ เจ้าอย่าทำแล้วอย่างนี้ ฯ

๑๘. ในประโยคที่เบื้นคำถาม ถ้ามี กึ ศัพท์ หรือศัพท์เปลี่ยนแปลงมาแต่ กึ ศัพท์ เรียงศัพท์นั้นไว้หน้า ถ้าไม่มีศัพท์เช่นนั้นไว้หน้า ควรเรียงกิริยาไว้หน้า ปน ไว้ที่สอง ต่อนั้นมา ประทานหรือศัพท์ที่เนื่องกับประธาน ดังนี้ กึ ตยา ปพฺพชิตุ๋ น วฏฺฏติ อันท่านบวชไม่ควรหรือ กจฺจิตฺถ ปาริสุทฺธา ท่านเบื้นผู้บริสุทธิ์แลหรือ สกฺขสิ ปน ตุวำ คหปติ เอเกน ปสฺเสน สตฺตมาเส นิปชฺชิตุ๋ ดูก่อนคฤหบดีท่านอาจเพื่อจะนอน โดยข้าง อันเดียว ตลอดเดือนทั้งหลาย เจ็ดหรือ ทิยติ ปน คหปติ กุเต ฐานำ แนะคฤหบดี ก็ ทาน ในตระกูลอันท่านยังให้อยู่หรือ ?

๑๙. ศัพท์ที่เป็นกิริยาวิเสสนะ คือ สำแดงลักษณะของกิริยาที่แปลจากกิริยาอื่น ใช้ทุติยาวิภัตติ เป็นวิเสสนะของกิริยาบทใดเรียงไว้หน้ากิริยาบทนั้น หรือหน้าบทอื่น ที่เนื่องด้วยกิริยาบทนั้น ดังนี้ ธมฺมจารึ สุขํ เสติ คนประพฤติธรรม นอน เป็นสุข ทุกฺขํ เสติ ปราชิโต ความแพ้ (แต่ผู้อื่น) นอนเป็นทุกข์ ฯ

๒๐. ถ้าในประโยคอันเดียว มีข้อความซับซ้อนกันหลายข้อ เหมือนเช่นผู้เล่านิทาน เล่าเรื่องไป แล้วอ้างคนในนิทานที่ตัวเล่าว่าคนนั้น พูดอย่างนี้ คนนี้ พูดอย่างนั้น ในที่สุดข้อความอันหนึ่ง ๆ ต้องลงอิติ ศัพท์ ดังนี้ ฯ

เอกสฺมึ สมเย ภควา ราชคหโต นิกฺขมิตฺวา ฉ ทิสา นมสฺสนฺตํ สิงฺคาลกํ มาณวํ ทิสฺวา "กิสฺส ตฺวํ คหปติปุตฺตา ทิสา นมสฺสสี" ติ ปุจฺฉิ ตํ สุตฺวา สิงฺคาลโก มาณโว "มีตา เม ภนฺเต กาลํกโรนฺโต เอวํ อวจ "ทิสา ตาต นมสฺเสยฺยาสี" ติ, โส อหํ มีตุวจนํ กโรนฺโต ทิสา นมสฺสามี" ติ อาห. อถ นํ ภควา "นโข คหปติปุตฺต อริยสฺส วินเย เอวํ ทิสา นมสฺสิตพฺพา" ติ วตฺวา เตน ปุจฺฉิโต ติหิวินยํ กเถสิ ฯ

ในสมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาค เสด็จออกแล้ว จากกรุงราชคฤห์ ทอดพระเนตรเห็นแล้ว ซึ่งสิงคาลมาณพ นอบน้อมอยู่ ซึ่งทิศทั้งหลาย ๖ จึงตรัสถามแล้วว่า "แน่บุตรแห่งคฤหบดี ท่านนอบน้อมอยู่ซึ่งทิศทั้งหลาย เพื่อเหตุอะไร" สิงคาลมาณพ ฟังแล้วซึ่งคำนั้นจึงทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระบิดาของข้าพเจ้า เมื่อทำซึ่งกาลกิริยา

ได้พูดแล้วอย่างนี้ว่า “แน่พ่อเจ้าจงนอบน้อมซึ่งทิศทั้งหลาย” ดำดับนั้นพระผู้มีพระภาค ตรัสแล้วกะสิงคาลมาณพนั้นว่า “แน่บุตรแห่งคฤหบดี ในวินัยของพระอริยเจ้า ทิศทั้งหลายอันเขาไม่นอบน้อมแล้วอย่างนี้เลย” พระองค์เป็นผู้อันสิงคาลมาณพนั้น ทูลถามแล้วตรัสแล้วซึ่งวินัยแห่งคฤหัสถ์ ฯ

๒๑. นามนามที่ออกจากกิริยาเช่น กรณ์ ความทำ คมน์ ความไป เป็นต้น มีกิริยาข้างหน้าได้ แต่ต้องเป็นกิริยาลง ตฺวา ปัจจัย หรือ ตฺวิยา วิภัตติ ถ้าต้องการ กตฺตา คือผู้ทำ ก็มีได้ ดังนี้ ปุญฺญกฺถิกานำ “อยำ โน อตฺโถ” ติ สลฺลกฺเขตฺวา ปุญฺญกรณำ ภาโร ความกำหนดว่า “นี้ประโยชน์ของเรา ท.” แล้วทำ ซึ่งบุญ เป็นธุระของชนผู้มีประโยชน์ด้วยบุญ ท. ฯ

๒๒. ศัพท์กรรมที่เกี่ยวกับนามที่ออกจากกิริยานั้น ใช้ ฉฏฺฐี วิภัตติ แทน ทุติยาวิภัตติ ดังนี้ ปุญฺญสฺส กรณำ ความทำ ซึ่งบุญ อริยสจฺจานำ ทสฺสนำ ความเห็น ซึ่งอริยสัจจ์ ท. ฯ

ภาคที่ ๒

๒๓. ประโยคมครตามลำนวนในชั้นหลัง ๆ มักตัดความที่ซ้ำกับประโยคต้น ๆ ออกเสีย คงไว้แต่คำที่ไม่ซ้ำ แลคำที่ตัดออกเสียความดังนี้ กุโต อาคจฺฉสิ ? เจ้ามาแต่ไหน ? ชนปทโต ภนฺเต จากบ้านนอก พระผู้เจริญ ฯ

๒๔. คำของผู้น้อยพูดกับผู้ใหญ่ แม้คนเดียว ต้องใช้มัชฌิมบุรุษพหุวจนะ ฯ

๒๕. อาถปนะในภาษามคธ ในเวลาพูดกัน มักใช้ชุกชุมกว่าภาษาไทย ประโยคใดในภาษาไทย ไม่มีอาถปนะ ถ้าเป็นภาษามคธต้องลงอาถปนะในที่ควรลง ฯ

๒๖. กิริยาที่ลง ตฺวา ปจฺจย ใช้หมายเหตุก็ได้ แต่ต้องมุ่งเอาตัวประธาน ต่างจากตัวประธานของกิริยา อาขฺยาต ดังนี้ สีหํ ทิสฺวา ภยํ อุปชฺชติ ความกลัว เกิดขึ้น เหตุเห็น ซึ่งราชสีห์ ฯ

๒๗. นามนามที่เป็นเอกวจนะหลายศัพท์ ถ้ามีความรวมกันเช่นชายกับหญิงเป็นต้น ต้องใช้ จ ศัพท์กำกับกับศัพท์เหล่านั้น คุณนามก็ดี กิริยาก็ดี ของนามนามเหล่านั้น ใช้เป็นพหุวจนะโดยมาก ดังนี้ เทสนาวสาเน กุมาโร จ กุมาริกา จ โสตาปนฺนา อเหสุ ในกาลเป็นที่จบ แห่งเทศนา กุมารด้วย กุมารีด้วย ได้เป็นโสดาบันแล้ว ฯ

๒๘. คุณนาม ที่เกี่ยวด้วยกิริยา ว่ามี ว่าเป็น หลายบทเรียงไว้หน้ากิริยานั้นแต่บทเดียว เหตุนั้นเรียงไว้หลังกิริยา ดังนี้ เตน โข ปน สมเยน เวสาลี สุภิกฺขา โหติ สุสฺสา สุลภปิณฺฑา ก็โดยสมัยนั้นแล เมืองไพศาลี เป็นเมืองมีภักษาดี มีข้าวกล้างาม มีก้อนข้าวหาได้โดยง่าย ฯ

๒๙. คุณนาม หรือกิริยาของนาม ที่รู้กันโดยง่าย จะเขียนแต่คุณนามหรือกิริยาเท่านั้น จะไม่เขียนนามนามด้วยก็ได้ ดังนี้ ปุพฺเพ โข กุมาร มนุสฺสา ทีฆายุกา ดูก่อนกุมาร มนุษย์ทั้งหลาย ในก่อนแต่อายุยืน อติเต พาราณสิยํ พฺรหฺมทตฺเต รชฺชํ กาเรนฺเต ในกาลล่วงแล้ว ครั้นเมื่อพระเจ้าพรหมทัตต์ ให้ทำอยู่ซึ่งราชกิจในเมืองพาราณสี สิสฺโส อาจริยํ อุปสงฺกมิตฺวา “อิมํ ปณฺณํ วาเจหิ” ติ

วุตฺเต ตำ วิวริตฺวา วาเจสิ. ศิษย์ เข้าไปใกล้แล้ว ซึ่งอาจารย์ ครั้นเมื่อคำว่า "เจ้าจงอ่าน ซึ่งหนังสือนี้" อันอาจารย์พูดแล้ว เปิดแล้วซึ่งหนังสือนั้น ฯ

๓๐. กิริยาอาขฺยาตในท้องนิทาน ใช้๓วิภัตติ คือ วตฺตมานา๓ อชฺชตฺตนี๑ แต่ใช้ อชฺชตฺตนี มากกว่าดังนี้ เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา ราชคเห วิหรติ คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต โดยสมัยนั้นพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า เสด็จอยู่ที่เขาคิชฺฌกูฏ ใกล้กรุงราชคฤห์ อถโข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาค ตรัสเรียกแล้วซึ่งภิกษุ ท. อถ โข สามเณรานำ เอตทโหสิ "กถิ นุโข อมฺหากำ สิกฺขาปทานิ กตฺถ จ อมฺเหหิ สิกฺขิตพฺพนฺติ ครั้งนั้นแล ข้อนั้นได้มีแล้วแก่สามเณร ท. ว่าสิกขาบท ท. ของเรา ท. เท่าไร หนอแล ? อนึ่งเรา ท. ต้องศึกษา ในข้อไหน" ?

๓๑. คุณนามกิตก์ นามนามที่ใช้เป็นคุณนามกิตก์ ที่เข้ากับกิริยาว่ามี ว่าเป็น ซึ่งประกอบ ตุ ปัจจัย ใช้ปฐมาวิภัตติบ้าง ใช้ตติยาวิภัตติบ้าง ดังนี้ นายำ ปาโป โหตุ อรหติ ผู้นั้นไม่ควรเป็นคนชั่ว ปมตฺเตน ภวิตุ น วฏฺฏติ ไม่ควรเป็นคนประมาท ฯ

๓๒. ภาวตทฺธิต เข้าสมาส กับศัพท์อื่น เอาภาวออกเสียก็ได้ ดังนี้ สตฺถุ นิสินฺนตฺถาย มชฺเฌ อาสนำ ปญฺญาเปสิ. เขาปูแล้วซึ่งอาสนะ ในท่ามกลางเพื่อความเป็นที่นั่งแห่งพระศาสดา ฯ

๓๓. คำพูดที่ควรใช้มัธยมบุรุษ ในความเคารพ จะใช้ประถมบุรุษเอกวจนะก็ได้ ดังนี้ สาธุ เม ภนฺเต สงฺขิตฺเตน ธมฺมำ เทเสตุ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงแสดงซึ่งธรรมแก่ข้าพระองค์ โดยย่อ ฯ

อธิบายวิธีสัมพันธ์

ก่อนผู้ศึกษาจะเรียนวิธีสัมพันธน์ พึงจำชื่อสัมพันธ์ให้ได้เสีย ก่อนว่า บทนามที่ประกอบด้วยวิภัตตินั้นๆ มีชื่อเรียกอย่าง? อะไร บ้าง? เมื่อจำได้แม่นยำดีแล้ว ต่อไปพึงกำหนดลักษณะของชื่อเหล่า นั้นว่า บทที่เรียกชื่อนั้นมีลักษณะอย่างไร? เช่น บทนามที่ประกอบ ด้วย ปฐมาวิภัตติ มีชื่อเรียกถึง ๕ อย่าง คือ ลิงฺคตฺถอย่าง ๑ สยกตฺตา อย่าง ๑ เหตุกตฺตา อย่าง ๑ วุตฺตกมฺม อย่าง ๑ ทั้ง ๕ อย่างนี้ย่อมมี ลักษณาการไม่เหมือนกัน คือ ที่เรียกว่า ลิงฺคตฺถ นั้น เพราะเป็น ประธานในนามพากยางค์หรือคุณพากยางค์ ได้แก่เป็นประธานใน ประโยคที่ไม่มีกริยา อุ. เช่น พุทฺธสฺส สาวโก. ที่เรียกว่า สยกตฺตา นั้น เพราะเป็นผู้ทำเองในพากยางค์ที่เป็น กตฺตุวาจก คือ เป็นประธานใน ประโยคที่เป็น กตฺตุวาจก นั่นเอง อุ. เช่น ภิกฺขุ ธมฺมํ เทเสติ. เรียกว่า เหตุกตฺตุวาจก นั้น เพราะเป็นผู้ใช้ให้ทำในพากยที่เป็น เหตุ กตฺตุวาจก คือ เป็นประธานในประโยคที่เป็น เหตุกตฺตุวาจก นั่น เอง อุ. มาตา ปุตฺตํ .ชเนติ. เรียกว่า วุตฺตกมฺม นั้นเพราะเป็นสิ่ง ที่เขาใช้ให้ทำในพากย์ที่เป็น กมฺมวาจก และ เหตุกมฺมวาจก ได้ แก่เป็นประธานในประโยคที่เป็น กมฺมวาจก และ เหตุกมฺมวาจก นั่นเอง อุ. เช่น กญฺญากมฺมํ กาตพฺพํ สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ. ดังนี้ๆ. เพราะฉะนั้นขอผู้ศึกษาพึงจำชื่อสัมพันธ์และกำหนดลักษณะของชื่อเหล่า นั้นให้ได้ก่อน ตั้งแต่บทนามที่ประกอบด้วยปฐมาวิภัตติตลอดจนจบ "ดังปรากฏอยู่ในวากฺสัมพันธ์ภาค ๓" จึงจะเป็นการสะดวกแก่การ สัมพันธ์ ๆ แต่ศัพท์ที่ประกอบด้วยวิภัตตินั้น มี ทุติยาวิภัตติเป็นต้น

นั้น การเรียกชื่อสัมพันธ์ย่อมง่าย เพราะสังเกตตามลำเนียงอายตนิบาต ของวิภัตติ เมื่อศัพท์นั้นออกลำเนียงว่าอย่างไร ? ก็ต้องสัมพันธ์อย่างนั้น เช่น ปุริสํ ถ้าแปลออกลำเนียงอายตนิบาตว่า “ซิ่ง” ก็สัมพันธ์ว่า อวุตฺตกมฺม ถ้าแปลออกลำเนียงอายตนิบาตว่า “สุ่” ก็สัมพันธ์ว่า สมฺปาปุณิยกมฺม ฯ ล ฯ ตามลำเนียงอายตนิบาต ฯ อนึ่งบางศัพท์ที่ประกอบด้วยวิภัตติอันเดียวกันออกลำเนียง อายตนิบาต อย่างเดียวกัน แต่เรียกชื่อสัมพันธ์เป็นหลายอย่าง เช่น แปลออกลำเนียงอายตนิบาตว่า “แห่ง” สัมพันธ์เป็น สามิสมฺพนฺธ บ้าง ฯ ล ฯ ถึงอย่างนั้น ก็พึงกำหนดตามลักษณะของชื่อสัมพันธ์ ดังที่ได้อธิบายไว้ข้างต้นนั้นเถิดว่าจะสัมพันธ์เช่นไร ? จึงจะเหมาะแก่รูปความ ฯ

อนึ่งระเบียบของการสัมพันธน์ ก็ไม่ค่อยจะลงรอยกันนัก สุดแท้แต่ผู้อำนวยศึกษาจะจัดระเบียบการขน บางสำนักก็สัมพันธ์ไปตามลำดับ ตั้งแต่ศัพท์ต้นตลอดปลาย คือ ศัพท์ไหนอยู่หน้าก็สัมพันธ์ศัพท์นั้นก่อน ตามลำดับกันไป บางสำนักก็สัมพันธ์ตัวประธานเป็นที่ ๑ แล้วนอกนั้นก็สัมพันธ์เป็นลำดับไปเหมือนกัน บางสำนักก็สัมพันธ์ตามระเบียบ คือ สัมพันธ์ อาลปนะ ก่อน นิบาตเป็นที่ ๒ ตัวประธานที่ ๓ กิริยากุมพากย์เป็นที่ ๔ และต่อจากนั้นก็สัมพันธ์เป็นลำดับกันไปเหมือนกับวิธีก่อน ฯ ถึงอย่างนั้นผลที่สุดก็ได้รับประโยชน์เช่นเดียวกัน แต่ข้อสำคัญที่ผู้ศึกษาจะพึงสำเหนียกนั้น คือได้แก่การเข้าสัมพันธ์ให้ถูกต้องเท่านั้น ฯ อีกประการหนึ่ง การเรียกชื่อสัมพันธ์บางอย่างก็ไม่ค่อยจะลงรอยเดียวกัน ย่อมเป็นไปตามอายตนิบาต ตามมติของ เกจิ-อาจารย์ แต่ผลที่สุดก็สำเร็จประโยชน์เช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นขอผู้ศึกษาพึงอนุโลมตามมติของผู้อำนวยการศึกษานั้น ๆ เถิด ฯ

"ข้าพเจ้า มีความประสงค์จะให้ผู้ศึกษามีความรู้ในวิธีต่างแห่งการสัมพันธ์ จึงได้ขอความช่วยเหลือจากเพื่อนฝูงที่อยู่ต่างสำนักช่วยเรียบเรียงด้วย แล้วข้าพเจ้าจึงได้มารวมกันเข้า ณะนั้นวิธีสัมพันธ์จึงได้มีต่างกันเป็นบางแห่ง ฯ

แปลยกศัพท์และสัมพันธ์

๑. สาวโก อ. พระสาวก พุทฺธสฺส ของพระพุทธเจ้า
๑. พุทฺธสฺส สามิสมฺพนฺธ ใน สาวโกฯ ฉฏฺฐี
๒. ปสาโท อ. ความเลื่อมใส ธมฺเม ในพระธรรม
๒. ธมฺเม ภินฺนาธารในปสาโทฯ ฉฏฺฐี
๓. สงฺโฆ อ. หมู่ สาวกานำ แห่งพระสาวก ท.
๓. สาวกานำ สมูหสมฺพนฺธในสงฺโฆฯ ฉฏฺฐี
๔. สิสฺสา อ. ศิษย์ ท. อาจริยสฺส ของอาจารย์
๔. อาจริยสฺส สามิสมฺพนฺธในสิสฺสาฯ ฉฏฺฐี
๕. อาวาโส อ. อาวาส คาเม ใกล้บ้าน
๕. คาเม สมีปาธารในอาวาโสฯ ฉฏฺฐี
๖. ทารกา อ. เด็ก ท. คาเมสุ ในบ้าน ท.
๖. คาเมสุ วิสยาธารในทารกาฯ ฉฏฺฐี
๗. คารโว อ. ความเคารพ อาจริยมฺหิ ในอาจารย์
๗. อาจริยมฺหิ ภินฺนาธารในคารโวฯ ฉฏฺฐี
๘. วิหาโร อ. วิหาร สงฺฆสฺส ของสงฆ์
๘. สงฺฆสฺส สามิสมฺพนฺธในวิหาโรฯ ฉฏฺฐี

๙. ปตฺโต อ. บาตร อุปชฺฌายสฺส ของพระอุปัชฌายะ

๙. อุปชฺฌายสฺส สามิสมฺพนฺธในปตฺโต ๆ ติงฺคตฺถ

๑๐. กุมารา อ. กุมาร ท. ขตฺติยานํ ของกษัตริย์ ท.

๑๐. ขตฺติยานํ สามิสมฺพนฺธในกุมารา ๆ ติงฺคตฺถ

๑๑. ขนฺโธ อ. กอง อคฺคิโน แห่งไฟ

๑๑. อคฺคิโน สามิสมฺพนฺธในขนฺโธ ๆ ติงฺคตฺถ

๑๒. อสฺสโม อ. อาศรม อิสีนํ แห่งฤาษี ท.

๑๒. อิสีนํ สามิสมฺพนฺธในอสฺสโม ๆ ติงฺคตฺถ

๑๓. อุตฺตราโส อ. ความสะดุ้ง อริมฺหา แต่ข้าศึก

๑๓. อริมฺหา อปาทานในอุตฺตราโส ๆ ติงฺคตฺถ

๑๔. อหิ อ. งู สุสิเร ในโพรง รุกฺขสฺส แห่งต้นไม้

๑๔. รุกฺขสฺส สามิสมฺพนฺธในสุสิเร ๆ วิสยาธารในอหิ ๆ ติงฺคตฺถ

๑๕. วีหโย อ. ข้าวเปลือก ท. โกฏฺเฐ ในฉาง

๑๕. โกฏฺเฐ ปฏิจฺฉนฺนาธารในวีหโย ๆ ติงฺคตฺถ

๑๖. ทนฺตา อ. งา ท. กริโน แห่งช้าง

๑๖. กริโน สามิสมฺพนฺธในทนฺตา ๆ ติงฺคตฺถ

๑๗. สมาคโม อ. สมาคม มนฺตีนํ แห่งคนมีความคิด ท.

๑๗. มนฺตีนํ สมุหสมฺพนฺธในสมาคโม ๆ ติงฺคตฺถ

๑๘. สิขี อ. นกยูง รุกฺเข บนต้นไม้

๑๘. รุกฺเข อุปสิเรสีกาธารในสิขี ๆ ติงฺคตฺถ

๑๙. ทณฺโฑ อ. ไม้เท้า หตฺเถ ในมือ ทณฺฑิสฺส ของคนมีไม้เท้า (คนแก่)

๑๙. ทณฺฑิสฺส สามิสมฺพนฺธในหตฺเถ ฯ ภินฺนาธารในทณฺโฑ ลิงฺคตฺถ

๒๐. วิสฺสา อ. ความคุ้นเคย เสฏฺฐิมฺหิ ในเศรษฐี

๒๐. เสฏฺฐิมฺหิ ภินฺนาธารในวิสฺสาโส ฯ ลิงฺคตฺถ

๒๑. ปสโว อ. สัตว์ของเลี้ยง ท. วเช ในคอก

๒๑. วเช วิสยาธารในปสโว ฯ ลิงฺคตฺถ

๒๒. เกตุ อ. ธง สิขเร บนยอด ปพฺพตสฺส แห่งภูเขา

๒๒. ปพฺพตสฺส สามิสมฺพนฺธในสิขเร ฯ อุปสิเรสิกาธารในเกตุ ฯ ลิงฺคตฺถ

๒๓. รโถ อ. รถ เสตุมฺหิ บนสะพาน

๒๓. เสตุมฺหิ อุปสิเรสิกาธารในรโถ ฯ ลิงฺคตฺถ

๒๔. ปุตฺตา อ. บุตร ท. ครุโน ของครู

๒๔. ครุโน สามิสมฺพนฺธในปุตฺตา ฯ ลิงฺคตฺถ

๒๕. ครโว อ. ครู ท. กุมารานํ ของกุมาร ท.

๒๕. กุมารานํ สามิสมฺพนฺธในครโว ฯ ลิงฺคตฺถ

๒๖. โอวาโท อ. โอวาท วิญฺญูนํ ของผู้รู้วิเศษ ท.

๒๖. วิญฺญูนํ สามิสมฺพนฺธในโอวาโท ฯ ลิงฺคตฺถ

๒๗. สยมฺภู อ. พระผู้เป็นเอง โลเก ในโลก

๒๗. โลเก วิสยาธารในสยมฺภู ฯ ลิงฺคตฺถ

๒๘. ธมฺโม อ. ธรรม สยมฺภุโน ของพระผู้เป็นเอง

๒๘. สยมฺภุโน สามิสมฺพนฺธในธมฺโม ฯ ลิงฺคตฺถ

๒๙. ปารคุโน อ. ผู้ถึงซึ่งฝั่ง ท. เวทานำ แห่งเวท ท.

๒๙. เวทานำ สามีสมฺพนฺธในปารคุโน ๆ ถึงคดฺถ

๓๐. อุปสำเสโว อ. ความเข้าไปเสพ วิญฺญูหิ ด้วยผู้รู้วิเศษ ท.

๓๐. วิญฺญูหิ กรณในอุปสำเสโว ๆ ถึงคดฺถ

กลับไทยเป็นมคธแผะสัมพันธ์

๓๑. พุทฺเธ สทฺธา

๓๑. พุทฺเธ ภินฺนาธารในสทฺธา ๆ ถึงคดฺถ

๓๒. ธมฺมสฺส วิปาโก

๓๒. ธมฺมสฺส สามีสมฺพนฺธในวิปาโก ๆ ถึงคดฺถ

๓๓. สงฺฆสฺส กุฏิโย

๓๓. สงฺฆสฺส สามีสมฺพนฺธในกุฏิโย ๆ ถึงคดฺถ

๓๔. สิสฺสานำ อาจริโย

๓๔. สิสฺสานำ สามีสมฺพนฺธในอาจริโย ๆ ถึงคดฺถ

๓๕. นคเร คามา

๓๕. นคเร ภินฺนาธารในคามา ๆ ถึงคดฺถ

๓๖. อาวาเส ทารกา

๓๖. อาวาเส วิสฺยาธารในทารกา ๆ ถึงคดฺถ

๓๗. อิตฺถินำ คโณ

๓๗. อิตฺถินำ สมุหสมฺพนฺธในคโณ ๆ ถึงคดฺถ

๓๘. ปพฺพเต รุกฺขา

๓๘. ปพฺพเต อุปสิเรสิกาธารในรุกฺขา ๆ ถึงคดฺถ

๓๙. อุปชฺฌายสฺส วิหาโร

๓๙. อุปชฺฌายสฺส สามีสมฺพนฺธในวิหาโร ฯ ลิงฺคตฺถ

๔๐. ขตฺติยสฺส ธานี

๔๐. ขตฺติยสฺส สามีสมฺพนฺธในธานี ฯ ลิงฺคตฺถ

๔๑. อคฺคิโน อจฺจิ

๔๑ อคฺคิโน สามีสมฺพนฺธในอจฺจิ ฯ ลิงฺคตฺถ

๔๒. รุกฺขสฺส สาขา

๔๒. รุกฺขสฺส สามีสมฺพนฺธในสาขา ฯ ลิงฺคตฺถ

๔๓. อุกฺขลิยำ โอทโน

๔๓. อุกฺขลิยำ ปฏิจฺฉนฺนาธารในโอทโน ฯ ลิงฺคตฺถ

๔๔. สุนกฺขสฺส กิวายำ รชฺชุ

๔๔. สุนกฺขสฺส สามีสมฺพนฺธในกิวายำ ฯ ภินฺนาธารในรชฺชุ ฯ ลิงฺคตฺถ

๔๕. ทารกสฺส สิเส จุพา

๔๕. ทารกสฺส สามีสมฺพนฺธในสิเส ฯ อุปสิเรสิการธารในจุพา ฯ ลิงฺคตฺถ

๔๖. วีหีนำ ราสิ

๔๖. วีหีนำ สมุหสมฺพนฺธในราสิ ฯ ลิงฺคตฺถ

๔๗. สเร มจฺฉานำ คโณ

๔๗. สเร วิสยาธารในมจฺฉานำ ฯ สมุหสมฺพนฺธในคโณ ฯ ลิงฺคตฺถ

๔๘. วิถิยำ รถา

๔๘. วิถิยำ อุปสิเรสิกาธารในรถา ฯ ลิงฺคตฺถ

๔๙. เสตุโน ถมฺภา

๔๙. เสตุโน สามีสมฺพนฺธในถมฺภา ๆ ลิงฺคตฺถ

๕๐. ปสูนํ วโช

๕๐. ปสูนํ สามีสมฺพนฺธในวโช ๆ ลิงฺคตฺถ

แปลยกศัพท์และสัมพันธ์

๕๑. พุทฺโธ อ. พระพุทธเจ้า อคฺโค ผู้เลิศ สตฺตานํ ของสัตว์ ท.

๕๑. สตฺตานํ สามีสมฺพนฺธในพุทฺโธ อคฺโควิเสสนของพุทฺโธ ๆ ลิงฺคตฺถ

๕๒. ธมฺโม อ. พระธรรม สุนฺทโร ดี

๕๒. สุนฺทโร วิเสสนของธมฺโม ๆ ลิงฺคตฺถ

๕๓. สงฺโฆ อ. หมู่ สาวกานํ แห่งสาวก ท. มหนฺโต ใหญ่

๕๓. มหนฺโต วิเสสนของสงฺโฆ สาวกานํ สมฺพนฺธในสงฺโฆ ๆ ลิงฺคตฺถ

๕๔. สาสนํ อ. คำสั่งสอน พุทฺธสฺส ของพระพุทธเจ้า อคฺคสฺส ผู้เลิศ

๕๔. อคฺคสฺส วิเสสนของพุทฺธสฺส ๆ สามีสมฺพนฺธในสาสนํ ๆ ลิงฺคตฺถ

๕๕. วิปาโก อ. ผล ธมฺมสฺส ของธรรม สุนฺทรสฺส ดี

๕๕. สุนฺทรสฺส วิเสสนของธมฺมสฺส ๆ สามีสมฺพนฺธในวิปาโก ๆ ลิงฺคตฺถ

๕๖. สงฺโฆ อ. หมู่ สาวกานํ แห่งสาวก ท. สุทฺธานํ ผู้บริสุทธิ์

๕๖. สุทฺธานํ วิเสสนของสาวกานํ ฯ สมุหสมฺพนฺธในสงฺโฆ ฯ ลิงฺคตฺถ

๕๗. อาริโย อ. อาจารย์ กุสโล ผู้ฉลาด

๕๗. กุสโล วิเสสนของอาจริโย ฯ ลิงฺคตฺถ

๕๘. สิสฺสา อ. ศิษย์ ท. อาตาปีโน ผู้มีความเพียร

๕๘. อาตาปีโน วิเสสนะของสิสฺสา ฯ ลิงฺคตฺถ

๕๙. มติ อ. ความรู้ อาจริยสฺส ของอาจารย์ กุสลสฺส ผู้ฉลาด

๕๙. กุสลสฺส วิเสสนของอาจริยสฺส ฯ สามีสมฺพนฺธในมติ ฯ ลิงฺคตฺถ

๖๐. สิกฺขา อ. ความศึกษา สิสฺสานํ ของศิษย์ ท. อาตาปีนํ ผู้มีความเพียร

๖๐. อาตาปีนํ วิเสสนของสิสฺสานํ ฯ สามีสมฺพนฺธในสิกฺขา ฯ ลิงฺคตฺถ

๖๓. กุลํ อ. ตระกูล อฑฺฒํ มั่งคั่ง

๖๑. อฑฺฒํ วิเสสนของกุลํ ฯ ลิงฺคตฺถ

๖๒. ปุตฺโต อ. บุตร กุลสฺส แห่งตระกูล อฑฺฒสฺส มั่งคั่ง

๖๒. อฑฺฒสฺส วิเสสนของกุลสฺส ฯ สามีสมฺพนฺธในปุตฺโต ฯ ลิงฺคตฺถ

๖๓. ปุปฺผํ อ. ดอกไม้ สุคนฺธํ มีกลิ่นหอม

๖๓. สุคนฺธํ วิเสสนของปุปฺผํ ฯ ลิงฺคตฺถ

๖๔. ภมโร อ. แมลงภู่ ปุปฺเผ ในดอกไม้ สุคนฺเธ มีกลิ่นหอม

๖๔. สุคนฺเธ วิเสสนของปุปฺเผ ฯ ภินฺนาธารในภมโร ฯ ลิงฺคตฺถ

๖๕. เขตฺตํ อ. นา วิสาลํ กว้างขวาง

๖๕. วิสาลํ วิเสสนของเขตฺตํๆ ลิงฺคตฺถ

๖๖. สสฺสานิ อ. ข้าวกล้าๆ ท. เขตฺเต ในนา วิสาเล กว้างขวาง

๖๖. วิสาเล วิเสสนของเขตฺเตๆ วิสยาธารในสสฺสานิๆ ลิงฺคตฺถ

๖๗. โจรา อ. โจร ท. ทารุณา ผู้หยาบช้า

๖๗. ทารุณา วิเสสนของโจราๆ ลิงฺคตฺถ

๖๘. ภยํ อ. ภัย โจเรหิ แต่โจร ท. ทารุเณหิ ผู้หยาบช้า

๖๘. ทารุเณหิ วิเสสนของโจเรหิๆ อปาทานในภยํๆ ลิงฺคตฺถ

๖๙. รชฺชุ อ. เชือก ทีฆา ยาว

๖๙. ทีฆา วิเสสนของรชฺชุๆ ลิงฺคตฺถ

๗๐. คุณฺโ อ. กลุ่ม รชฺชุยา แห่งเชือก ทีฆาย ยาว

๗๐. ทีฆาย วิเสสนของรชฺชุยาๆ สามิสมฺพนฺธในคุณฺโๆ ลิงฺคตฺถ

๗๑. สปฺปี อ. เนยใส นวํ ใหม่

๗๑. นวํ วิเสสนของสปฺปีๆ ลิงฺคตฺถ

๗๒. มกฺขิกา อ. แมลงวัน ท. สปฺปิมฺหิ ในเนยใส นวสฺมิ ใหม่

๗๒. นวสฺมิ วิเสสนของสปฺปิมฺหิๆ ภินฺนาธารในมกฺขิกาๆ ลิงฺคตฺถ

๗๓. สาลา อ. ศาลา มหตี ใหญ่

๗๓. มหตี วิเสสนนของสาลาๆ ลิงฺคตฺถ

๗๔. ชนา อ. ชน ท. สาลายํ ในศาลา มหติยํ ใหญ่

๗๔. มหติยํ วิเสสนของสาลายํๆ ภินฺนาธารในชนาๆ ลิงฺคตฺถ

๗๕. ชนุ อ. ชนู ครุกํ หนัก

๗๕. ครุกำ วิเสสนของธนุๆ ลิงฺคตฺถ

๗๖. ชิยำ อ. สาย ธนุสฺส แห่ง ธนู ครุกสฺส หนัก

๗๖. ครุกสฺส วิเสสนของธนุสฺสๆ สามีสมฺพนฺธในชิยำๆ ลิงฺคตฺถ

๗๗. บุปฺผานิ อ. ดอกไม้ ท. นิ์ตานิ เขียว

๗๗. นิ์ตานิ วิเสสนของปุปฺผานิๆ ลิงฺคตฺถ

๗๘. ราสิ อ. กอง ปุปฺผานำ แห่งดอกไม้ ท. นิ์ตานำ เขียว

๗๘. นิ์ตานำ วิเสสนของปุปฺผานำๆ สมุหสมฺพนฺธในราสิๆ ลิงฺคตฺถ

๗๙. โอทโน อ. ข้าวสุก สาลีนำ แห่งข้าวสาลี ท. สุกฺโก ขาว

๗๙. สุกฺโก วิเสสของโอทโน สาลีนำ สามีสมฺพนฺธในโอทโนๆ ลิงฺคตฺถ

๘๐. ปาตี อ. ภาค โอทนสฺส แห่งข้าวสุก สุกฺกสฺส ขาว

๘๐. สุกฺกสฺส วิเสสนของโอทนสฺสๆ สามีสมฺพนฺธในปาตีๆ ลิงฺคตฺถ

กลับไทยเป็นมคธและสัมพันธ์

๘๑. สตฺตสฺส นาโถ พุทฺโธ

๘๑. สตฺตสฺส สามีสมฺพนฺธในนาโถๆ วิเสสนของพุทฺโธๆ ลิงฺคตฺถ

๘๒. สตฺตานำ นาถสฺส พุทฺธสฺส อานุภาโว

๘๒. สตฺตานำ สามีสมฺพนฺธในนาถสฺสๆ วิเสสนของพุทฺธสฺสๆ สามีสมฺพนฺธในอานุภาโวๆ ลิงฺคตฺถ

๘๓. โลเก อคฺโค ธมฺโม

๘๓. โลเก วิสยาธารในอคฺโคๆ วิเสสนของธมฺโมๆ ลิงฺคตฺถ.

๘๔. โลเก อคฺเค ธมฺเม ปสาโท

๘๔. โลเก อาธารในอคฺเคๆ วิเสสนของธมฺเมๆ ภินฺนาธารในปสาโทๆ ลิงฺคตฺถ

๘๕. อริยา ปุคฺคลา

๘๕. อริยา วิเสสนของปุคฺคลาๆ ลิงฺคตฺถ

๘๖. อริยานํ ปุคฺคลานํ คุโณ

๘๖. อริยานํ วิเสสนของปุคฺคลานํๆ สามีสมฺพนฺธในคุโณๆ ลิงฺคตฺถ

๘๗. ขตฺติยา นารี

๘๗. ขตฺติยา วิเสสนของนารีๆ ลิงฺคตฺถ

๘๘. ขตฺติยาย นาริยา ปุตฺโต

๘๘. ขตฺติยาย วิเสสนของนาริยาๆ สามีสมฺพนฺธในปุตฺโตๆ ลิงฺคตฺถ

๘๙. มาคโธ ราชา

๘๙. มาคโธ วิเสสนของราชาๆ ลิงฺคตฺถ

๙๐. มาคธสฺส รญฺโญ เชฏฺโฐ ปุตฺโต

๙๐. มาคธสฺส วิเสสนของรญฺโญๆ สามีสมฺพนฺธในปุตฺโต เชฏฺโฐ วิเสสนของปุตฺโตๆ ลิงฺคตฺถ

๙๑. ตปา อาทิจฺจสฺส อาภา

๙๑. ตปา วิเสสนของอาภา อาทิจฺจสฺสสามีสมฺพนฺธในอาภาๆ ลิงฺคตฺถ

๙๒. สี์ตา จนฺทสฺส อาภา

๙๒. สี์ตา วิเสสนของอาภา จนฺทสฺส สามี์สมฺพนฺธในอาภา ๆ ดิงฺคตฺถ

๙๓. มหนฺตา รุกฺขา

๙๓. มหนฺตา วิเสสนของรุกฺขา ๆ ดิงฺคตฺถ

๙๔. มหนฺตา ปพฺพเต รุกฺขา

๙๔. มหนฺตา วิเสสนของรุกฺขา ปพฺพเต อุปสี์เรสี์กาธารในรุกฺขา ๆ ดิงฺคตฺถ

๙๕. อุจฺโจ ถูโป

๙๕. อุจฺโจ วิเสสนของถูโป ๆ ดิงฺคตฺถ

๙๖. อุจฺจสฺส ถูปสฺส สี์ขเร ธโช

๙๖. อุจฺจสฺส วิเสสนของถูปสฺส ๆ สามี์สมฺพนฺธในสี์ขเร ๆ อุปสี์เรสี์กาธารในธโช ๆ ดิงฺคตฺถ

๙๗. สพฺพเสตสฺส มหีสสฺส อฏฺฐี์นิ

๙๗. สพฺพเสตสฺส วิเสสนของมหีสสฺส ๆ สามี์สมฺพนฺธในอฏฺฐี์นิ ๆ ดิงฺคตฺถ

๙๘. มหนฺตำ พฺรหฺมุโน วิมานำ

๙๘. มหนฺตำ วิเสสนของวิมานำ พฺรหฺมุโน สามี์สมฺพนฺธในวิมานำ ๆ ดิงฺคตฺถ

๙๙. กณฺหานำ โคณานำ ตโจ

๙๙. กณฺหานำ วิเสสนของโคณานำ ๆ สามี์สมฺพนฺธในตโจ ๆ ดิงฺคตฺถ

๑๐๐. ตเม นเภ ตาราโย

๑๐๐. ตเม วิเสสนของนเภ ๆ ภินฺนาธารในตาราโย ๆ ลิงฺคตฺถ

แปลยกศัพท์และสัมพันธ์

๑๐๑. พุทฺโธ อ. พระพุทธเจ้า อุปฺปนฺโน บังเกิดขึ้นแล้ว โลเก ในโลก

๑๐๑. พุทฺโธ สยกตฺตาในอุปฺปนฺโน โลเกวิสยาธารในอุปฺปนฺโน ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๐๒. สุริโย อ. พระอาทิตย์ อุคฺคโต ขึ้นไปแล้ว นเภ ในท้องฟ้า

๑๐๒. สุริโย สยกตฺตาในอุคฺคโต นเภอาธารในอุคฺคโต ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๐๓. ราชา อ. พระราชา คโต เสด็จไปแล้ว อุยฺยานํ สู่พระราชอุทยาน

๑๐๓. ราชา สยกตฺตาในคโต อุยฺยานํ สมฺปาปุณิยกมฺมในคโต ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๐๔. อาจริโย อ. พระอาจารย์ วาเจนฺโต บอกอยู่ สิปฺปํ ซึ่งศิลป สิสฺสานํ แก่ศิษย์ ท.

๑๐๔. อาจริโย ลิงฺคตฺถ สิสฺสานํสมฺปทานในวาเจนฺโต สิปฺปํ อวุตฺตกมฺมในวาเจนฺโต ๆ อพฺภนฺตรกิริยา ของ อาจริโย

๑๐๕. วาณิโช อ. พ่อค้า นิกฺขนฺโต ออกไปแล้ว ธานิยา จากเมือง

๑๐๕. วาณิโช สยกตฺตาในนิกฺขนฺโต ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก ธานิยา อปาทานในนิกฺขนฺโต

๑๐๖. พฺราหฺมโณ อ. พราหมณ์ คโต ไปแล้ว นทึ สู่แม่น้ำ

นหานาย เพื่ออันอาบ

๑๐๖. พฺราหฺมโณ สยกตฺตาในคโต ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก นหานาย สมฺปทานในคโต นทิ์ สมฺปาปุณิยกมฺมในคโต

๑๐๗. ภิกฺขู อ. ภิกฺษุ ท. ปวิฏฺฐา เข้าไปแล้ว คามํ สู่บ้าน ปิณฺฑาย เพื่อบิณฑบาต

๑๐๗. ภิกฺขู สยกตฺตาในปวิฏฺฐา ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก คามํ-สมฺปาปุณิยกมฺมใน ปวิฏฺฐา ปิณฺฑาย สมฺปทานใน ปวิฏฺฐา

๑๐๘. ภริยา อ. ภรรยา เสฏฺฐิโน ของเศรษฐี คตา ไปแล้ว วีถิยํ ในถนน รเถน ด้วยรถ

๑๐๘. เสฏฺฐิโน สามิสมฺพนฺธในภริยา ๆ สยกตฺตาในคตา กิตฺตบทกตฺตุวาจก รเถน กรณในคตา วีถิยํ อุปลิเรส-กาธารในคตา

๑๐๙. อิสโย อ. ฤาษี ท. นิสินฺนา นั่งแล้ว อสฺสเมสุ ใน อาศรม ท.

๑๐๙. อิสโย สยกตฺตาในนิสินฺนา ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก อสฺส-เมสุ วิสยาธารใน นิสินฺนา

๑๑๐. ปุตฺโต อ. พระราชโอรส รญฺโญ ของพระราชา ชาโต ประสูติแล้ว

๑๑๐. ปุตฺโต สยกตฺตาในชาโต ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก รญฺโญ สามิสมฺพนฺธในปุตฺโต

๑๑๑. ผลานิ อ. ผลไม้ ท. ปติตานิ ตกแล้ว รุกฺขา จากต้นไม้

๑๑๑. ผลานิ ส. ยกตฺตาในปติตานิ ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก รุกฺขา อปาทานในปติตานิ

๑๑๒. วธู อ. หญิงสาว นิสินฺนา นั่งแล้ว คพฺเภ ในห้อง

๑๑๒. วธู ส. ยกตฺตาในนิสินฺนา ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก คพฺเภ ปฏิจฺฉนฺนาธารในนิสินฺนา

๑๑๓. ปุปฺผานิ อ. ดอกไม้ ท. โสภณานิ งาม มิลาตานิ เหี่ยวแห้งแล้ว

๑๑๓. ปุปฺผานิ ส. ยกตฺตาในมิลาตานิ ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก โสภณานิ วิเสสนของปุปฺผานิ

๑๑๔. หตฺถี อ. ช้าง ฐิโต ยืนอยู่แล้ว สาลายในโรง ชิณฺณาย อันชำรุดแล้ว

๑๑๔. หตฺถี ส. ยกตฺตาในฐิโต ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก ชิณฺณาย วิเสสนของสาลาย ๆ วิสยาธารในฐิโต

๑๑๕. ปุริโส อ. บุรุษ จณฺโฑ ผู้ดุร้าย ภินฺโน แตกแล้ว ญาตีหิ จากญาติ ท. อตฺตโน ของตน

๑๑๕. ปุริโส ส. ยกตฺตาในภินฺโน ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก จณฺโฑ วิเสสนของปุริโส อตฺตโนสามีสมฺพนฺธในญาตีหิ ๆ อปาทานในภินฺโน

๑๑๖. ปิตา อ. บิดา คโต ไปแล้ว คามํ สู่บ้าน ปุตฺเตน ด้วยบุตร

๑๑๖. ปิตา ส. ยกตฺตาในคโต ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก ปุตฺเตนกรณในคโต คามํ สมฺปาปุณิยกมฺมในคโต

๑๑๗. คิลาโน อ. คนไข้ นิปนฺโน นอนแล้ว ส. เย บนที่นอน

๑๑๗. คิลาโน ส. ยกฎ.ในนิปนฺโนฯ กิฎ.บทกฎ.ฺวาจก ส. เนอุปสิเรสิกาธารในนิปนฺโน

๑๑๘. ตาปโส อ. พระดาบส คโต ไปแล้ว วนำ สู่ป่า อฎ.ถาย เพื่อประโยชน์ ผลานำ แก่ผลไม้ ท.

๑๑๘. ตาปโส ส. ยกฎ.ตาในคโตฯ กิฎ.บทกฎ.ฺวาจก ผลานำ ส.มฺปทานในอฎ.ถายฯ ส.มฺปทานในคโต วนำ ส.มฺปาปุณิยกมฺมในคโต

๑๑๙. ธนำ อ. ทรัพย์ ทลิทฺทสฺส ของคนจน นฎฺฐำ ฉิบหายแล้ว

๑๑๙. ธนำ ส. ยกฎ.ตาในนฎฺฐำฯ กิฎ.บทกฎ.ฺวาจก ทลิทฺทสฺส ส.มิส.มฺพนฺธใน ธนำ

๑๒๐. ราชินี อ. พระราชินี ฐิตา ประทับยืนอยู่แล้ว มชฺเฌ ในท่ามกลาง นารินำ แห่งนารี ท.

๑๒๐. ราชินี ส. ยกฎ.ตาในฐิตาฯ กิฎ.บทกฎ.ฺวาจก นารินำ ส.มิส.มฺพนฺธในมชฺเฌฯ อาธารในฐิตา

๑๒๑. เคลญฺญำ อ. ความเป็นไข้ ชาตำ บังเกิดแล้ว อมจฺจสฺส แก่อำมาตย์

๑๒๑. เคลญฺญำ ส. ยกฎ.ตาในชาตำฯ กิฎ.บทกฎ.ฺวาจก อมจฺจสฺส ส.มฺปทานใน ชาตำ

๑๒๒. ติณานิ อ. หญ้า ท. รูฬฺหานิ งอกขึ้นแล้ว ภูมิยำ บนภาคพื้น

๑๒๒. ติณานิ ส. ยกฎ.ตาในรูฬฺหานิฯ กิฎ.บทกฎ.ฺวาจก ภูมิยำ อุปสิเรสิกาธารในรูฬฺหานิ

๑๒๓. การณำ อ. เหตุ อจฺฉริยำ อันน่าอัศจรรย์ ชาตำ เกิดแล้ว

๑๒๓. การณ์ สยกฺตฺตา ในชาตฺ ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก อจฺฉริย์ วิเสสนของการณ์

๑๒๔. สาขา อ. กิ่ง รุกฺขสฺส ของต้นไม้ ภคฺคา หักแล้ว

๑๒๔. สาขา สยกฺตฺตาในภคฺคา ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก รุกฺขสฺส สามิสมฺพนฺธในสาขา

๑๒๕. ผลานิ อ. ผล ท. อมฺพสฺส ของมะม่วง ปกฺกานิ สุกแล้ว

๑๒๕. ผลานิ สยกฺตฺตาในปกฺกานิ ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก อมฺพสฺส สามิสมฺพนฺธในผลานิ

๑๒๖. กากา อ. กา ท. นิฬีนา แอบแล้ว รุกฺเขสุ บนต้นไม้ ท.

๑๒๖. กากา สยกฺตฺตาในนิฬีนา ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก รุกฺเขสุ อุปสิเรสิกาธารในนิฬีนา

๑๒๗. ภิรุโก อ. บุทคลผู้ขลาด ภีโต กลัวแล้ว มรณสฺมา แต่ความตาย

๑๒๗. ภิรุโก สยกฺตฺตาในภีโต ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก มรณสฺมา อปาทานในภีโต

๑๒๘. ภิกฺขุ อ. ภิกษุ ตุฏฺโฐ ยินดีแล้ว สนฺตเกน ด้วยของมีอยู่ อตฺตโน แห่งตน

๑๒๘. ภิกฺขุ สยกฺตฺตาในตุฏฺโฐ ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก อตฺตโน สามิสมฺพนฺธในสนฺตเกน ๆ กรณในตุฏฺโฐ

๑๒๙. ทาริกา อ. เด็กหญิง ท. นิมุคฺคา ดำลงแล้ว นทิยำ ในแม่น้ำ

๑๒๙. ทาริกา สยกฺตฺตาในนิมุคฺคา ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก นทิยำ

ปฏิจฺฉนฺนาธารในนิมุคฺคา

๑๓๐. ภาชนํ อ. ภาชนะ สปฺปีสฺส เห่งเนยใส ภินฺนํ แตกแล้ว

๑๓๐. ภาชนํ สยกตฺตาในภินฺนํฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก สปฺปีสฺส สามี สมฺพนฺธในภาชนํ

กลับไทยเป็นมคธและสัมพันธ์

๑๓๑. พุทฺโธ โลเก อุปฺปนฺโน

๑๓๑. พุทฺโธ สยกสฺตา ในอุปฺปนฺโน โลเก วิสยาธารในอุปฺปนฺโนฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๓๒. ธมฺโม สปฺปุริสานํ สนฺตาเน ฐิโต

๑๓๒. ธมฺโม สยกตฺตา ในฐิโต สปฺปุริสานํ สามีสมฺพนฺธในสนฺตาเนฯ พยาบีกาธาร ในฐิโตฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๓๓. ภควา อนุปุพฺเพน ราชคหํ ปตฺโต

๑๓๓. ภควา สยกตฺตา ในปตฺโต อนุปุพฺเพน ตติยาวิเสสนในปตฺโต ราชคหํ อวุตฺตกมฺมในปตฺโตฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๓๔. อิสโย รญฺโญ อุยฺยาเน วุตฺถา

๑๓๔. อิสโย สยกตฺตา ในวุตฺถา รญฺโญ สามีสมฺพนฺธในอุยฺยาเนฯ วิสยาธารในวุตฺถาฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๓๕. นทีํ อุปฺปลํ อุทเก ชาตํ

๑๓๕. นทีํ วิเสสนของอุปฺปลํฯ สยกตฺตาในชาตํ อุทเกวิสยาธารในชาตํฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๓๖. สุกฺขา สขา รุกฺขา ปติตา

๑๓๖. สุกฺขา วิเสสนของสาขาๆ สยกตฺตาในปติตา รุกฺขา อปาทานในปติตาๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๓๗. ราชา มหนฺเตน ปริวาเรน นครา นิกฺขนฺโต

๑๓๗. ราชา สยกตฺตา ในนิกฺขนฺโต มหนฺเตน วิเสสนของปริวาเรนๆ การณในนิกฺขนฺโต นครา อปาทาน ในนิกฺขนฺโตๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๓๘. จณฺโฑ หตฺถี ยูถา วูปกฏฺโฐ

๑๓๘. จณฺโฑ วิเสสนของหตฺถีๆ สยกตฺตาในวูปกฏฺโฐ ยูถา อปาทานในวูปกฏฺโฐๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๓๙. อมจฺโจ นาวาย นทิยำ คโต

๑๓๙. อมจฺโจ สยกตฺตาในคโต นาวายกรณในคโต นทิยำ อุปสิเรสิกาธารในคโตๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๔๐. พฺราหฺมณา นครำ ภิกฺขาย ปวิฏฺฐา

๑๔๐. พฺราหฺมณา สยกตฺตาในปวิฏฺฐา นครำ สมฺปาปุณิยกมฺมในปวิฏฺฐา ภิกฺขาย สมฺปทานในปวิฏฺฐาๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๔๑. อคฺคิ เคหสฺส ฉทนา อุฏฺฐิโต

๑๔๑. อคฺคิ สยกตฺตา ในอุฏฺฐิโต เคหสฺส สามิสมฺพนฺธในฉทนาๆ อปาทานในอุฏฺฐิโตๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๔๒. อิตฺถิโย กิพฺพาย นทิยำ คตา

๑๔๒. อิตฺถิโย สยกตฺตาในคตา กิพฺพาย สมฺปทานในคตา นทิยำ

อุปสิเรสิกาธารในคตา ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๔๓. จีวรานิ สงฺฆสฺส อุปฺปนฺนานิ

๑๔๓. จีวรานิ สยกตฺตาในอุปฺปนฺนานิ สงฺฆสฺส สมฺปทานใน อุปฺปนฺนานิ ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๔๔. สามเณรสฺส จีวรํ นฏฺฐํ

๑๔๔. สามเณรสฺส สามีสมฺพนฺธในจีวรํ ๆ สยกตฺตาในนฏฺฐํ ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๔๕. เสฏฺฐิโน ธีตา มตา

๑๔๕. เสฏฺฐิโน สามีสมฺพนฺธในธีตา ๆ สยกตฺตาในมตา ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๔๖. รุกฺขา รณฺโญ อุยฺยาเน รุฬฺหา

๑๔๖. รุกฺขา สยกตฺตาในรุฬฺหา รณฺโญ สามีสมฺพนฺธใน อุยฺยาเน ๆ วิสยาธารในรุฬฺหา ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๔๗. กญฺญา ปติโน กุลํ คตา

๑๔๗. กญฺญา สยกตฺตาในคตา ปติโน สามีสมฺพนฺธในกุลํ ๆ สมฺปาปุณิยกมฺมในคตา ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๔๘. ภิกฺขู มหนฺเต วิหาเร นิสีนฺนา

๑๔๘. ภิกฺขู สยกตฺตาในนิสีนฺนา มหนฺเต วิเสสนของวิหาเร ๆ วิสยาธารในนิสีนฺนา ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๔๙. นโร คาเม อุจฺจาย สาลาย นิปนฺโน

๑๔๙. นโร สยกตฺตาในนิปนฺโน คาเม สมีปาธารในสาลาย

อุจฺจาย วิเสสนของสาลาย ๆ วิสยาธารในนิปนฺโน ๆ
กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๕๐. จนฺโท รตฺติยํ นเภ อุคฺคโต

๑๕๐. จนฺโท สยกตฺตาในอุคฺคโต รตฺติยํ กาลสตฺตมีในอุคฺคโต
นเภอุปสิเรสิกาธารในอุคฺคโต ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

แปลยกศัพท์และสัมพันธ์

๑๕๑. สมุโห อ. อันประชุม สาวกานํ แห่งสาวก ท. ภควโต
ของผู้มีพระภาค อฏฺฐุนฺนํ แปด

๑๕๑. อฏฺฐุนฺนํ วิเสสน ของ สาวกานํ ภควโต สามีสมฺพนฺธใน
สาวกานํ ๆ สมุหสมฺพนฺธในสมุโห ๆ ลิงฺคตฺถ

๑๕๒. ภิกฺขู อ. ภิกษุ ท. จตฺตาโร สี่ ปวิฏฺฐา เข้าไปแล้ว คามํ
สู่บ้าน ปิณฺฑาย เพื่อบิณฑบาต

๑๕๒. จตฺตาโร วิเสสนของภิกฺขู ๆ สยกตฺตาในปวิฏฺฐา คามํ
สมฺปาปุณิยกมฺม ใน ปวิฏฺฐา ปิณฺฑาย สมฺปทานใน
ปวิฏฺฐา ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจา

๑๕๓. มาสา อ. เดือน ท. ปญฺจ ห้า อติกฺกนฺตา ก้าวล่วงแล้ว

๑๕๓. ปญฺจ วิเสสนของมาสา ๆ สยกตฺตุในอติกฺกนฺตา ๆ
กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๕๔. อุปฺปลานิ อ. ดอกอุบล ท. ติณิ สาม ชาตานิ เกิดแล้ว
อุทเก ในน้ำ

๑๕๔. ติณิ วิเสสนของอุปฺปลานิ ๆ สยกตฺตาในชาตานิ อุทเก

วิสยธารในชาตานิๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๕๕. นาริโย อ. นาง ท. เอกูนวีสติ ยี่สิบหย่อนหนึ่ง(๑๙) คตา ไปแล้ว นทึ สู่แม่น้ำ นหานาย เพื่ออันอาบ

๑๕๕. เอกูนวีสติ วิเสสนของนาริโยๆ สยกตฺตาในคตา นหานาย สมฺปทานในคตา นทึ สมฺปาปุณิยกมฺมใน คตาๆ กิตฺต-บทกตฺตุวาจก

๑๕๖. ผลํ อ. ผลไม้ เอกํ ผลหนึ่ง ปติตํ หล่นลงแล้ว รุกฺขา จากต้นไม้

๑๕๖. เอกํ วิเสสนของผลๆ สยกตฺตาในปติตํ รุกฺขา อปาทาน ในปติตๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๕๗. จีรานิ อ. จีวร ท. ทายเกหิ อันทายก ท. ทินฺนานิ ถวาย แล้ว ภิกฺขูนํ แก่ภิกษุ ท. จตุปญฺญาสาย ห้าสิบสี่

๑๕๗. จตุปญฺญาสาย วิเสสนของภิกฺขูนๆ สมฺปทานในทินฺนานิ จีวราน วุตฺตกมฺมในทินฺนานิ ทายเกหิ อนภิหิตกตฺตา ใน ทินฺนานิๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๕๘. อิสโย อ. ฤาษี ท. สตฺต เจ็ด นิกฺขนฺตา ออกไปแล้ว นครา จากเมือง

๑๕๘. สตฺต วิเสสนของอิสโยๆ สยกตฺตาในนิกฺขนฺตา นครา อปาทานในนิกฺขนฺตาๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๕๙. อมจฺโจ อ. อำมาตย์ คโต ไปแล้ว อุยฺยานํ สู่สวน สหาเยหิ ด้วยสหาย ท. ฉหิ หก

๑๕๙. อมจฺโจ สยกตฺตาในคโต ฉหิ วิเสสนของสหาเยหิๆ

กรณในคโต อุยฺยานํ สมฺปาปุณิยกมฺมในคโตฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๖๐. สโร อ. สระ มหนฺโต ใหญ่ อนฺตเร ในระหว่าง กุฏินํ แห่งกุฏิ ท. ทวินฺนํ สอง

๑๖๐. ทวินฺนํ วิเสสนของกุฏินำฯ สามิสมฺพนฺธในอนฺตเรฯ อาธารในสโร มหนฺโต วิเสสนของสโรฯ ลงฺคตฺถ

๑๖๑. อาจริโย อ. อาจารย์ กุมารานํ ของกุมาร ท. เตวิสฺสิยา ยี่สิบสาม ปวิฏฺโฐ เข้าไปแล้ว คามํ สู่บ้าน

๑๖๑. เตวิสฺสิยา วิเสสนของกุมารานำฯ สามิสมฺพนฺธในอาจริโยฯ สยกตฺตาในปวิฏฺโฐ คามํ สมฺปาปุณิยกมฺมในปวิฏฺโฐฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๖๒. ภควา อ. พระผู้มีพระภาค นิสินฺโน ประทับนั่งแล้ว มชฺเฌ ในท่ามกลาง ปริสานํ แห่งบริษัท ท. จตสฺสนฺนํ สี่

๑๖๒. ภควา สยกตฺตาในนิสินฺโน จตสฺสนฺนํ วิเสสนของปริสานำฯ สามิสมฺพนฺธในมชฺเฌฯ อาธารในนิสินฺโนฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๖๓. คามา อ. บ้าน ท. ฐิตา ตั้งอยู่แล้ว ปาเรสุ แทบฝั่ง ท. ทวีสุ สอง นทิยา แห่งแม่น้ำ

๑๖๓. นทิยา สามิสมฺพนฺธในปาเรสุ ทวีสุ วิเสสนของปาเรสุฯ สมีปาธารในฐิตา คามา สยกตฺตาในฐิตาฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจน

๑๖๔. ธนํ อ. ทรัพย์ มาตรา อันมารดา ทินฺนํ ให้แล้ว ปุตฺตานำ

แก่บุตร ท. นวนฺ์ เก้าคน

๑๖๔. นวนฺ์ วิเสสนของปุตฺตานฺ์ๆ สมฺปทานในทินฺนฺ์ มาตรา อนภิหิตกตฺตาในทินฺนฺ์ ธนฺ์ วุตฺตกมฺมในทินฺนฺ์ๆ กิตฺตบท กมฺมวาจก

๑๖๕. สิสฺสา อ. ศิษย์ ท. โสพฺพส สิบหก อุปคตา เข้าไปใกล้แล้ว สตฺถารฺ ซึ่งครู อตฺตโน ของตนๆ

๑๖๕. โสพฺพส วิเสสนของสิสฺสาๆ สยกตฺตาในอุปคตา อตฺตโน สามิสมฺพนฺธในสตฺถารฺๆ อวุตฺตกมฺมในอุปคตาๆ กิตฺต-บทกตฺตุวาจก

กลับไทยเป็นมคธและสัมพันธ์

๑๖๖. เอกสฏฺฐิ อรหนฺโต โลเก อุปฺปนฺนาฺ

๑๖๖. เอกสฏฺฐิ วิเสสนของอรหนฺโตๆ สยกตฺตาในอุปฺปนฺนา โลเก วิสยาธารในอุปฺปนฺนาๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๖๗. อสฺติ ภควโต มหนฺตา สาวกา

๑๖๗. อสฺติ กิฺติ มหนฺตา กิฺติ วิเสสนของสาวกา ภควโต สามิสมฺพนฺธในสาวกาๆ ลิงฺคตฺถ

๑๖๘. สตฺต จกฺกวตฺติโน รตนานิ

๑๖๘. สตฺต วิเสสนของรตนานิ จกฺกวตฺติโน สามิสมฺพนฺธในรตนานิๆ ลิงฺคตฺถ

๑๖๙. ภิกฺขุ ปญฺจ คาเม บิณฺฑาย ปวิฏฺโฐ

๑๖๙. ภิกฺขุ สยกตฺตาในปวิฏฺโฐ ปญฺจ วิเสสนของคาเมๆ

สมฺปาปุณิยกมฺมในปวิฏฺโฐ บีณฺทาย สมฺปทานในปวิฏฺโฐๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๗๐. ปญฺจวีสติ ทิวสา อติกฺกนฺตา

๑๗๐. ปญฺจวีสติ วิเสสนของทิวสาๆ สยกตฺตาในอติกฺกนฺตาๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๗๑. จตสฺโส สาขา รุกฺขา ภคฺคา

๑๗๑. จตสฺโส วิเสสนของสาขาๆ สยกตฺตาในภคฺคา รุกฺขา อปาทานในภคฺคาๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๗๒. จตุทฺทส ปุริสา เอกวีสติยา อิตฺถิหิ วิถิยํ คตา

๑๗๒. จตุทฺทส วิเสสนของปุริสาๆ สยกตฺตาในคตา เอกวีสติยา วิเสสนของอิตฺถิหิๆ กรณในคตา วิถิยํ อุปสิเรสิกาธารในคตาๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๗๓. จตุจตฺตาฬีสาย พฺราหฺมณานํ ภตฺตํ ทารกสฺส บีตรา ทินฺนํ

๑๗๓. จตุจตฺตาฬีสาย วิเสสนของพฺราหฺมณานๆ สมฺปทานในทินฺนํ ภตฺตํ วุตฺตกมฺมในทินฺนํ ทารกสฺส สามิสมฺพนฺธในบีตราๆ อนภิหิตภตฺตาในทินฺนํ กิตฺตบทกมฺมวาจก

๑๗๔. เสฏฺฐิโน เทฺว ธีตโร คพฺเภ นิสินฺนา

๑๗๔. เสฏฺฐิโน สามิสมฺพนฺธในธีตโร เทฺว วิเสสนของธีตโรๆ สยกตฺตาในนิสินฺนา คพฺเภ ปฏิจฺฉนฺนาธารในนิสินฺนาๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๗๕. ฐานํ รญฺญา อฏฺฐงฺคิสาย ชนานํ ทินฺนํ

๑๗๕. ฐานํ วุตฺตกมฺมในทินฺนํ รญฺญา อนภิหิตกตฺตาในทินฺนํ อฏฺฐตฺติสาย วิเสสนของชนานํๆ สมฺปทานในทินฺนํๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก

แปลยกศัพท์และสัมพันธ์

๑๗๖. ภควา อ. พระผู้มีพระภาคเจ้า ปตฺโต ทรงบรรลุแล้ว สมฺมาสมฺโพธิ์ ซึ่งธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้เองโดยชอบ อนุตฺตรํ หาธรรมอื่นยิ่งกว่าหามิได้ ฯ สาสนํ อ. คำสั่งสอน ตสฺส "ภควโต" "ของพระผู้มีพระภาค" นั้น ปตฺถตํ แผ่ไปแล้ว โลเก ในโลก

๑๗๖. ภควา สยกตฺตาในปตฺโต อนุตฺตรํ วิเสสนของสมฺมาสมฺโพธิ์ๆ อวุตฺตกมฺมในปตฺโตๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก ฯ ตสฺส วิเสสนของ "ภควโตๆ" สามีสมฺพนฺธในสาสนํๆ สยกตฺตาในปตฺถตํๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก โลเก วิสยาธาร ในปตฺถตํ

๑๗๗. ธนํ อ. ทรัพย์ รญฺโญ ของพระราชา พหุ มาก ฯ สุงฺกา อ. ส่วน ท. นาคเรหิ อันชาวเมือง ท. ทินฺนา ถวายแล้ว ตสฺส "รญฺโญ" "แด่พระราชา" นั้น

๑๗๗. พหุ วิเสสนของธนํ รญฺโญ สามีสมฺพนฺธในธนํๆ ลิงฺคตฺถฯ ตสฺส วิเสสนของ "รญฺโญๆ" สมฺปทาน ในทินฺนา นาคเรหิ อนภิหิตกตฺตาในทินฺนา สุงฺกา วุตฺตกตฺตกมฺมในทินฺนาๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก

๑๗๘. ชนา อ. ชน ท. ตโยสาม ปพฺพชิตา บวชแล้ว ๆ เต "ชนา" "อ. ชน ท." เหล่านั้น ปฏิตา ถึงแล้ว วุฑฺฒึ ซึ่ง ความเจริญ สาสเน ในศาสนา

๑๗๘. ตโย วิเสสนของชนาๆ สยกฏฺตาในปพฺพชิตาๆ กิฏฺต–บทภฏฺตุวาจก ๆ เต วิเสสนของ "ชนาๆ" สยกฏฺตา ในปฏิตา สาสเน ภินฺนาธารในวุฑฺฒึๆ อวุฏฺตกมฺมใน ปฏิตาๆ กิฏฺตบทกฏฺตุวาจก

๑๗๙. มาตา อ. มารดา เสฏฺฐิโน ของเศรษฐี ปสนฺนา เลื่อม ใสแล้ว สาสเน ในพระศาสนา ๆ ทานํ อ. ทาน ตาย "มาตุยา" "อันมารดา" นั้น ทินฺนํ ถวายแล้ว สงฺฆสฺส แก่สงฆ์

๑๗๙. เสฏฺฐิโน สามิสมฺพนฺธในมาตาๆ สยกฏฺตาในปสนฺนา สาสเน พยาปีกาธารในปสนฺนาๆ กิฏฺตบทกฏฺตุวาจก ๆ ตาย วิเสสน ของ "มาตุยาๆ" อนภิหิตกฏฺตาในทินฺนํ สงฺฆสฺส สมฺปทานในทินฺนํ ทานํ วุฏฺตกมฺมในทินฺนํๆ กิฏฺตบทกมฺมวาจก

๑๘๐. ธีตโร อ. ธิดา ท. วาณิชสฺส ของพ่อค้า จตสฺโส สี่ ๆ ตา "ธีตโร" "อ. ธิดา ท." เหล่านั้น คตา ไปแล้ว กุลํ สู่ตระกูล สามิกานํ แห่งสามี ท.

๑๘๐. จตสฺโส วิเสสนของธีตโร วาณิชสฺส สามิสมฺพนฺธใน ธีตโรๆ ลิงฺคตฺถ ๆ ตา วิเสสนของ "ธีตโรๆ" สยกฏฺตา ในคตา สามิกานํ สามิสมฺพนฺธในกุลๆ สมฺปาปุณิยกมฺม

ในคตาๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๘๑. โคณา อ. โค ท. พฺราหฺมณสฺส ของพราหมณ์ เทฺว สองๆ เตสุ "ทฺวีสุ โคเณสุ" "ในโค ท. สอง" เหล่านั้นหนา เอโก "โคโณ" "อ. โค" ตัวหนึ่ง มโต ตายแล้ว

๑๘๑. เทฺว วิเสสนของโคณา พราหฺมณสฺส สามิสมฺพนฺธใน โคณาๆ ลิงฺคตฺถ ฯ เตสุ ก็ดี "ทฺวีสุ" ก็ดี วิเสสน ของ "โคเณสุๆ" นิทฺธารณในโคโณ เอโก วิเสสน ของ โคโณๆ นิทฺธารณียของโคเณสุ และสยกตฺตาในมโตๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๘๒. จิรานิ อ. จิร ท. พหูนิ มาก อุปฺปนฺนานิ บังเกิดแล้ว สงฺฆสฺส แก่สงฆ์ ฯ ตานิ "จิรานิ" "อ. จิร ท." เหล่านั้น "สงฺเฆน อันสงฆ์" วิภตฺตานิ แจกแล้ว ภิกฺขูนำ แก่ภิกษุ ท.

๑๘๒. พหูนิ วิเสสนของจิรานิๆ สยกตฺตาในอุปฺปนฺนานิ สงฺฆสฺส สมฺปทานในอุปฺปนฺนานิๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก ฯ ตานิ วิเสสนของ "จิรานิๆ" วุตฺตกมฺมในวิภตฺตานิ "สงฺเฆน" อนภิหิตกตฺตาในวิภตฺตานิ ภิกฺขูนำ สมฺปทาน ในวิภตฺตานิๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก

๑๘๓. กุลำ อ. ตระกูล ขตฺติยสฺส ของกษัตริย์ อุจฺจำ สูง ฯ ตำ "กุลำ" "อ. ตระกูล" นั้น ชเนหิ อันชน ท. มานิตำ นับถือแล้ว

๑๘๓. อุจฺจ วิเสสนของกุล ฆฏิยสฺส สามีสมฺพนฺธในกุลๆ ลิงฺคตฺถ ต วิเสสนของ “กุลๆ” วุตฺตกมฺมในมานิต ฆเนหิ อนภิหิตกตฺตาในมานิตๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก

๑๘๔. สุริโย อ. พระอาทิตย์ อุคฺคโต ขึ้นไปแล้ว ปุพฺพณฺเห ในเวลาเช้า ฯ โส “สุริโย” ! “อ. พระอาทิตย์” นั้น อตฺถงฺคโต อัสดงคตแล้ว สายณฺเห ในเวลาเย็น

๑๘๔. สุริโย สยกตฺตาในอุคฺคโต ปุพฺพณฺเห กาลสตฺตมีใน อุคฺคโตๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก ฯ โส วิเสสนของสุริโยๆ สยกตฺตาในอตฺถงฺคโต สายณฺเห กาลสตฺตมีในอตฺถงฺค-โตๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๘๕. โปโต อ. เรือกำปั่น เอโก ลำหนึ่ง สมฺปตฺโต ถึงพร้อม แล้ว ติตฺถ ซึ่งท่า ธานิยา แห่งเมือง ฯ ภณฺฑานิ อ. ภัณฑะ ท. พหูนิ มาก วาณิเชหิ อันพ่อค้า ท. อานีตานิ นำมาแล้ว ตมฺหา “โปตา” “จากเรือกำปั่น” นั้น

๑๘๕. เอโก วิเสสนของโปโตๆ สยกตฺตาในสมฺปตฺโต ธานิยา สามีสมฺพนฺธในติตฺถๆ สมฺปาปุณิยกมฺมในสมฺปตฺโตๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก ฯ ตมฺหา วิเสสนของ “โปตาๆ” อปทานในอานีตานิ พหูนิ วิเสสนของภณฺฑานิๆ วุตฺต-กมฺมในอานีตานิ วาณิเชหิ อนภิหิตกตฺตาในอานีตานิๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก

๑๘๖. นิโครฺโธ อ. ต้นไทร มหนฺโต ใหญ่ ชาโต เกิดแล้ว อรญฺเญ ในป่า ฯ สกุณา อ. นก ท. นิลียา เอบแล้ว

ตสฺมิ "นิโครฺเธ" "บนต้นไทร" นั้น

๑๘๖. มหนฺโต วิเสสนของนิโครฺโธฯ สยกตฺตาในชาโต อรญฺเญ วิสยาธารในชาโตฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก ฯ สกฺณา สยกตฺตาในนิสีนาฯ ตสฺมิ วิเสสนของ "นิโครฺเธฯ" อุปสิเรสิการธารในนิสีนาฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๘๗. ภิกฺขู อ. ภิกษุ ท. นิสินฺนา นั่งอยู่แล้ว เคเห ในเรือน ทายกสฺส ของทายก ฯ โภชนํ อ. โภชนะ เตน "ทายเกน" "อันทายก" นั้น ทินฺนํ ถวายแล้ว เตสํ "ภิกฺขูนํ" "แก่ภิกษุ ท." เหล่านั้น

๑๘๗. ภิกฺขู สยกตฺตาในนิสินฺนา ทายกสฺส สามีสมฺพนฺธในเคเหฯ วิสยาธารในนิสินฺนาฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก ฯ เตสํ วิเสสนของ "ภิกฺขูนํฯ" สมฺปทานในทินฺนํ โภชนํ วุตฺตกมฺมในทินฺนำเตน วิเสสนของ "ทายเกนฯ" อนภิหิตกตฺตาในทินฺนำฯ กิตฺตบทกมฺมวาจก

๑๘๘. อุทกำ อ. น้ำ ปริปุณฺณำ เต็มรอบแล้ว มาติกาย ในเหมือง ตำ "อุทกำ" "อ. น้ำ" นั้น กิลิฏฺฐำ ขุ่นมัวแล้ว

๑๘๘. มาติกาย วิสยาธารในปริปุณฺณำ อุทกำ สยกตฺตาในปริปุณฺณำฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก ฯ ตำ วิเสสนของ "อุทกำฯ" สยกตฺตาในกิลิฏฺฐำฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๘๙. ปทุมำ อ. ดอกประทุม อุทเก ในน้ำ ปุปฺผิตำ บานแล้ว ฯ ภมโร อ. แมลงภู่ อุปคโต เข้าถึงแล้ว ตำ "ปทุมำ" "ซึ่งดอกประทุม" นั้น

๑๘๙. อุทเก วิสยาธารในปทุมๆ สยกตฺตาในบุปฺผิตๆ กิตฺตบท กตฺตุวาจกฯ ภมโร สยกตฺตาในอุปคโต ตำ วิเสสนของ "ปทุมๆ" อนุตฺตกมฺมในอุปคโตๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๙๐. อาพาโธ อ. ความป่วยไข้ ชโร กล้า อุปฺปนฺโน บังเกิดขึ้นแล้ว ทลิทฺทสฺส แก่คนจนฯ โส "ทลิทฺโท" "อ. คนจน" นั้น มโต ตายแล้ว มหุตฺเตน โดยครู่เดียว

๑๙๐. ทลิทฺทสฺส สมฺปทานในอุปฺปนฺโน ชโร วิเสสนของอาพาโธๆ สยกตฺตาในอุปฺปนฺโนๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสนของ "ทลิทฺโทๆ" สยกตฺตาในมโต มหุตฺเตน ตติยาวิเสสนในมโตๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

กลับไทยเป็นมคธและสัมพันธ์

๑๙๑. จนฺโท นเภ อุคฺคโต โส เมเฆน ปฏิจฺฉนฺโน

๑๙๑. จนฺโท สยกตฺตาในอุคฺคโต นเภ อุปสิเรสิกาธารในอุคฺคโตๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสนของจนฺโทๆ วุตฺตกมฺมในปฏิจฺฉนฺโน เมเฆน อนภิหิตกตฺตาในปฏิจฺฉนฺโนๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก

๑๙๒. อุปาสิกาโย อาวาสำ คตา ธมฺโม ตาหิ สุณิโต

๑๙๒. อุปาสิกาโย สยกตฺตาในคตา อาวาสำ สมฺปาปุณิยกมฺมในคตาๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก ธมฺโม วุตฺตกมฺมในสุณิโต ตาหิ อนภิหิตกตฺตาในสุณิโต กิตฺตบทกมฺมวาจก

๑๙๓. เทโว วุฏฺโฐ ตสฺส พินฺทูนิ จาฏิยำ ปริปูณฺณานิ

๑๙๓. เทโว สยกตฺตาในวุฏฺโฐ ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก ตสฺส สามิสมฺพนฺธในพินฺทูนิ ๆ สยกตฺตาในปริปุณฺณานิ จาฏิยํ ปฏิจฺฉนฺนธารในปริปุณฺณานิ ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๙๔. เสฏฺฐิโน ธีตา ชาตา โส ตุฏฺโฐ

๑๙๔. เสฏฺฐิโน สามิสมฺพนฺธในธีตา ๆ สยกตฺตาในชาตา ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก โส สยกตฺตาในตุฏฺโฐ ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๙๕. นาวา นทิยํ คตา จตฺตาโร ภิกฺขู ตายํ นิสินฺนา

๑๙๕. นาวา สยกตฺตาในคตา นทิยํ อุปสิเรสิกาธารในคตา ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก์ จตฺตาโร วิเสสนของภิกฺขูๆ สยกตฺตาในนิสินฺนา ตายํ อุปสิเรสิกาธารในนิสินฺนา ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๑๙๖. สิสฺสา อาจาริยํ อุปคตา โอวาโท เตน เตสํ ทินฺโน

๑๙๖. สิสฺสา สยกตฺตาในอุปคตา อาจริยํ อวุตฺตกมฺมในอุปคตา ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก โอวาโท วุตฺตกมฺมในทินฺโน เตน อนภิหิตกตฺตาในทินฺโน เตสํ วิเสสนของสิสฺสานํ ๆ สมฺปทานในทินฺโน ๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก

๑๙๗. ติณํ อุยฺยาเน รูพฺหึ ๆ ตํ อุยฺยานเกน ฉินฺนํ

๑๙๗. ติณํ สยกตฺตาในรูพฺหึ อุยฺยาเน อุปสิเรสิกาธารในรูพฺหึ ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก ตํ วุตฺตกมฺมในฉินฺนํ อุยฺยานเกน อนภิหิตกตฺตา ในฉินฺนึ ๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก

๑๙๘. วณฺฏุลสฺส ปุปฺผานิ ปุปฺผิตานิ ตานิ กิฏฺฐาหิ ชาทิตานิ

๑๙๘. วณฺชุตสฺส สามีสมฺพนฺธในปุปฺผานิ ฯ สยกตฺตาในปุปฺผิ-
ตานิ ฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก ตานิ วุตฺตกมฺมในชาทิตานิ
กิฏฺฐาหิ อนภิหิตกตฺตาในชาทิตานิ ฯ กิตฺตบทกมฺมวาจก

๑๙๙. อมฺพสฺส ผลํ สาธาย ปติตํ ตํ ทารเกน คหิตํ

๑๙๙. อมฺพสฺส สามีสมฺพนฺธในผลํ ฯ สยกตฺตาในปติตํ สาธาย
อปาทานในปติตํ ฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก ตํ วุตฺตกมฺมในคหิตํ
ทารเกน อนภิหิตกตฺตาในคหิตฺ ฯ กิตฺตบทกมฺมวาจก

๒๐๐. ทลิทฺทสฺส ธนํ นฏฺฐุ ตํ โจเรน คหิตํ

๒๐๐. ทลิทฺทสฺส สามีสมฺพนฺธในธนํ ฯ สยกตฺตาในนฏฺฐุ ฯ
กิตฺตบทกตฺตุวาจก ตํ วุตฺตกมฺมในคหิตํ โจเรน อนภิหิต
กตฺตาในคหิตฺ ฯ กิตฺตบทกมฺมวาจก

แปลยกศัพท์และสัมพันธ์

๒๐๑. ภิกฺขุ อ. ภิกษุ อญฺญตโร รูปใดรูปหนึ่ง ปวิฏฺโฐ เข้า
ไปแล้ว คามํ สู่บ้าน ปิณฺฑาย เพื่อบิณฑบาต

๒๐๑. อญฺญตโร วิเสสนของภิกฺขุ ฯ สยกตฺตาในปวิฏฺโฐ คามํ
สมฺปาปุณิยกมฺมในปวิฏฺโฐ ปิณฺฑาย สมฺปทานใน
ปวิฏฺโฐ ฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๒๐๒. ปุตฺโต อ. บุตร บุริสสฺส ของบุรุษ อิมสฺส นี้ ปพฺพชิโต
บวชแล้ว

๒๐๒. อิมสฺส วิเสสนของปุริสสฺส ฯ สามีสมฺพนฺธในปุตฺโต ฯ
สยกตฺตาในปพฺพชิโต ฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๒๐๓. สุขํ อ. ความสุข อุปฺปนฺนํ บังเกิดขึ้นแล้ว ยสฺส "ปุคฺคลสฺส" "แก่บุทคล" ใด ๆ ทุกฺขํ อ. ทุกข์ อุปฺปนฺนํ บังเกิดแล้ว ตสฺส "ปุคฺคลสฺส" "แก่บุทคล" นั้น

๒๐๓. ยสฺส วิเสสนของ "ปุคฺคลสฺส ๆ" สมฺปทานในอุปฺปนฺนํ สุขํ สยกตฺตาในอุปฺปนฺนํ ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก ๆ ตสฺส วิเสสนของ "ปุคฺคลสฺส ๆ" สมฺปทานในอุปฺปนฺนํ ทุกฺขํ สยกตฺตาในอุปฺปนฺนํ ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๒๐๔. อาจริโย อ. อาจารย์ มม ของเรา วุตฺโถ อยู่แล้ว วสฺสํ ตลอดกาลฝน อาวาเส ในอาวาส อมุกสฺมิ ชื่อโน้น

๒๐๔. มม สามิสมฺพนฺธในอาจริโย ๆ สยกตฺตาในวุตฺโถ อมุกสฺมิ วิเสสนของอาวาเส ๆ วิสยาธารในวุตฺโถ วสฺสํ อจฺจนฺตสංโยคในวุตฺโถ ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๒๐๕. อิตฺถี อ. หญิง เอสา นี้ คตา ไปแล้ว นทึ สู่แม่น้ำ นหานาย เพื่ออันอาบ

๒๐๕. เอสา วิเสสนของอิตฺถี ๆ สยกตฺตาในคตา นหานาย สมฺปทานในคตา นทิ สมฺปาปุณิยกมฺมในคตา ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๒๐๖. จีวรานิ อ. จีวร ท. เอตานิ เหล่านี้ เกน อันใคร ทินฺนานิ ถวายแล้ว ตุยฺหํ แก่ท่าน ๆ (ใส่เข้า) "จีวรานิ อ. จีวร ท." อุปฏฺฐาเกน อันอุปัฏฐาก (ใส่เข้า) "ทินฺนานิ" ถวายแล้ว มยฺหํ แก่กระผม

๒๐๖. เกน อนภิหิตกตฺตา ในทินฺนานิ เอตานิ วิเสสนของจีวรานิ ๆ

วุตฺตกมฺมในทินฺนานิ ตุยฺหํ สมฺปทาน ในทินฺนานิ ๆ กิตฺตบท
กมฺมวาจก ฯ มยฺหํ สมฺปทานใน "ทินฺนานิ" อุปฏฺฐาเกน
อนภิหิตกตฺตาใน "ทินฺนานิ" จีวรานิ วุตฺตกมฺมใน
ทินฺนานิ ๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก

๒๐๗. อากปฺโป อ. มรรยาท อญฺโญ อย่างอื่น เม อันเรา
กรณีโย พึงกระทำ

๒๐๗. อญฺโญ วิเสสนของอากปฺโป เม อนภิหิตกตฺตาใน
กรณีโย อากปฺโป วุตฺตกมฺมในกรณีโย ๆ กิตฺตบท
กมฺมวาจก

๒๐๘. สุนโข อ. สุนัข อยํ นี้ จณฺโฑ ดุร้าย โส "สุนโขอ.
สุนัข" นั้น ตยา อันท่าน โปสิโต เลี้ยงแล้ว การเณ
ในเพราะเหตุ กิสฺมิ อะไร ? (ใส่) "โส สุนโข อ. สุนัข
นั้น มยา อันเรา โปสิโต เลี้ยงแล้ว" อนุกมฺปาย ด้วย
ความเอ็นดู ตสฺมิ ในมัน

๒๐๘. จณฺโฑ กักขี อยํ กักขี วิเสสของสุนโข ๆ ลิงฺคตฺถ ฯ กิสฺมิ
วิเสสนของการเณ ๆ นิมิตฺตสตฺตมีในโปสิโต โส วิเสสน
ของสุนโข ๆ วุตฺตกมฺมในโปสิโต ตยา อนภิหิตกตฺตาใน
โปสิโต ๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก ฯ ตสฺมิ อาธารในอนุกมฺ
ปาย ๆ กรณในโปสิโต โส วิเสสนของสุนโข ๆ วุตฺต
กมฺมในโปสิโต ๆ กิตฺบทกมฺมวาจก มยา อนภิหิตกตฺตา
ในโปสิโต

๒๐๙. รุกฺโข อ. ต้นไม้ เอโส นี้ วาเตน อันลม ปหโต พัดแล้ว

ปณฺณานิ อ. ใบ ท. ตสฺส "รุกฺขสฺส แห่งต้นไม้" นั้น ปติตานิ หล่นแล้ว

๒๐๙. เอโส วิเสสของรุกฺโข ฯ วุตฺตกมฺมในปหโต วาเตน อนภิหิตกตฺตาในปหโต ฯ กิตฺตบทกมฺมวาจก ฯ ตสฺส วิเสสนของ "รุกฺขสฺส ฯ" สามีสมฺพนฺธในปณฺณานิ ฯ สยกตฺตาในปติตานิ ฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๒๑๐. สิสฺโส อ. ศิษย์ ปีโย เป็นที่รัก อตฺตโน ของตน อาจริเยน อันอาจารย์ โน ของเรา ท. เปสิโต ส่งไปแล้ว สนฺติกำ สู่สำนัก ตุว ของท่าน

๒๑๐. อาจริเยน อนภิหิตกตฺตาในเปสิโต โน สามีสมฺพนฺธใน อาจริเยน อตฺตโน สามีสมฺพนฺธในปีโย ฯ วิเสสของ สิสฺโส ฯ วุตฺตกมฺมในเปสิโต ตุว สามีสมฺพนฺธในสนฺติกำ ฯ สมฺปาปุณิยกมฺมในเปสิโต ฯ กิตฺตบทกมฺมวาจก

๒๑๑. ปตฺโต อ. บาตร เม ของเรา นฏฺโ หายแล้ว ฯ โส "ปตฺโต อ. บาตร" นั้น สามเณเรน อันสามเณร นิกฺขิตฺโต เก็บไว้แล้ว กุฏิยำ ในกุฏี อิมสฺมำ นี้

๒๑๑. ปตฺโต สยกตฺตาในนฏฺโ เม สามีสมฺพนฺธในปตฺโต นฏฺโ กิตฺตบทกตฺตุวาจก ฯ โส วิเสสนของ "ปตฺโต ฯ" วุตฺตกมฺมในนิกฺขิตฺโต อิมสฺมำ วิเสสนของกุฏิยำ ฯ วิสยาธารในนิกฺขิตฺโต สามเณเรน อนภิหิตกตฺตาใน นิกฺขิตฺโต ฯ กิตฺตบทกมฺมวาจก

๒๑๒. ปุตฺโต อ. บุตร เต ของท่าน ปตฺโต ถึงแล้ว วยํ ซึ่งวัย

๒๑๒. ปุตฺโต สยกตฺตาในปตฺโตฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก เต สามีสมฺพนฺธในปุตฺโต วยํ อวุตฺตกมฺมในปตฺโต

๒๑๓. ปณฺณํ อ. หนังสือ อิทํ นี้ สหาเยน อันสหาย มม ของเรา เปสิตํ ส่งไปแล้ว ตุยฺหํ เพื่อท่าน

๒๑๓. อิทํ วิเสสนของปณฺณํฯ วุตฺตกมฺมในเปสิตํ มม สามีสมฺพนฺธในสหาเยนฯ อนภิหิตฺตกตฺตาในเปสิตํ ตุยฺหํ สมฺปทานในเปสิตํฯ กิตฺตบทกมฺมวาจก

๒๑๔. มกฺขิกา อ. แมลงวัน ท. ปติตา ตกลงแล้ว มธุมฺหิ ในน้ำผึ้ง อิมสฺมิ นี้

๒๑๔. อิมสฺมิ วิเสสนของมธุมฺหิฯ อุปสิเรสิกาธารในปติตา มกฺขิกา สยกตฺตาในปติตาฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๒๑๕. มยํ อ. เรา ท. คตา ไปแล้ว อุยฺยานํ สู่สวน รญฺโญ ของพระราชา ปุริเสน ด้วยบุรุษ อิมินา นี้

๒๑๕. มยํ สยกตฺตาในคตา อิมินา วิเสสนของปุริเสนฯ กรณในคตา รญฺโญ สามีสมฺพนฺธในอุยฺยานํฯ สมฺปาปุณิยกมฺมในคตาฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

กลับไทยเป็นมคธและสัมพันธ์

๒๑๖. ยสฺส ภควโต สาสนํ โลเก ปตฺถตํ โส ปรินิพฺพุโต

๒๑๖. สาสนํ สยกตฺตาในปตฺถตํฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก ยสฺส วิเสสนของภควโตฯ สามีสมฺพนฺธในสาสนํ โลเก วิสยา

ธารในปฏิกตำ โส วิเสสนของภควาๆ สยกฏตา ในปรินิพฺพุโตๆ กิฏตบทกฏตุวาจก

๒๑๗. ยสฺส ปสฺสา อุปฺปนฺนา ตสฺส นินฺทา อุปฺปนฺนา

๒๑๗. ปสฺสา สยกฏตาในอุปฺปนาๆ กิฏตบทกฏตุวาจก ยสฺส วิเสสนของปุคฺคลสฺสๆ สมฺปทานในอุปฺปนฺนา นินฺทา สยกฏตาในอุปฺปนฺนาๆ กิฏตบทกฏตุวาจก ตสฺส วิเสสน ของปุคฺคลสฺสๆ สมฺปทานในอุปฺปนฺนา

๒๑๘. สพฺเพ อมิสฺสา อิฏถิยา ปุฏตา สาสเน ปพฺพชิตา

๒๑๘. ปุฏตา สยกฏตาในปพฺพชิตาๆ กิฏตบทกฏตุวาจก สพฺเพ วิเสสนของปุฏตา อมิสฺสา วิเสสนของอิฏถิยาๆ สามิ-สมฺพนฺธในปุฏตา สาสาน วิสฺยาธารในบพฺพชิตา.

๒๑๙. อสุโก อมจฺโจ รญฺโญ นิเวสนำ คโต

๒๑๙. อมจฺโจ สยกฏตาในคโตๆ กิฏตบทกฏตุวาจก อสุโก วิเสสนของอมจฺโจ รญฺโญ สามีสมฺพนฺธในนิเวสนำๆ สมฺปาปุณิยกมฺมในคโต

๒๒๐. ตว ปุฏโต มม ปุฏเตน วนำ คโต

๒๒๐. ปุฏโต สยกฏตาในคโตๆ กิฏตบทกฏตุวาจก ตว สามีสมฺพนฺธในปุฏโต มม สามีสมฺพนฺธในปุฏเตนๆ กรณในคโต

๒๒๑. อิมานิ ปุปฺผานิ ตว อาจริยสฺส เม มาตรา ทินฺนานิ

๒๒๑. ปุปฺผานิ วุฏตกมฺมในทินฺนานิๆ กิฏตบทกมฺมวาจก อิมินิ วิเสสนของปุปฺผานิ ตว สามีสมฺพนฺธในอาจริยสฺสๆ

สมฺปทานในทินฺนานิ เม สามิสมฺพนฺธในมาตราๆ อนภิหิต
กตฺตา ในทินฺนานิ

๒๒๒. อยํ ธมฺโม อมฺหากํ สตฺถารา เทสิโต

๒๒๒. ธมฺโม วุตฺตกมฺมในเทสิโตๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก อยํ
วิเสสนของธมฺโม อมฺหากํ สามิสมฺพนฺธในสตฺถาราๆ
อนภิหิตกตฺตาในเทสิโต

๒๒๓. อุทกํ เอติสฺสํ นาวายํ ปุณฺณํ

๒๒๓. อุทกํ สยกตฺตาในปุณฺณํๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก เอติสฺสํ
วิเสสนของนาวายๆ อุปสิเรสิกาธารในปุณฺณ

๒๒๔. โก อสุกสฺมิ์ คพฺเภ นิปนฺโน? เอโก นวโก ภิกฺขุ

๒๒๔. โก สายกตฺตาในนิปนฺโนๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก อสุกสฺมิ์
วิเสสนของคพฺเภๆ ปฏิจฺฉนฺนาธารในนิปนฺโน ? เอโกกิ์
ติ นวโก กิ์ติ วิเสสนของภิกฺขุๆ สยกตฺตาในนิปนฺโนๆ
กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๒๒๕. จณฺโฑ อยํ มหิโส พหู นรา เตน ปหตา

๒๒๕. จณฺโฑ กิ์ติ อยํ กิ์ติ วิเสสนของมหิโสๆ ลิงฺคตฺถ นรา
วุตฺตกมฺมในปหตาๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก พหู วิเสสน
ของนรา เตน อนภิหิตกตฺตาในปหตา

แปลยกศัพท์และสัมพันธ์

๒๒๖. อาจริโย อ. อาจารย์ เทติ ย่อมให้ โอวาทํ ซึ่งโอวาท
สิสฺสานํ แก่ศิษย์ ท. อตฺตโน ของตน ฯ เต “สิสฺสา

อ. สิษย์ ท.” เหล่านั้น สุณนฺติ ย่อมฟัง

๒๒๖. อาจริโย สยกตฺตาในเทติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อตฺตโน สามิสมฺพนฺธในในสิสฺสานๆ สมฺปทานในเทติ โอวาทำ อวุตฺตกมฺมในเทติ เต วิเสสนของ “สิสฺสาๆ” สยกตฺตาในสุณนฺติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก

๒๒๗. ทารกา อ. เด็ก ท. สิกฺขนฺติ ย่อมศึกษา สิปฺปำ ซึ่ง ศิลปะ ทิวเส ทิวเส ทุกวันๆๆ เต “ทารกา อ. เด็ก ท.” เหล่านั้น ปาปุณนฺติ ย่อมถึง วุฑฺฒิ ซึ่งความเจริญ อนุกฺกเมน โดยลำดับ

๒๒๗. ทารกา สยกตฺตาในสิกฺขนฺติๆ อาขยาตกบทกตฺตุวาจก ทิวเส ทิวเส กาลสตฺตมีในสิกฺขนฺติ สิปฺปำ อวุตฺตกมฺมในสิกฺขนฺติๆ เต วิเสสนของ “ทารกาๆ” สยกตฺตาในปาปุณนฺติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อนุกฺกเมน ตติยาวิเสสนในปาปุณนฺติ วุฑฺฒิ อาวุตฺตกมฺมในปาปุณนฺติ

๒๒๘. ปภา อ. รัศมี ปญฺญาย แห่งปัญญา วิโรจติ ย่อมรุ่งเรือง ปภาหิ กว่ารัศมี ท. สพฺพาหิ ทั้งปวง

๒๒๘. ปญฺญาย สามิสมฺพนฺธในปภาๆ สยกตฺตาในวิโรจติๆ อาขยาบทกตฺตุวาจก สพฺพาหิ วิเสสนของปภาหิๆ อปาทานในวิโรจติ

๒๒๙. โย “ปุคฺคโล อ. บุทคล” ใด เสวติ ย่อมเสพ พาเล ซึ่งชนพาล ท.ๆ โส “ปุคฺคโล อ. บุทคล” นั้น ปาปุณาติ ย่อมถึง วินาสำ ซึ่งความฉิบหาย

๒๒๙. โย วิเสสนของ "ปุคฺคโล ฯ" สยกตฺตาในเสวติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก พาเล อวุตฺตกมฺมในเสวติ ฯ โส วิเสสนของ "ปุคฺคโล ฯ" สยกตฺตาในปาปุณาติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก วินาสํ อวุตฺตกมฺมในปาปุณาติ

๒๓๐. สปฺปุริสา อ. สัปบุรุษ ท. กโรนฺติ ย่อมกระทำ เมตฺตํ ซึ่งความเมตตา สตฺเตสุ ในสัตว์ ท. สพฺเพสุ ทั้งปวง

๒๓๐. สปฺปุริสา สยกตฺตาในกโรนฺติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สพฺเพสุ วิเสสนของสตฺเตสุ ฯ พยาปีกาธารในเมตฺตํ ฯ อวุตฺตกมฺมในกโรนฺติ

๒๓๑. โย "ปุคฺคโล อ. บุทคล" ใด จรติ ย่อมประพฤติ ธมฺมํ ซึ่งธรรม ฯ โส "ปุคฺคโล อ. บุทคล" นั้น อนุโภติ ย่อมเสวย วิปากํ ซึ่งผล ตสฺส "ธมฺมสฺส ของธรรม" นั้น

๒๓๑. โย วิเสสนของ "ปุคฺคโล ฯ" สยกตฺตาในจรติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ธมฺมํ อวุตฺตกมฺมในจรติ ฯ โส วิเสสนของ "ปุคฺคโล ฯ" สยกตฺตาในอนุโภติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตสฺส วิเสสนของ "ธมฺมสฺส ฯ" สามิสมฺพนฺธในวิปากํ ฯ อวุตฺตกมฺมในอนุโภติ

๒๓๒. "ปุคฺคโล อ. บุทคล" กโรติ ย่อมกระทำ อตฺตานํ ซึ่งตนนาถ ให้เป็นที่พึ่ง อตฺตโน ของตน วิริเยน ด้วยความเพียร

๒๓๒. "ปุคฺคโล" สยกตฺตาในกโรติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก วิริเยน กรณในกโรติ อตฺตานํ อวุตฺตกมฺมในกโรติ อตฺตโน สามิสมฺพนฺธในนาถ ฯ วิกตฺติกมฺมในกโรติ

๒๓๓. "มยํ อ. เรา ท." จราม ย่อมประพฤติ พฺรหฺมจริยํ ซึ่งพรหมจรรย์ ภควติ ในพระผู้มีพระภาค ตสฺมึ นั้น

๒๓๓. "มยํ" สยกตฺตาในจรามฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตสฺมึ วิเสสนของภควติฯ อุปสิเรสิกาธารในพฺรหฺมจริยํฯ อวุตฺตกมฺมในจราม

๒๓๔. มาตา อ. มารดา อนุสาสติ ย่อมพร่ำสอน ปุตฺตํ ซึ่งบุตร อตฺตโน ของตน ฯ โส "ปุตฺโต อ. บุตร" นั้น ติฏฺฐติ ย่อมตั้งอยู่ โอวเท ในโอวาท ตสฺสา "มาตุยา ของมารดา" นั้น

๒๓๔. มาตา สยกตฺตาในอนุสาสติฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อตฺตโน สามิสมฺพนฺธในปุตฺตํฯ อวุตฺตกมฺมในอนุสาสติ ฯ โส วิเสสนของ "ปุตฺโตฯ สยกตฺตาในติฏฺฐติฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตสฺส วิเสสนของ "มาตุยาฯ" สามิสมฺพนฺธในโอวาเทฯ อุปสิเรสิกาธารในติฏฺฐติ

๒๓๕. "ตวํ อ. ท่าน คจฺฉสิ จะไป นิเวสนํ สู่นิเวศน์ รญฺโญ ของพระราชา มคฺเคน โดยหนทาง กตเรน ไหน

๒๓๕. "ตวํ" สยกตฺตาในคจฺฉสิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กตเรน วิเสสนของมคฺเคนฯ ตติยาวิเสสนในคจฺฉสิ รญฺโญ สามิสมฺพนฺธในนิเวสนํฯ สมฺปาปุณิยกมฺมในคจฺฉสิ

๒๓๖. "อหํ อ. เรา" คจฺฉามิ จะไป มคฺเคน โดยหนทาง อสุเกน ชื่อโน้น

๒๓๖. "อหํ" สยกตฺตาในคจฺฉามิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อสุเกน

วิเสสนของมคฺเคน ฯ ตติยาวิเสสนในคจฺฉามิ

๒๓๗. "ตุมฺเห อ. ท่าน ท." วสถ ย่อมอยู่ คาเม ในบ้านกตรสฺมึ ไหน ฯ "มยํ อ. เรา ท." วสาม ย่อมอยู่ สมีเป ในที่ใกล้. นครสฺส แห่งเมือง

๒๓๗. "ตุมฺเห สยกตฺตาในวสถ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กตรสฺมึ วิเสสนของคาเม ฯ วิสยาธารในวสถ ฯ "มยํ" สยกตฺตาในวสาม ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก นครสฺส สามีสมฺพนฺธ ในสมีเป ฯ สมีปาธารในวสาม

๒๓๘. ผลานิ อ. ผล ท. อมฺพสฺส ของมะม่วง ปตนฺติ ย่อมตก สาขาย จากกิ่ง ฯ ทารกา อ. เด็ก ท. วิลุมฺปนฺติ ย่อมยื้อแย่ง ตานิ "อมฺพผลานิ ซึ่งผลมะม่วง ท." เหล่านั้น

๒๓๘. อมฺพสฺส สามีสมฺพนฺธในผลานิ ฯ สยกตฺตาในปตนฺติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สาขาย อปาทานในปตนฺติ ฯ ทารกา สยกตฺตาในวิลุมฺปนฺติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตานิ วิเสสนของ "อมฺพผลานิ ฯ" อวุตฺตกมฺมในวิลุมฺปนฺติ

๒๓๙. ราชา อ. พระราชา คจฺฉติ ย่อมเสด็จไป อารามํ สู่อาราม ปริวาเรน ด้วยบริวาร มหนฺเตน เบ็นอันมาก

๒๓๙. ราชา สยกตฺตาในคจฺฉติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก มหนฺเตน วิเสสนของปริวาเรน ฯ กรณในคจฺฉติ อารามํ สมฺปาปุณิยกมฺมในคจฺฉติ

๒๔๐. พฺราหฺมณา อ. พราหมณ์ ท. ปวิสนฺติ ย่อมเข้าไป นครํ สู่เมือง ภิกฺขาย เพื่อภิกษา

๒๔๐. พฺราหมณา สยากตฺตในปวิสนฺติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ภิกฺขาย สมฺปทานในปวิสนฺติ นครํ สมฺปาปุณิยกมฺมในปวิสนฺติ

กลับไทยเป็นมคธและสัมพันธ์

๒๔๑. พุทฺโธ ชนานํ หิตาย สุขาย ธมฺมํ เทเสติ

๒๔๑. พุทฺโธ สยกตฺตาในเทเสติ ชนานํ สามีสมฺพนฺธในหิตาย แฉะ สุขาย หิตาย ก็ดี สุขาย ก็ดี สมฺปทานในเทเสติ ธมฺมํ อวุตฺตกมฺมในเทเสติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก

๒๔๒. เย ชนา สกฺกจฺจํ ปฏิปชฺชนฺติ เต ทุกฺขา ปมุญฺจนฺติ

๒๔๒. เย วิเสสนของชนา ๆ สยกตฺตาในปฏิปชฺชนฺติ สกฺกจฺจํ กิริยาวิเสสนในปฏิปชฺชนฺติ ปฏิปชฺชนฺติ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เต วิเสสนของชนา ๆ สยกตฺตาใน ปมุญฺจนฺติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ทุกฺขา อปาทานใน ปมุญฺจนฺติ

๒๔๓. โย อตฺตานํ สญฺญมติ โส ปาปา วิรมติ

๒๔๓. โย วิเสสนของปุคฺคโล ๆ สยกตฺตาในสญฺญมติ อตฺตานํ อวุตฺตกมฺมในสญฺญมติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสนของปุคฺคโล ๆ สยกตฺตาในวิรมติ ปาปา อปาทานในวิรมติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก

๒๔๔. ยสฺส ธมฺเม ปสาโท อตฺถิ โส ตํ ธมฺมํ จรติ

๒๔๔. ยสฺส วิเสสนของปุคฺคลสฺส ๆ สามีสมฺพนฺธในปสาโท

ธมฺเม พยาบีกาธารในปสาโท ฯ ส์ยกตฺตาในอตฺถิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส วิเส์สนของปุคฺคโล ฯ ส์ยกตฺตาในจรติ ตำ วิเส์สนของธมฺมำ ฯ อวุตฺตกมฺมในจรติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก

๒๕๕. จตฺตาโร เส์ฏฺฐิโน ปุตฺตา โหนฺติ เต์สุ เอโก มรติ

๒๕๕. จตฺตาโร วิเส์สนของปุตฺตา เส์ฏฺฐิโน ส์ามี์สมฺพนฺธในปุตฺตา ฯ ส์ยกตฺตาในโหนฺติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เต์สุ วิเส์สนของปุตฺเต์สุ ฯ นิทฺธารณ เอโก วิเส์สนของปุตฺโต ฯ นิทฺธารณีย เและ ส์ยกตฺตาในมรติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก

๒๕๖. โย ปาปำ กโรติ ตำ ปาปำ ตส์ฺส วิปากำ เทติ

๒๕๖. โย วิเส์สนของปุคฺคโล ฯ ส์ยกตฺตาในนโรติ ปาปำ อวุตฺตกมฺมในกโรติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตำ วิเส์สนของปาปำ ฯ ส์ยกตฺตาในเทติ ตส์ฺส วิเส์สนของปุคฺคตส์ฺส ฯ ส์มฺปทานในเทติวิปากำ อวุตฺตกมฺมในเทติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก

๒๕๗. ภิกฺขู วิหาเร ธมฺมำ ส์ชฺฌายนฺติ

๒๕๗. ภิกฺขู ส์ยกตฺตาในส์ชฺฌายนฺติ วิหาเร วิส์ยาธารในส์ชฺฌายนฺติ ธมฺมำ อวุตฺตกมฺมในส์ชฺฌายนฺติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก

๒๕๘. คิลาโน ส์ยเน นิปชฺชติ เวชฺโช ตส์ฺส เภส์ชฺชำ เทติ

๒๕๘. คิลาโน ส์ยกตฺตาในนิปชฺชติ ส์ยเน อุปส์ิเรส์ิกาธารในนิปชฺชติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เวชฺโช ส์ยกตฺตาใน

เทติ ตสฺส สมฺปทานในเทติ เภสชฺชํ อวุตฺตกมฺมในเทติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก

๒๔๙. พฺราหฺมณา ตาภาย อคฺคิโน ราสึ ปูเชนฺติ

๒๔๙. พฺราหฺมณา สยกตฺตาในปูเชนฺติ ตาภาย สมฺปทานในปูเชนฺติ อคฺคิโน สามิสมฺพนฺธในราสึ ฯ อวุตฺตกมฺมในปูเชนฺติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก

๒๕๐. สปฺปุริสา ปสาเทน ตีณิ รตนานิ ปูเชนฺติ

๒๕๐. สปฺปุริสา สยกตฺตาในปูเชนฺติ ปสาเทน กรณในปูเชนฺติ ตีณิ วิเสสนของรตนานิ ฯ อวุตฺตกมฺมในปูเชนฺติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก

แปลยกศัพท์และสัมพันธ์

๒๕๑. ราชา อ. พระราชา อิสฺสโร เป็นผู้เป็นอิสสระ ชนานํ แห่งชน ท. รฏฺเฐ ในแว่นแคว้น อตฺตโน ของพระองค์ โหติ ย่อมเป็น

๒๕๑. ราชา สยกตฺตาในในโหติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อตฺตโน สามิสมฺพนฺธในรฏฺเฐ ฯ วิสยาธารในชนานํ ฯ สามิสมฺพนฺธในอิสฺสโร ฯ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๕๒. ทาโร อ. ทารก อยํ นี้ นตฺตา เป็นผู้เป็นหลาน เสฏฺฐิโน ของเศรษฐี โหติ ย่อมเป็น

๒๕๒. อยํ วิเสสนของทาโร ฯ สยกตฺตาในโหติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เสฏฺฐิโน สามิสมฺพนฺธในนตฺตา ฯ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๕๓. พุทฺโธ อ. พระพุทธเจ้า นาโถ เป็นผู้เป็นที่พึ่ง สตฺตานํ แห่งสัตว์ ท. "โหติ ย่อมเป็น"

๒๕๓. พุทฺโธ สยกตฺตาใน "โหติ ๆ" อาขยาตบทกตฺตุวาจก สตฺตานํ สามีสมฺพนฺธในนาโถ ๆ วิกติกตฺตาใน "โหติ"

๒๕๔. ธมฺโม อ. พระธรรม สรณํ เป็นที่พึ่ง อุตฺตมํ อันสูงสุด โน ของเรา ท. "โหติ ย่อมเป็น"

๒๕๔. ธมฺโม สยกตฺตาใน "โหติ ๆ" อาขยาตบทกตฺตุวาจก โน ภาวาทิสมฺพนฺธในสรณํ อุตฺตมํ วิเสสนของสรณํ ๆ วิกติกตฺตาใน "โหติ"

๒๕๕. "มยํ อ. เรา ท." จราม ย่อมประพฤติ พฺรหฺมจริยํ ซึ่งพรหมจรรย์ ภควติ ในพระผู้มีพระภาค ยสฺมิ ใด ๆ ภควา อ. พระผู้มีพระภาค โส นั้น สตฺถา เป็นศาสดา โน แห่งเรา ท. "โหติ ย่อมเป็น"

๒๕๕. "มยํ" สยกตฺตาในจราม ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ยสฺมิ วิเสสนของภควติ ๆ อุปสิเรสิกาธารในพฺรหฺมจริยํ ๆ อวุตฺตกมฺมในจราม ๆ โส วิเสสนของภควา ๆ สยกตฺตา "โหติ ๆ" อาขยาตบทกตฺตุวาจก โน สามีสพมฺนฺธในสตฺถา ๆ วิกติกตฺตาใน "โหติ"

๒๕๖. ชีวิตํ อ. ชีวิต มนุสฺสานํ ของมนุษย์ ท. อปฺปํ เป็นธรรมชาติน้อย โหติ ย่อมเป็น

๒๕๖. มนุสฺสานํ สามีสมฺพนฺธในชีวิตํ ๆ สยกตฺตาในโหติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อปฺปํ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๕๗. สงฺขารา อ. สังขาร ท. สพฺเพ ทั้งปวง อนิจฺจา เป็นของไม่เที่ยง "โหนฺติ" ย่อมเป็น ฯ เย "สงฺขารา อ. สังขาร ท." เหล่าใด อุปฺปชฺชนฺติ ย่อมบังเกิดขึ้น ฯ เต "สงฺขารา อ. สังขาร ท." เหล่านั้น นิรุชฺฌนฺติ ย่อมดับไป

๒๕๗. สพฺเพ วิเสสนของสงฺขารา ฯ สยกตฺตาใน "โหนฺติ ฯ" อาขยาตบทกตฺตุวาจก อนิจฺจา วิกติกตฺตาใน "โหนฺติ" ฯ เย วิเสสนของ "สงฺขารา ฯ" สยกตฺตาในอุปชฺชนฺติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ฯ เต วิเสสนของ "สงฺขารา ฯ" สยกตฺตาในนิรุชฺฌนฺติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก

๒๕๘. มรณํ อ. ความตาย สตฺตานํ แห่งสัตว์ ท. สพฺเพสํ ทั้งปวง นิยตํ เป็นของเที่ยง "โหติ ย่อมเป็น"

๒๕๘. สพฺเพสํ วิเสสนของสตฺตานํ ฯ ภาวาทิสมฺพนฺธในมรณํ ฯ สยกตฺตาใน "โหติ ฯ" อาขยาตบทกตฺตุวาจก นิยตํ วิกติกตฺตาใน "โหติ"

๒๕๙. สงฺโฆ อ. สงฆ์ เขตฺตํ เป็นเนื้อนา ปุญฺญสฺส แห่งบุญ โลกสฺส ของโลก อนุตฺตรํ อย่างยิ่ง "โหติ ย่อมเป็น"

๒๕๙. สงฺโฆ สยกตฺตาใน "โหติ ฯ" อาขยาตบทกตฺตุวาจก อนุตฺตรํ วิเสสนของเขตฺตํ โลกสฺส สามิสมฺพนฺธใน ปุญฺญสฺส ฯ สามิสมฺพนฺธในเขตฺตํ ฯ วิกติกตฺตาใน "โหติ"

๒๖๐. ปุญฺญนิ อ. บุญ ท. ปติฏฺฐา เป็นที่พึ่ง สตฺตานํ แห่งสัตว์ ท. โหนติ ย่อมเป็น

๒๖๐. ปุญฺญานิ สยกตฺตาในโหนฺติ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สตฺตานํ

ภาวาทิสมฺพนฺธในปติฏฺฐา ฯ วิกติกตฺตาในโหนฺติ

๒๖๑. ปมาโท อ. ความประมาท ปทำ เบื้นหนทาง มจฺจุโน แห่งความตาย "โหติ ย่อมเบื้น"

๒๖๑. ปมาโท สยกตฺตาใน "โหติ ฯ" อาขยาตบทกตฺตุวาจก มจฺจุโน ภาวาทิสมฺพนฺธในปทำ ฯ วิกติกตฺตาใน "โหติ"

๒๖๒. รุกฺโข อ. ต้นไม้ อยำ นี้ อุตฺตโม เบื้นต้นไม้สูงสุด รุกฺเขหิ กว่าต้นไม้ ท. สพฺเพหิ ทั้งปวง วเน ในป่า อิมสฺมิ นี้ โหติ ย่อมเบื้น

๒๖๒. อยำ วิเสสนของรุกฺโข ฯ สยกตฺตาในโหติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อิมสฺมิ วิเสสนของวเน ฯ วิสยาธารในรุกฺเขหิ สพฺเพหิ วิเสสนของรุกฺเขหิ ฯ อปทานในอุตฺตโม ฯ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๖๓. ธนำ อ. ทรัพย์ มาตุ ของมารดา ยำ ใด ฯ ตำ "ธนำ อ. ทรัพย์" นั้น สนฺตกำ เบื้นของมีอยู่ ปุตฺตสฺส แห่งบุตร โหติ ย่อมเบื้น

๒๖๓. ยำ วิเสสนของธนำ ฯ ลิงฺคตฺถ มาตุ สามิสมฺพนฺธในธนำ ฯ ตำ วิเสสนของ "ธนำ ฯ" สยกตฺตาในโหติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปุตฺตสฺส สามิสมฺพนฺธในสนฺตกำ ฯ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๖๔. ราชา อ. พระราชา มุขำ เบื้นประมุข มนุสฺสานำ แห่งมนุษย์ ท. "โหติ ย่อมเบื้น"

๒๖๔. ราชา สยกตฺตาใน "โหติ ฯ" อาขยาตบทกตฺตุวาจก

มนุสฺสานำ สามิสมฺพนฺธในมุขำๆ วิกติกตฺตาใน "โหติ"

๒๖๕. ภิกฺขุ อ. ภิกษุ ปณฺฑิตา เป็นผู้มีปัญญา โหติ ย่อมเป็น

๒๖๕. ภิกฺขุ สยกตฺตาในโหติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปณฺฑิตา วิกติกตฺตาในโหติ

กลับไทยเป็นมคธและสัมพันธ์

๒๖๖. ปิตา อมฺหากำ ปิโย โหติ

๒๖๖. ปิตา สยกตฺตาในโหติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อมฺหากำ ภาวาทิสมฺพนฺธในปิโยๆ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๖๗. ยุวตี มหตฺตกสฺส มนาปา โหติ

๒๖๗. ยุวตี สยกตฺตาในโหติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก มหตฺต-กสฺส ภาวาทิสมฺพนฺธในมนาปาๆ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๖๘. อหำ มม มาตุยา ปิโย โหมิ

๒๖๘. อหำ สยกตฺตาในโหมิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก มม สามิ-สมฺพนฺธในมาตุยาๆ ภาวาทิสมฺพนฺธในปิโยๆ วิกติกตฺตา ในโหมิ

๒๖๙. อปฺปมาโท นิพฺพานสฺส ปทำ

๒๖๙. อปฺปมาโท สยกตฺตาในโหติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก นิพฺพานสฺส ภาวาทิสมฺพนฺธในปทำๆ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๗๐. อคฺคิ ยญฺญสฺส มุขำ

๒๗๐. อคฺคิ สยกตฺตาในโหติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ยญฺญสฺส ภาวาทิสมฺพนฺธในมุขำๆ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๗๑. โรคสฺส อภาโว ชนานำ ฉาโภ

๒๗๑. โรคสฺส ภาวาทิสมฺพนฺธในอภาโว ๆ สยกตฺตาโนโหติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ชนานำ สามิสมฺพนฺธในฉาโภ ๆ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๗๒. เทวนครำ อฑฺฒำ โหติ

๒๗๒. เทวนครำ สยกตฺตาในโหติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อฑฺฒำ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๗๓. คาเมหิ ทูโร อาวาโส ผาสุโก โหติ

๒๗๓. อาวาโส สยกตฺตาในโหติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก คาเมหิ อปทานในทูโร ๆ วิเสสนของอาวาโส ผาสุโก วิกติกตฺตาในโหติ

๒๗๔. สพฺเพสำ ปฐวี สตฺตานำ นิวาสา โหติ

๒๗๔. ปฐวี สยกตฺตาในโหติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สพฺเพสำ วิเสสนของสตฺตานำ ๆ สามิสมฺพนฺธในนิวาสา ๆ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๗๕. รุกฺขา สกุณานำ ปติฏฺฐา โหนฺติ

๒๗๕. รุกฺขา สยกตฺตาในโหนฺติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สกุณานำ สามิสมฺพนฺธในปติฏฺฐา ๆ วิกติกตฺตาในโหติ

แปลยกศัพท์และสัมพันธ์

๒๗๖. ราชา ย. พระราชา ชเนหิ มานิโต เป็นผู้อันชน ท. นับถือแล้ว โหติ ย่อมเป็น

๒๗๖. ราชา ส. ยกตฺตาในโหติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ชเนหิ อนภิหิตกตฺตาในมานิโต ๆ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๗๗. พุทฺโธ อ. พระพุทธเจ้า วิญฺญูหิ ปูชิโต เป็นผู้อันบุทคล ผู้รู้วิเศษ ท. บูชาแล้ว โหติ ย่อมเป็น

๒๗๗. พุทฺโธ ส. ยฺกตฺตาในโหติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก วิญฺญูหิ อนภิหิตกตฺตาในปูชิโต ๆ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๗๘. ภิกฺขุ อ. ภิกษุ อญฺญตโร รูปใดรูปหนึ่ง สาวตฺถิยำ ในพระนครสาวัตถี อหินา อันงู ทฏฺโฐ กัดแล้ว กาลกโต เป็นผู้มีกาละอันกระทำแล้ว โหติ ย่อมเป็น

๒๗๘. ภิกฺขุ ส. ยกตฺตาในโหติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สาวตฺถิยำ วิสยาธารในภิกฺขุ อญฺญตโร วิเสสนของภิกฺขุ อหินา อนภิหิตกตฺตาในทฏฺโฐ ๆ วิเสสนของภิกฺขุ กาลกโต วิกติกตฺตาในโหติ

๒๗๙. อาพาโธ อ. ความป่วยไข้ อุปฺปนฺโน เป็นสภาพบังเกิดขึ้นแล้ว เสฏฺฐิโน แก่เศรษฐี โหติ ย่อมเป็น

๒๗๙. อาพาโธ ส. ยกตฺตาในโหติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เสฏฺฐิโน สมฺปทานในอุปฺปนฺโน ๆ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๘๐. จีวรำ อ. จีวร อุสฺสนฺนำ เป็นของหนาขึ้นแล้ว สงฺฆสฺส แก่สงฆ์ โหติ ย่อมเป็น

๒๘๐. จีวรำ ส. ยกตฺตาใน โหติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สงฺฆสฺส สมฺปทานในอุสฺสนฺนำ ๆ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๘๑. ภิกฺขุ อ. ภิกษุ ตุฏฺโฐ เป็นผู้ยินดีแล้ว สนฺตเกน ด้วยของมีอยู่ อตฺตโน ของตน โหติ ย่อมเป็น

๒๘๑. ภิกฺขุ สยกตฺตาในโหติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อตฺตโน สามีสมฺพนฺธในสนฺตเกน ๆ กรณในตุฏฺโฐ ๆ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๘๒. ปาโป อ. บาป ชาโต เป็นสภาพเกิดแล้ว อสิ ย่อมเป็น

๒๘๒. ปาโป สยกตฺตาในอสิ ๆ อาขาตบทกตฺตุวาจก ชาโต วิกติกตฺตาในอสิ

๒๘๓. สงฺโฆ อ. หมู่ สาวกานํ แห่งสาวก ท. ภควโต ของพระผู้มีพระภาค สุปฏิปนฺโน เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว โหติ ย่อมเป็น

๒๘๓. สงฺโฆ สยกตฺตาในโหติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ภควโต สามีสมฺพนฺธในสาวกานํ ๆ สมฺพนฺธในสงฺโฆ สุปฏิปนฺโน วิกติกตฺตาในโหติ

๒๘๔. "อหํ อ. เรา" วุตฺโถ เป็นผู้อยู่แล้ว วสฺสํ ตลอดกาลฝน อาวาเสในอาวาส อิมสฺมิ ๆ อมฺหิ ย่อมเป็น

๒๘๔. "อหํ" สยกตฺตาในอมฺหิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อิมสฺมิ วิเสสนของอาวาเส ๆ วิสยาธารในวุตฺโถ ๆ วิกติกตฺตาในอมฺหิ

๒๘๕. พหูชนา อ. ชน ท. มาก โสตาปนฺนา เป็นพระอริยบุทคลผู้โสดาบัน อเหสุ ได้เป็นแล้ว เทสนาปริโยสาเน ในกาลเป็นที่จบลงแห่งเทศนา

๒๘๕. พหุชนา สยกตฺตาในอเหสุ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เทสนาวสาเน กาลสตฺตมิในอเหสุ โสตาปนฺนา วิกติกตฺตา ในอเหสุ

๒๘๖. "ตุมฺเห อ. ท่าน" อปฺปมตฺตา เป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว โหถ จงเป็น

๒๘๖. "ตุมฺเห". สยกตฺตาในโหถ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อปฺปมตฺตา วิกติกตฺตาในโหถ

๒๘๗. อรหนฺโต อ. พระอรหันต์ ท. วิสุทฺธา เป็นผู้บริสุทธิ์ วิสุทธิยา ด้วยความบริสุทธิ์ ปรมาย อย่างยิ่ง โหนฺติ ย่อมเป็น

๒๘๗. อรหนฺโต สยากตฺตาในโหนฺติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปรมาย วิเสสนของวิสุทธิยา ๆ กรณในวิสุทฺธา ๆ วิกติกตฺตาในโหนฺติ

๒๘๘. อนภิรติ อ. ความไม่ยินดียิ่ง อุปฺปนฺนา เป็นธรรมชาติบังเกิดขึ้นแล้ว ภิกฺขุโน แก่ภิกษุ นวกสฺส ผู้บวชใหม่ โหติ ย่อมเป็น

๒๘๘. อนภิรติ สยกตฺตาในโหติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก นวกสฺส วิเสสนของภิกฺขุโน ๆ สมฺปทานในอุปฺปนฺนา ๆ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๘๙. สิกฺขาปทํ อ. สิกขาบท อิทํ นี้ ภควตา ปญฺญตฺตํ เป็นสิกขาบทอันพระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติแล้ว ภิกฺขูนํ แก่ภิกษุ ท. โหติ ย่อมเป็น

๒๘๙. สิกฺขาปทำ สยกตฺตาในโหติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อิทำ วิเสสนของสิกฺขาปทำ ภควตา อนภิหิตกตฺตาในปญฺญตฺตำ ภิกฺขูนำ สมฺปทานในปญฺญตฺตำๆ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๙๐. การณานิ อ. เหตุ ท. อิมานิ เหล่านี้ มม อาจริเยน ทิฏฺฐานิ เป็นเหตุอันอาจารย์ของเราเห็นแล้ว โหนฺติ ย่อมเป็น

๒๙๐. การณานิ สยกตฺตาในโหนฺติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อิมานิ วิเสสนของการณานิ มม สามิสมฺพนฺธในอาจริเยนๆ อนภิหิตกตฺตาในทิฏฺฐานิๆ วิกติกตฺตาในโหนฺติ

กลับไทยเป็นมคธและสัมพันธ์

๒๙๑. อยำ มหนฺโต นิโครโธ เทวตาย อธิวตฺโถ โหติ

๒๙๑. นิโครโธ สยกตฺตาในโหติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อยำ ก็คือ มหนฺโต ก็คือ วิเสสนของนิโครโธ เทวตา อนภิหิตกตฺตาในอธิวตฺโถๆ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๙๒. อริโน ชนฺตวาโร รญฺญา ชิโต โหติ

๒๙๒. ชนฺตวาโร สยกตฺตาในโหติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อริโน สมุหสมฺพนฺธในชนฺตวาโร รญฺญา อนภิหิตกตฺตาในชิโตๆ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๙๓. อิทำ สิปฺปำ มม สิสฺเสน สิกฺขิตำ โหติ

๒๙๓. สิปฺปำ สยกตฺตาในโหติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อิทำ วิเสสนของสิปฺปำ มม สามิสมฺพนฺธในสิสฺเสนๆ อนภิหิต

กตฺตาในสิกฺขิตพฺพๆ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๙๔. อิทํ วจนํ ตว อุปฺปชฺฌาเยน กถิตํ โหติ

๒๙๔. วจนํ สยกตฺตาในโหติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อิทํ วิเสสนของวจนํ ตว สามีสมฺพนฺธในอุปฺปชฺฌาเยนๆ อนภิหิตกตฺตาในโหติ

๒๙๕. อิมานิ วตฺถานิ สงฺฆสฺส ทายเกน ทินฺนานิ โหนฺติ

๒๙๕. วตฺถานิ สยกตฺตาในโหนฺติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อิมานิ วิเสสนของวตฺถานิ สงฺฆสฺส สมฺปทานในทินฺนานิ ทายเกน อนภิหิตกตฺตาในทินฺนานิๆ วิกติกตฺตาในโหนฺติ

๒๙๖. โส ปสาโข โน บีตรา ขนิโต โหติ

๒๙๖. ปสาโข สยกตฺตาในโหติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสนของปสาโข โน สามีสมฺพนฺธในบีตราๆ อนภิหิตกตฺตาในขนิโตๆ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๙๗. ทลิทฺทสฺส ธนํ โจเรน คหิตํ โหติ

๒๙๗. ธนํ สยกตฺตาในโหติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ทลิทฺทสฺส สามีสมฺพนฺธในธนํ โจเรน อนภิหิตกตฺตาในคหิตๆ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๙๘. ตุยฺหํ ปุตฺโต พาเฬน ปหโต โหติ

๒๙๘. ปุตฺโต สยกตฺตาในโหติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตุยฺหํ สามีสมฺพนฺธในปุตฺโต พาเฬน อนภิหิตกตฺตาในปหโตๆ วิกติกตฺตาในโหติ

๒๙๙. สพฺเพ กิเลสา อรหนฺเตหิ ปหีนา โหนฺติ

๒๙๙. กิเลสา สยกตฺตาในโหนฺติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก

สพฺเพ วิเสสนของกิเตสา อรหนฺเตหิ อนภิหิตกตฺตาใน ปหีนาๆ วิกติกตฺตาในโหนฺติ

๓๐๐. อยํ ธมฺโม มุนีหิ อธิคโต โหติ

๓๐๐. ธมฺโม สยกตฺตาในโหติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อยํ วิเสสนของธมฺโม มุนีหิ อนภิหิตกตฺตาในอธิคโตๆ วิกติกตฺตาในโหติ

แปลยกศัพท์และสัมพันธ์

๓๐๑. รญฺเญ ครั้นเมื่อพระราชา อาคเต เสด็จมาแล้ว ชนา อ. ชน ท. สพฺเพ ทั้งปวง ปกฺกมนฺติ ย่อมหลีกไป

๓๐๑. รญฺเญ ฉกฺขณวนฺตในอาคเตๆ ฉกฺขณกิริยา ชนา สยกตฺตา ในปกฺกมนฺติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สพฺเพ วิเสสน ของชนา

๓๐๒. อิตฺถี อ. หญิง อยํ นี้ สามิเก ครั้นเมื่อสามี อตฺตโน ของตน มเต ตายแล้ว ฉภิ ได้แล้ว สามิกํ ซึ่งสามี อญฺญํ อื่น

๓๐๒. อิตฺถี สยกตฺตาในฉภิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อยํ วิเสสน ของอิตฺถี อตฺตโน สามีสมฺพนฺธในสามิเกๆ ฉกฺขณวนฺตใน มเตๆ ฉกฺขณกิริยาในอญฺญํๆ วิเสสนของสามิกํๆ อวุตฺตกมฺมในฉภิ

๓๐๓. ปตฺตานิ อ. ใบ ท. นิโครธสฺส แห่งต้นไทร เทเว ครั้น เมื่อฝน วุฏฺเฐ ตกแล้ว ผลนฺติ ย่อมผลิ

๓๐๓. ปตฺตานิ สยกตฺตาในผลนฺติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก

นิใคฺรธสฺส สามีสมฺพนฺธในปฏฺฐานิ เทเว ฉกฺขณวนฺตใน วุฏฺเฐฯ ฉกฺขณกิริยา

๓๐๔. เภรสฺส เมื่อพระเถระ อโนกฺกมนฺตสฺส ไม่ก้าวลงอยู่ นิทฺทำ สู่ความหลับ โรโค อ. โรค อุปฺปชฺชิ บังเกิดขึ้น แล้ว อกฺขิมฺหิ ในนัยน์ตา

๓๐๔. เภรสฺส อนาทารในอโนกฺกมนฺตสฺส นิทฺทำ สมฺปาปุณิย-กมฺมในอโนกฺกมนฺตสฺสฯ อนาทารกิริยา โรโค สยกฏฺฐา ในอุปฺปชฺชิฯ อาขยาตบทกฏฺฐุวาจก อกฺขิมฺหิ อุปสิเรสิกา ธารในอุปฺปชฺชิ

๓๐๕. ผเณสุ ครั้นเมื่อผล ท. อมฺพสฺส แห่งมะม่วง ปติเตสุ หล่นแล้ว สาขาย จากกิ่ง ทารกา อ. เด็ก ท. วิลุมฺปนฺติ ย่อมยื้อแย่ง

๓๐๕. อมฺพสฺส สามีสมฺพนฺธในผเณสุฯ ฉกฺขณวนฺตในปติเตสุ สาขาย อปทานในปติเตสุฯ ฉกฺขณกิริยา ทารกา สยกฏฺฐาในวิลุมฺปนฺติฯ อาขยาตบทกฏฺฐุวาจก

๓๐๖. บิตา อ. บิดา ปุตฺเต ครั้นเมื่อบุตร อตฺตโน ของตน ปตฺเต ถึงแล้ว วุฑฺฒึ ซึ่งความเจริญ อาเนสิ นำมาแล้ว กุมาริกำ ซึ่งนางกุมาริกา อตฺถาย เพื่อประโยชน์ ตสฺส "ปุตฺตสฺส แก่บุตร" นั้น

๓๐๖. บิตา สยกฏฺฐาในอาเนสิฯ อาขยาตบทกฏฺฐุวาจก อตฺตโน สามีสมฺพนฺธในปุตฺเตฯ ฉกฺขณวนฺตในปตฺเต วุฑฺฒึ อวุฏฺฐ กมฺมในปตฺเตฯ ฉกฺขณกิริยา ตสฺส วิเสสน ของปุตฺตสฺสฯ

สมุปทานในอาเนสิ อตฺถาย สมุปทานในอาเนสิ กุมาริกำ อวุตฺถกมฺมในอาเนสิ

๓๐๗. ทลิทฺทา อ. คนจน ท. ธเน ครั้นเมื่อทรัพย์ อตฺถโน ของตน นฏฺเ หายแล้ว โสจนฺติ ย่อมเศร้าโศก

๓๐๗. ทลิทฺทา สยกตฺตาในโสนฺติๆ อาชยาตบทกตฺตุวาจก อตฺถโน สามิสมฺพนฺธในธเนๆ ฉกฺขณวนฺตในนฏฺเ ฉกฺขณกิริยา

๓๐๘. ทารกา อ. เด็ก ท. ผเล ครั้นเมื่อผลไม้ หตฺเถ ในมือ อตฺถโน ของตน มาตรา อันมารดา คหิเต ถือเอาแล้ว โรทนฺติ ย่อมร้องไห้

๓๐๘. ทารกา สยกตฺตาในโรทนฺติๆ อาชยาตบทกตฺตุวาจก อตฺถโน สามิสมฺพนฺธในหตฺเถๆ อุปสิเรสิกาธารในผเลๆ ฉกฺขณวนฺตในคหิเต มาตรา อนภิหิตกตฺตาในคหิเตๆ ฉกฺขณกิริยา

๓๐๙. สามเณรสฺส เมื่อสามเณร กเถนฺตสฺส แสดงอยู่ ธมฺมำ ซึ่งธรรม อนฺธกาโร อ. หมอกผู้กระทำซึ่งความมืด ชาโต เกิดแล้ว

๓๐๙. สามเณรสฺส อนาทารในกเถนฺตสฺส ธมฺมำ อวุตฺถกมฺมในกเถนฺตสฺสๆ อนาทารกิริยา อนฺธกาโร สยกตฺตาในชาโตๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๓๑๐. ปทุมานิ อ. ดอกประทุม ท. สุริเย ครั้นเมื่อพระอาทิตย์ อุคฺคเต ขึ้นไปแล้ว ปุปฺผนฺติ ย่อมบาน ตสฺมิำ "สุริเย ครั้นเมื่อพระอาทิตย์" นั้น อตฺถงฺคเต อัสดงคตแล้ว

ปฏฺตานิ อ. ใบ ท. บีทหนฺติ ย่อมหุบ

๓๑๐. ปทุมานิ สยกฏฺตาในปุปฺผนฺติ ๆ อาขยาตบทกฏฺตุวาจก สุริเย ฉกฺขณวนฺตในอุคฺคเต ๆ ฉกฺขณกิริยา ตสฺมิ วิเสสน ของสุริเย ๆ ฉกฺขณวนฺตในอตฺถงฺคเต ๆ ฉกฺขณกิริยา ปฏฺตานิ สยกฏฺตาในบีทหนฺติ ๆ อาขยาตบทกฏฺตุวาจก

กลับไทยเป็นมคธและสัมพันธ์

๓๑๑. จนฺโท เมเฆ อุปคเต โอภาสํ วิสชฺเชสิ

๓๑๑. จนฺโท สยกฏฺตาในวิสชฺเชสิ ๆ อาขยาตบทกฏฺตุวาจก เมเฆ ฉกฺขณวนฺตในอุปคเต ๆ ฉกฺขณกิริยา โอภาสํ อวุฏฺฐกมฺม ในวิสชฺเชสิ

๓๑๒. สุริโย เทเว วสนฺเต กิลสฺสติ

๓๑๒. สุริโย สยกฏฺตาในกิลสฺสติ ๆ อาขยาตบทกฏฺตุวาจก เทเว ฉกฺขณวนฺตในวสนฺเต ๆ ฉกฺขณกิริยา

๓๑๓. เชฏฺฐโก ปุฏฺโต บีตริ มเต ตสฺส สมฺปตฺติ ฉภติ

๓๑๓. ปุฏฺโต สยกฏฺตาในฉภติ ๆ อาขยาตบทกฏฺตุวาจก เชฏฺฐโก วิเสสนของปุฏฺโต บีตริ ฉกฺขณวนฺตในมเต ๆ ฉกฺขณกิริยา ตสฺส สามีสมฺพนฺธในสมฺปตฺติ ๆ อวุฏฺฐกมฺมในฉภติ

๓๑๔. สิสฺสา อฏฺโน อาจริยสฺส อาคตสฺส สกฺกจฺจ อาสนา อุฏฺฐหนฺติ

๓๑๔. สิสฺสา สยกตฺตาในอุฏฺฐหนฺติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อตฺตโน สามิสมฺพนฺธในอาจริยสฺสฯ อนาทารในอาคตสฺสฯ อนาทารกิริยา สกฺกจฺจ กิริยาวิเสสนในอุฏฺฐหนฺติ อาสนา อปาทานในอุฏฺฐหนฺติ

๓๑๕. ราชา มาเส อติกฺกนฺเต อตฺตโน ปริวารานิ ธนิ เทติ

๓๑๕. ราชา สยกตฺตาในเทติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก มาเส ฉกฺขณวนฺตในอติกฺกนฺเตฯ ฉกฺขณกิริยา อตฺตโน สามิสมฺพนฺธในปริวารานิ ๆ สมฺปทานในเทติ ธนิ อวุตฺตกมฺมในเทติ

๓๑๖. ติตฺถิยา พุทฺเธ โลเก อุปฺปนฺเน ลาภา ปริหายึสุ

๓๑๖. ติตฺถิยา สยกตฺตาในปริหายึสุ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก พุทฺเธ ฉกฺขณวนฺตในอุปฺปนฺเน โลเก วิสยาธารในอุปฺปนฺเนฯ ฉกฺขณกิริยา ลาภา อปาทานในปริหายึสุ

๓๑๗. มิคานิ ยูโถ สีหสฺส อาคตสฺส ตมฺหา ฐานา ปลายติ

๓๑๗. ยูโถ สยกตฺตาในปลายติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก มิคานิ สมุหสมฺพนฺธในยูโถ สีหสฺส อนาทารในอาคตสฺสฯ อนาทารกิริยา ตมฺหา วิเสสนของฐานาฯ อปาทานในปลายติ

๓๑๘. เกรสฺส ธมฺมิ กเถนฺตสฺส อรุโณ อุคฺคจฺฉิ

๓๑๘. เกรสฺส อนาทารในกเถนฺตสฺส ธมฺมิ อวุตฺตกมฺมในกเถนฺตสฺสฯ อนาทารกิริยา อรุโณ สยกตฺตาในอุคฺคจฺฉิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก

๓๑๙. อินฺทโคปกา เทวสฺส วุฏฺฐิสฺส อตฺตโน พิลา อุคฺคจฺฉนฺติ

๓๑๙. อินฺทโคปกา สยกตฺตาในอุคฺคจฺฉนฺติ ๆ อาขฺยาตบทกตฺตุ-
วาจก เทวสฺส อนาทารในวุฏฺฐิสฺสติ ๆ อนาทารกิริยา
อตฺตโน สามิสมฺพนฺธในพิลา ๆ อปาทานในอุคฺคจฺฉนฺติ
๓๒๐. อยํ ปุริโส อตฺตโน ภริยาย มตาย อญฺญํ ภริยํ ลภิ
๓๒๐. ปุริโส สยกตฺตาในลภิ ๆ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก อยํ
วิเสสนของปุริโส อตฺตโน สามิสมฺพนฺธในภริยาย ๆ
ลกฺขณวนฺตในมตาย ๆ ลกฺขณกิริยา อญฺญํ วิเสสนของ
ภริยา ๆ อวุตฺตกมฺมในลภิ

แปลยกศัพท์และสัมพันธ์

๓๒๑. ภิกฺขุ อ. ภิกษุ อญฺญตโร รูปใดรูปหนึ่ง อุทฺธงฺกมิตฺวา
เข้าไปหาแล้ว อุปชฺฌายํ ซึ่งพระอุปัชฌาย์ อตฺตโน
ของตน วนฺทิตฺวา ไหว้แล้ว นิสีทิตฺวา นั่งแล้ว อาสเน
บนอาสนะ ปฏิรูเป อันสมควร ปุจฺฉิ ถามแล้ว ปญฺหํ
ซึ่งปัญหา
๓๒๑. ภิกฺขุ สยกตฺตาในปุจฺฉิ ๆ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก
อญฺญตโร วิเสสนของภิกฺขุ อตฺตโน สามิสมฺพนฺธใน
อุปชฺฌายํ ๆ อวุตฺตกมฺมในอุปสงฺกมิตฺวา ๆ ปุพฺพกาล-
กิริยาในวนฺทิตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในนิสีทิตฺวา ปฏิรูเป
วิเสสนของอาสเน ๆ อุปสิเรสกาธารในนิสีทิตฺวา ๆ
ปุพฺพกาลกิริยาในปุจฺฉิ ปญฺหํ อวุตฺตกมฺมในปุจฺฉิ
๓๒๒. โส “อุปชฺฌาโย อ. พระอุปัชฌาย์” นั้น กเถตฺวา บอก

แล้ว ปณฺหำ ซึ่งปัญหา ตสฺส "ภิกฺขุโน แก่ภิกษุ" นั้น อุยฺโยเชสิ ส่งไปแล้ว ตำ "ภิกฺขุ ซึ่งภิกษุนั้น"

๓๒๒. "อุปชฺฌาโย" สยกตฺตาในอุยฺโยเชสิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสนของอุปชฺฌาโย ตสฺส วิเสสนของ "ภิกฺขุโน ฯ" สมฺปทานในกเถตฺวา ปณฺหำ อวุตฺตกมฺมในกเถตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในอุยฺโยเชสิ ตำ วิเสสนของภิกฺขุ ฯ อวุตฺตกมฺมในอุยฺโยเชสิ

๓๒๓. สูโท อ. พ่อครัว โธวิตฺวา ล้างแล้ว ตณฺฑุลำ ซึ่งข้าวสาร ปกฺขิปิตฺวา ใส่เข้าแล้ว อุกฺขลิยำ ในหม้อข้าว ทตฺวา ให้แล้ว อุทกำ ซึ่งน้ำ อาโรเปตฺวา ยกขึ้นแล้ว อุทฺธนำ สู่เตาภตฺเต ครั้นเมื่อภัตต์ ปกฺเก สุกแล้ว โอตาเรสิ ยกลงแล้ว

๓๒๓. สูโท สยกตฺตาในโอตาเรสิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตณฺฑุลำ อวุตฺตกมฺมในโธวิตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาใน ปกฺขิปิตฺวา อุกฺขลิยำ ปฏิจฺฉนฺนาธารในปกฺขิปิตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในทตฺวา อุทกำ อวุตฺตกมฺมในทตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในอาโรเปตฺวา อุทฺธนำ สมุปาปุณิยกมฺมในอาโรเปตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในโอตาเรสิ ภตฺเต ลกฺขณวนฺตในปกฺเก ฯ ลกฺขณกิริยา

๓๒๔. อมจฺโจ อ. อำมาตย์ คนฺตฺวา ไปแล้ว นิเวสนำ สู่พระราชวัง รญฺโญ ของพระราชา กตฺวา กระทำแล้ว กิจฺจำ ซึ่งกิจ ตสฺส "รญฺโญ ของพระราชา" นั้น นิวตฺติ กลับแล้ว เคหำ สู่เรือน อตฺตโน ของตน

๓๒๔. อมจฺโจ สยกตฺตาในนิวตฺติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก รญฺโญ สามีสมฺพนฺธในนิเวสนํ ๆ สมฺปาปุณิยกมฺมในคนฺตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในกตฺวา ตสฺส วิเสสนของ "รญฺโญ ๆ" สามีสมฺพนฺธในกิจฺจํ ๆ อวุตฺตกมฺมในกตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในนิวตฺติ อตฺตโน สามีสมฺพนฺธในเคหํ ๆ สมฺปาปุณิยกมฺมในนิวตฺติ

๓๒๕. ส์โห อ. สัตว์ชื่อว่าสีหะ หนฺตฺวา ฆ่าแล้ว มิคํ ซึ่งเนื้อ ขาทติ ย่อมเคี้ยวกิน มํสํ ซึ่งเนื้อ ตสฺส "มิคสฺส แห่งเนื้อ" นั้น

๓๒๕. ส์โห สยกตฺตาในขาทติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก มิคํ อวุตฺตกมฺมในหนฺตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในขาทติ ตสฺส วิเสสนของ "มิคสฺส ๆ" สามีสมฺพนฺธในมํสํ ๆ อวุตฺตกมฺมในขาทติ

๓๒๖. อุปาสกา อ. อุบาสก ท. คนฺตฺวา ไปแล้ว อารามํ สู่อาราม ทตฺวา ให้แล้ว ทานํ ซึ่งทาน สมาทิยิตฺวา สมาทานแล้ว สีลํ ซึ่งศีล สุณนฺติ ย่อมฟัง ธมฺมํ ซึ่งธรรม

๓๒๖. อุปาสกา สยกตฺตาในสุณนฺติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อารามํ สมฺปาปุณิยกมฺมในคนฺตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในทตฺวา ทานํ อวุตฺตกมฺมในทตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในสมาทิยิตฺวา สีลํ อวุตฺตกมฺมในสมาทิยิตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในสุณนฺติ ธมฺมํ อวุตฺตกมฺมในสุณนฺติ

๓๒๗. วาณิชา อ. พ่อค้า ท. อาเนตฺวา นำมาแล้ว ภณฺฑานิ

ซึ่งภัณฑ ท. วิเทสา จากต่างประเทศ วิกินนฺติ ย่อมขาย อาปเณสุ ในตลาด ท.

๓๒๗. วาณิชา สยกตฺตาในวิกินนฺติ ๆ อาชยาตบทกตฺตุวาจก วิเทสา อุปทานในอาเนตฺวา ภณฺฑานิ อวุตฺตกมฺมในอาเนตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในวิกินนฺติ อาปเณสุ อาธารในวิกินนฺติ

๓๒๘. อาจริโย อ. อาจารย์ เวลาย ครั้นเมื่อเวลา สมฺปตฺตาย ถึงพร้อมแล้ว ทตฺวา ให้แล้ว โอวาทำ ซึ่งโอวาท สิสฺสานำ แก่ศิษย์ ท. อตฺตโน ของตน ปวิสติ ย่อมเข้าไป คพฺภำ สู่ห้อง

๓๒๘. อาจริโย สยกตฺตาในปวิสติ ๆ อาชยาตบทกตฺตุวาจก เวลาย ลกฺขณวนฺตในสมฺปตฺตาย ๆ ลกฺขณกิริยา อตฺตโน สามิสมฺพนฺธในสิสฺสานำ ๆ สมฺปทานในทตฺวา โอวาทำ อวุตฺตกมฺมในทตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในปวิสติ คพฺภำ สมฺปาปุณิยกมฺมในปวิสติ

๓๒๙. ราชา อ. พระราชา นิกฺขมิตฺวา เสด็จออกแล้ว อนฺเตปุรา จากภายในแห่งบุรี นิสีทิตฺวา ประทับนั่งแล้ว สมาคเม ในสมาคม อมจฺจานำ แห่งอำมาตย์ ท. วิจาเรติ ย่อมทรงพิจารณา กิจฺจำ ซึ่งกิจ อุปฺปนฺนำ อันบังเกิดขึ้นแล้ว รฏฺเ ในแว่นแคว้น อตฺตโน ของพระองค์ ทิวเส ทิวเส ทุกวัน ๆ

๓๒๙. ราชา สยกตฺตาในวิจาเรติ ๆ อาชยาตบทกตฺตุวาจก

ทิวเส ทิวเส กาลสฺตฺมิ์ในวิจาเรติ อนฺเตปุรา อปทานใน นิกฺขมิตฺวาฯ ปุพฺพกาลกิริยาในนิสีทิตฺวา อมจฺจานำ สมุหสมฺพนฺธในสมาคเมฯ อาธารในนิสีทิตฺวาฯ ปุพฺพ-กาลกิริยาในวิจาเรติ อตฺตโน สามิ์สมฺพนฺธในรฏฺเฐฯ วิสยาธารในอุปฺปนฺนำฯ วิเสสนของกิจฺจำฯ อวุตฺตกมฺมในวิจาเรติ

๓๓๐. โจรา อ, โจร ท. วิจริตฺวา เที่ยวไปแล้ว รตฺติยำ ในกลางคืน อรุเณ ครั้นเมื่ออรุณ อุคฺคเต ขึ้นแล้ว ปวิสิตฺวา เข้าไปแล้ว ฐานำ สู่ที่ อญฺญตรำ แห่งใดแห่งหนึ่ง สยนฺติ ย่อมนอน

๓๓๐. โจรา สยกตฺตาในสยนฺติฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก รตฺติยำ กาลสตฺตมิ์ในวิจริตฺวาฯ ปุพฺพกาลกิริยาในปวิสิตฺวา อรุเณ ฉกฺขณวนฺตในอุคฺคเตฯ ฉกฺขณกิริยา อญฺญตรำ วิเสสนของฐานำฯ สมฺปาปุณิยกมฺมในปวิสิตฺวาฯ ปุพฺพกาลกิริยาในสยนฺติ

กลับไทยเป็นมคธและสัมพันธ์

๓๓๑. ภิกฺขูนำ สงฺโฆ ปณฺณรสิยา ติตฺถิยา สมฺปตฺตาย สีมายำ สนฺนิปติตฺวา อุโปสถำ กโรติ

๓๓๑. สงฺโฆ สยกตฺตาในกโรติฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ภิกฺขูนำ สมุหสมฺพนฺธในสงฺโฆ ปณฺณรสิยา วิเสสนของติตฺถิยาฯ ฉกฺขณวนฺตในสมฺปตฺตายฯ ฉกฺขณกิริยา สีมายำ วิสยะ

ฐารในสนฺนิปติตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในกโรติ อุโปสถ์
อวุตฺถกมฺมในกโรติ

๓๓๒. สพฺเพ สงฺฆารา อนิจฺจา อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺติ

๓๓๒. สงฺฆารา สยกตฺตาในนิรุชฌนฺติ ฯ อาธยาตบทกตฺตุวาจก
สพฺเพ กิ์ อนิจฺจา กิ์ วิเสสนของสงฺฆารา อุปฺปชฺชิตฺวา
ปุพฺพกาลกิริยาในนิรุชฺฌนฺติ

๓๓๓. ทลิทฺทา นครๆ ปวิสิตฺวา กมฺมนฺตๆ กตฺวา ภติยา อตฺตนา
ลทฺธาย ตาย อาหารๆ กิณิตฺวา ปริภุญฺชิ์สุ

๓๓๓. ทลิทฺทา สยกตฺตาในปริภุญฺชิ์สุ ฯ อาธยาตบทกตฺตุวาจก
นครๆ สมฺปาปุณิยกมฺมในปวิสิตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาใน
กตฺวา กมฺมนฺตๆ อวุตฺถกมฺมในกตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยา
ในกิ์ณิตฺวา ภติยา ลกฺขณวนฺตในลทฺธาย อตฺตนา อนภิหิต
กตฺตในลทฺธาย ฯ ลกฺขณกิริยา ตาย กรณในกิ์ณิตฺวา
อาหารๆ อวุตฺถกมฺมในกิ์ณิตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในปริ-
ภุญฺชิ์สุ

๓๓๔. กสกา วสฺเส สมฺปตฺเต เขตฺตๆ กสิตฺวา พีชานิ วปฺเปตฺวา
สสฺเสสุ ปกฺเกสุ ทาเตน ตานิ ลุนิตฺวา ๎กตาปๆ พนฺธิตฺวา
อาเนตฺวา ขเล ปริมทฺทิตฺวา วิหโย คณฺหิ์สุ

๓๓๔. กสกา สยกตฺตาในคณฺหิ์สุ ฯ อาธยาตบทกตฺตุวาจก วสฺเส
ลกฺขณวนฺตในสมฺปตฺเต ฯ ลกฺขณกิริยา เขตฺตๆ อวุตฺถกมฺม
ในวปฺเปตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาลุนิตฺวา สสฺเสสุ ลกฺขณวนฺต
ในปกฺเกสุ ฯ ลกฺขณกิริยา ทาเตน กรณในลุนิตฺวา ตานิ

อวุฏฺฐกมฺมนิฏฺฐา ฯ ปุพฺพกาลกิริยานิฏฺฐา กถาปโ
วิกติกมฺมนิฏฺฐา ฯ ปุพฺพกาลกิริยานิฏฺฐา ขเ
วิสฺยาธารนิฏฺฐา ฯ ปุพฺพกาลกิริยานิฏฺฐา วิหโย
อวุฏฺฐกมฺมนิฏฺฐา

๓๓๕. ฉุฏฺฐกา วนฺ คนฺตฺวา มิคํ ทิสฺวา ธนุนา ตํ วิสชฺฌิตฺวา
ตสฺมิ ปติตฺวา มเตสฺสมฺสํ คเหตฺวา อาเนตฺวา วิกิณนฺติ

๓๓๕. ฉุฏฺฐกา สยกตฺตาในวิกิณนฺติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก วนฺ
สมปาปุณิยกมฺมนิคนฺตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยานิทิสฺวา มิคํ
อวุฏฺฐกมฺมนิทิสฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยานิวิชฺฌิตฺวา ธนุนา
กรณนิวิชฺฌิตฺวา ตํ อวุฏฺฐกมฺมนิวิชฺฌิตฺวา ฯ ปุพฺพกาล
กิริยานิคเหตฺวา ตสฺมิ ลกฺขณวนฺตนิมเต ปติตฺวา
ปุพฺพกาลกิริยานิมเต ฯ ลกฺขณกิริยาตสฺส สามีสมฺพนฺธ
นิมสฺสฯ อวุฏฺฐกมฺมนิคเหตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยานิ
อาเนตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยานิวิกิณนฺติ

๓๓๖. อุปาสิกา อารามํ คนฺตฺวา ภิกฺขู นิมนฺเตตฺวา ทานํ สชฺเชตฺวา
เตสุ อฏฺฐโน เคหํ อาคนฺตฺวา อาสเน นิสินฺเนสุ โภชนํ
ทตฺวา เต โภเชสิ

๓๓๖. อุปาสิกา เหตุกตฺตานิโภเชสิ ฯ อาขยาตบทเหตุกตฺตุวาจก
อารามํ สมฺปาปุณิยกมฺมนิคนฺตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยานิ
นิมนฺเตตฺวา ภิกฺขู อวุฏฺฐกมฺมนิมนฺเตตฺวา ฯ ปุพฺพกาล
กิริยานิสชฺเชตฺวา ทานํ อวุฏฺฐกมฺมนิสชฺเชตฺวา ฯ ปุพฺพ-

กาลกิริยาในทตฺวา เตสุ ลกฺขณวนฺตในิสินฺเนสุ อตฺถโน สามิสมฺพนฺธในเคหำๆ สมฺปาปุณิยกมฺมในอาคนฺตวาๆ ปุพฺพกาลกิริยาในนิสินฺเนสุ อาสเนอุปสิเรสิการในนิสินฺเนสุๆ ลกฺขณกิริยา โภชนำ อวุตฺตกมฺมในทตฺวาๆ ปุพฺพกาลกิริยาในโภเชสิ เต การิตฺตกมฺมในโภเชสิ

๓๓๗. วาณิชา นาวาย สมุทฺทำ คนฺตฺวา ตาย ธานิยา ติตฺถำ สมฺปตฺตาย ตาย ธานิยา ติรำ คจฺฉิสุ

๓๓๗. วาณิชา สยกตฺตาในคจฺฉิสุๆ อาขยาตบทกตฺตุวจก นาวาย กรณในคนฺตวา สมุทฺทำ สมฺปาปุณิยกมฺมในคนฺตฺวาๆ ปุพฺพกาลกิริยาในคจฺฉิสุ ตาย ลกฺขณวนฺตในสมฺปตฺตาย ธานิยา สามิสมฺพนฺธในติตฺถำ อวุตฺตกมฺมในสมฺปตฺตายๆ ลกฺขณกิริยา ตาย วิเสสนของธานิยาๆ สามิสมฺพนฺธในติรำๆ สมฺปาปุณิยกมฺมในคจฺฉิสุ

๓๓๘. ชนา วสฺเส สมฺปตฺเต ภิกฺขุ นิมนฺเตตฺวา อตฺถโน อตฺถโน เคเห ธมฺมำ เทเสนฺติ

๓๓๘. ชนา เหตุกตฺตาในเทเสนฺติๆ อาขยาตบทเหตุกตฺตุวาจก วสฺเส ลกฺขณวนฺตในสมฺปตฺเต ลกฺขณกิริยา ภิกฺขุ อวุตฺตกมฺมในนิมนฺเตตฺวาๆ ปุพฺพกาลกิริยาในเทเสนฺติ อตฺถโน อตฺถโน สามิสมฺพนฺธในเคเหๆ วิสยาธารในเทเสนฺติ ธมฺมำ อวุตฺตกมฺมในเทเสนฺติ

๓๓๙. ปุพฺเพ เถรา ตโย มาเส วสฺสำ วสิตฺวา ปาวาเรตฺวา จาริกำ วิจรนฺติ

๓๓๙. เถรา ส์ยกตฺตาในวิจรนฺติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปุพฺเพ กาลสตฺตมีในวิจรนฺติ ตโย วิเสสนของมาเสๆ อจฺจนฺตสංโยคในวสิตฺวา วส์สංอจฺจนฺตสංโยควสิตฺวาๆ ปุพฺพกาลกิริยาในปวาเรตฺวาๆ ปุพฺพกาลกิริยาในวิจรนฺติ จาริกංสมฺปาปุณิยกมฺมในวิจรนฺติ

๓๔๐. พาโล ปาปංกตฺวา ปาเป อุส์สนฺเน ตส์ส วิปากං ตภติ

๓๔๐. พาโล ส์ยกตฺตาในตภติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปาปං อวฺตฺตกมฺมในกตฺวาๆ ปุพฺพกาลกิริยาในตภติ ปาเป ตกฺขณวนฺตในอุส์สนฺเนๆ ตกฺขณกิริยา ตส์ส สามี-สมฺพนฺธในวิปากංๆ อวฺตฺตกมฺมในตภติ

แปลยกศัพท์และสัมพันธ์

๓๔๑. ภิกฺขเว ดูกรภิกษุ ท. อนฺตา อ. ที่สุด ท. เทฺว สอง อิเม เหล่านี้ ปพฺพชิเตน อันบรรพชิต น เสวิตพฺพา ไม่พึงเสพ

๓๔๑. ภิกฺขเว อาตปน อนฺตา วุตฺถมฺมในเสวิตพฺพาๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก เทฺว ก์ดี อิเม เหล่านี้ วิเสสนของอนฺตา ปพฺพชิเตน อนภิหิตกตฺตาในเสวิตพฺพา น ศัพท์ ปฏิเสธในเสวิตพฺพา

๓๔๒. อายส์มนฺโต ดูกรท่านผู้มีอายุ ท. ปน ก็ ธมฺมา อ. ธรรม ท. ปาจิตฺติยา ชื่อว่าปาจิตติย์ เทฺวนวุติ เก้าสิบสอง อิเมโข เหล่านี้แล อาคจฺฉนฺติ ย่อมมา อุเทส์ สู่อุเทส

๓๕๒. อายสฺมนฺโต อาถปน ปน ศัพท์ วากฺยารมฺภ โข ศัพท์ วจนาลงฺการ ชมฺมา สยกตฺตาในอาคจฺฉนฺติๆ อาขยาต-บทกตฺตุวาจก อิเม ก็ดี เทฺวนวุติ ก็ดี ปาจิตฺติยา ก็ดี วิเสสนของชมฺมา อุเทสํ สมฺปาปุณิยกมฺมในอาคจฺฉนฺติ

๓๕๓. ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ "ตวํ อ. ท่าน อุปชฺฌาโย เบื้น พระอุปัชฌาย์ เม ของกระผม โหหิ ขอจง.บื้น

๓๕๓. ภนฺเต อาถปน "ตวํ" สยกตฺตาในโหหิๆ อาขยาตบท-กตฺตุวาจก เม สามิสมฺพนฺธในอุปชฺฌาโยๆ วิตฺตกตฺตา โหหิ

๓๕๔. อาวุโส ดูกรท่านผู้มีอายุ อหํ อ. เรา อาปนฺโน ต้องแล้ว อาปตฺติโย ซึ่งอาบัติ ท. ทุกฺกฏาโย ชื่อว่าทุกกฏ สมฺพหุลา มากพร้อม ปฏิเทเสมิ จะแสดงคืน ตา "อาปตฺติโย" ซึ่งอาบัติ ท. เหล่านั้น

๓๕๔. อาวุโส อาถปน อหํ สยกตฺตาในปฏิเทเสมิๆ อาขยาต บทกตฺตุวาจก สมฺพหุลา ก็ดี ทุกฺกฏาโย ก็ดี วิเสสนของ อาปตฺติโยๆ อวุตฺตกมฺมในอาปนฺโนๆ วิเสสนของอหํ ตา วิเสสนของ "อาปตฺติโยๆ" อวุตฺตกมฺมในปฏิเทเสมิ

๓๕๕. กหปติ ดูกรคฤหบดี ปน ก็ ตวํ อ. ท่าน สกฺขสิ ย่อม อาจ นิปชฺชิตุ เพื่ออันนอน มาเส ตลอดเดือน ท. สตฺต เจ็ด ปสฺเสน โดยข้าง เอเกน ข้างเดียวหรือ ? อาจริย ข้าแต่อาจารย์ อหํ อ. ผม สกฺโกมิ ย่อมอาจ "นิปชฺชิตุ เพื่อนอันนอน มาเส ตลอดเดือน ท. สตฺต เจ็ด ปสฺเสน

โดยข้าง เอเกน ข้างเดียว

๓๔๕. คหปติ อาลปน ปนศัพท์ วากฺยารมฺภ ตวํ สยกตฺตาใน สกฺขสิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เอเกน วิเสสนของ ปสฺเสสน ๆ ตติยาวิเสสนในนิปชฺชิตุ สตฺต วิเสสนของ มาเส ๆ อจฺจนฺตสโยคในนิปชฺชิตุ ๆ ตุมฺมตฺถสมฺปทาน ในสกฺขสิ อาจริย อาลปน อหํ สยกตฺตาในสกฺโกมิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก "ที่ใส่เข้ามานั้นสัมพันธ์เหมือน ประโยคต้น"

๓๔๖. เทว ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ อาพาโธ อ. ความ อาพาธ ตาทิโส เช่นนั้น มยฺหํ โธ แห่งข้าพระองค์แล สาธุ ติ ละ เท โว อ. พระองค์ผู้สมมติเทพ อาณาเปตุ ขอจง ยังชนให้บังคับ เวชฺชํ ซึ่งหมอ ชีวกํ ชื่อว่าชีวก โส ชีวโก อ. หมอชีวกนั้น ติกิจฺฉิสฺสติ จักเยียวยา มํ ซึ่งข้าพระองค์

๓๔๖. เทว อาลปน โธ ศัพท์ วจนาลงฺการ มยฺหํ สามิสมฺพนฺธใน อาพาโธ ตาทิโส วิเสสนของอาพาโธ ๆ ลิงฺคตฺถ สาธุ โอกาสนตฺถ เทโว เหตุกตฺตาในอาณาเปตุ ๆ อาขยาต บทเหตุกตฺตุวาจก ชีวกํ วิเสสนของเวชฺชํ ๆ อวุตฺตกมฺม ในอาณาเปตุ โส วิเสสนของ "ชีวโก ๆ" สยกตฺตาใน ติกิจฺฉิสฺสติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก มํ อวุตฺตกมฺมใน ติกิจฺฉิสฺสติ

๓๔๗. ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุ ท. "อหํ อ. เรา" เทเสมิ ย่อมแสดง ธมฺมํ ซึ่งธรรม โว แก่เธอ ท. อภิญฺญาย เพื่อความรู้ยิ่ง

๓๕๗. ภิกฺขเว อาถปน "อหำ สยกตฺตา" ในเทเสมิ ๆ อาขยาต บทกตฺตุวาจก อภิญฺญาย สมฺปทานในเทเสมิ โว สมฺปทานในเทเสมิ ธมฺมำ อวุตฺถกมฺมในเทเสมิ

๓๕๘. ภคินิ ดูก่อนน้องหญิง อหำ อ. เรา ชาโต เกิดแล้ว ชาติยา โดยชาติ อริยาย อันประเสริฐ ยโต "กาถโต ในกาถ" ใด อหำ อ. เรา สญฺจิจฺจ โวโรเปตา แกล้งปลงลงแล้ว ปาณำ ซึ่งสัตว์มีชีวิต ชีวิตา จากชีวิต น. อภิชานามิ อ่อมไม่รู้ยิ่ง "ตโต กาถโต ในกาถนั้น" โสตฺถิ อ. ความสวัสดี โหตุ จงมี เต แก่ท่าน สจฺเจน ด้วยความสัจจ์ เตน นั้น โสตฺถิ อ. ความสวัสดี โหตุ จงมี คพฺภสฺส แก่สัตว์ผู้เกิดแล้วในครรภ์ "สจฺเจน ด้วยความสัจจ์ เตน นั้น"

๓๕๙. ภคินิ อาถปน อหำ สยกตฺตาในชาโตๆ กิตฺถบทกตฺตุวาจก ยโต วิเสสนของ "กาถโตๆ" กาถสตฺตมีในชาโต อริยาย วิเสสนของชาติยาๆ ตติยาวิเสสนในชาโต "อหำ" สยกตฺตาในอภิชานามิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก น. ศัพท์ปฏิเสธในอภิชานามิ สญฺจิจฺจ สมานกาถกิริยาในโวโรเปตา ปาณำ อวุตฺถกมฺมในโวโรเปตา ชีวิตา อปาทานในโวโรเปตาๆ วิเสสนของอหำ "ตโต วิเสสนของกาถโตๆ กาถสตฺตมีในอภิชานามิ" โสตฺถิ สยกตฺตาในโหตุๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เตน วิเสสนของสจฺเจนๆ กรณในโหตุ เต สมฺปทานในโหตุ โสตฺถิ สยกตฺตาใน

"โหตุ ๆ" อาขยาตบทกตฺตุวาจก คพฺภสฺส สมฺปทานใน โหตุ

๓๔๙. อยฺเย ข้าแต่แม่เจ้า ยคฺเฆ ขอเดช "ตวฺ อ. ท่าน" ชาเนยฺยาสิ พึงทราบ สุทินฺโน อ. พระสุทิน อนุปตฺโต ถึงแล้วโดยลำดับ

๓๔๙. ยคฺเฆ ก็ดี อยฺเย ก็ดี อาถปน "ตวฺ" สยกตฺตาในชา-เนยฺยาสิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สุทินฺโน สยกตฺตาใน อนุปตฺโต ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก

๓๕๐. ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุ ท. จ. กึ รูปํ อ. รูป อนตฺตา เป็น ธรรมชาติมิใช่ตน "โหติ ย่อมเป็น" ยสฺมา โข เพราะเหตุ ใดแล ตสฺมา เพราะเหตุนั้น รูปํ อ. รูป สํวตฺตติ ย่อม เป็นไป อาพาธาย เพื่อความเจ็บไข้

๓๕๐. ภิกฺขเว อาถปน จ. สัพท์ วากฺยารมฺภ โข สัพท์ วจนา-ลงฺการ รูปํ สยกตฺตาใน "โหติ ๆ" อาขยาตบทกตฺตุวาจก ยสฺมา เหตุในโหติ อนตฺตา วิกติกตฺตาในโหติ รูปํ สยกตฺตาในสํวตฺตติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตสฺมา เหตุในสํวตฺตติ อาพาธาย สมฺปทานในสํวตฺตติ

กลับไทยเป็นมคธและสัมพันธ์

๓๕๑. มยฺหํ ตาต อาพาโธ ครุโก โหติ, อวสฺสํ มริสฺสามิ, มม มตสฺส, ตว มาตรํ โปเสสิ

๓๕๑. ตาต อาถปน อาพาโธ สยกตฺตาในโหติ ๆ อาขยาต

บทกตฺตุวาจก มยฺหํ สามิสมฺพนฺธในอาพาโธ ครุโก วิกติกตฺตาในโหติ อหํ สยกตฺตาในมริสฺสามิ ๆ อาขยาต บทกตฺตุวาจก อวสฺสํ กิริยาวิเสสนในมริสฺสามิ มม อนาทารในมตสฺส ๆ อนาทารกิริยา ตวํ สยกตฺตาในโปเสสิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตว สามิสมฺพนฺธในมาตรํ ๆ อวุตฺตกมฺมในโปเสสิ

๓๕๒. อิธ สาสเน อาวุโส เทว ธุรานิ โยเชหิ, สเจ มม วจเนน กโรสิ, อิธ วุฑฺฒิ ปาปุณิสฺสสิ

๓๕๒. อาวุโส อาถปน ตวํ สยกตฺตาในโยเชหิ ๆ อาขยาต บทกตฺตุวาจก อิธ วิเสสนของสาสเน ๆ ภินฺนาธารในธุรานิ เทว วิเสสนของธุรานิ ๆ อวุตฺตกมฺมในโยเชหิ สเจ ศัพท์ ปริกปฺปตฺถ ตวํ สยกตฺตาในกโรสิ ๆ อาขยาต บทกตฺตุวาจก มม สามิสมฺพนฺธในวจเนน ๆ ตติยาวิเสสนในกโรสิ ตวํ สยกตฺตาในปาปุณิสฺสสิ ๆ อาขยาต บทกตฺตุวาจก อิธ วิเสสนของสาสเน ๆ ภินฺนาธารในวุฑฺฒิ ๆ อวุตฺตกมฺมในปาปุณิสฺสสิ

๓๕๓. กถํ ภนฺเต อิมสฺส วจนสฺส อตฺโถ

๓๕๓. ภนฺเต อาถปน กถํ ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ อิมสฺส วิเสสนของวจนสฺส ๆ สามิสมฺพนฺธในอตฺโถ ๆ ลิงฺคตฺถ

๓๕๔. กสฺมา ตวํ ภทฺเท เอวํ กโรสิ

๓๕๔. ภทฺเท อาถปน ตวํ สยกตฺตาในกโรสิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กสฺมา เหตุในกโรสิ เอวํ กิริยาวิเสสนในกโรสิ

๓๕๕. อฏฺฐิเม ภิกฺขเว ธมฺมา โลกํ อนุวตฺตนฺติ โลโก จ อฏฺฐิเม ธมฺเม อนุวตฺตติ

๓๕๕. ภิกฺขเว อาลปน ธมฺมาสยกตฺตา ในอนุวตฺตนฺติ ๆ อาขยาต บทกตฺตุวาจก อฏฺฐ ก็ดี อิเม ก็ดี วิเสสนของธมฺมา โลกํ อวุตฺตกมฺมในอนุวตฺตนฺติ จ. ศัพท์ สมฺปิณฺฑนตฺถ โลโก สยกตฺตาในอนุวตฺตติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อฏฺฐ ก็ดี อิเม ก็ดี วิเสสนของธมฺเมๆ อวุตฺตกมฺมในอนุวตฺตติ

๓๕๖. อมฺม ปติโน กุลํ คนฺตวา ปาโต อุฏฺฐาย ทิวเส อตฺตโน ปติโน กมฺมํ กตฺวา เตน อานีตํ อนฺตรายา ธนํ รกฺขาหิ

๓๕๖. อมฺม อาลปน! ตวํ สยกตฺตาในรกฺขาหิ ๆ อาขยาตบท-กตฺตุวาจก ปติโน สามีสมฺพนฺธในกุลํ ๆ สมฺปาปุณิยกมฺม ในคนฺตวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในอุฏฺฐาย ปาโต อปาทาน ในอุฏฺฐาย ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในกตฺวา ทิวเส ทิวเส กาลสตฺตมีในกตฺวา อตฺตโน สามีสมฺพนฺธในปติโน ๆ สามีสมฺพนฺธในกมฺมํ ๆ อวุตตฺตกมฺมในกตฺวา ๆ ปุพฺพกาล กิริยาในรกฺขาหิ เตน อนภิหิตกตฺตาในอานีตํ ๆ วิเสสน ของธนํ อนฺตรายา อปาทานในรกฺขาหิ ธนํ อวุตฺตกมฺม ในรกฺขาหิ

๓๕๗. อิทานิ สาธโว อฏฺฐิมิ ติฏฺฐิ สมฺปตฺตา, ตสฺมา อิธ ตุมฺเห สนฺนิปติตา ธมฺมํ โสตุ กาเลน ตํ ธมฺมํ ภาสิสฺสามิ

๓๕๗. สาธโว อาลปน ติตฺถิ สยกตฺตาในสมฺปตฺตา ๆ กิตฺตบท-
กตฺตุวาจก อิทานิ กาลสตฺตมีในสมฺปตฺตา อฏฺฐมี
วิเสสนของติตฺถิ ตุมฺเห สยกตฺตาในสนฺนิปติตา ๆ กิตฺต-
บทกตฺตุวาจก ตสฺมา เหตุในสนฺนิปติตา อิธ วิเสสน
ของฐาเน ๆ อุปสิเรสิกาธารในสนฺนิปติตา ธมฺมํ อวุตฺต-
กมฺมในโสตุ ๆ ตุมตฺถสมฺปทานในสนฺนิปติตา อหํ
สยกตฺตาในภาสิสฺสามิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กาเณ
ตติยาวิเสสนในภาสิสฺสามิ ตํ วิเสสนของธมฺมํ ๆ อวุตฺต-
กมฺมในภาสิสฺสามิ

๓๕๘. สมฺม สพฺพเสตหตฺถิ อาคโต, โส นิเวสเน สาลายํ ฐิโต
เสว ตสฺส ทสฺสนตฺถํ คจฺฉาม

๓๕๘. สมฺม อาลปน สพฺพเสตหตฺถิ สยกตฺตาในอาคโต ๆ
กิตฺตบทกตฺตุวาจก โส สยกตฺตาในฐิโต ๆ กิตฺตบทกตฺตุ
วาจก นิเวสเน ภินฺนาธารในสาลายํ ๆ วิสยาธารในฐิโต
มยํ สยกตฺตาในคจฺฉาม ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เสฺว
กาลสตฺตมีในคจฺฉาม ตสฺส ฉฏฺฐีกมฺมในทสฺสนตฺถํ ๆ
สมฺปทานในคจฺฉาม

๓๕๙. อหํ ภเณ เสฺว ทานํ ทสฺสามิ อารามํ คนฺตฺวา ปญฺจ
ภิกฺขู นิมนฺเตหิ

๓๕๙. ภเณ อาลปน อหํ สยกตฺตาในทสฺสามิ ๆ อาขยาตบท-
กตฺตุวาจก เสฺว กาลสตฺตมีในทสฺสามิ ทานํ อวุตฺตกมฺม
ในทสฺสามิ ตวํ สยกตฺตาในนิมนฺเตหิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุ-

วาจก อารามํ สมฺปาปุณิยกมฺมในคนฺตวา ๆ ปุพฺพกาล กิริยาในนิมนฺเตหิ ปญฺจ วิเสสนของภิกฺขู ๆ อวุตฺตกมฺม ในนิมนฺเตหิ

๓๖๐. อิทานิ สามิ ภิกฺขู อาคตา, เตหิ เต อาคจฺฉาเปหิ

๓๖๐. สามิ อาตปน ภิกฺขู สยกตฺตาในอาคตา ๆ กิตฺตบทกตฺตุ วาจก อิทานิ กาลสตฺตมีในอาคตา ตวฺ เหตุกตฺตาใน อาคจฺฉาเปหิ ๆ อาขยาตบทเหตุกตฺตุวาจก เตหิ วิสยา ธารในอาคจฺฉาเปหิ เต การิตฺตกมฺมในอาคจฺฉาเปหิ

แปลยกศัพท์และสัมพันธ์

๓๖๑. สิขาปทํ อ. สิกขาบท ภควตา อันพระผู้มีพระภาค ปญฺญตฺตํ ทรงบัญญัติแล้ว ภิกฺขูนํ แก่ภิกษุ ท. ปฏิจฺจ เพราะอาศัย อตฺถวเส ซึ่งอำนาจแห่งประโยชน์ ท. กติ เท่าไร ? "สิกฺขาปทํ อ. สิกขาบท ภควตา อันพระผู้มี พระภาค ปญฺญตฺตํ ทรงบัญญัติแล้ว ภิกฺขูนํ แก่ภิกษุ ท. ปฏิจฺจ เพราะอาศัย อตฺถวเส ซึ่งอำนาจแห่งประโยชน์ ท." ทส สิบ

๓๖๑. สิกฺขาปทํ วุตฺตกมฺมในปญฺญตฺตํ ๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก กติ วิเสสนของอตฺถวเส ๆ อวุตฺตกมฺมในปฏิจฺจ ๆ เหตุ ในปญฺญตฺตํ ภควตา อนภิหิตกตฺตาในปญฺญตฺตํ ภิกฺขูนํ สมฺปทานในปญฺญตฺตํ ทส วิเสสนของ "อตฺถวเส"

๓๖๒. ปน ก็ โกจิ อ. ใคร ๆ เวยฺยาวจฺจกโร ผู้เป็นไวยาวัจจกร

อายสฺมโต ของท่านผู้มีอายุ อตฺถิ มีอยู่หรือ ?

๓๖๒. ปน ศัพท์ วากฺยารมฺภ โกจิ สยกตฺตาในอตฺถิๆ อาขยาต บทกตฺตุวาจก อายสฺมโต สามีสมฺพนฺธในเวยฺยาวจฺจกโรๆ วิเสสนของโกจิ

๓๖๓. อายสฺมโต ข้าแต่ท่านผู้มีอายุ ท. ตุมฺเห อ. ท่าน ท. มา อวจุตฺถ อย่าได้กล่าว เอวํ อย่างนั้น

๓๖๓. อายสฺมโต อาลปน ตุมฺเห สยกตฺตา ในอวจุตฺถๆ อาขยาต บทกตฺตุวาจก มา ศัพท์ปฏิเสธในอวจุตฺถ เอวํ กิริยาวิเสสนในอวจุตฺถ

๓๖๔. อุปชฺฌาโย อ. พระอุปัชฌาย์ เต ของท่าน โก นาม ชื่อไร ?

๓๖๔. โก วิเสสนของอุปชฺฌาโย นามศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ โก เต สามีสมฺพนฺธในอุปชฺฌาโยๆ ลิงฺคตฺถ

๓๖๕. ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อุปชฺฌาโย อ. พระอุปัชฌาย์ เม ของกระผม ติสฺสเถโร นามชื่อว่าติสสะเถระ อายสฺมา ผู้มีอายุ

๓๖๕. ภนฺเต อาลปน อุปชฺฌาโย ลิงฺคตฺถ ,เม สามีสมฺพนฺธในอุปชฺฌาโย อายสฺมา ก็ดี ติสฺสเถโร ก็ดี วิเสสนของอุปชฺฌาโย นามศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ ติสฺสตฺเถโร

๓๖๖. คหปติ ดูกรคฤหบดี สเจ ถ้าว่า อหํ อ. เรา กเรยฺยํ พึงกระทำ ตํ ซึ่งท่าน อโรคํ ให้เป็นผู้หาโรคมิได้ เทยฺยธมฺโม อ. ไทยธรรม กึ อะไร “ภวิสฺสติ จักมี” เม

แก่เรา อาจริย ข้าแต่อาจารย์ จ ก็ สาปเตยฺยํ อ. ทรัพย์
สมบัติ สพฺพํ ทั้งปวง โหตุ จงมี เต แก่ท่าน จ. อนึ่ง
อหํ อ. เรา ทาโส จะเป็นทาส เต ของท่าน โหมิ จะเป็น

๓๖๖. คหปติ อาถปน สเจ ศัพท์ ปริกปฺปตฺถ อหํ สยกตฺตา
ในกเรยฺย ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตํ อวุตฺตกมฺมใน
กเรยฺยํ อโรคํ วิกติกมฺมในกเรยฺยํ เทยฺยธมฺโม สยกตฺตา
ในภวิสฺสติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กิ ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ
เม สมฺปทานในภวิสฺสติ อาจริย อาถปน สาปเตยฺยํ สยก-
ตฺตาในโหตุ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก จ ศัพท์วากฺยารมฺภ
สพฺพํ วิเสสนของสาปเตยฺยํ เต สมฺปทาน ในโหตุ จ ศัพท์
สมฺปิณฺฑนตฺถ อหํ สยกตฺตาในโหมิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุ
วาจก เต สามิสมฺพนฺธในทาโส ๆ วิกติกตฺตาในโหมิ

๓๖๗. คหปติ ตุกรคฤหบดี ตวํ อ. ท่าน มา อทาสิ อย่าได้ให้
แล้ว สาปเตยฺยํ ซึ่งทรัพย์สมบัติ สพฺพํ ทั้งปวง เม แก่
เรา จ. อนึ่ง ตวํ อ. ท่าน มา ทาโส โหหิ จงอย่าเป็น
ทาส เม ของเรา

๓๖๗. คหปติ อาถปน ตวํ สยกตฺตาในอทาสิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุ
วาจก มา ศัพท์ปฏิเสธในอทาสิ เม สมฺปทานในอทาสิ
สพฺพํ วิเสสนของสาปเตยฺยํ ๆ อวุตฺตกมฺมในอทาสิ จ.
ศัพท์ สมฺปิณฺฑนตฺถ ตวํ สยกตฺตาในโหหิ ๆ อาขยาตบท-
กตฺตุวาจก มา ศัพท์ปฏิเสธในโหหิ เม สามิสมฺพนฺธใน
ทาโส ๆ วิกติกตฺตาในโหหิ

๓๖๘. ภเณ แนะพนาย เวชฺชา นามชื่อ อ. หมอ ท. เอเตโข เหล่านั้นแล พหุมายา เป็นคนมีมายามาก โหนฺติ ย่อมเป็น จ. กึ ตุวํ อ. ท่าน มาปฏิคฺคเหสิ อย่ากระทำเอาแล้ว "อย่าเชื่อถือ" กิญฺจิ วจนํ ซึ่งคำอะไรๆ อสฺส เวชฺชสฺส ของหมอนั้น

๓๖๙. ภเณ อาตปน เวชฺชา สยกตฺตาในโหนฺติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เอเต วิเสสนของเวชฺชา โข ศัพท์วจนาตงฺการนาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ เวชฺชา พหุมายา วิกติกตฺตาในโหนฺติ ตุวํ สยกตฺตาในปฏิคฺคเหสิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก มาศัพท์ปฏิเสธในปฏิคฺคเหสิ จ. ศัพท์ วากฺยารมฺภ อสฺส วิเสสนของเวชฺชสฺส ๆ สามีสมฺพนฺธในวจนํ กิญฺจิ วิเสสนของวจนํ ๆ อวุตฺตกมฺมในปฏิคฺคเหสิ

๓๗๐. ปตฺตจีวรํ อ. บาตรแลจีวร เต ของท่าน ปริปุณฺณํ เต็มรอบแล้วหรือ ? ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อาม เออ "ปตฺตจีวรํ อ. บาตรแลจีวร เม ของกระผม ปริปุณฺณํ เต็มรอบแล้ว

๓๗๑. ปริปุณฺณํ วิเสสนของปตฺตจีวรํ เต สามีสมฺพนฺธในปตฺตจีวรํ ๆ ลิงฺคตฺถ ภนฺเต อาตปน อาม ศัพท์ สมฺปฏิจฺฉนตฺถ "ที่ใส่เข้ามาสัมพันธ์เหมือนตอนต้น"

๓๗๐. โลโภ จ อ. ความโลภด้วย อธมฺโม จ อ. สภาพมิใช่ธรรมด้วย มา รนฺธยุ อย่าระรานแล้ว ตํ ซึ่งท่าน ทุกฺขายเพื่อทุกข์ จิรํ สิ้นกาลนาน

๓๗๐. โถโภ ก๎ดิ๎ อธมฺโม ก๎ดิ๎ สยกตฺตาในรนฺธยุ๎ๆ อาขยาต-
บทกตฺตุวาจก มา ศัพท์ปฏิเสธในรนฺธยุ ตำ อวุตฺตกมฺมใน
รนฺธยุ๎ จ. ศัพท์ สมุจฺจยตฺถ เข้ากับโถโภ และ อธมฺโม
จิ๎ อจฺจนฺตสโยคในรนฺธยุ๎ ทุกฺขาย สมฺปทานในรนฺธยุ๎

กลับไทยเป็นมคธและสัมพันธ์

๓๗๑. มา ตาต ตุวำ พาเล เสวหิ

๓๗๒. ตุวำ สยกตฺตาในเสวหิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก มา ศัพท์
ปฏิเสธในเสวหิ ตาต อาลปน พาเล อวุตฺตกมฺมในเสวหิ

๓๗๒. โก นาม ภนฺเต อยำ ธมฺโม ? อาทิตฺตปริยาโย นาม
อาวุโส

๓๗๒. โก ก๎ดิ๎ อยำก๎ดิ๎ วิเสสนของธมฺโม นาม ศัพท์ สญฺญา
โชตก เข้ากับโก ภนฺเต อาลปน ธมฺโม ลิงฺคตฺถ อาทิตฺ-
ตปริยาโย วิเสสนของ “ธมฺโม” นาม ศัพท์ สญฺญา
โชตก เข้ากับอาทิตฺตปริยาโย อาวุโส อาลปน

๓๗๓. มา ตุวำ อิโต ปฏฺฐาย ปุน อิธาคจฺฉสิ

๓๗๓. ตุวำ สยกตฺตาในอาคจฺฉสิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก มา
ศัพท์ปฏิเสธในอาคจฺฉสิ อิโต อปาทานในปฏฺฐาย ๆ
กิริยาวิเสสนในอาคจฺฉสิ ปุน ศัพท์กิริยาวิเสสนใน
อาคจฺฉสิ อิธ วิเสสนของฐำเน ๆ อุปสิเรสิกาธารใน
อาคจฺฉสิ

๓๗๔. มา อายสฺมา สมคฺคสฺส สงฺฆสฺส เภทาย ปรกฺกมิ

๓๗๔. อายสฺมา สยกตฺตาในปรกฺกมิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก มา ศัพท์ ปฏิเสธในปรกฺกมิ สมคฺคสฺส วิเสสนของ สงฺฆสฺสาๆ ฉฏฺฐีกมฺมในเภทายๆ สมฺปทานในปรกฺกมิ

๓๗๕. กิ มยา สทฺธิ นทิยา ปารํ คจฺฉิสฺสสิ

๓๗๕. ตวํ สยกตฺตาในคจฺฉิสฺสสิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กิ ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ มยา สหตฺถตติยาในสทฺธิๆ กิริยา สมาวายในคจฺฉิสฺสสิ นทิยา สามิสมฺพนฺธในปารํๆ สมฺปาปุณิยกมฺมในคจฺฉิสฺสสิ

๓๗๖. มา ตฺวํ กสฺสจิ ตมตฺถํ อาจิกฺขิ

๓๗๖. ตฺวํ สยกตฺตาในอาจิกฺขิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก มา ศัพท์ ปฏิเสธในอาจิกฺขิ กสฺสจิ สมฺปทานในอาจิกฺขิ ตํ วิเสสนของอตฺถํๆ อวุตฺตกมฺมในอาจิกฺขิ

๓๗๗. มา ตาต อนตฺถํ เสวิ

๓๗๗. ตฺวํ สยกตฺตาในเสวิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก มา ศัพท์ ปฏิเสธในเสวิ ตาต อาลปน อนตฺถํ อวุตฺตกมฺมในเสวิ

๓๗๘. มา ปมาทํ อนุยุญฺเชถ

๓๗๘. ตุมฺเห สยกตฺตาในอนุยุญฺเชถๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก มา ศัพท์ปฏิเสธในอนุยุญฺเชถ ปมาทํ อวุตฺตกมฺมในอนุยุญฺเชถ

๓๗๙. กติ ภควโต อายุ อสฺสิ

๓๗๙. กติ วิเสสนของอายุ ภควโต สามิสมฺพนฺธในอายุๆ ถิงฺคตฺถ อสฺสิ วิเสสนของอายุ ภควโต สามิสมฺพนฺธในอายุๆ ถิงฺคตฺถ

๓๘๐. มา กิเลสา อตฺตโน วเส โว วตฺตาเปนฺตุ

๓๘๐. กิเลส์า เหตุกตฺตาในวตฺตาเปนฺตุๆ อาขยาตบทเหตุกตฺตุวาจก มา ศัพท์ปฏิเสธในวตฺตาเปนฺตุ อตฺตโน สามิ์สมฺพนฺในวเสๆ อุปสิเรสิกาธารในวตฺตาเปนฺตุ โวการิตฺตกมฺมในวตฺตาเปนฺตุ

แปลยกศัพท์และสัมพันธ์

๓๘๑. ภิกฺขเว ดูกรภิกษุ ท. อหำ อ. เรา เทเสส์สามิ จักแสดง ธมฺเม ซึ่งธรรม ท. อปริหานิเย อันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม สตฺต เจ็ด โว แก่เธอ ท. ตุมฺเห อ. เธอ ท. สุณาถ จงฟัง ตำ ธมฺมำ ซึ่งธรรมนั้น กโรถ จงกระทำมนสิ ไว้ในใจ สาธุกำ ให้ดี อหำ อ. เรา ภาสิส์สามิ จักกล่าว

๓๘๑. ภิกฺขเว อาถปนอ อหำ สยกตฺตาในเทเสส์สามิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สตฺต กี่ อปริหานิเย กี่ วิเสสนของธมฺเม โว สมฺปทานในเทเสส์สามิ ธมฺเม อวุตฺตกมฺมในเทเสส์สามิ ตุมฺเห สยกตฺตาในสุณาถ และ กโรถ สุณาถ กี่ กโรถ กี่ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตำ วิเสสนของธมฺมำๆ อวุตฺตกมฺมในสุณาถ สาธุกำ กิริยาวิเสสนในกโรถ มนสิ อาธารในกโรถ อหำ สยกตฺตาในภาสิส์สามิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก

๓๘๒. สพฺรหฺมจารี อ. สพรหมจารีบุทคล ท. สพฺเพ ทั้งปวง วิหเรยฺยุ พึงอยู่ ผาสุกํ สบาย อุปาเยน โดยอุบาย เกน นุโข อะไรหนอแล

๓๘๒. สพฺรหฺมจารี สยกตฺตาในวิหเรยฺยุ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เกน วิเสสนของอุปาเยน นุ ศัพท์ สํสยตฺถ โข ศัพท์ วจนาลงฺการ อุปาเยน ตติยาวิเสสนในวิหเรยฺยุ สพฺเพ วิเสสนของสพฺรหฺมจารี ผาสุกํ กิริยาวิเสสนในวิหเรยฺยุ

๓๘๓. โย ปุคฺคโล อ. บุทคลใด กโรติ ย่อมกระทำ ปุญฺญํ ซึ่งบุญ ทนฺธํ ทนฺธํ ช้า ๆ, โส ปุคฺคโล อ. บุทคลนั้น ลภติ ย่อมได้ วิปากํ ซึ่งผล ทนฺธํ ช้า ๆ

๓๘๓. ปุคฺคโล สยกตฺตาในกโรติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โย วิเสสนของปุคฺคโล ทนฺธํ ทนฺธํ กิริยาวิเสสนของกโรติ ปุญฺญํ อวุตฺตกมฺมในกโรติ, ปุคฺคโล สยกตฺตาในลภติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสนของปุคฺคโล ทนฺธํ ทนฺธํ กิริยาวิเสสนในลภติ วิปากํ อวุตฺตกมฺมในลภติ

๓๘๕. อาวุโส ดูกรท่านผู้มีอายุ ตฺวํ อ. ท่าน เทหิ จงให้ โถกํ โถกํ น้อยหนึ่ง ๆ

๓๘๕. อาวุโส อาลปน ตฺวํ สยกตฺตาในเทหิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โถกํ โถกํ กิริยาวิเสสนในเทหิ

๓๘๕. อาวสถปิณฺโฑ อ. ก้อนข้าวในโรงทาน เอโก แห่งหนึ่ง ภิกฺขุนา อันภิกษุ อคิลาเนน ผู้ไม่เป็นไข้ ภุญฺชิตพฺโพ พึงฉันได้ "สกึ คราวเดียว" ๆ เจ ถ้าว่า โย ภิกฺขุ อ.

ภิกษุใด ภุญฺเชยฺย พึงฉัน อุตฺตริ ให้ยิ่ง ตโต กว่านั้น, ปาจิตฺติยํ อ. วิติกฺกมนชื่อว่าปาจิตติย์ "สิยา พึงมี ตสฺส ภิกฺขุโน แก่ภิกษุนั้น"

๓๗๕. อาวสถปิณฺโฑ วุตฺตกมฺมในภุญฺชิตพฺโพ ฯ กิตฺตยฺห-กมฺมวาจก อคิลาเนน วิเสสนของภิกฺขุนา ฯ อนภิหิต กตฺตาในภุญฺชิตพฺโพ เอโก วิเสสนของอาวสถปิณฺโฑ, "ภิกฺขุ" สยกตฺตาในภุญฺเชยฺย ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก "โย" วิเสสนของภิกฺขุ ตโต อปาทานในภุญฺเชยฺย เจ ศัพท์ ปริกปฺปตฺถ อุตฺตริ กิริยาวิเสสนในภุญฺเชยฺย. ปาจิตฺติยํ สยกตฺตาใน "สิยา ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตสฺส วิเสสนของภิกฺขุโน ฯ สมฺปทานในสิยา"

๓๗๖. อหํ อ. เรา อุทฺทิสิสฺสามิ จักแสดงขึ้น ปาฏิโมกฺขํ ซึ่งพระปาฏิโมกข์, มยํ อ. เรา ท. สพฺเพว ทั้งปวงเทียว สนฺตา ผู้สงบแล้ว สุโณม จงฟัง ตํ ธมฺมํ ซึ่งธรรมนั้น สาธุกํ ให้ดี กโรม จงกระทำ มนสิ ไว้ในใจ

๓๗๖. อหํ สยกตฺตาในอุทฺทิสิสฺสามิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปาฏิโมกฺขํ อวุตฺตกมฺมในอุทฺทิสิสฺสามิ, มยํ สยกตฺตาใน สุโณม และ กโรม สุโณม ก็ดี กโรม ก็ดี อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตํ วิเสสนของธมฺมํ ฯ อวุตฺตกมฺมในสุโณม สพฺเพ ก็ดี สนฺตา ก็ดี วิเสสนของ มยํ ว ศัพท์ อวธารณเข้ากับ สพฺเพ สาธุกํ กิริยาวิเสสนในสุโณม มนสิ อาธารในกโรม

๓๘๗. ปุคฺคโล อ. บุทคล กเรยฺย พึงกระทำ กุสลํ ซึ่งกุศล ตุริตตุริตํ ด่วนๆ ส์ฆส์ฆ์ เร็วๆ

๓๘๗. ปุคฺคโล สยกตฺตาในกเรยฺยๆ อาขยาตบทกตฺตาวาจก ตุริตตุริตํ ก็ดี ส์ฆส์ฆ์ ก็ดี กิริยาวิเสสนในกเรยฺย กุสลํ อวุตฺตกมฺมในกเรยฺย

๓๘๘. มยา อันเรา มริตพฺพํ พึงตาย อวส์สฺสํ แน่แท้

๓๘๘. มยา อนภิหิตกตฺตาในมริตพฺพ์ๆ กิตฺตบทภาววาจก อวส์สฺสํ กิริยาวิเสสนในมริตพฺพ์

๓๘๙. อิจฺฉิตํ อ. ผลอันท่านอยากได้แล้ว ปตฺถิตํ อ. ผลอันท่านปรารถนาแล้ว สมิชฺฌตุ จงสำเร็จ ตุยฺหํ แก่ท่าน ชิปฺปํ เอว พลันนั่นเทียว

๓๘๙. อิจฺฉิตํ ก็ดี ปตฺถิตํ ก็ดี สยกตฺตาในสมิชฺฌตุๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตุยฺหํ สมฺปทานในสมิชฺฌตุ ชิปฺปํ กิริยาวิเสสนในสมิชฺฌตุ เอว ศัพท์ อวธารณ เข้ากับ ชิปฺปํ

๓๙๐. อาจริย ข้าแต่ท่านอาจารย์ อหํ อ. เรา ปฏิสุณิ ฟังฉะเพาะแล้ว สจฺจํ จริง, อยี เออก์ อหํ อ. เรา มริส์สามิ จักตาย, อหํ อ. เรา น สกฺโกมิ ย่อมไม่อาจ นิปชฺชิตุ เพื่ออันนอน มาเส ตลอดเดือน ท. สตฺต เจ็ด ปส์เสน โดยข้าง เอเกน ข้างหนึ่ง

๓๙๐. อาจริย อาถปน อหํ สยกตฺตาในปฏิสุณิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สจฺจํ กิริยาวิเสสนในปฏิสุณิ, อยี ส์เวคตฺถ อหํ สยกตฺตาในมริส์สามิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจ

สยกตฺตาในสกฺโกมิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก น ศัพท์ ปฏิเสธในสกฺโกมิ เอะกน วิเสสนของปสฺเสน ๆ ตติยา วิเสสนในนิปชฺชิตุ สตฺต วิเสสนของมาเส ๆ อจฺจนฺตสํโยคในนิปชฺชิตุ ๆ ตุมตฺถสมฺปทานในสกฺโกมิ

กลับไทยเป็นมคธและสัมพันธ์

๓๙๑. อสุกํ คามํ คนฺตฺวา สตฺตาหจฺฉาหิ

๓๙๑. ตวํ สยกตฺตาในปจฺจาคจฺฉาหิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อสุกํ วิเสสนของคามํ ๆ สมฺปาปุณิยกมฺมในคนฺตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในปจฺจาคจฺฉาหิ สตฺตาหํ กิริยาวิเสสนในปจฺจาคจฺฉาหิ

๓๙๒. สา อนฺถึ สจฺจํ วทติ, ตสฺสา วจนํ มยา กาตพฺพํ,

๓๙๒. อิตฺถี สยกตฺตาในวทติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สา วิเสสนของอิตฺถี สจฺจํ กิริยาวิเสสนในวทติ, วจนํ วุตฺต-กมฺมในกาตพฺพํ ๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก ตสฺสา สามีสมฺพนฺธในวจนํ มยา อนภิหิตกตฺตาในกาตพฺพํ

๓๙๓. ติส ภิกฺขู สาเกเต วสฺสํ อฬาสุกํ วิหริสุ

๓๙๓. ภิกฺขู สยกตฺตาในวิหริสุ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ติส วิเสสนของภิกฺขู สาเกเต วิสยาธารในวิหริสุ วสฺสํ อจฺจนฺตสํโยคในวิหริสุ อฬาสุกํ กิริยาวิเสสนในวิหริสุ

๓๙๔. สมโณ ปกติยา สณิกํ คจฺฉนฺโต โสภติ

๓๙๔. สมโณ สยกตฺตาในโสภติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปกติยา

ตติยาวิเสสนในคจฺฉนฺโต สณิกำ กิริยาวิเสสนในคจฺฉนฺโต ๆ อพฺภนฺตรกิริยาของสมโณ

๓๙๕. ปณฺฑิจฺจา ปุริโส ภควตา เทสิตำ ธมฺมำ ขิปฺปำ ชานาติ

๓๙๕. ปุริโส สยกตฺตาในชานาติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปณฺฑิจฺจา วิเสสนของปุริโส ภควตา อนภิหิตกตฺตาในเทสิตำ ๆ วิเสสนของธมฺมำ ๆ อวุตฺตกมฺมในชานาติ ขิปฺปำ กิริยาวิเสสนในชานาติ

๓๙๖. วรตรำ สกลำ ทิวสำ นิปชฺชิตฺวา นิทฺทายนำ น วรำ เอว อกุสลสฺส วิตกฺกสฺส วิตกฺกนำ

๓๙๖. วรตรำ กิริยาวิเสสนในนิทฺทายนำ สกลำ วิเสสนของทิวสำ ๆ อจฺจนฺตสำโยคในนิปชฺชิตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในนิทฺทายนำ ๆ ลิงฺคตฺถ น ศัพท์ปฏิเสธ เข้ากับ วรำ ๆ กิริยาวิเสสนวิตกฺกนำ เอว ศัพท์ อวธารณ เข้ากับ วรำ อกุสลสฺส วิเสสนของวิตกฺกสฺส ๆ ฉฏฺฐีกมฺมในวิตกฺกนำ ๆ ลิงฺคตฺถ

๓๙๗. สุนฺทรตรำ สุจริเตน อปฺปลภนำ น สาธุ เอว ทุจฺจริเตน พหุลภนำ

๓๙๗. สุนฺทรตรำ กิริยาวิเสสนในอปฺปลภนำ สุจริเตน ตติยาวิเสสนในอปฺปลภนำ ๆ ลิงฺคตฺถ น ศัพท์ปฏิเสธในสาธุ ๆ กิริยาวิเสสนในพหุลภนำ ๆ ลิงฺคตฺถ เอว ศัพท์ อวธารณ เข้ากับ สาธุ ทุจฺจริเตน ตติยาวิเสสนในพหุลภนำ ๆ ลิงฺคตฺถ

๓๙๘. สาธุกำ สิปฺปำ กุมารา คณฺหถ

๓๙๘. กุมารา อาลปน ตุมฺเห สยกตฺตาในคณฺหถ ๆ อาขยาต

บทกฺตุวาจก สาธุกํ กิริยาวิเสสนในคณฺหถ สิปฺปํ อวฺุฒ กมฺมในคณฺหถ

๓๙๙. มา อมฺม อญฺเญหิ ชเนหิ ธมฺมํ วฺุตา กุชฺฌิ

๓๙๙. อมฺม อาถปน ตวํ สยกฺตาในกุชฺฌิ ๆ อาขยาตบทกฺตุวาจก มา ศัพท์ปฏิเสธในกุชฺฌิ อญฺเญหิ วิเสสน ของชเนหิ ๆ อนภิหิตกฺตาในวฺุตาธมฺมํ อวฺุตกมฺมในวฺุตา ๆ วิเสสนของตวํ

๔๐๐. เมฺตาย สมนฺนาคโต นโร สุขํ สุปติ สุขํ ปฏิพุชฺฌติ

๔๐๐. นโร สยกฺตาในสุปติ และ ปฏิพุชฺฌติ สุปติ และ ปฏิพุชฺฌติ อาขยาตบทกฺตุวาจก เมฺตาย กรณในสมนฺนาคโต ๆ วิเสสนของนโร สุขํ กิริยาวิเสสนในสุปติ สุขํ กิริยาวิเสสนในปฏิพุชฺฌติ

24/VII

แปลยกศัพท์และสัมพันธ์

๏ สมเย ในสมัย เอกสฺมิ หนึ่ง ภควา อ. พระผู้มีพระภาค นิกฺขมิตฺวา เสด็จออกแล้ว ราชคหโต จากกรุงราชคฤห์ ทิสฺวา ทอดพระเนตรเห็นแล้ว มาณวํ ซึ่งมาณพ สิงฺคาลกํ ชื่อว่าสิงคาลกะ นมสฺสนฺตํ นมัสการอยู่ ทิสา ซึ่งทิศ ท. ฉ หก ปุจฺฉิ ตรัสถามแล้ว กิสฺส ตวํ ฯลฯ นมสฺสสิ อิติ ว่า ดังนี้ “เธอใน” คหปติปุตฺต ดูก่อนบุตร แห่งคฤหบดี ตวํ อ. เจ้า นมสฺสสิ จึงนมัสการ ทิสา ซึ่งทิศ ท. กิสฺส เพื่ออะไร ? มาณโว อ. มาณพ สิงฺคาลโก ชื่อว่าสิงคาลกะ สุตฺวา ฟังแล้ว ตํ วจนํ ซึ่งคำนั้น อาห ทูลแล้ว ปิตา เม

ภนฺเต ฯลฯ ทิสา นมสฺสามิ อิติ ว่าดังนี้ "เถรในท่อนที่ ๑"
ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ปิตา อ. บิดา เม ของข้าพระองค์
กโรนฺโต เมื่อกระทำ กาลํ ซึ่งกาละ อวจ ได้กล่าวแล้ว เอวํ
อย่างนี้ "ทิสา ตาต นมสฺเสยฺยาสิ" อิติ ว่าดังนี้ โส อหํ
อ. ข้าพระองค์นั้น กโรนฺโต กระทำอยู่ วจนํ ซึ่งคำ ปิตุ
ของบิดา นมสฺสามิ ย่อมนมัสการ ทิสา ซึ่งทิศ ท. "เถรใน
ท่อนที่ ๒" ตาต ดูก่อนพ่อ ตวํ อ. ท่าน นมสฺเสยฺยาสิ พึง
นมัสการ ทิสา ซึ่งทิศ ท. อถ ครั้งนั้น ภควา อ. พระผู้มี
พระภาค วตฺวา ตรัสแล้ว "น โข คหปฏิปุตฺต ฯลฯ ทิสา
นมสฺสิตพฺพา" อิติ ว่าดังนี้ นํ สิงฺคาลกํ กะมาณพ ชื่อว่า
สิงคาลกะนั้น เถน "สิงฺคาลเกน" ปุจฺฉิโต ผู้อันสิงคาลก
มาณพนั้นทูลถามแล้ว กเถสิ ตรัสแล้ว คิหิวินยํ ซึ่งวินัย
แห่งคฤหัสถ์ "เถรใน" คหปติปุตฺต ดูก่อนบุตรแห่งคหบดี
ทิสา อ. ทิศ ท. "เถน อันเขา" นมสฺสิตพฺพา พึงนมัสการ
เอวํ อย่างนี้ วินเย ในวินัย อริยสฺส แห่งพระเจ้าอริยเจ้า น
โข หาไม่แล

๑ ภควา สนกฺตาในปุจฺฉิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เอกสฺมึ
วิเสสนของสมเย ฯ กาลสตฺตมีในปุจฺฉิ ราชคหโต อปาทาน
ในนิกฺขมิตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในทิสฺวา ฉ วิเสสนของทิสา ฯ
อวุตฺตกมฺมในนมสฺสนฺตํ ฯ กึ สิงฺคาลกํ กึ วิเสสนของ
มาณวํ ฯ อวุตฺตกมฺมในทิสฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในปุจฺฉิ
คหปติปุตฺต อาลปน ตวํ สยกตฺตาในนมสฺสสิ ฯ อาขยาตบท

กตฺตุวาจก กิสฺส สมฺปทานในนมสฺสสิ ทิสา อวุตฺตกมฺมใน นมสฺสสิ อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ, มาณโว สยกตฺตาใน อาหฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตำ วิเสสนของวจนำฯ อวุตฺต กมฺมในสุตฺวาฯ ปุพฺพกาลกิริยาในอาห สิงฺคาลโก วิเสสน ของมาณโว, บีตา สยกตฺตาในอวจฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เม สามิสมฺพนฺธในบีตา ภนฺเต อาลปน กาลำ อวุตฺตกมฺมใน กโรนฺโตฯ อพฺภนฺตรกิริยาของบีตา เอวำ กิริยาวิเสสนใน อวจ ตาต อาลปน ตวำ อวุตฺตกมฺมในนมสฺเสยฺยาสิ อิติ ศัพท์ อาการในอวจ อหำ สยกตฺตาในนมสฺสามิฯ อาขยาต บทกตฺตุวาจก โส วิเสสนของอหำ บีตุ สามิสมฺพนฺธในวจนำฯ อวุตฺตกมฺมในกโรนฺโตฯ อพฺภนฺตกิริยาของอหำ ทิสา อวุตฺต กมฺมในนมสฺสามิ อิติ ศัพท์ อาการในอาห ภควา สยกตฺตา ในกเถสิฯ สยกตฺตาในกเถสิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อถ กาลสตฺตมีในกเถสิ นำ วิเสสนของสิงฺคาลกำฯ อกถิตกมฺมใน วตฺวา คหปติปุตฺต อาลปน ทิสา อวุตฺตกมฺมในนมสฺสิต-พฺพาฯ กิตฺตบทกมฺมวาจก น ศัพท์ ปฏิเสธในนมสฺสิตพฺพา โข ศัพท์ วจนาลงฺการ อริยสฺส สามิสมฺพนฺธในวินเยฯ อาธารในนมสฺสิตพฺพา เอวำ กิริยาวิเสสนในนมสฺสิตพฺพา อิติ ศัพท์ อาการในวตฺวาฯ ปุพฺพกาลกิริยาในปุจฺฉิโต เตน วิเสสนของสิงฺคาลเกนฯ อนภิหิตกตฺตาในปุจฺฉิโตฯ วิเสสน ของ ภควา คิหิวินยำ อวุตฺตกมฺมในกเถสิ

๕๐๑. สตฺถา อ. พระศาสดา อมฺหากํ ของเรา ท. ทิสฺวา ทอด
พระเนตรเห็นแล้ว สกฺการํ ซึ่งสักการะ เทวมนุสฺเสหิ กตํ
อันเทวดาและมนุษย์ ท. กระทำแล้ว อุสฺสาเหน ด้วย
ความอุตส่าห มหนฺเตน ใหญ่ อามนฺเตตฺวา ตรัสเรียกมา
แล้ว อนนฺทตฺเถรํ ซึ่งพระเถระชื่อว่าอานันทะ อาห ตรัส
แล้ว โย โข อานนฺท ฯลฯ ปูเชตินาม อิติ ว่าดังนี้
"เอวใน" อานนฺท ดูกรภิกษุชื่อว่าอานันทะ โย โข ปุคฺคโล
อ. บุทคลใดแล ปูเชติ ย่อมบูชา ตถาคตํ ซึ่งพระตถาคต
สกฺกาเรน ด้วยสักการะ ตาทิเสนปี แม้เช่นนั้น, โส
ปุคฺคโล อ. บุทคลนั้น ปูเชตินาม ชื่อว่าย่อมบูชา ตถาคตํ
ซึ่งพระตถาคต ปูชาย ด้วยอันบูชา ปรมาย อย่างยิ่ง น
หามิได้, อานนฺท ดูกรอานนท์ ฯ ส่วนว่า โย โข ปุคฺคโล
อ. บุทคลใดแล กโรติ ย่อมกระทำ โอวาทํ ซึ่งโอวาท
ตถาคเตน อันพระตถาคต ทินฺนํ ให้แล้ว โส ปุคฺคโล อ.
บุทคลนั้น ปูเชตินาม ชื่อว่าย่อมบูชา ตถาคตํ ซึ่งพระ
ตถาคต ปูชาย ด้วยอันบูชา ปรมาย อย่างยิ่ง

๕๐๑. สตฺถา สยฺกตฺตาในอาหฯ อาชยาตบทกตฺตุวาจก อมฺหากํ
สามีสมฺพนฺธในสตฺถา มหนฺเตน วิเสสนของอุสฺสาเหนฯ
กรณในกตํ เทวมนุสฺเสหิ อนภิหิตกตฺตาในกตํฯ วิเสสน
ของสกฺการํฯ อวุตฺตกมฺมในทิสฺวาฯ ปุพฺพกาลกิริยาใน
อามนฺเตตฺวา อานนฺทตฺเถรํ อวุตฺตกมฺมในอามนฺเตตฺวาฯ
ปุพฺพกาลกิริยาในอาห อานนฺท อาลปน ปุคฺคโล สยกตฺตา

ในปูเชติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โย วิเสสนของปุคฺคโล โข ศัพท์ วจนาลงฺการ บี ศัพท์ อเปกฺขตฺถ เข้ากับ ตาทิเสน ๆ วิเสสนของสกฺกาเรน ๆ กรณใน ปูเชติ ตถาคตํ อวุตฺตกมฺมในปูเชติ, ปุคฺคโล สยกตฺตาในปูเชติ อาขยาต-บทกตฺตุวาจก น ศัพท์ ปฏิเสธในปูเชติ โส วิเสสนของ ปุคฺคโล ปรมาย วิเสสนของปูชาย ๆ กรณในปูเชติ ตถาคตํ อวุตฺตกมฺมในปูเชติ นาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ ปูเชติ, อานนฺท อาลปน ๆ ศัพท์ ปกฺขนฺตรโชตก โข ศัพท์ วจนาลงฺการ ปุคฺคโล สยกตฺตาในกโรติ ๆ อาขยาต-บทกตฺตุวาจก โย วิเสสนของปุคฺคโล ตถาคเตน อนภิหิต กตฺตาในทินฺนํ ๆ วิเสสนของโอวาทํ ๆ อวุตฺตกมฺมในกโรติ, ปุคฺคโล สยกตฺตาในปูเชติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสนของปุคฺคโล ปรมาย วิเสสนของปูชาย ๆ กรณใน ปูเชติ ตถาคตํ อวุตฺตกมฺมในปูเชติ นาม ศัพท์ สญฺญา โชตก เข้ากับ ปูเชติ อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๐๒. ภิกฺขเว ดูกรภิกษุ ท. ตาโภ อ. ตาภ อุปฺปชฺชติ ย่อม บังเกิดขึ้น ปุถุชฺชนสฺส แก่ภิกษุผู้ปุถุชน อสฺสุวโต ผู้ไม่ สดับอยู่, โส ปุถุชฺชโน อ. ภิกษุผู้ปุถุชนนั้น น ปฏิสญฺ-จิกฺขติ ย่อมพิจารณาไม่เห็น อุปฺปนฺโน โข ๆ ๓ ๆ วิปริณามธมฺโม อิติ ว่าดังนี้ น ปชานาติ ย่อมไม่รู้ชัดๆ ยถาภูตํ ตามความเป็นจริง อิติ ด้วยประการฉะนี้ "เอว ใน" ตาโภ อ. ตาภ อยํ นี้ อุปฺปนฺโน โข บังเกิดแล้วแล

เม แก่เรา, จ ก็แต่ว่า โส โข ตาโภ อ. ตาภนั้นแล อนิจฺโจ ไม่เที่ยง ทุกฺโข เป็นทุกข์ วิปริณามธมฺโม มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา

๔๐๒. ภิกฺขเว อาตปน ตาโภ สยกตฺตาในอุปฺปชฺชติ ๆ อาขยาต บทกตฺตุวาจก อสุวตฺโต วิเสสนของปุถุชฺชนสฺส ๆ สมฺปทานใวอุปฺปชฺชติ, ปุถุชฺชโน สยกตฺตาในปฏิสญฺ-จิกฺขติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสนของปุถุชฺชโน น ศัพท์ ปฏิเสธในปฏิสญฺจิกฺขติ อิติ ศัพท์ นิทสฺสน, อุปฺปนฺโน ก็ดี อยํ ก็ดี วิเสสนของตาโภ โข ศัพท์ วจนาลงฺการ เม สมฺปทานในอุปฺปนฺโน ตาโภ ลิงฺคตฺถ, โส ก็ดี อนิจฺโจ ก็ดี วิปริณามธมฺโม ก็ดี วิเสสนของตาโภๆ ลิงฺคตฺถ จ ศัพท์ วิเสสโยตก โข ศัพท์ วจนาลงฺการ อิติ ศัพท์ อาการในปฏิสญฺจิกฺขติ, ปุถุชฺชโน สยกตฺตา ในปชานาติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ยถาภูตํ กิริยา วิเสสนในปชานาติ น ศัพท์ ปฏิเสธในปชานาติ

๔๐๓. ราชา อ. พระราชา สุทสฺสโนนาม ชื่อว่าสุทัสสนะ นคเร ในพระนคร ปาตลิปุตฺตสฺมิ ชื่อว่าปาตลิบุตร สุตฺวา ทรงสดับแล้ว วจนํ ซึ่งคำ ปุคฺคลสฺส ของบุทคล อิติ อิมํ อตฺถ คเหตฺวา คายนฺตสฺส ผู้ถือเอาซึ่งเนื้อความนี้ว่า "อ่าน" โย สิปฺปํ ฯลฯ วิย โหติ ดังนี้แล้วขับอยู่ คีตึ ซึ่งเพลงขับ ญตฺวา ทรงทราบแล้ว ปุตฺเต ซึ่งพระโอรส ท. อตฺตโน ของพระองค์ อชานนฺเต ผู้ไม่รู้อยู่ สิปฺปึ

ซิ่งศิลป สัวิคฺคมานโส เบื้นผู้มีพระหฤทัยอันสลดแล้ว หุตฺวา เบื้น ราชปณฺฑิเต ยังราชบัณฑิต ท. สนฺนิปาเตตฺวา ให้ประชุมกันแล้ว ปุจฺฉิ ตรัสถามแล้ว โก เม ปุตฺเต ฯลฯ สกฺขิสฺสติ อิติ ว่าดังนี้ "เธในท่อนบน" โย ปุคฺคโล อ. บุทคลใด นชานาติ ย่อมไม่รู้ สิปฺปำ ซิ่งศิลป โส ปุคฺคโล อ. บุทคลนั้น อนฺโธ วิย เบื้นผู้ราวกะว่าคนบอด โหติ ย่อมเบื้น, "เธในท่อนที่ ๒" โก อ. ใคร สิกฺขิสฺสติ จักอาจ เม ปุตฺเต สิกฺขาเปตุ๋ เพื่ออันยังบุตรของเราให้ศึกษา สิปฺปำ ซิ่งศิลป "จบเธในแปลต่อไป" ราชปณฺฑิโต อ. ราชบัณฑิต อญฺญตโร คนใดคนหนึ่ง สุตฺวา ฟังแล้ว ตำ วจนำ ซิ่งคำนั้น อาห กราบทูลแล้ว อหนฺเต ฯลฯ ชานาเปสฺสามิ อิติ ว่าดังนี้ "เธใน" เทว ข้าแต่พระองค์ อหำ อ. ข้าพระพุทธเจ้า ปุตฺเต ยังพระโอรส ท. เต ของพระองค์ ชานาเปสฺสามิ จักให้ทรงทราบ สิปฺปำ ซิ่งศิลป มาเสหิ โดยเดือน ท. ฉหิ หก, โส ราชา อ. พระราชานั้น ตุสิตฺวา ทรงยินดีแล้ว นิยฺยาเทสิ ทรงมอบให้แล้ว ตสฺส ราชปณฺฑิตสฺส แก่ราชบัณฑิตนั้น

๔๐๓. ราชา สยกตฺตาในปุจฺฉิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปาติปุตฺตสฺมิ วิเสสนของนครเรๆ วิสยาธารในราชา สุทสฺสโน วิเสสนของราชา นาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ สุทสฺสโน ปุคฺคโล สยวตฺตาในชานาติๆ

อาขยาตบทกตฺตุวาจก โย วิเสสนของปุคฺคโล สิปฺปํ อวุตฺตกมฺมในชานาติ น ศัพท์ ปฏิเสธในชานาติ, ปุคฺคโล สยกตฺตาในโหติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสน ของปุคฺคโล อนฺโธ วิกติกตฺตาในโหติ วิย ศัพท์ อุปมา โชตก เข้ากับ อนฺโธ อิติ ศัพท์ สรูปในอตฺถ อิมํ วิเสสน ของอตฺถ ฯ อวุตฺตกมฺมในคเหตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาใน คายนฺตสฺส คีตํ อวุตฺตกมฺมในคายนฺตสฺส ฯ วิเสสนของ ปุคฺคลสฺส ฯ สามิสมฺพนฺธในวจนํ ฯ อวุตฺตกมฺมในสุตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในฌตฺวา อตฺตโน สามิสมฺพนฺธในปุตฺเต ฯ อวุตฺตกมฺมในฌตฺวา สิปฺปํ อวุตฺตกมฺมในอชานนฺเต ฯ วิเสสนของปุตฺเต ฌตฺวา ปุพฺพกาลกิริยา ในหุตฺวา สวิคฺคมานโส วิกติกตฺตาในหุตฺวา ฯ ปุพฺพกาล กิริยาใน สนฺนิปาเตตฺวา ราชปณฺฑิเต การิตกมฺมในสนฺนิปา เตตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในปุจฺฉิ, โก สยกตฺตาใน สกฺขิสฺสติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เม สามิสมฺพนฺธใน ปุตฺเต ฯ การิตกมฺมในสิกฺขาเปตุ สิปฺปํ อวุตฺตกมฺมใน สิกฺขาเปตุ ฯ ตุมตฺถสมฺปทานในสกฺขิสฺสติ, อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ ราชปณฺฑิโต สยกตฺตาในอาห ฯ อาขยาต บทกตฺตุวาจก ตํ วิเสสนของวจนํ ฯ อวุตฺตกมฺมในสุตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในอาห, อหํ เหตุกตฺตาในชานาเปสฺสามิ ฯ อาขยาตบทกเหตุกตฺตุวาจก เต สามิสมฺพนฺธในปุตฺเต เทว อาลปน ปุตฺเต การิตกมฺมในชานาเปสฺสามิ ฉหิ วิเสสน

ของมาเสหิ ๆ ตติยาวิเสสนในชานาเปสฺสามิ สิปฺปํ อวุตฺต กมฺมในชานาเปสฺสามิ อิติ ศัพท์ อาการในอาห, ราชา สยกตฺตาในนิยฺยาเทติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสน ของราชา ตุสิตฺวา ปุพฺพกาลกิริยาในนิยฺยาเทติ ตสฺส วิเสสนของราชปณฺฑิตสฺส ๆ สมฺปทานในนิยฺยาเทติ,

๔๐๕. ภควา อ. พระผู้มีพระภาค อารพฺภ ทรงพระปรารภ ปรินิพฺพานํ ซึ่งพระปรินิพพาน อตฺตโน ของพระองค์ อามนฺเตตฺวา ตรัสเรียกมาแล้ว อานนฺทตฺเถรํ ซึ่งพระเถระชื่อว่าอานนท์ วตฺวา ตรัสแล้ว โย โว อานนฺท ๆ ดูก่อนอานนท์ อจฺจเยน สตฺถา อิติ ว่าดังนี้ อทาสิ ได้ทรงประทานแล้ว โอวาทํ ซึ่งโอวาท ภิกฺขูนํ แก่ภิกษุ ท. หนฺททานิ ๆ ดูก่อน สมฺปาเทถ อิติ ว่าดังนี้ "เธอในท่อนต้น" อานนฺท ดูก่อนอานนท์ ธมฺโม จ อ. พระธรรมด้วย วินโย จ อ. วินัย ด้วย โย ใด มยา อันเรา เทสิโต แสดงแล้ว ปญฺญตฺโต บัญญัติแล้ว โว แก่เธอ ท. โส ธมฺมวินโย อ. พระธรรมและพระวินัย นั้น สตฺถา จักเป็นครู โว ของเธอ ท. อจฺจเยน โดยกาลล่วงไป มม ของเรา ภวิสฺสติ จักเป็น "เธอในที่ ๒" ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุ ท. หนฺท ฉันนั้น อหํ อ. เรา อามนฺตยามิ เรียกมาแล้ว โว ซึ่งเธอ ท. อิทานิ ในกาลนี้ สงฺขารา อ. สังขาร ท. วยธมฺมา มีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา, ตุมฺเห อ. เธอ ท. สมฺปาเทถ จงยังกาลให้ถึงพร้อม อปฺปมาเทน ด้วยความไม่ประมาท

๔๐๔. ภควา สยกตฺตาในอทาสิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อตฺตโน สามิสมฺพนฺธในปรินิพฺพานนฺๆ อวุตฺตกมฺมในอารพฺภๆ ปุพฺพกาลกิริยาในอามนฺเตตฺวา อานนฺทตฺเถรํ อวุตฺตกมฺมในอามนเตตฺวาๆ ปุพฺพกาลกิริยาในวตฺวา โย กิตฺติ เทสิโต กิตฺติ ปญฺญตฺโต กิตฺติ วิเสสนของธมฺโม และ วินโย โว สมฺปทานในเทสิโต และปญฺญตฺโต อานนฺท อาลปน มยา อนภิหิตกตฺตาในเทสิโต และ ปญฺญตฺโต ธมฺโม กิตฺติ วินโย กิตฺติ ลิงฺคตฺถ จ สอง ศัพท์ สมฺจฺจยตฺถ เข้ากับ ธมฺโม และ วินโย ธมฺมวินโย สยกตฺตาในภวิสฺสติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสนของธมฺมวินโย โว สามิสมฺพนฺธในสตฺถา มม สามิสมฺพนฺธในอจฺจเยนๆ ตติยาวิเสสนในภวิสฺสติ สตฺถา วิกติกตฺตาในภวิสฺสติ อิติ ศัพท์ อาการในวตฺวาๆ ปุพฺพกาลกิริยาในอทาสิ, ภิกฺขเว อาลปน อหำ สยกตฺตาในอามนฺตยามิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก หนฺท ศัพท์ อุยฺโยชนตฺถ อิทานิ กาลสตฺตมีในอามนฺตยามิ โว อวุตฺตกมฺมในอามนฺตยามิ, วยธมฺมา วิเสสนของสงฺขาราๆ ลิงฺคตฺถ ตุมฺเห เหตุกตฺตาในสมฺปาเทถๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อปฺปมาเทน กรณในสมฺปาเทถ อิติ ศัพท์ สรุปในโอวาทำ ภิกฺขูนำ สมฺปทานในอทาสิ โอวาทำ อวุตฺตกมฺมในอทาสิ

๔๐๕. พราหฺมโณ อ. พราหมณ์ วกฺกลิ นาม ชื่อว่าวักกลิ ทิสฺวา เห็นแล้ว สตฺถุ รูปสมฺปตฺติ ซึ่งรูปสมบัติแห่ง

พระศาสดา อมฺหากํ ของเรา ท. ทสฺสเน อตฺถิ โตเอว ไม่อิ่มแล้วในเพราะอันเห็นนั่นเทียว จินฺเตตฺวา คิดแล้ว อิมินา อุปาเยน ฯลฯ ปสฺสิตุ ฉภิสฺสามิ อิติ ว่าดังนี้ ปพฺพชิตฺวา บวชแล้ว วิจริ เที่ยวไปแล้ว สตฺถุ สนฺติเก เอว ในสำนักของพระศาสดานั่นเทียว "เตชใน" อหํ ข. เรา ฉภิสฺสามิ จักได้ ปสฺสิตุ เพื่ออันเห็น สตฺถารํ ซึ่งพระศาสดา นิจฺจกาลํ ตลอดกาลเป็นนิตย์ อุปาเยน โดยอุบาย อิมินา นี้ "จบเตชใน" สตฺถา อ. พระศาสดา ญตฺวา ทรงทราบแล้ว ปวตฺตึ ซึ่งเรื่อง ตํ นั้น อาห ตรัสแล้ว กึ เต วกฺกลิ ฯลฯ ปสฺสติ นาม อิติ ว่าดังนี้ "เตชใน" วกฺกลิ ดูกรวักกลิ กึ ปโยชนํ อ. ประโยชน์อะไร ปูติกาเยน ด้วยกายอันเปื่อยเน่า อิมินา นี้ อตฺถิ มีอยู่ เต แก่ท่าน, วกฺกลิ ดูกรวักกลิ โย บี ปุคฺคโล อ. บุทคลแม้ใด ทิสฺวา จับแล้ว มม สงฺฆาฏิกณฺณํ ซึ่งมุมแห่งผ้าสังฆาฏิของเรา วิจรติ ย่อมเที่ยวไป นิจฺจกปฺปํ เป็นนิตย์ โส ปุคฺคโล อ. บุทคลนั้น นปสฺสติ นาม ชื่อว่าย่อมไม่เห็น มํ ซึ่งเรา วกฺกลิ ดูกรวักกลิ ฯ ส่วนว่า โย โข ปุคฺคโล อ. บุทคลใดแล ปสฺสติ ย่อมเห็น ธมฺมํ ซึ่งธรรม โส ปุคฺคโล อ. บุทคลนั้น ปสฺสติ นาม ชื่อว่าย่อมเห็น มํ ซึ่งเรา

๔๐๕. พฺราหฺมโณ สยกตฺตาในวิจริ ฯ อาชยาตบทกตฺตุวาจก

วกฺกติ วิเสสนของพฺราหฺมโณ นาม ศัพท์ สญฺญา โชตก เข้ากับ วกฺกติ อมฺหากำ สามีสมฺพนฺธในสตฺถุ ๆ สามีสมฺพนฺธในรูปสมฺปตฺติ ๆ อวุตฺตกมฺมในทิสฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในอติตฺโต ทสฺสเน นิมิตฺตสตฺตมีใน อติตฺโต ๆ วิเสสนของพฺราหฺมโณ เอว ศัพท์ อวธารณ เข้ากับ อติตฺโต อหำ สยกตฺตาในลภิสฺสามิ ๆ อาขยาตบท กตฺตุวาจก อิมินา วิเสสนของอุปาเยน ๆ ตติยาวิเสสนใน ปสฺสิตุ นิจฺจกาลำ อจฺเจนฺตสำโยคในปสฺสิตุ สตฺถารำ อวุตฺต-กมฺมในปสฺสิตุ ๆ ตุมตฺถสมฺปทานในลภิสฺสามิ อิติ ศัพท์ อาการในจินฺเตตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในปพฺพชิตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในวิจริ สตฺถุ สามีสมฺพนฺธในสนฺติเก ๆ วิสยาธารในวิจริ เอว ศัพท์ อวธารณ เข้ากับ สนฺติเก, สตฺถา สยกตฺตาในอาห ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตำวิเสสน ของปวตฺติ ๆ อวุตฺตกมฺมในญตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาใน อาห ปโยชนำ สยกตฺตาในอตฺถ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กิ วิเสสนของปโยชนำ เต สมฺปทานในอตฺถ วกฺกติ อาลปน อิมินา วิเสสนของปุถุกาเยน ๆ กรณในปโยชนำ, วกฺกติ อาลปน ปุคฺคโล สยกตฺตาในวิจริ ๆ อาขยาตบทกตฺตุ วาจก โย วิเสสนของปุคฺคโล บี ศัพท์ อเปกฺขตฺถ เข้ากับ โย นิจฺจำ กิริยาวิเสสนในวิจรติ มม สามีสมฺพนฺธ ในสงฺฆาฏิ สงฺฆาฏิกณฺณำ อวุตฺตกมฺมในคเหตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในวิจรติ, ปุคฺคโล สยกตฺตาในปสฺสติ ๆ

อาขยาตบทกตฺตุวาจก น ศัพท์ ปฏิเสธในปสฺสติ โส วิเสสนของปุคฺคโล มํ อวุตฺตกมฺมในปสฺสติ นาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ ปสฺสติ วกฺกริ อาขยาต ปุคฺคโล สยกตฺตาในปสฺสติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โย วิเสสนของปุคฺคโล จ ศัพท์ ปกฺขนฺตรโชตก โข ศัพท์ วจนาลงฺการ ธมฺมํ อวุตฺตกมฺมในปสฺสติ, ปุคฺคโล สยกตฺตาในปสฺสติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสนของปุคฺคโล มํ อวุตฺตกมฺมในปสฺสติ นาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ ปสฺสติ อิติ ศัพท์ อาการในอาห

กลับไทยเป็นมคธและสัมพันธ์

๔๐๖. เอกสฺมึ สมเย ภควา ภิกฺขู อามนฺเตตฺวา, ธมฺเมน ภิกฺขเว มม ทายชฺชา หุตฺวา มา อามิเสเนว มม ทายชฺชา โหถาติ โอวาทํ อทาสิ

๔๐๖. ภควา สยกตฺตาในอทาสิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เอกสฺมึ วิเสสนของสมเยๆ กาลสตฺตมีในอทาสิ ภิกฺขู อวุตฺตกมฺมในอามนฺเตตฺวาๆ ปุพฺพกาลกิริยาในอทาสิ ภิกฺขเว อาลปนวิภัตติ ธมฺเมน ตติยาวิเสสนในหุตฺวา มม สามีสมฺพนฺธในทายชฺชาๆ วิภัตติกตฺตาในหุตฺวาๆ สมานกาลกิริยาในโหถ มา ศัพท์ปฏิเสธในโหถ อามิเสน ตติยา วิเสสนในโหถ เอว ศัพท์อวธารณในอามิเสน มม สามีสมฺพนฺธในทายชฺชาๆ วิภัติ

ตฺตาในโหฺ อิติ ศัพท์ สรูปในโอวาทำ ๆ อวุตฺตกมฺมใน อทาสิ

๕๐๗. โกจิ "อปฺปมตฺตกำ เม ปาปำ กตำ กทาเม เอตำ วิปจฺจิสฺสตี" ติ เอวำ ปาปำ นาวชาเนยฺย

๕๐๗. โกจิ สยกตฺตาในอวชาเนยฺย ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปาปำ วุตฺตกมฺมในกตำ ๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก อปฺปมตฺตกำ วิเสสน ของปาปำ เม อนภิหิตกตฺตาในกตำ, เอตำ วิเสสนของปาปำ ๆ สยกตฺตาในวิปจฺจิสฺสติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กทา กาลสตฺตมีในวิปจฺจิสฺสติ เม สมฺปทานในวิปจฺจิสฺสติ อิติ ศัพท์ อาการในอวชาเนยฺย เอวำ กิริยา วิเสสนในอวชา เนยฺย ปาปำ อวุตฺตกมฺมในอวชานาเนยฺย น ศัพท์ ปฏิเสธ ในอวชาเนยฺย

๕๐๘. เอกทิวสำ อนาถปิณฺฑิโก สตฺถุ สนฺติกำ คนฺตฺวา เตน "ทิยฺยติ ปน เต คหปติ ภุเญ ทานนฺติ" ปุฏฺโฐ "อาม ภนฺเต, ปณีตำ ปน กาตุ นสกฺโกมีติ" อาห

๕๐๘. อนาถปิณฺฑิโก สยกตฺตาในอาห ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เอกทิวสำ กาลสตฺตมีในอาห สตฺถุ สามีสมฺพนฺธในสนฺติกำ ๆ สมฺปาปุณิยกมฺมในคนฺตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในปุฏฺโฐ เตน อนภิหิตกตฺตาในปุฏฺโฐ ทานำ วุตฺตกมฺมในทิยฺยติ ๆ อาขยาต บทกมฺมวาจก ปน ศัพท์ วากฺยารมฺภ เต อนภิหิตกตฺตาใน ทิยฺยติ คหปติ อาลปน กุเล ภินฺนาธารในทานำ อิติ ศัพท์ อาการในปุฏฺโฐ ๆ วิเสสนของอนาถปิณฺฑิโก, อาม ศัพท์

สมฺปฏิจฺฉนตฺถ ภนฺเต อาลปน อหำ สยกตฺตาในสกฺโกมิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปณีตำ วิกติกมฺมในกาตุ ปน ศัพท์ ปกฺขนฺตรโชตก กาตุ ตุมตฺถสมฺปทานในสกฺโกมิน ศัพท์ ปฏิเสธในสกฺโกมิ อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๐๙. สตฺถา ตสฺส "ปณีเต เทยฺยธมฺเม น ปณีตำ นาม ทานนฺติ" เทเสนฺโต, คหปติ จิตฺตสฺมิ ปณีเต สติ, ทินฺนทานำ ภูชำ นาม นตฺถิ, ตสฺมา ภูชำ เม ทานนฺติ มา จินฺตยีติ อาห

๕๐๙. สตฺถา สยกตฺตาในอาหฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตสฺส สมฺปทานในเทเสนฺโต ปณีเต วิเสสนของเทยฺยธมฺเมฯ นิมิตฺตสตฺตมีในปณีตำ น ศัพท์ ปฏิเสธในปณีตำฯ วิเสสนของทานำ นาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ ปณีตำ ทานำ ลิงฺคตฺถ อิติ ศัพท์ อาการในเทเสนฺโตฯ อพฺภนฺตรกิริยาของสตฺถา คหปติ อาลาปน จิตฺตสฺมิ ลกฺขณวนฺตในสติฯ ลกฺขณกิริยา ปณีเต วิเสสนของจิตฺตสฺมิ, ทินฺนทานำ สยกตฺตาในนตฺถิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ภูชำ วิเสสนของทินฺนทานำ นาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ ภูชำ ตวำ สยกตฺตาในจินฺตยิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตสฺมา เหตุในจินฺตยิ ภูชำ วิเสสนของทานำ เม สามีสมฺพนฺธในทานำฯ ลิงฺคตฺถ อิติ ศัพท์ อาการในจินฺตยิ มา ศัพท์ ปฏิเสธในจินฺตยิ อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๑๐. จตูหิ โกฏฺิาเสหิ สราวาโส ภิกฺขำ วิภชิตฺวา, เอกำ ปริภุญฺชิตฺวา, ทฺวีหิ กมฺมนฺตำ โยเชตฺวา "อตรายสฺสน

อุปฺปนฺนสฺส อภุชฺชิสฺสนฺติ” จตุตฺถํ นิสาเมยฺย

๕๓๐. ฆราวาโส สยกตฺตาในนิสาเมยฺย ๆ อาขยาตบทกตฺตุ วาจก จตูหิ วิเสสนของโกฏฺฐาเสหิ ๆ ตติยาวิเสสนใน วิภชิตฺวา โภคํ อวุตฺตกมฺมในวิภชิตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ในปริภุญฺชิตฺวา เอกํ วิเสสนของโกฏฺฐาสํ ๆ อวุตฺตกมฺม ในปริภุญฺชิตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในโยเชตฺวา ทฺวีหิ วิเสสนของโกฏฺฐาเสหิ ๆ กรณในโยเชตฺวา กมฺมนฺตํ อวุตฺตกมฺมในโยเชตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในนิสาเมยฺย, อนฺตรายสฺส อนาทารในอุปฺปนฺนสฺส ๆ อนาทารกิริยา, อหํ สยกตฺตาในอภุชฺชิสฺสํ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อิติ ศัพท์ สรุปในจินฺตเนน ๆ กรณในนิสาเมยฺย จตุตฺถํ วิเสสนของโกฏฺฐาสํ ๆ อวุตฺตกมฺมในนิสาเมยฺย

แปลยกศัพท์และสัมพันธ์

๕๓๓. ภิกฺขุ อ. ภิกษุ นวโก ผู้ใหม่ เอโก องค์หนึ่ง อุปสงฺ-กมิตฺวา เข้าไปหาแล้ว อุปชฺฌายํ ซึ่งพระอุปัชฌาย วนฺทิตฺวา ไหว้แล้ว นิสีทิตฺวา นั่งแล้ว ปุจฺฉิ ถามแล้ว กติ ภิกฺขเว ฯลฯ ธุรานิ อิติ ว่าดังนี้ “เถรใน” ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ธุรานิ อ. ธุระ ท. สาสเน ในศาสนา อิมสฺมิ นี้ กติ เท่าไร? “โส อุปชฺฌาโย อ. พระ อุปัชฌายนั้น อาห กล่าวแล้ว” คนฺถธุรํ ฯลฯ ภิกฺขุ อิติ ว่าดังนี้ “เถรใน” ภิกฺขุ ดูก่อนภิกษุ ธุรานิ อ. ธุระ ท.

เทฺว สอง อิติ คือ คนฺถธุรํ อ. พระคันถธุระ วิปสฺสนาธุรํ อ. พระวิปัสสนาธุระ "โส ภิกฺขุ อ. ภิกษุนั้น ปุจฺฉิ ถามแล้ว" กตมํ ภนฺเต ฯลฯ วิปสฺสนาธุรํ อิติ ว่าดังนี้ "เถยฺใน" ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ปน ก็ คนฺถธุรํ อ. พระคันถธุระ กตมํ เป็นไฉน, วิปสฺสนาธุรํ อ. พระวิปัสสนาธุระ กตมํ เป็นไฉน, "โส อุปชฺฌาโย อ. พระอุปัชฌายนั้น อาห บอกแล้ว" ติปิฏกํ อุคฺคเหตฺวา ฯลฯ วิปสฺสนาธุรํ นาม ภิกฺขุ อิติ ว่าดังนี้ "เถยฺใน" ภิกฺขุ แนะภิกษุ ติปิฏกํ อุคฺคเหตฺวา ธรณํ อ. อันเรียนเอาซึ่งพระไตรปิฎกแล้วทรงไว้ ตสฺส ติปิฏกสฺส ซึ่งพระไตรปิฎกนั้น คนฺถธุรํ นาม ชื่อว่าพระคันถธุระ, อตีตภาเว ขยวยํ ปฏฺฐเปตฺวา ตีณิ ขณิกานิ อาโรเปตฺวา สมฺมสนํ อ. อันเริ่มตั้งซึ่งความสิ้นไปและความเสื่อมไปในอดีตภาพแล้ว ยกขึ้นสู่ลักษณะ ท. สาม แล้วพิจารณา สงฺขารานํ ซึ่งสังขาร ท. วิปสฺสนาธุรํ นาม ชื่อว่าวิปัสสนาธุระ

๔๑๓. ภิกฺขุ สยกตฺตาในปุจฺฉิ ฯ อาขยาคมฺมทกตฺตุวาจก เอโก กิริ นวโก กิริ วิเสสนของภิกฺขุ อุปชฺฌายํ อวุตฺตกมฺมในอุปสงฺกมิตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในปุจฺฉิ, ภนฺเต อาลปน กติ วิเสสนของธุรานิ อิมสฺมิ วิเสสนของสาสเน ฯ อาธารในธุรานิ ฯ ลิงฺคตฺถ อิติ ศัพท์ อาการในอาห "อุปชฺฌาโย สยกตฺตาในอาห ฯ อาขยาคมฺม-

กตฺตุวาจก โส วิเสสนของอุปชฺฌาโย คนฺถญฺ กึ วิปสฺสนาญฺ กึ สรุปในอิติ ๆ สรุปในญานิ เทฺว วิเสสนของญานิ ๆ ลงฺคตฺถ ภิกฺขุ อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห, ภิกฺขุ สยกตฺตาในปุจฺฉ ๆ อาขยาตบท-กตฺตุวาจก โส วิเสสนของภิกฺขุ กตมำ วิเสสนของ คนฺถญฺ ปน ศัพท์ วากฺยารมฺภ ภนฺเต อาลปน คนฺถญฺ ลงฺคตฺถ, กตมำ วิเสสนของวิปสฺสนาญฺ ๆ ลงฺคตฺถ, อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉ, อุปชฺฌาโย สยกตฺตาในอาห ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสนของอุปชฺฌาโย ติปีฏกำ อวุตฺตกมฺมในอุกฺกเหตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในธารณำ ตสฺส วิเสสนของติปีฏกสฺส ๆ ฉฏฺฐีกมฺมในธารณำ ๆ ลงฺคตฺถ คนฺถญฺ วิเสสนของธารณำ นาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ คนฺถญฺ, อตีตภาเว อาธารในปฏฺฐเปตฺวา ขยวยำ อวุตฺตกมฺมในปฏฺฐเปตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาใน อาโรเปตฺวา ติณิ วิเสสนของตกฺขณานิ ๆ สมฺปาปุ-ณิยกมฺมในอาโรเปตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในสมฺมสนำ สงฺขารานำ ฉฏฺฐีกมฺมในสมฺมสนำ ๆ ลงฺคตฺถ วิปสฺสนาญฺ วิเสสนของสมฺมสนำ นาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ วิปสฺสนาญฺ ภิกฺขุ อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๓๒. เอวำ ปริตฺตเกน กมฺเมน เอวรูปำ สมฺปตฺตึ ลภิตฺวา มยา ปมชฺชิตุ๋ อ. อันเรา ได้ซึ่งสมบัติมีอย่างนี้เป็นรูปด้วย กรรม นิดหน่อยอย่างนี้ แล้วประมาท อิทานิ ในกาลนี้

น วฏฺฏติ ย่อมไม่ควร

๔๑๒. เอวํ กิริยาวิเสสนในลภิตฺวา ปริตฺตเกน วิเสสนของกมฺเมน ฯ กรณในลภิตฺวา เอวรูปํ วิเสสนของสมฺปตฺติ ฯ อวุตฺตกมฺมในลภิตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในปมชฺชิตุ์ อิทานิ กาลสตฺตมีในปมชฺชิตุ์ มยา อนภิหิตกตฺตาในปมชฺชิตุ์ ฯ ตุมตฺถกตฺตาในวฏฺฏติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุ-วาจก น ศัพท์ ปฏิเสธในวฏฺฏติ

๔๑๓. ภนฺเต เจ้าแด่พระองค์ผู้เจริญ ทานํ อทตฺวา ส์ลํ อสมาทิยิตฺวา สจฺจมตฺตํ รกฺขิตฺวา คมนํ อ. อันไม่ให้แล้วซึ่งทาน ไม่สมาทานแล้วซึ่งศีล รักษาซึ่งกรรมสักว่าความสัจจ์แล้วไป สคฺคสฺส สู่สวรรค์ อตฺถิ มีอยู่หรือ ?

๔๑๓. ภนฺเต อาลปน คมนํ สยกตฺตาในอตฺถิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ทานํ อวุตฺตกมฺมในอทตฺวา ฯ ก์ิ์ อสมายิตฺวา ก์ิ์ สมานกาลกิริยาในรกฺขิตฺวา ส์ลํ อวุตฺตกมฺมในอสมาทิยิตฺวา สจฺจมตฺตํ อวุตฺตกมฺมในรกฺขิตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในคมนํ สคฺคสฺส สมฺปาปุณิยกมฺมในคมนํ

๔๑๔. โสตาปตฺติผลํ อ. โสดาบัติผล วรํ ประเสริฐกว่าปฐวิยา เอกรชฺเชน วา กว่าความเป็นเอกราชในแผ่นดินหรือ สคฺคสฺส คมเนน วา หรือว่ากว่าความไปสู่สวรรค์ สพฺพโลกาธิปจฺเจน วา หรือกว่าความเป็นอธิบดีในโลกทั้งปวง

๔๑๔. ปฐวิยา วิสยาธารในเอกรชฺเชน ฯ ก์ิ์ คมเนน ก์ิ์ สพฺพ

โลกาธิปจฺเจน กิตฺติ อปาทานในวรฺ สคฺคสฺส สมฺปาปุณิย กมฺมในคมเนน วา สาม ศัพท์ วิกปฺปตฺถ เข้ากับ เอกรชฺเชน และ คมเนน และ สพฺพโลกาธิปจฺเจน โสตาปตฺติผลํ ลงฺคตฺถ วรฺ วิเสสนของโสตาปตฺติผลํ

๔๑๕. เอตํ ติวิธกมฺมํ อ. กรรมมีอย่างสามนี้ สพฺพปาปสฺส อกรณํ คือ อ. อันไม่กระทำซึ่งบาปทั้งปวง กุสลสฺส อุปสมฺปทา คือ อ. อันยังกุศลให้ถึงพร้อม สจิตฺตปริโยทปนํ คือ อ. อันยังจิตต์ของตนให้ผ่องแผ้ว สาสนํ เป็นคำสั่งสอน พุทฺธานํ แห่งพระพุทธเจ้า ท. “โหติ ย่อมเป็น”

๔๑๕. ติวิธกมฺมํ สยกตฺตาในโหติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจกสพฺพ ปาปสฺสฉฏฺฐีกมฺมในอกรณํ ๆ กิตฺติ อุปสมฺปทา กิตฺติ สจิตฺต ปริโยทปนํ กิตฺติ วิเสสลาภิของติวิธกมฺมํ กุสลสฺส การิตฺต กมฺมในอุปสมฺปทา เอตํ วิเสสนของติวิธกมฺมํ พุทฺธานํ สามีสมฺพนฺธในสาสนํ ๆ วิกติกตฺตาในโหติ

กลับไทยเป็นมคธและสัมพันธ์

๔๑๖. ทานํ เทนฺเตน อญฺเญปี สมาทเปตฺวา ทาตุ วฏฺฏติ

๔๑๖. ทาตุ ตุมตฺถกตฺตาในวฏฺฏติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ทานํ อวุตฺตกมฺมในเทนฺเตน ๆ วิเสสนของปุคฺคเลน ๆ อนภิหิต กตฺตาในทาตุ อญฺเญ วิเสสนของชเน ปี ศัพท์ อเปกขตฺถ เข้ากับ อญฺเญ ชเน อวุตฺตกมฺมในสมาทเปตฺวาๆ ปุพฺพกาล กิริยาในทาตุ

๔๑๗. วิชฺชาย ฌานํ ชนสฺส ฌานโต วรํ

๔๑๗. วิชฺชาย ฉฏฺฐีกมฺมนิ ฉภนฺ ฯ ติงฺคตฺถ ชนสฺส ฉฏฺฐีกมฺม
นิ ฉภโต ฯ อปาทานนิ วรฺ ฯ วิเสสนของฉภนฺ

๔๑๘. ปาปสฺส กรณโต สาธุตรฺ อุฏฺฐาย ภตฺตฺ ภุญฺชิตฺวา สกฺก
ทิวสฺ นิปชฺชิตฺวา นิทฺทายนฺ

๔๑๘. ปาปสฺส ฉฏฺฐีกมฺมนิ กรณโต ฯ อปาทานนิ สาธุตรฺ ฯ
วิเสสนของนิทฺทายนฺ อุฏฺฐาย ปุพฺพกาลกิริยานิ ภุญฺชิตฺวา
ภตฺตฺ อวุตฺตกมฺมนิ ภุญฺชิตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยานิ นิปชฺ
ชิตฺวา สกฺก วิเสสนของทิวสฺ ฯ อจฺจนฺตสโยคนิ นิปชฺชิตฺวา ฯ
ปุพฺพกาลกิริยานิ นิทฺทายนฺ ฯ ติงฺคตฺถ

๔๑๙. ปุญฺญกาเรน อตฺตโน สนฺตานฺ โสธาเปตฺวา กาตุ วฏฺฏติ

๔๑๙. กาตุ ตุมตฺถกตฺตา นิ วฏฺฏติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก
ปุญฺญกาเรน อนภิหิตกตฺตา นิ กาตุ อตฺตโน สามิสมฺพนฺธ
นิ สนฺตานฺ ฯ อวุตฺตกมฺมนิ โสธาเปตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยา
นิ กาตุ

๔๒๐. สปฺปุริสฺ อุปสงฺเสวิตฺวา ตสฺส ธมฺมฺ สุตฺวา โยนิโส มนสิก
ริตฺวา ธมฺมสฺส จรณนิ วุฑฺฒิยา สวตฺตติ

๔๒๐. จรณนิ สยกตฺตา นิ สวตฺตติ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สปฺปุริสฺ
อวุตฺตกมฺมนิ อุปสงฺเสวิตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยานิ สุตฺวา ตสฺส
สามิสมฺพนฺธนิ ธมฺมฺ ฯ อวุตฺตกมฺมนิ สุตฺวา ฯ ปุพฺพกาล
กิริยานิ มนสิกริตฺวา โยนิโส ตติยา วิเสสนนิ มนสิกริตฺวา ฯ
ปุพฺพกาลกิริยานิ จรณนิ ธมฺมสฺส ฉฏฺฐีกมฺมนิ จรณนิ
วุฑฺฒิยา สมฺปาทานนิ สวตฺตติ

จบภาค ๑

อุภัยพากย์ปริวัตน์ ภาคที่ ๒

แปลยกศัพท์และสัมพันธ์

๔๒๑. ภิกฺขุ อ. ภิกษุ เอโก รูปหนึ่ง คนฺตฺวา ไปแล้ว ญาโณทยาวาสํ สู่อาวาสชื่อว่าญาโณทัย อุปสงฺกมิตฺวา เข้าไปหาแล้ว เถรํ ซึ่งพระเถระ ทนฺธมิตฺตํ นามชื่อว่า ทันธมิตตะ วนฺทิตฺวา ไหว้แล้ว นิสีทิ นั่งแล้ว เอกมนฺตํ ณที่สุดส่วนข้างหนึ่ง

๔๒๓. ภิกฺขุ สยกตฺตาในนิสีทิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เอโก วิเสสนของภิกฺขุ ญาโณทยาวาสํ สมฺปาปุณิยกมฺมในคนฺตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในอุปสงฺกมิตฺวา ทนฺธมิตฺตํ วิเสสนของเถรนาม ศัพท์ สญฺญาโยคก เข้ากับ ทนฺธมิตฺตํ เถรํ อวุตฺตกมฺมในอุปสงฺกมิตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในวนฺทิตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในนิสีทิ เอกมนฺเต อุปสิเร สิกาธารในนิสีทิ

๔๒๒. อถ ครั้งนั้น เถโร อ. พระเถระ ปุจฺฉิ ถามแล้ว กุโต อาคโตสิ อาวุโส อิติ ว่าดังนี้ นํ ภิกฺขุ ซึ่งภิกษุนั้น “เถชใน” อาวุโส ดูกรท่านผู้มีอายุ ตวํ อ. ท่าน อาคโต เป็นผู้มาแล้ว กุโต แต่ที่ไหน อสิ ย่อมเป็น โส ภิกฺขุ อ. ภิกษุนั้น อาห บอกแล้ว สมฺโมหารามโต ภนฺเต อิติ ว่าดังนี้ “เถชใน” ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อหํ อ. กระผม อาคโต เป็นผู้มาแล้ว สมฺโมหารามโต แต่อารามชื่อว่า

สัมโมห อมฺหิ ย่อมเบื่น

๕๒๒. เถโร สยกตฺตาในปุจฺฉิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อถ กาลสตฺตมีในปุจฺฉิ นำ วิเสสนของภิกฺขุ ๆ อวุตฺตกมฺมในปุจฺฉิ ตวำ สยกตฺตาในอสิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กุโต อปทานในอาคโต ๆ วิกติกตฺตาในอสิ อาวุโส อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ, ภิกฺขุ สยกตฺตาในอาห ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสนของภิกฺขุ อหำ สยกตฺตา ในอมฺหิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สมฺโมหารามโต อปาทานในอาคโต ๆ วิกติกตฺตาในอมฺหิ ภนฺเต อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๒๓. โส เถโร อ. พระเถระนั้น ปุจฺฉิ ถามแล้ว กิมตฺถำ ฯลฯ อาวุโส อิติ ว่าดังนี้ "เถเรน" อาวุโส ดูกรท่านผู้มีอายุ ตฺวำ อ. ว่าท่าน อาคจฺฉสิ ย่อมมา อิธ ที่นี้ กิมตฺถำ เพื่อประโยชน์อะไร โส ภิกฺขุ อ. ภิกษุนั้น อาห บอก แล้ว วสิตุำ ภนฺเต อิติ ว่าดังนี้ "เถเรน" ภนฺเต ข้าแต่ ท่านผู้เจริญ อหำ อ. กระผม อาคจฺฉามิ ย่อมมา อิธ ที่นี้ วสิตุำ เพื่ออันอยู่

๕๒๓. เถโร สยกตฺตาในปุจฺฉิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสนของเถโร ตวำ สยกตฺตาในอาคจฺฉสิ ๆ อาขยาต-บทกตฺตุวาจก กิมตฺถำ สมฺปทานในอาคจฺฉสิ อิธ วิเสสน ของฐาเน ๆ อุปสิเรสิถาธารในอาคจฺฉสิ อาวุโส อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ ภิกฺขุ สยกตฺตาในอาห ๆ

อาขยาตบทกตฺตุวาจก อหำ สยกตฺตาในอาคจฺฉามิ ฯ
อาขยาตบทกตฺตุวาจก อิธ วิเสสนของฐำเน ฯ อุปสิเร
สิกาธารในอาคจฺฉามิ วสิตุ์ ตุมคฺคสมฺปทานในอาคจฺฉามิ
ภนฺเต อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๒๔. โส เถโร อ. พระเถระนั้น ปุจฺฉิ ถามแล้ว กึ ปโยชนำ
ฯลฯ อาวุโส อิติ ว่าดังนี้ “เถขใน” อาวุโส ดูกรท่าน
ผู้มีอายุ ตุวำ อ. ท่าน ปสฺสนฺโต เห็นอยู่ ปโยชนำ ซึ่ง
ประโยชน์ กึ อะไร อิจฺฉสิ ย่อมปรารถนา วสิตุ์ เพื่อ
อันอยู่ อิธฐำเนในที่นี้, โส ภิกฺขุ อ. ภิกษุนั้น อาห
กล่าวแล้ว ตตฺถาหำ ภนฺเต ฯลฯ วสิตุ์ อิจฺฉามิ อิติ
ว่าดังนี้ “เถขใน” ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อหำ อ.
กระผม อสฺโสสึ์ ได้ฟังแล้ว กิตฺติ ซึ่งเกียรติศัพท์
มหาเถรสฺส ของพระมหาเถระ ตตฺถฐำเนในที่นั้น มหา
เถโร ฯลฯ วาเจสิ อิติ ว่าดังนี้, อถ ครั้นเมื่อความ
เป็นอย่างนั้น อถ คือว่า เอวำ สนฺเต เอวำ ครั้นเมื่อ
ความเป็นอย่างนี้ สนฺเต มีอยู่ อหำ อ. กระผม จินฺเตสึ์
คิดแล้ว มมาปี ฯลฯ ลภิสฺสามิ อิติ ว่าดังนี้, ภนฺเต
ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อหำ อ. กระผม ปสฺสนฺโต เห็นอยู่
ปโยชนำ ซึ่งประโยชน์ อิมำ โข นี้แล อิจฺฉามิ ย่อม
ปรารถนา วสิตุ์ เพื่ออันอยู่ อิธฐำเนในที่นี้ “เถขใน
ท่อนที่ ๑” มหาเถโร อ. พระมหาเถระ ติปิฏกธโร ผู้
ทรงไว้ซึ่งพระไตรปิฎก วาเจสิ บอกแล้ว ตำ ติปิฏกำ

ซึ่งพระไตรปิฎกนั้น สิสฺสานํ แก่ศิษย์ ท. อตฺตโน ของตน วิตฺถาเรน โดยพิศดาร "เถขในที่ ๒" มมาปิ แม้เมื่อเรา วสโต อยู่ๆ อิธชฺฌาเนในทินี้, มหาเถโร อ. พระมหาเถระ วาเจยฺย พึงบอก, เอวํ ครั้นเมื่อ ความเป็นอย่างนี้ สนฺเต มีอยู่ อหํ อ. กระผม ลภิสฺสามิ จักได้ อุคฺคเหตุ เพื่ออันเรียน

๔๒๔. เถโร สยกตฺตาในปุรฺณิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสนของเถโร ตวฺ สยกตฺตาในอิจฺฉสิๆ อาขยาต-บทกตฺตุวาจก กึ วิเสสนของปโยชนฺๆ อวุตฺตกมฺมใน ปสฺสนฺโตๆ อพฺภนฺตรกิริยาของตวฺ อิช วิเสสของ ชฺาเนๆ วิสยาธารในวสิตุๆ ตุมตฺถสมฺปทานในอิจฺฉสิ อาวุโส อาลปน, ภิกฺขุ สยกตฺตาในอาหๆ อาขยาต-บทกตฺตุวาจก โส วิเสสนของภิกฺขุ อหํ สยกตฺตาใน อสฺโสสฺสิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตตฺถ วิเสสนของ ชฺาเนๆ อุปสิเรสิกาธารในอสฺโสสฺสิ ภนฺเต อาลปน มหา-เถรสฺส สามิสมฺพนฺธในกิตฺติๆ อวุตฺตกมฺมในอสฺโสสฺสิ มหาเถโร สยกตฺตาในวาเจสฺสิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ติปิฏกธโร วิเสสนของมหาเถโร อตฺตโน สามิสมฺพนฺธ ในสิสฺสานํๆ สมฺปทานในวาเจสิ วิตฺถาเรน ตติยวิ วิเสสนในวาเจสิ ตํ วิเสสนของติปิฏกํๆ อวุตฺตกมฺมใน วาเจสิ อิติ ศัพท์ อาการในอสฺโสสฺสิ อถ วิวรณในเอวํ สนฺเต เอวํ สนฺเต วิวรณิยของอถ เอวํ ถกฺขณวนฺต

ในสนฺเต ฯ ฉกฺขณกิริยา อหํ สยกตฺตาในจินฺเตสึ ฯ
อาขยาตบทกตฺตุวาจก มม อนาทารในวสโต ฯ อนาทาร
กิริยา ปี ศัพท์ อเปกฺขตฺถ เข้ากับ มม อิข วิเสสนของ
ฐาเน ฯ วิสยาธารในวลิโต มหาเถโร สยกตฺตาใน
วาเจยฺย ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เอวํ ฉกฺขณวนฺตใน
สนฺเต ฯ ฉกฺขณกิริยา อหํ สยกตฺตาในฉภิสฺสามิ ฯ
อาขยาตบทกตฺตุวาจก อุคฺคเหตุ ตุมฺหตฺถสมฺปทานใน
ฉภิสฺสามิ อิติ ศัพท์ อาการในจินฺเตสึ อหํ สยกตฺตาใน
อิจฺฉามิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อิมํ วิเสสนของปโยชนํ
โข ศัพท์ วจนาลงฺการ ภนฺเต อาลปน ปโยชนํ อวุตฺตกมฺม
ในปสฺสนฺโต ฯ อพฺภนฺตรกิริยาของอหํ อิข วิเสสน
ของฐาเน ฯ วิสยาธารในวสิตุ ฯ ตุมหตฺถสมฺปทานใน
อิจฺฉามิ อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๒๕. โส เถโร อ. พระเถระนั้น ปุจฺฉิ ถามแล้ว โก นาม
ตวํ อาวุโส อิติ ว่าดังนี้ “เถขใน” อาวุโส ตุกร
อาวุโส ตฺวํ อ. ท่าน โก นามชื่อไร โส ภิกฺขุ อ
ภิกษุนั้น อาห บอกแล้ว วิธุโร ภนฺเต อิติ ว่าดังนี้
“เถขใน” ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อหํ อ. กระผม
วิธุโร นาม ชื่อว่า วิธุระ

๔๒๕. เถโร สยกตฺตาในปุจฺฉิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส
วิเสสนของเถโร โก วิเสสนของตฺวํ นาม ศัพท์ สญฺญา
โชตก เข้ากับ โก ตฺวํ ลิงฺคตฺถ อาวุโส อาลปน อิติ

ศัพท์ อาการในอาห ภิกฺขุ สยกตฺตาในอาหฯ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก วิธุโร วิเสสนของอหำฯ ลิงฺคตฺถนาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ วิธุโร ภนฺเต อาถปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๒๖. โส เถโร อ. พระเถระนั้น ปุจฺฉิ ถามแล้ว กติวสฺโสสฺมิ ตฺวำ วิธุร อิติ ว่าดังนี้ "เถขใน" วิธุร ดูกรวิธุระ ตฺวำ อ. ท่าน กติวสฺโส เป็นผู้มีพรรษาเท่าไร อสิ ย่อมเป็น โส วิธุโร อ. ภิกษุชื่อว่าวิธุระนั้น อาห บอกแล้ว ปญฺจวสฺโสอหำ ภนฺเต อิติว่าดังนี้ "เถขใน" ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อหำ อ. กระผม ปญฺจวสฺโส เป็นผู้มีพรรษา๕ อมฺหิ ย่อมเป็น

๕๒๖. เถโร สยกตฺตาในปุจฺฉิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสน ของเถโร ตฺวำ สยกตฺตาในอสิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กติวสฺโส วิกติกตฺตาในอสิ วิธุร อาถปน อิติ ศัพท์ อาการใน ปุจฺฉิ วิธุโร สยกตฺตาในอาหฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสนของวิธุโร อหำ สยกตฺตาในอมฺหิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปญฺจ วิเสสนะของวสฺโสฯ วิตติกตฺตาในอมฺหิ ภนฺเต อาถปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๒๗. โส เถโร อ. พระเถระนั้น ปุจฺฉิ ถามแล้ว โก นาม เต อุปชฺฌาโย อิติ ว่าดังนี้ "เถขใน" อุปชฺฌาโย อ. พระอุปัชฌายะ เต ของท่าน โก นาม ชื่อไร, โส วิธุโร อ.

ภิกษุชื่อว่าวิธุระนั้น อาห บอกแล้ว มิตฺตทูโร ฯ ถ ฯ ภนฺเต อิติ ว่าดังนี้ “เถขใน” ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เถโร อ. พระเถระ มิตฺตทูโร นาม ชื่อว่ามิตตทูระ อุปชฺฌาโย เป็นพระอุปัชฌายะ เม ของกระผม อสิ ย่อมเป็น

๔๒๗. เถโร สยกตฺตาในปุจฺฉิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โสวิเสสน ของเถโร โก วิเสสนของอุปชฺฌาโย นาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ โก เต สามิสมฺพนฺธในอุปชฺฌาโย ฯ ลิงฺคตฺถ อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ วิธุโร สยกตฺตาในอาห ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสนะ ของวิธุโร เถโร สยกตฺตาในอสิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก มิตฺตทูโร วิเสสนะของเถโร นามศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ มิตฺตทูโร เม สามิสมฺพนฺธในอุปชฺฌาโย ฯ วิกติกตฺตาในอสิ ภนฺเต อาถปนิ อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๒๘. โส เถโร อ. พระเถระนั้น ปุจฺฉิ ถามแล้ว สุทฺธิปณฺณํ เต อานีตํ อิติ ว่าดังนี้ “เถขใน” สุทฺธิปณฺณํ อ. หนังสือสุทธิ เต อันท่าน อานีตํ นำมาแล้วหรือ โส วิธุโร อ. ภิกษุชื่อว่าวิธุระนั้น อาห บอกแล้ว อาม ภนฺเต อิติ ว่าดังนี้ “เถขใน” ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อาม ครับ

๔๒๙. เถโร สยกตฺตาในปุจฺฉิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสน ของเถโร สุทฺธิปณฺณํ วุตฺตกมฺม ในอานีตํ ฯ กิตฺตบทกมฺมวาจก เต อนภิหิตกตฺตาในอานีตํ อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ วิธุโร สยกตฺตาในอาห ฯ อาขยาตบทกตฺตุ

วาจก โส วิเสสนของวิธุโร อามศัพท์ สมฺปฏิจฺฉนตฺถ
ภนฺเต อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๒๙. โส เถโร อ. พระเถระนั้น อาห กล่าวแล้ว เตนหิ ตำ
อาหร อิติ ว่าดังนี้ "เถวใน" เตนหิ ถ้าอย่างนั้น ตุวำ อ.
ท่าน อาหร จงนำมา ตำ สุทฺธิปณฺณำ ซึ่งหนังสือสุทธินั้น
โส วิธุโร อ. ภิกษุชื่อว่าวิธุระนั้น ทสฺเสสิ แสดงแล้ว
สุทฺธิปณฺณำ ซึ่งหนังสือสุทธิ ตสฺส เถรสฺส แก่พระเถระนั้น

๕๒๙. เถโร ส่ยกตฺตาในอาห ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส
วิเสสน ของเถโร ตุวำ ส่ยกตฺตาในอาหร ๆ อาขยาตบท
กตฺตุวาจก เตนหิ วิภตฺติปฏิรูปก ตำ วิเสสนของสุทฺธิ
ปณฺณำ ๆ อวุตฺตกมฺมในอาหร อิติ ศัพท์ อาการในอาห.
วิธุโร ส่ยกตฺตาในทสฺเสสิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส
วิเสสนของวิธุโร ตสฺส วิเสสนของเถรสฺส ๆ สมฺปทานใน
ทสฺเสสิ สุทฺธิปณฺณำ อวุตฺตกมฺมในทสฺเสสิ

๕๓๐. เถโร อ. พระเถระ โอโลเกตฺวา ตรวจดูแล้ว ตำ สุทฺธิ
ปณฺณำ ซึ่งหนังสือสุทธินั้น อาห กล่าวแล้ว เตนหิ ๆ ถ ๆ
วิธุร อิติ ว่าดังนี้ "เถวใน" วิธุร ดูกรท่าน วิธุระ เตนหิ
ถ้าอย่างนั้น ตุวำ อ. ท่าน วสาหิ จงอยู่ ยถาสุขำ ตาม
ความสุข

๕๓๐. เถโร ส่ยกตฺตาในอาห ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตำ วิเสสน
ของสุทฺธิปณฺณำ ๆ อวุตฺตกมฺมในโอโลเกตฺวา ๆ ปุพฺพกาล
กิริยาในอาห ตุวำ ส่ยกตฺตาในวสาหิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุ

วาจก เตนหิ วิภตฺติปฏิรูปก ยถาสุขं กิริยาวิเสสนในวสาหิ วิธุร อาถปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

กลับไทยเป็นมคธและสัมพันธ์

๔๓๑. อถ เถโร เอกं ทหรภิกฺขุ “คจฺฉ, สุหทสฺส เอกं เสนาสนปญฺญาเปตฺวา อาคนฺตุกสฺส ภิกฺขุโน ทสฺเสหีติ” อาโรเจหีติ อาณาเปสิ

๔๓๑. เถโร สยกตฺตาในอาณาเปสิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อถ กาลสตฺตมีในอาณาเปสิ เอกं วิเสสนของภิกฺขุ ฯ อวุตฺตกมฺมในอาณาเปสิ ตุวं สยกตฺตาในคจฺฉ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, ตุวं สยกตฺตาในอาโรเจหิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สุหทสฺส สมฺปทานในอาโรเจหิ, ตุวं สยกตฺตาในทสฺเสหิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เอกं วิเสสนของเสนาสนं ฯ อวุตฺตกมฺมในปญฺญาเปตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในทสฺเสหิ อิติ ศัพท์อาการในอาโรเจหิ อิติ ศัพท์ อาการในอาณาเปสิ

๔๓๒. โส ตสฺส วจนं “เอวं ภนฺเต” ติ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา คนฺตฺวา สุหทภิกฺขุโน อาโรเจสิ

๔๓๒. ภิกฺขุ สยกตฺตาในอาโรเจสิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสน ของภิกฺขุ ตสฺส วิเสสนของเถรสฺส ฯ สามีสมฺพนฺธในวจนं ฯ อวุตฺตกมฺมในสมฺปฏิจฺฉิตฺวา เอวं ถึงคตฺถ ภนฺเต อาถปน อิติ ศัพท์ อาการในสมฺปฏิจฺฉิตฺวา ฯ

ปุพฺพกาลกิริยาในคนฺตฺวาฯ ปุพฺพกาลกิริยาในอาโรเจสิ

๔๓๓. โส สุหทภิกฺขุ เสนาสนํ ปญฺญาเปตฺวา เถรสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา ตสฺส "เสนาสนํ มายา ปญฺญตฺตนฺติ" อาโร-เจตฺวา "เตนหิ เอตํ ภิกฺขุ เนตฺวา เสนาสนํ ทสฺเสหีติ" วุตฺเต, เอวํ อกาสิ

๔๓๓. สุหทภิกฺขุ สยกตฺตาในอกาสิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสนของสุหทภิกฺขุ เสนาสนํ อวุตฺตกมฺม ใน ปญฺญาเปตฺวาฯ ปุพฺพกาลกิริยาในอาคนฺตฺวาฯ เถรสฺส สามิสมฺพนฺธในสนฺติกํฯ สมฺปาปุณิยกมฺมในอาคนฺตฺวาฯ ปุพฺพกาลกิริยาในอาโรเจตฺวา ตสฺส วิเสสนของเถรสฺสฯ สมฺปทานในอาโรเจตฺวา. เสนาสนํ วุตฺตกมฺมในปญฺญตฺตํฯ กิตฺตบทกมฺมวาจก มยา อนภิหิตกตฺตาใน ปญฺญตฺตํ อิติ ศัพท์อาการในอาโรเจตฺวาฯ ปุพฺพกาลกิริยาใน อกาสิ, วจเน ฉกฺขณวนฺตในวุตฺเตฯ ฉกฺขณกิริยา เถเรน อนภิหิตกตฺตาในวุตฺเต, ตฺวา สยกตฺตาในทสฺเสหิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เตนหิ วิภตฺติปฏิรูปก เอตํ วิเสสนของภิกฺขุฯ อวุตฺตกมฺม ใน เนตฺวาฯ ปุพฺพกาล กิริยา ใน ทสฺเสหิ เสนาสนํ อวุตฺตกมฺม ในเทสฺเสหิ อิติ ศัพท์อาการในวุตฺเต, เอวํ กิริยาวิเสสน ใน อกาสิ

๔๓๔. วิชุรภิกฺขุ สุหทภิกฺขุ "อตฺถิ อิมสฺมิ อาวาเส กติกา ภนฺเต" ติ ปุจฺฉิ "อตฺถิ อาวุโสติ"

๔๓๔. วิชุรภิกฺขุ สยกตฺตาในปุจฺฉิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก

สุหทภิกฺขุ อวุตฺตกมฺม ใน ปุจฺฉิ กติกา สยกตฺตา ใน อตฺถิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อิมสฺมิ วิเสสนของ อาวาเสๆ ภินฺนาชารในกติกา ภนฺเต อาตปน อิติ ศัพท์ อาการใน ปุจฺฉิ, สุหทภิกฺขุ สยกตฺตา ใน อาหๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กติกา สยกตฺตา ใน อตฺถิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อาวุโส อาตปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๓๕. "กา กติกา อาวุโสติ" คณฺฑิยา ปหตาย, ภิกฺขู สนฺนิปติตฺวา ปุพฺพณฺเห ฯ สายณฺเห ฯ วิหาเร รตนตฺตยํ นมสฺสนฺติ, ภิกฺขู ฯ สามเณรา ฯ เถรสฺส อุปฏฺฐานํ คนฺตฺวา เตน ทินฺนํ โอวาทํ สุณนฺติ ธมฺมสวนทิวเส สมฺปตฺเต คหิปพฺพชิตา ธมฺมสาลายํ สนฺนิปติสุ เอโก ภิกฺขุ ธมฺมเทเสติ, อวเสสโน ตุณฺหี สุณาติ, อุโปสถทิวเส สมฺปตฺเต, สพฺเพ ภิกฺขู อุโปสถํ กโรนฺติ, ปวารณาย ติตฺถิยา สมฺปตฺตาย; ปวารณํ กโรนฺตีติ เอวมาทิกา กติกา อาวุโสติ"

๔๓๕. วิธุโร สยกตฺตาในปุจฺฉิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, กา วิเสสนของกติกาๆ ลิงฺคตฺถ อาวุโส อาตปน อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ สุหโท สยกตฺตาในอาหๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก คณฺฑิยา อนาทรในปหตายๆ อนาทารกิริยา, ภิกฺขุ สยกตฺตาในนมสฺสนฺติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สนฺนิปติตฺวา ปุพฺพกาลกิริยาในนมสฺสนฺติ ปุพฺพณฺเห กัด สายณฺเห กัด

กาลสตฺตมีในนมสฺสนฺติ จ สองศัพท์ สมุจฺจยตฺถ เข้ากับ ปุพฺพณฺเห และ สายณฺเห วิหาเร อุปสิเรสิกาชารในนมสฺสนฺติ รตนตฺตยํ อวุตฺตกมฺมในนมสฺสนฺติ, ภิกฺขู ก็ดี สามเณรา ก็ดี สยกตฺตาในสุณนฺติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก จ สองศัพท์ ปทสมุจฺจยตฺถ เข้ากับ ภิกฺขู และ สามเณรา เภรสฺส สามิสมฺพนฺธในอุปฏฺฐากํ ๆ สมฺปาปุณิยกมฺมในคนฺตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในสุณนฺติ เตน ยนภิหิตกตฺตาในทินฺนํ ๆ วิเสสนของโอวาทํ ๆ อวุตฺตกมฺมในสุณนฺติ, ธมฺมสวนทิวเส ลกฺขณวนฺตในสมฺปตฺเต ๆ ลกฺขณกิริยา, คหิปพฺพชิตา สกกตฺตาในสนฺนิปติสุ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ธมฺมสฺสาลายํ อุปสิเรสิกาชารในสนฺนิปติสุ, ภิกฺขู สยกตฺตาในเทเสติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เอโก วิเสสนของภิกฺขุ ธมฺมํ อวุตฺตกมฺมในเทเสติ, อวเสสโน สยกตฺตาในสุณาติ ๆ อาขอาตบทกตฺตุวาจก ธมฺมํ อวุตฺตกมฺมในสุณาติ อุโปสถทิวเส ลกฺขณวนฺตในสมฺปตฺเต ๆ ลกฺขณกิริยา, ภิกฺขู สยกตฺตาในกโรนฺติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สพฺเพ วิเสสนของภิกฺขู อุโปสถํ อวุตฺตกมฺมในกโรนฺติ, ปวารณาย วิเสสนของติตฺถิยา ๆ ลกฺขณวนฺตในสมฺปตฺตาย ๆ ลกฺขณกิริยา, ภิกฺขู สยกตฺตาในกโรนฺติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปวารณํ อวุตฺตกมฺมในกโรนฺติ อิติ ศัพท์ สรุปในเอวมาทิกา ๆ วิเสสนของกติกา ๆ ลงฺคตฺถ อาวุโส อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๓๖. สายं วิธุรภิกฺขุ เถรสฺส สนฺติกं คนฺตฺวา นิสฺสยं ยาจิ, เถโร อทาสิ,

๔๓๖. วิธุรภิกฺขุ สยกตฺตาในยาจิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สายं กาลสตฺตมีในคนฺตฺวา เถรสฺส สามีสมฺพนฺธในสนฺติกๆ สมฺปาปุณิยกมฺมในคนฺตฺวาๆ ปุพฺพกาลกิริยา ยาจิ นิสฺสยं อวุตฺตกมฺมในยาจิ, เถโร สยกตฺตาในอทาสิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก

๔๓๗. ตโต ปฏฺฐาย วิธุรภิกฺขุ เถรสฺส มุโขทกทานาทิกं อาจริยวตฺตं อกาสิ

๔๓๗. วิธุรภิกฺขุ สยกตฺตาในอกาสิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตโต สมฺปทานในปฏฺฐายๆ วิเสสนกิริยาในอทาสิ เถรสฺส สมฺปทานในอกาสิ มุโขทกทานาทิกं วิเสสนของอาจริยวตฺตๆ อวุตฺตกมฺมในอกาสิ

๔๓๘. เถโร ตสฺมิं การุญฺญं อุปฺปาเทสิ

๔๓๘. เถโร เหตุกตฺตาในอุปฺปาเทสิๆ อาขยาตบทเหตุกตฺตุวาจก ตสฺมิं อาธารในอุปฺปาเทสิ การุญฺญं การิตฺตกมฺมใน อุปฺปาเทสิ

๔๓๙. โส อญฺเญสं ภิกฺขูนมฺปี ปิโย โหติ

๔๓๙. โส สยกตฺตาในโหติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อญฺเญสं วิเสสนของภิกฺขูนๆ ภาวาทิสมฺพนฺธในปิโย ปี ศัพท์ อเปกฺขตฺถ เข้ากับภิกฺขูนं ปิโย วิกติกตฺตาในโหติ

๔๔๐. โส เทวสิกं เถรสฺส สนฺติเก ธมฺมญฺจ วินยญฺจ อุคฺคณฺหาติ

๔๔๐. โส ส์ยกตฺตาในอุคฺคณฺหาติ ๆ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก เทวสิกํ กาลสตฺตมีในอุคฺคณฺหาติ เถรสฺส สามีสมฺพนฺธในสนฺติเก ๆ อาธารในอุคฺคณฺหาติ ธมฺมํ กิริ วินยํ กิริ อวุตฺตกมฺมในอุคฺคณฺหาติ ฯ สองศัพท์ ปทสมุจฺจยตฺถ เข้ากับ ธมฺมํ และ วินยํ

แปลยกศัพท์และสัมพันธ์

๔๔๑. เอกทิวสํ ในวันหนึ่ง ภิกฺขุ อ. ภิกษุ วิธุโร ชื่อว่า วิธุระ อุปสงฺกมิตฺวา เข้าไปหาแล้ว เถรํ ซึ่งพระเถระ ปุจฺฉิ ถาม แล้ว กสฺส ฯ ๓ ฯ อาวุโส อิติ ว่าดังนี้ "เถรใน" ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ สตฺถา อ. พระศาสดา อมฺหากํ ของเรา ท. ปุตฺโต เป็นพระโอรส กสฺส ของใคร โหติ ย่อมเป็น, เถโร อ. พระเถระ อาห บอกแล้ว กบิลวตฺถุสฺมิ ฯ ๓ ฯ อาวุโส อิติ ว่าดังนี้ "เถรใน" สตฺถา อ. พระศาสดา อมฺหากํ ของเรา ท. ปุตฺโต เป็นพระโอรส สุทฺโธทน-มหาราชสฺส ของพระมหาราชทรงพระนามว่าสุทโธทนะ กบิลวตฺถุสฺมิ ในพระนครกบิลพัสดุ์ โหติ ย่อมเป็น

๔๔๑. ภิกฺขุ ส์ยกตฺตาในปุจฺฉิ ๆ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก เอกทิวสํ กาลสตฺตมีในปุจฺฉิ วิธุโร วิเสสนของภิกฺขุ เถรํ อวุตฺตกมฺม ในอุปสงฺกมิตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในปุจฺฉิ สตฺถา ส์ยกตฺตา ในโหติ ๆ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก กสฺส สามีสมฺพนฺธใน

ปุถุโต ๆ วิกติกถตาในโหติ ภนฺเต อาถปน' อมฺหากำ สามี สมฺพนฺธในสตฺถา อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตา ในอาห ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สตฺถา สยกตฺตาในโหติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อมฺหากำ สามี สมฺพนฺธในสตฺถา ปุถุโต วิกติกถตาในโหติ กมีลวตฺถุสฺมิ วิสยาธารในสุทฺโธทน-มหาราชสฺสุ ๆ สามี สมฺพนฺธในปุถุโต อาวุโส อาถปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๔๒. วิธุโร อ. ภิกฺขุชื่อว่าวิธุระ ปุจฺฉิ ถามแล้ว กา ตสฺส ภนฺเต อิติ ว่าดังนี้ "เธอใน" ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กา อ. ใคร มาตา เป็นพระมารดา ตสฺส สตฺถุโน ของพระศาสดานั้น โหติ ย่อมเป็น, เถโร อ. พระเถระ อาห กล่าวแล้ว มายา เทวี อาวุโส อิติ ว่าดังนี้ อาวุโส ดูกรอาวุโส เทวี อ. พระเทวี มายา พระนามว่า มายา มาตา เป็นพระมารดา ตสฺส สตฺถุโน ของพระศาสดานั้น โหติ ย่อมเป็น

๔๔๒. วิธุโร สยกตฺตาในปุจฺฉิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กา สยกตฺตาในโหติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตสฺส วิเสสน ของสตฺถุโน ๆ สามี สมฺพนฺธในมาตา ๆ วิกติกถตาในโหติ ภนฺเต อาถปน อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ เถโร สยกตฺตา ในอาห ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เทวี สยกตฺตาใน โหติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก มายาวิเสสนของเทวี ตสฺส วิเสสนของสตฺถุโน ๆ สามี สมฺพนฺธในมาตา ๆ

วิกติกตฺตาในโหติ อาวุโส อาวปน อิติ ศัพท์ อาการ ในอาห

๔๔๓. วิชฺโช อ. ภิกษุชื่อว่าวิชชะ ปุจฺฉิ ถามแล้ว กตรสฺมึ ฯ ภนฺเต อิติ ว่าดังนี้ “เถเขใน” ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ โส สตฺถา อ. พระศาสดานั้น ชาโต ประสูติแล้ว วสฺเส ในปี กตรสฺมึ ไหน, เถโร อ. พระเถระ อาห กล่าวแล้ว อิโต ปุพฺเพ ฯ ล ฯ อาวุโส อิติ ว่าดังนี้ “เถเขใน” อาวุโส ดูกรอาวุโส โส สตฺถา อ. พระศาสดา นั้น ชาโต ประสูติแล้ว วสฺสสหสฺเสสุ ในพันแห่งปี ทฺวีสุ สอง ปณฺณาสวสฺสปญฺจสตาธิเกสุ ยิ่งด้วยร้อยห้าแห่งปีห้าสิบ ปุพฺเพในก่อน อิโต กาลโต แต่กาลนี้, วิชฺโช อ. ภิกษุชื่อว่าวิชชะ ปุจฺฉิ ถามแล้ว กตมิยำ ภนฺเต ติถิยำ อิติ ว่าดังนี้ “เถเขใน” ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ โส สตฺถา อ. พระศาสดานั้น ชาโต ประสูตรแล้ว ติถิยำ ในดิถี กตมิยำ ไหน เถโร อ. พระเถระ อาห กล่าวแล้ว วิสาขปุณฺณมิยำ วิเส อาวุโส อิติ ว่าดังนี้ “เถเขใน” อาวุโส ดูกรอาวุโส โส สตฺถา อ. พระศาสดานั้น ชาโต ประสูติแล้ว วิสาขปุณฺณมิยำ ในวันวิศาขปุณฺณมี

๔๔๓. วิชฺโช สยกตฺตาในปุจฺฉิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, สตฺถา สยกตฺตาในชาโต ฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสนของสตฺถา กตรสฺมึ วิเสสนของวสฺเส ฯ อาธารในชาโต

ภนฺเต อาณปน อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตา ในอาหฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, สตฺถา สยกตฺตาในชาโตฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสนของสตฺถา อิโต อปาทานในปุพฺเพฯ กาณสตฺตมีในชาโต ปณฺณาสวสฺส-ปญฺจสตาธิเกสุ ก็ดี ทวีสุ ก็ดี วิเสสนของวสฺสสหสฺเสสุฯ กาณสตฺตมีในชาโต อาวุโส อาณปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห, เถโร สยกตฺตาในปุจฺฉิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สตฺถา สยกตฺตาในชาโตฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสนของสตฺถา กตมิยำ วิเสสนของติถิยำฯ กาณสตฺตมีในชาโต ภนฺเต อาณปน อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตาในอาหฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, สตฺถา สยกตฺตาในชาโตฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสนของสตฺถา วิสาขปุณฺณมีทิวเส กาณสตฺตมีในชาโต อาวุโส อาณปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๔๔. วิธุโร อ. ภิกษุชื่อว่าวิธุระ ปุจฺฉิ ถามแล้ว กตฺถ ภนฺเต อิติ ว่าดังนี้ “เถเรใน” ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ สตฺถา อ. พระศาสดา ชาโต ประสูติแล้ว กตฺถ ฐาเน ในที่ไหน เถโร อ. พระเถระ อาห บอกแล้ว กปิลวตฺถุสฺส ฯลฯ อาวุโส อิติ ว่าดังนี้ “เถเรใน” อาวุโส ดูกรอาวุโส สตฺถา อ. พระศาสดา ชาโต ประสูติแล้ว ลุมฺพินิวเน ในป่าลุมพินี อนฺตรา ในระหว่าง กปิลวตฺถุสฺส ฯ แห่งพระนครกบิลพัสดุ์ด้วย เทวทหสฺส ฯ แห่งเมืองเทวหะด้วย

๔๔๔. วิธุโร สยกตฺตาในปุจฺฉิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, สตฺถา สยกตฺตาในชาโต ฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก กตฺถ อาธารในชาโต ภนฺเต อาถปน อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตาในอาห ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, สตฺถา สยกตฺตาในชาโต ฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก กปีลวตฺถุสฺส ก็ดี เทวทหสฺส ก็ดี สามีสมฺพนฺธในอนฺตรา จ สองศัพท์ ปทสมุจฺจยตฺถ เข้ากับ กปีลวตฺถุสฺส และ เทวทหสฺส อนฺตรา อาธารในตุมฺหินิวเน ฯ วิสยาธารในชาโต อาวุโส อาถปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๔๕. วิธุโร อ. ภิกษุชื่อว่าวิธุระ ปุจฺฉิ ถามแล้ว กสฺมา ปน ฯ ถ ฯ ทสฺเสถ อิติ ว่าดังนี้ “เถชใน” ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ปน ก็ เทวี อ. พระนางเทวี นวิชายิ ไม่ประสูติแล้ว นิเวสเน ในนิเวศน์ อตฺตโน ของพระองค์ กสฺมา เพราะเหตุไร ? ตุมฺเห อ. ท่าน ทสฺเสถ ขอจงแสดง การณ์ ซึ่งเหตุ ตำ นั้น เม แก่กระผม, เถโร อ. พระเถระ อาห กล่าวแล้ว สา ‘อาวุโส ฯ ถ ฯ วิชายิ อิติ ว่าดังนี้ “เถชใน” อาวุโส ดูกรอาวุโส เทวี อ. พระนางเทวีสานั้น ปริปกฺกคพฺภา มีครรภ์แก่รอบแล้ว อตฺตโน นิวาสนฏฺฐานภูตำ เทวหำ คนฺตุกามา เป็นผู้ใคร่เพื่ออันไปสู่เมืองเทวหะ อันเป็นฐานะเป็นที่อยู่อาศัยของพระองค์ อาปุจฺฉิตฺวา ทูลลาแล้ว ราชานำ ซึ่งพระราชา คจฺฉนฺตี ไปอยู่ ปริวาเรน ด้วยบริวาร ปตฺวา ถึงแล้ว

ฤมฺพินิวนำ ซึงป่าฤมฺพินิ์ ตฤ กิพิฤกามา เบื่นผู้ใคร่เพื่ออันเล่นในป่าฤมฺพินิ์วันนั้น ปาวิสิ เสด็จเข้าไปแล้ว, กมฺมชฺชวาตา อ. ลมเกิดแล้วแต่กรรม ตสฺสา เทวิยา แห่งพระนางเทวีนั้น จาลิสุ ปั่นป่วนแล้ว, สา เทวี อ พระนางเทวีนั้น วิชายิ ประสูติแล้ว ตฤ ฤมฺพินิวเน ในป่าฤมฺพินิ์นั้น,

๔๔๕. วิธุโร สยกฤตา ในปุจฺฉิ ๆ อาขยาตบทกฤตฺวาจก, เทว สยกฤตฺตาในวิชายิ ๆ อาขยาตบทกฤตฺวาจก กสฺมา เหตุในวิชายิ ปน ศัพท์ วากยารมฺภ ภนฺเต อาลปน อตฺตโน์ สามิ์สมฺพนฺธ ในนิเวสเน ๆ วิสยาธาร ใน วิชายิ น ศัพท ปฏิเสธ ใน วิชายิ, ฤมฺเห สยกฤตฺตา ใน ทสฺเสถ ๆ อาขยาตบทกฤตฺวาจก ตำ วิเสสนของการณำ เม สมฺปทาน ในทสฺเสถ การณำ อวุตฺตกมฺม ใน ทสฺเสถ อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ, เถโร สยกฤตฺตา ใน อาห ๆ อาขยาตบท กฤตฺวาจก เทวี สยกฤตฺตา ในปาวิสิ ๆ อาขยาตบท กฤตฺวาจก สา วิเสสนของเทวี อาวุโส อาลปน ปริ-ปกฺกคพฺภา วิเสสนของเทวี อตฺตโน สามิ์สมฺพนฺธ ใน นิวาสน นิวาสนฏฺฐานภูตำ วิเสสนของเทวทหำ ๆ สมฺ-ปาปุณิยกมฺม ใน คนฺตุ คนฺตุกามา วิกติกฤตฺตา ใน "หุตฺวา" ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน อาปุจฺฉิตฺวา ราชานำ อวุตฺตกมฺม ใน อาปุจฺฉิตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในคจฺฉนฺติ ปริวาเรน กรณ ใน คจฺฉนฺติ ๆ อพฺภนฺตรกิริยา ใน

"หุตฺวา" ตตฺถ อาธาร ใน กิพิตุกามาๆ วิกติกตฺตา ใน "หุตฺวา"ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในปาวิสิ, กมฺมชฺชวาตา สยกตฺตา ใน จาลิสุๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตสฺส วิเสสน ของเทวิยาๆ สามิสมฺพนฺธ ใน กมฺมชฺชวาตา, เทวี สยกตฺตา ในวิชายิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สา วิเสสนของเทวี ตตฺถ อาธาร ใน วิชายิ อิติ ศัพท์อาการในอาห

๕๕๖. วิธุโร อ ภิกษุชื่อว่าวิธุระ ปุจฺฉิ ถามแล้ว ตสฺส ฯลฯ ภนฺเต อิติ ว่าดังนี้ "เถเช ใน" ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ญาติกา อ. พระญาติ ท. กริสุ กระทำแล้ว นามํ ซึ่ง ชื่อ กึ อะไร ตสฺส สตฺถุโน แก่พระศาสดานั้น ทหรกาเล ในกาลแห่งพระองค์ยังทรงพระเยาว์ เถโร อ. พระเถระ อาห กล่าวแล้ว สิทฺธตฺโถ ฯลฯ อาวุโส อิติ ว่าดังนี้ "เถเช ใน" อาวุโส ดูก่อนอาวุโส ญาติกา อ. พระญาติ ท. กริสุ กระทำแล้ว นามํ ซึ่งชื่อ สิทฺธตฺโถ อิติ ว่าสิทธัตถะดังนี้

๕๕๖. วิธุโร สยกตฺตา ใน ปุจฺฉิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก. ญาติกา สยกตฺตา ใน กริสุๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตสฺส วิเสสน ของ สตฺถุโนๆ สมฺปทาน ใน กริสุ ทหรกาเล กาลสตฺตมี ใน กริสุ กึ วิเสสนของนามๆ อวุตฺตกมฺม ใน กริสุ ภนฺเต อาลปน อิติ ศัพท์อาการในปุจฺฉิ เถโร สยกตฺตา ใน อาหๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, ญาติกา สยกตฺตาใน กริสุๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก

สิทฺธตฺโถ สรุปในอิติๆ สรุปในนามๆ อวุตฺตกมฺมใน
กริสุ อาวุโส อาลปน อิติ ศัพท์อาการในอาห

๔๔๗. วิธุโร อ. ภิกษุชื่อว่าวิธุระ ปุจฺฉิ ถามแล้ว กติวสฺสาน
ๆลๆ ภนฺเต อิติ ว่าดังนี้ “เถรใน” ภนฺเต ข้าแต่
ท่านผู้เจริญ โส สิทฺธตฺโถ อ. พระสิทธัตถกุมารนั้น
ฐิโต ดำรงอยู่แล้ว คิหิภาเว ในความเป็นคฤหัสถ์
กติวสฺสานิ สิ้นปีเท่าไร ท. เถโร อ. พระเถระ อาห กล่าว
แล้ว เอกูนตึส อาวุโส อิติ ว่าดังนี้ “เถรใน” อาวุโส
ดูก่อนอาวุโส โส สิทฺธตฺโถ อ. พระสิทธัตถกุมารนั้น
ฐิโต ดำรงอยู่แล้ว คิหิภาเว ในความเป็นคฤหัสถ์ วสฺสานิ
สิ้นปี ท. เอกูนตึส สามสิบหย่อนหนึ่ง “๒๙”

๔๔๗. วิธุโร สยกตฺตา ใน ปุจฺฉิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก,
สิทฺธตฺโถ สยกตฺตา ใน ฐิโตๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก,
กติวสฺสานิ อจฺจนฺตสංโยค ใน ฐิโต โส วิเสสนของ
สิทฺธตฺโถ คิหิภาเว อาธาร ใน ฐิโต ภนฺเต อาลปน
อิติ ศัพท์อาการใน ปุจฺฉิ เถโร สยกตฺตา ใน อาหๆ อาข-
ยาตบทกตฺตุวาจก. สิทฺธตฺโถ สยกตฺตา ใน ฐิโตๆ
กิตฺตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสน ของ สิทฺธตฺโถ เอกูนตึส
วิเสสนของวสฺสานิๆ อจฺจนฺตสංโยค ใน ฐิโต อาวุโส
อาลปน อิติ ศัพท์อาการในอาห

๔๔๘. วิธุโร อ. ภิกษุชื่อว่าวิธุระ ปุจฺฉิถามแล้ว กึ นุ โข ๆลๆ
อุทาหุ โน อิติ ว่าดังนี้ “เถรใน” ภนฺเต ข้าแต่ท่าน

ผู้เจริญ โส สิทฺธตฺโถ อ, พระสิทธัตถกุมารนั้น อชฺ-
ฌาวสนฺโต เมืออยู่ครอบครอง ฆราวสๆ ซึ่งฆราวาส
กโรติ ย่อมกระทำ ทารภรณๆ ซึ่งอันเลี้ยงซึ่งเมีย กิ นุ
โข หรือหนอแล อุทาหุ หรือว่า โน กโรติ ย่อมไม่
กระทำ, เถโร อ. พระเถระ อาห กล่าวแล้ว กโรติ
อาวุโส อิติ ว่าดังนี้ "เสขใน" อาวุโส ดูก่อนอาวุโส
โส สิทฺธตฺโถ อ. พระสิทธัตถกุมารนั้น กโรติ ย่อมกระทำ

๔๔๘. วิธุโร สยกตฺตา ใน ปุจฺฉิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก,
สิทฺธตฺโถ สยกตฺตา ใน กโรติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก
กิ ศัพท์ วจนาลงการ โส วิเสสนของสิทฺธตฺโถ ภนฺเต
อาลปน ฆราวสๆ อวุตฺถกมฺม ใน อชฺฌาวสนฺโตๆ อพฺ-
ภนฺตรกิริยา ของ สิทฺธตฺโถ ทารภรณๆ อวุตฺถกมฺม ใน
กโรติ อุทาหุ ปุจฺฉนตฺถ น ศัพท์ปฏิเสธในกโรติ อิติ ศัพท์
อาการ ใน ปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตา ใน อาหๆ อาขยาตบท
กตฺตุวาจก, สิทฺธตฺโถ สยกตฺตา ใน กโรติ ๆ อาขยาต
บทกตฺตุวาจก โส วิเสสนของสิทฺธตฺโถ อาวุโส อาลปน
อิติ ศัพท์อาการ ใน อาห

๔๔๙. วิธุโร อ. ภิกษุชื่อว่าวิธุระ ปุจฺฉิ ถามแล้ว กา ๆ ถๆ
ภนฺเต อิติ ว่าดังนี้ "เสขใน" ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
เทวิ อ. พระเทวี ตสฺส สิทฺธตฺถสฺส ของพระสิทธัตถะ
กุมารนั้น กา ชื่อไร ? เถโร อ. พระเถระ อาห กล่าว

แล้ว ยโสธรา นาม ฯ ฉ ฯ ธิดา อิติ ว่าดังนี้ “เถขใน” อาวุโส ดูก่อนอาวุโส เทวี ฮ. พระเทวี ตสฺส สิทฺธตฺถสฺส ของพระสิทธัตถกุมารนั้น ยโสธรา นาม ชื่อว่าพระนางยโสธรา ธิดา ผู้เป็นพระธิดา โกลิยสฺส ของพระเจ้าโกลิยะสุปฺปพุทฺธสฺส ทรงพระนามว่าสุปปพุทธะ

๔๔๙. วิธุโร สยกตฺตา ใน ปุจฺฉิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, กา วิเสสลาภิของเทวี ตสฺส วิเสสนของสิทฺธตฺถสฺส ฯ สามีสมฺพนฺธ ใน เทวี ฯ ลิงฺคตฺถ ภนฺเต อาลปน อิติ ศัพท์อาการในปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตา ใน อาห ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, ยโสธรา วิเสสนของเทวี นาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ ยโสธรา อาวุโส อาลปน สุปฺปพุทฺธสฺส วิเสสนของ โกลิยสฺส ฯ สามีสมฺพนฺธ ใน ธีตา ฯ วิเสสนของเทวี ฯ ลิงฺคตฺถ อิติ ศัพท์อาการในอาห

๔๕๐. วิธุโร ฮ. ภิกษุชื่อว่าวิธุระ ปุจฺฉิ ถามแล้ว อตฺถิ ฯ ฉ ฯ ปุตฺโต อิติ ว่าดังนี้ “เถขใน” ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ปน ก็ ปุตฺโต ฮ. พระโอรส ตสฺส สิทฺธตฺถสฺส ของ พระสิทธัตถกุมารนั้น อตฺถิ มีอยู่หรือ ?, เถโร ฮ. พระเถระ อาห กล่าวแล้ว อามาวุโส อิติ ว่าดังนี้ “เถขใน” อาวุโส ดูก่อนอาวุโส อาม เออ ปุตฺโต ฮ. พระโอรส ตสฺส สิทฺธตฺถสฺส ของพระสิทธัตถกุมารนั้น อตฺถิ มีอยู่, วิธุโร ฮ. ภิกษุชื่อว่าวิธุระ ปุจฺฉิ ถามแล้ว โก นาม โส ภนฺเต อิติ ว่าดังนี้ “เถขใน” ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ โส

ปุคฺโต อ. พระโอรสนั้น โก นาม ชื่อไร ?, เถโร อ. พระเถระ อาห กล่าวแล้ว ราหุโล นามาวุโส อิติ ว่าดังนี้ "เถรใน" อาวุโส ดูก่อนอาวุโส โส ปุคฺโต อ. พระโอรสนั้น ราหุโล นาม พระนาม ว่าราหุล,

๔๕๐. วิธุโร สยกตฺตาในปุจฺฉิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, ปุคฺโต สยกตฺตา ใน อตฺถิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปน ศัพท์ วากยารมฺภ ภนฺเต อาลปน ตสฺส วิเสสน ของ สิทฺธตฺถสฺสๆ สามิสมฺพนฺธ ใน ปุคฺโต อิติ ศัพท์ อาการใน ปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตา ใน อาหๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อาม ศัพท์ สมฺปฏิจฺฉนตฺถ อาวุโส อาลปน "ที่ใส่เข้ามาสัมพันธ์เหมือนประโยคนั้น" อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห, วิธุโร สยกตฺตา ใน ปุจฺฉิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, โก กึ โส กึ วิเสสน ของ ปุคฺโตๆ ลิงฺคตฺถ นาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ โก ภนฺเต อาลปน อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตา ใน อาหๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, ราหุโล วิเสสน ของ ปุคฺโตๆ ลิงฺคตฺถ นาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ ราหุโล อาวุโส อาลปน อิติ ศัพท์ อาการ ในอาห

กลับไทยเป็นมคธและสัมพันธ์

๔๕๑. "โส กึ อารพฺภ สมฺปตฺติ ปหาย ปพฺพชิ ภนฺเต" ติ, "ชราพยาธิมรณานิ อาวุโส" ติ

๕๕๑. วิธุโร สยกตฺตาในปุจฺฉิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, โส สยกตฺตา ใน ปพฺพชิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กึ อวุตฺ-กมฺมในอารพฺภ ๆ ปุพฺพกาลกิริยาใน ปหาย สมฺปตฺติ์ อวุตฺกมฺม ใน ปหาย ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน ปพฺพชิ ภนฺเต อาปน อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตา ใน อาห ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส สยกตฺตา ใน ปพฺพชิ ๆ อาขยาต บทกตฺตุวาจก ชราพยาธิมรณานิ อวุตฺตกมฺม ใน ปหายๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน ปพฺพชิ อาวุโส อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๕๒. กึ อารพฺภ ภนฺเตติ "ชราพยาธิมรณชมฺมา สพฺเพ ชนา เต ชิคจฺฉิตฺวา ปมชฺชนฺติ, เอตํ โน น วฏฺฏติ, อมฺเหหิ เตหิ โมกฺโขปายํ คเวสิตุ วฏฺฏติ" ติ เอวํ อารพฺภ อาวุโส, ติ

๕๕๒. วิธุโร สยกตฺตา ใน ปุจฺฉิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก "โส สยกตฺตา ใน ปพฺพชิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก" กึ อวุตฺ-กมฺมในอารพฺภ ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในปพฺพชิ ภนฺเต อาลปน อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตา ใน อาห ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ชนา สยกตฺตาในปมชฺชนฺติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ชราพยาธิมรณชมฺมา กิตฺ สพฺเพ กิตฺ วิเสสน ของ ชนา เต อวุตฺตกมฺม ใน ชิคจฺฉิตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน ปมชฺชนฺติ เอตํ สยกตฺตาในวฏฺฏติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โน สมฺปทานในวฏฺฏติ น ศัพท์ ปฏิเสธ ในวฏฺฏติ, อมฺเหหิ อนภิหิตกตฺตาในคเวสิตุ เตหิ อปาทาน

ในโมกฺโขปายๆ อวุตฺตกมฺมนิคเวสิตุๆ ตุมฺหากฺตาในวฏฺฏติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อิติ ศัพท์ สรุปในเอวๆ กิริยาวิเสสนในอารพฺภๆ ปุพฺพกาลกิริยาใน "ปพฺพชิ" อาวุโส อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๕๓. "กสฺมา โส อคิหิภูโต หุตฺวา คเวสติ ภนฺเต ?" น โส สกฺโกติ อาวุโสติ" "กสฺมา โส น สกฺโกติ ภนฺเตติ" "มราวาสสฺส มหฏฺฐานตฺตาย อาวุโสติ"

๔๕๓. วิธุโร สยกตฺตาในปุจฺฉิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, โส สยกตฺตาในคเวสติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กสฺมา เหตุใน คเวสติ อคิหิภูโต วิภัตติกตฺตาในหุตฺวาๆ ปุพฺพกาลกิริยาในคเวสติ ภนฺเต อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตาในสกฺโกติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก น ศัพท์ ปฏิเสธในสกฺโกติ อาวุโส อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห, วิธุโร สยกตฺตาในปุจฺฉิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, โส สยกตฺตาในสกฺโกติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กสฺมา เหตุในสกฺโกติ น ศัพท์ ปฏิเสธ สกฺโกติ ภนฺเต อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตาในอาหๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, มราวาสสฺส ภาวาทิสมฺพนฺธในมหฏฺฐานตฺตายๆ เหตุใน "สกฺโกติ" อาวุโส อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห,

๕๕๔. "ปพฺพชิตกาลโต ปฏฺฐาย โส, กสฺมิ กาเล อติกฺกนฺเต, อนุตฺตรสมฺมาสมฺโพธิ์ พุชฺฌิ ภนฺเตติ" "ฉสุ วสฺเสสุ

อติกฺกนฺเตสุ อาวุโสติ”

๔๕๔. วิธุโร สยกตฺตาในปุจฺฉิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, โส สยกตฺตาในพุชฺฌิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปพฺพชิตกาลโต อปาทานในปฏิฐาย ๆ กิริยาวิเสสนในพุชฺฌิ, กสฺมิ วิเสสนของกาเล ๆ ลกฺขณวนฺตในอติกฺกนฺเต ๆ ลกฺขณกิริยา, อนุตฺตรสมฺมาสมฺโพธิ์ อวุตฺตกมฺมในพุชฺฌิ ภนฺเต อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตาในอาห ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, ฉสุ วิเสสนของวสฺเสสุ ๆ ลกฺขณวนฺตในอติกฺกนฺเตสุ ๆ ลกฺขณกิริยา อาวุโส อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๕๕. “โส ภนฺเต อิมสฺมิ กาเล กิมากาสิ, มม ทสฺเสถาติ”
“โส ปธานํ ฐเปสิ อาวุโสติ”

๔๕๕. วิธุโร สยกตฺตาในปุจฺฉิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, โส สยกตฺตาในอกาสิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ภนฺเต อาลปน อิมสฺมิ วิเสสนของกาเล ๆ กาลสตฺตมีในอากาสิ กิ อวุตฺตกมฺมในอกาสิ ตุมฺเห สยกตฺตาในทสฺเสถ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก มม สมฺปทานในทสฺเสถ อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตาในอาห ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, โส สยกตฺตาในฐเปสิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปธานํ อวุตฺตกมฺมในฐเปสิ อาวุโส อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๕๖. “โส กตมิยं ติถิยं พุชฺฌิ ภนฺเต” “วิสาขปุณฺณมิยं อาวุโส”

๔๕๖. วิธุโร สยกตฺตาในปุจฺฉิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก. โส สยกตฺตาในพุชฺฌิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กตมิยฺวิเสสน ของติถยุ ๆ กาลสตฺตมีในพุชฺฌิ ภนฺเต อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตาในอาห ๆ อาขยาต บทกตฺตุวาจก, วิสาขปุณฺณมิยุ กาลสตฺตมีใน "พุชฺฌิ" อาวุโส อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห,

๔๕๗. "กตฺถ ภนฺเต" เนรญฺชราย นทิยา ตีเร อสฺสตฺถรุกฺขมูเล อาวุโสติ"

๔๕๗. วิธุโร สยกตฺตาในปุจฺฉิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก. กตฺถ อุปสิเรสิกาชารใน "พุชฺฌิ" ภนฺเต อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตาในอาห ๆ อาขยาตบท-กตฺตุวาจก, เนรญฺชราย วิเสสนของนทิยา ๆ สามี-สมฺพนฺธในตีเร ๆ อุปสิเรสิกาชารในอสฺสตฺถรุกฺขมูเล ๆ อุปสิเรสิกาชารใน "พุชฺฌิ" อาวุโส อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๕๘. "โส ภนฺเต พุชฺฌิตฺวา อรญฺญตฺรุ กิ อกาสิ" ๆ ติ "โส อาวุโส เตสุ เตสุ ปเทเสสุ วิจริตฺวา ชนานุ ธมฺมุ เทเสตฺวา ยาจนฺตานุ เตสุ อุปสมฺปทุ อนุชานิตฺวา คหฏฺฐานุ โอวาทุ ทตฺวา สาสนุ ปติฏฺฐาสิ" ติ

๔๕๘. วิธุโร สยกตฺตาในปุจฺฉิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, โส สยกตฺตาในอกาสิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ภนฺเต อาลปน พุชฺฌิตฺวา ปุพฺพกาลกิริยาในอกาสิ อรญฺญตฺรุ วิเสสนของ

กิ์ๆ อวุฏฺฐกมฺมในอกาสิ อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ, เถโร สยกฏฺฐาในอาหๆ อาขยาตบทกฏฺฐุวาจก, โส สยกฏฺฐาในปฏิฺญาสิๆ อาขยาตบทกฏฺฐุวาจก อาวุโส อาลปน เตสุๆ วิเสสนของปเทเสสุๆ วิสยาธารใน วิจริตฺวาๆ ปุพฺพกาลกิริยาในเทเสตฺวา ชนานำ สมฺปทานใน เทเสตฺวา ธมฺมำ อวุฏฺฐกมฺมในเทเสตฺวาๆ ปุพฺพกาลกิริยา ในอนุชานิตฺวา ยาจนฺตานำ วิเสสนของเตสำๆ สมฺปทาน ในอนุชานิตฺวา อุปสมฺปทำ อวุฏฺฐกมมฺในอนุชานิตฺวาๆ ปุพฺพกาลกิริยาในทตฺวา คหฏฺฐานำ สมฺปทานในทตฺวา โอวาทำ อวุฏฺฐกมฺมในทตฺวาๆ ปุพฺพกาลกิริยาใน ปฏิฺญาสิ สาสนำ อวุฏฺฐกมฺมในปฏิฺญาสิ อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๕๙. “ปฐมำ โส กสฺส ธมฺมำ เทเสสิ ภนฺเต, โก ตสฺส ปฐมสาวโก” ติ “โส อาวุโส อญฺญาโกณฺฑญฺญาทีนำ ปญฺจนฺนำ ภิกฺขูนำ ธมฺมำ เทเสสิ เตสุ อญฺญาโกณฺฑญฺโญ ตสฺส ปฐมสาวโก” ติ

๔๕๙ วิธุโร สยกฏฺฐาในปุจฺฉิๆ อาขยาตบทกฏฺฐุวาจก, โส สยกฏฺฐาในเทเสสิๆ อาขยาตบทกฏฺฐุวาจก ปฐมำ กิริยา วิเสสนในเทเสสิ กสฺส สมฺปทานในเทเสสิ ธมฺมำ อวุฏฺฐกมฺมในเทเสสิ ภนฺเต อาลปน, โก สยกฏฺฐาใน โหติๆ อาขยาตบทกฏฺฐุวาจก ตสฺส สามีสมฺพนฺธใน ปฐมสาวโกๆ วิกติกฏฺฐาในโหติ อิติ ศัพท์ อาการใน

ปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตาในปุจฺฉิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส สยกตฺตาในเทเสสิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อาวุโส อาลปน อญฺญาโกณฺฑญฺญาทีนำ กีตฺติ ปญฺจนฺนำ กีตฺติ วิเสสน ของภิกฺขูนำ ๆ สมฺปทานในเทเสสิ ธมฺมำ อวุตฺตกมฺมใน เทเสสิ, เตสุ นิทฺธารณในอญฺญาโกณฺฑญฺโญ ๆ นิทฺธารณ ของเตสุ และ สยกตฺตาในโหติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตสฺส สามิสมฺพนฺธในปฐมสาวโก ๆ วิกติกตฺตาในโหติ อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๖๐. "ปฐมำ โส ภนฺเต กตฺถ สาสนำ ปติฏฺฐาสี" ติ ราชคเห อาวุโส" ติ

๔๖๐. โส สยกตฺตาในปุจฺฉิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, โส สยกตฺตาในปติฏฺฐาสิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, ปฐมำ กิริยาวิเสสนในปติฏฺฐาสิ กตฺถ อาธารในปติฏฺฐาส สาสนำ อวุตฺตกมฺมในปติฏฺฐาสิ อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตาในอาห ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ราชคเห วิสยาธารใน "ปติฏฺฐาสิ" อาวุโส อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

แปลยกศัพท์และสัมพันธ์

๔๖๑. วิธุโร อ. ภิกษุชื่อว่าวิธุระ ปุจฺฉิ ถามแล้ว โพธิโต ๆ ๆ ภนฺเต อิติ ว่าดังนี้ "เถรใน" ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ

โส สตฺถา อ. พระศาสดานั้น อฏฺฐาสิ ได้ตั้งอยู่แล้ว กติวสฺสานิ สิ้นปีเท่าไร ท. ปฏิปาย จำเดิม โพธิโต แต่กาลเป็นที่ตรัสรู้, เถโร อ พระเถระ อาห กล่าวแล้ว ปญฺจจตฺตาฬีสํ อาวุโส อิติ ว่าดังนี้ "เถรใน" อาวุโส ดูกรอาวุโส "โส สตฺถา อ. พระศาสดานั้น อฏฺฐาสิ ได้ตั้งอยู่แล้ว วสฺสานิ สิ้นปี ท. ปญฺจจตฺตาฬีสํ สี่สิบห้า

๕๖๓. วิธุโร สยกตฺตาในปุจฺฉิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, โส วิเสสนของสตฺถา ๆ สยกตฺตาในอฏฺฐาสิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โพธิโต อุปาทานในปฏิปาย ๆ กิริยาวิเสสนในอฏฺฐาสิ กติวสฺสานิ อจฺจนฺตสโยคในอฏฺฐาสิ ภนฺเต อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตาในอาห ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, ปญฺจจตฺตาฬีสํ วิเสสนของ "วสฺสานิ" (ที่ใส่เข้ามานั้นสัมพันธ์เหมือนประโยคต้น) อาวุโส อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๖๒. วิธุโร อ. ภิกษุชื่อว่าวิธุระ ปุจฺฉิ ถามแล้ว กตฺถ ฯลฯ ภนฺเต อิติ ว่าดังนี้ "เถรใน" ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ โส สตฺถา อ. พระศาสดานั้น ปรินิพฺพุโต ปรินิพพานแล้ว กตฺถ ฐาเน ในที่ไหน, เถโร อ. พระเถระ อาห กล่าวแล้ว กุสินารายํ สาลวเน อาวุโส อิติ ว่าดังนี้ อาวุโส ดูกร อาวุโส โส สตฺถา อ. พระศาสดานั้น ปรินิพฺพุโต ปรินิพพานแล้ว สาลวเน ในป่าสาลวัน กุสินารายํ ใกล้เมืองกุสินารา

๕๖๒. วิธุโร สยกตฺตาในปุจฺฉิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, โส

วิเสสนของสตฺถาฯ สยกตฺตาในปรินิพฺพุโตฯ กิตฺตบท กตฺตุวาจก กตฺถ อาธารในปรินิพฺพุโต ภนฺเต อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตาในอาหฯ อาขยาต บทกตฺตุวาจก, กุสินารายำ สมิปาธารในสาลวเนฯ วิสยาธาร ใน "ปรินิพฺพุโต" อาวุโส อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห (นอกนั้นสัมพันธ์เหมือนประโยคต้น)

๔๖๓. วิธุโร อ. ภิกษุชื่อว่าวิธุระ ปุจฺฉิ ถามแล้ว กตมิยำ ภนฺเต ติถิยำ อิติ ว่าดังนี้ "เถขใน" ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ โส สตฺถา อ. พระศาสดานั้น ปรินิพฺพุโต ปรินิพพาน แล้ว ติถิยำ ในดิถี กตมิยำ ไหน ? เถโร อ. พระเถระ อาห กล่าวแล้ว วิสาขปุณฺณมิยำ อาวุโส อิติ ว่าดังนี้ "เถขใน" อาวุโส ดูกรอาวุโส โส สตฺถา อ. พระศาสดานั้น ปรินิพฺพุโต ปรินิพพานแล้ว วิสาขปุณฺณมิยำ ในวันวิศาขปุณณมี

๔๖๓. วิธโร สยกตฺตาในปุจฺฉิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, สตฺถา สยกตฺตาในปรินิพฺพุโตฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสน ของสตฺถา กตมิยำ วิเสสนของติถิยำ ภนฺเต อาลปน ติถิยำ กาลสตฺตมีในปรินิพฺพุโต อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตาในอาหฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, วิสาขปุณฺณมิยำ กาลสตฺตมีใน "ปรินิพฺพุโต" อาวุโส อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห (นอกนั้นสัมพันธ์เหมือนประโยคต้น)

๔๖๔. วิธุโร อ. ภิกษุชื่อว่าวิธุระ ปุจฺฉิ ถามแล้ว กิตฺตกำ วสฯ อายุปฺปมาณำ อิติ ว่าดังนี้ "เถขใน" ภนฺเต ข้าแต่ท่าน

ผู้เจริญ ปน ก์ อายุปฺปมาณ์ อ. ประมาณแห่งอายุ ตสฺส สตฺถุโน ของพระศาสดานั้น กิตฺตกำ มีประมาณเท่าไร? เถโร อ. พระเถระ อาห กล่าวแล้ว นนุ ฯ ณ ฯ อตฺถิ วสฺสานิ อิติว่าดังนี้ "เลขใน" อาวุโส ดูกรอาวุโส วจนำ อ. คำ มยา อันเรา วุตฺตำ กล่าวแล้ว โส สตฺถา อ. พระศาสดานั้น ฐิตฺวา ทรงดำรงค์อยู่แล้ว คิหิภาเว ในความเป็นคฤหัสถ์ วสฺสานิ สันปี ท. เอกูนทิส สามสิบหย่อนหนึ่ง "๒๙" ปหาย ทรงละแล้ว สมฺปตฺติ ซึ่งสมบัติ ปพฺพชิตฺวา ทรงผนวชแล้ว ปทหิตฺวา ทรงตั้งไว้แล้ว ปธานำ ซึ่งความเพียร ฉพฺพสฺสานิ สันปี ท. หก อภิสมฺพุชฺฌิตฺวา ทรงตรัสรู้พร้อมฉะเพาะแล้ว อฏฺฐาสิ ได้ทรงดำรงอยู่แล้ว ปญฺจจตฺตาลีส วสฺสานิ สันปียี่สิบห้า ท. นนุ มิใช่หรือ, อสีติวสฺสานิ อ. ปีแปดสิบ ท. อภิสญฺญุหิตฺวา เพราะรวบรวมฉะเพาะ วสฺสานิ ซึ่งปี ท. ตานิ เหล่านั้น เอกชฺฌำ สู่ที่อันเดียวกัน

๔๖๔. วิธุโร สยกตฺตาในปุจฺฉิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, กิตฺตกำ วิเสสนของอายุปฺปมาณำ ปน ศัพท์ วากฺยรมฺภ ภนฺเต อาถปน ตสฺส วิเสสนของสตฺถุโน ฯ สามีสมฺพนฺธใน อายุปฺปมาณำ ฯ ถิงคตฺถ อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตาในอาห ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, วจนำ วุตฺตกมฺมในวุตฺตำ ฯ กิตฺตบทกมฺมวาจก นนุ ปทปูรณ อาวุโส อาถปน มยา อนภิหิตกตฺตาในวุตฺตำ สตฺถา

สยกตฺตาในอฏฺฐาสิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โส วิเสสน
ของสตฺถา เอกูนติส วิเสสนของวสฺสานิ ฯ อจฺจนฺตสโยค ฯ
ในฐตฺวา คหิภาเว อาธารในฐตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาใน
ปหาย สมฺปตฺติ อวุตฺตกมฺมในปหาย ฯ ปุพฺพกาลกิริยา
ในปทหิตฺวา ฉพฺพสฺสานิ อจฺจนฺตสโยคในปทหิตฺวาปธานํ
อวุตฺตกมฺมในปทหิตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาใน อภิสมฺพุชฺฌิ-
ตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในอฏฺฐาสิ ปญฺจจตฺตาฬีสวสฺสานิ
อจฺจนฺตสโยคในอฏฺฐาสิ, ตานิ วิเสสน ของวสฺสานิ ฯ
อวุตฺตกมฺมในอภิสญฺญูหิตฺวา เอกชฺฌํ สมฺปาปุณิยกมฺม
ในอภิสญฺญูหิตฺวา ฯ เหตุใน อสีติวสฺสานิ ฯ ติงฺคตฺถ
อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๖๕. วิธุโร อ. ภิกษุชื่อว่าวิธุระ ปุจฺฉิ ถามแล้ว ตโต ฯล ฯ
ภนฺเต อิติ ว่าดังนี้ "เถชใน" ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
กติวสฺสานิ อ. บีเท่าไร ท. ยาว เพียงไร อชฺชตนา แต่
วันนี้ อติกฺกนฺตานิ ก้าวล่วงแล้ว ปฏฺฐาย จำเดิม ตโต
ทิวสโต แต่วันนั้น, เถโร อ. พระเถระ อาห กล่าวแล้ว
ปญฺจติสวสฺสุตรจตุสตาธิกานิ ฯล ฯ อาวุโส อิติ ว่าดังนี้
"เถชใน" อาวุโส ดูกรอาวุโส วสฺสสหสฺสานิ อ. พัน
แห่งปี ท. เทฺว สอง ปญฺจติสวสฺสุตฺตรจตุสตาธิกานิ
ยิ่งด้วยร้อยสี่ยิ่งด้วยปีสามสิบห้า "๒๔๓๕ ปี" อติกฺกนฺตานิ
ก้าวล่วงแล้ว

๔๖๕. วิธุโร สยกตฺตาในปุจฺฉิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กติ-

วสฺสานิ สยกตฺตาในอติกฺกนฺตานิฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก ตโต วิเสสนของทิวสโตฯ อปาทานในปฏฺฐายฯ กิริยาวิเสสนในอติกฺกนฺตานิ ยาว ศัพท์ ปริจฺเฉทนตฺถ อชฺชตนา อปาทาน เข้ากับ ยาว ภนฺเต อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตาในอาหฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก วสฺสสหสฺสานิ สยกตฺตาในอติกฺกนฺตานิฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก ปญฺจสีวสฺสุตฺตรจตุสตาธิกานิ ก็ดี เทฺว ก็ดี วิเสสนของกติวสฺสานิ ฉาวุโส อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๖๖. วิธุโร อ. ภิกษุชื่อว่าวิธุระ ปุจฺฉิ ถามแล้ว ตสฺมิ ฯลฯ ภนฺเต อิติ ว่าดังนี้ “เธขใน” ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ตสฺมิ สตฺถริ ครั้นเมื่อพระศาสดานั้น ปรินิพฺพุเต ทรงปรินิพพานแล้ว, เก อ. ใคร ท. อกำสุ ได้กระทำแล้ว ตสฺส สรีรฆาปนกิจฺจำ ซึ่งกิจคืออันยังสรีระแห่งพระศาสดานั้นให้ไหม้, เถโร อ. พระเถระ อาห กล่าวแล้ว โกสินารกา มลฺลา อาวุโส อิติ ว่าดังนี้ “เธขใน” อาวุโส ดูกรอาวุโส มลฺลา อ. เจ้ามัลละ ท. โกสินารกา ผู้อยู่ในเมืองกุสินารา อกำสุ ได้กระทำแล้ว ตสฺส สรีรฆาปนกิจฺจำ ซึ่งกิจคืออันยังสรีระแห่งพระศาสดานั้นให้ไหม้

๔๖๖. วิธุโร สยกตฺตาในปุจฺฉิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, ตสฺมิ วิเสสนของสตฺถริฯ ลกฺขณวนฺตในปรินิพฺพุเตฯ ลกฺขณกิริยา, เก สยกตฺตาในอกำสุฯ อาขยาตบทกตฺตุ

วาจก ตสฺส วิเสสนของสตฺถุโน ๆ สามีสมฺพนฺธในสรีร สรีรฆาปนกิจฺจํ อวุตฺตกมฺมในอกสุ ภนฺเต อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตาในอาห ๆ อาขยาต บทกตฺตุวาจก, มฺญติ สยกตฺตาในอกสุ ๆ อาขยาตบท กตฺตุวาจก โกสินารกา วิเสสนของมฺญติ "ที่ใส่เข้ามา สัมพันธ์เหมือนประโยคต้น" อาวุโส อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๖๗. วิชฺโช อ. ภิกษุชื่อว่าวิชฺชะ ปุจฺฉิ ถามแล้ว อตฺถิ ปนสฺส ฯลฯ ธาตุโย อิติ ว่าดังนี้ "เถชใน" ภนฺเต ข้าแต่ท่าน ผู้เจริญ ปน ก็ ธาตุโย อ. ธาตุ ท. อสฺส สตฺถุโน ของ พระศาสดานั้น อวสิฏฺฐา อันเหลืออยู่แล้ว ตโต สรีรโต แต่สรีระนั้น อตฺถิ มีอยู่หรือ ? เถโร อ. พระเถระ อาห กล่าวแล้ว อามาวุโส อิติ ว่าดังนี้ "เถชใน" อาวุโส ดูกรอาวุโส อาม เออ "แล้วแปลเหมือนประโยคต้น แต่เปลี่ยนเป็นประโยคคำตอบ"

๔๖๗. วิชฺโช สยกตฺตาในปุจฺฉิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, ธาตุโย สยกตฺตาในอตฺถิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปน ศัพท์ วากฺยารมฺภ อสฺส วิเสสนของสตฺถุโน ๆ สามีสมฺพนฺธใน ธาตุโย ภนฺเต อาลปน ตโต วิเสสนของสรีรโต ๆ อปทาน ในอวสิฏฺฐา ๆ วิเสสนของธาตุโย อิติ ศัพท์ อาการใน ปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตาในอาห ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, อาม ศัพท์ สมฺปฏิจฺฉนตฺถ อาวุโส อาลปน อิติ ศัพท์

อาการในอาห

๕๖๘. วิชุโร อ. ภิกษุชื่อว่าวิชุระ ปุจฺฉิ ถามแล้ว กิ์ ปน ฯลฯ วิภชิ์สุ อิติ ว่าดังนี้ "เถรใน" ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ปน ก็ มฬฺลา เอว อ. เจ้ามัลละ ท. นั่นเทียว โกสินารกา ผู้อยู่ในเมืองกุสินารา อคฺคเหสุ์ ถือเอาแล้ว ตา ธาตุโย ซึ่งธาตุ ท. เหล่านั้น กิ์ หรือ อุทาหุ หรือว่า มฬฺลา อ. เจ้ามัลละ ท. วิภชิ์สุ แบ่งแล้ว อญฺเญสัมปี ชนานัง แก่ ชน ท. แม้อื่น, เถโร อ. พระเถระ อาห กล่าวแล้ว ปุพฺเพ ฯลฯ วิภชิ์สุ อิติ ว่าดังนี้ "เถรใน" อาวุโส ดูกรอาวุโส เต มฬฺลา อ. เจ้ามัลละ ท. เหล่านั้น อทาตุกามา เป็นผู้ใคร่เพื่ออันไม่ให้ ปุพฺเพ ในก่อน วิภชิ์สุ แบ่งแล้ว ปจฺฉา ในภายหลัง

๕๖๙. วิชุโร สยกตฺตาในปุจฺฉิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก มฬฺลา สยกตฺตาในอคฺคเหสุ์ และ วิภชิ์สุ์ อคฺคเหสุ์ วิภชิ์สุ์ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กิ์ ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ ปน ศัพท์ วากยารมฺภ ภนฺเต อาลปน โกสินารกา วิเสสนของ มฬฺลา เอว ศัพท์ อวธารณ เข้ากับ มฬฺลา ตา วิเสสน ของธาตุโย ฯ อวุตฺตกมฺมในอคฺคเหสุ์ อุทาหุ ปุจฺฉนตฺถ บี ศัพท์ อเปกฺขตฺถ เข้ากับ อญฺเญสัมฯ วิเสสนของชนานัมฯ สมฺปทานในวิภชิ์สุ์ อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตาในอาหฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, มฬฺลา สยกตฺตาในวิภชิ์สุ์ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปุพฺเพ กาลสตฺตมีในอทาตุกามา เต วิเสสนของมฬฺลา

อาวุโส อาณปน อทาตุกามา วิกติกตฺตาใน "หุตฺวา" ปจฺฉา กาตสตฺตมีในวิภชิสุ อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๖๙. วิชุโร อ. ภิกษุชื่อว่าวิชุระ ปุจฺฉิ ถามแล้ว กสฺมา ฯลฯ วิภชิสุ อิติ ว่าดังนี้ "เถรใน" ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ปน ก็ มตฺตา อ. เจ้ามัตตะ ท. วิภชิสุ แบ่งแล้ว กสฺมา เพราะเหตุไร ? เถโร อ. พระเถระ อาห กล่าวแล้ว อชาตสตฺตุราชาทโย ฯลฯ วิภชาเปสิ อิติ ว่าดังนี้ "เถรใน" อาวุโส ดูกรอาวุโส ราชาโน อ. พระราชา ท. อชาตสตฺตุราชาทโย มีพระราชาทรงพระนามว่าอชาตศัตรูเป็นต้น ปาเหสุ ส่งไปแล้ว ทูเต ซึ่งทูต ท. สนฺติกํ สู่สำนักเตสํ มตฺตานํ แห่งเจ้ามัตตะ ท. เหล่านั้น ยาจิตุ เพื่ออันขอ ธาตุโย ซึ่งธาตุ ท. เตสุ มตฺเตสุ ครั้นเมื่อเจ้ามัตตะ ท. เหล่านั้น อเทนฺเตสุ ไม่ให้อยู่ สพฺเพ ราชาโน อ. พระราชา ท. ทั้งปวง สงฺคามํ กตฺตุกามา เป็นผู้ใคร่เพื่ออันทำซึ่งสงคราม อเหสุ ได้เป็นแล้ว, พฺราหฺมโณ อ. พราหมณ์ โทโณ นามชื่อว่าโทณะ เต มตฺเต ยังเจ้ามัตตะ ท. เหล่านั้น สญฺญาเปตฺวา ให้ยินยอมแล้ว วิภชาเปสิ ให้แบ่งแล้ว ภาคํ ซึ่งส่วน สมกํ สมกํ เสมอๆ เตสํ ราชูนํ แก่พระราชา ท. เหล่านั้น

๔๖๙. วิชุโร สยกตฺตาในปุจฺฉิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, มตฺตา สยกตฺตาในวิภชิสุๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กสฺมา เหตุใน

วิภชิสุ ปน ศัพท์ วากฺยารมฺภ ภนฺเต อาถปน อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตาในอาห ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, ราชาโน สยกตฺตาในปาเหสุ๋ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อชาตสตฺตุราชาทโย วิเสสนของราชาโน อาวุโส อาถปน ชาตุโย อวุตฺตกมฺมในยาจิตุ๋ ๆ ตุมตฺถสมฺปทาน ในปาเหสุ๋ ๆ เตสํ วิเสสนของมถฺถานํ ๆ สามิสมฺพนฺธในสนฺติกํ ๆ สมฺปาปุณิยกมฺมในปาเหสุ๋ ทูเต อวุตฺตกมฺมในปาเหสุ๋, เตสุ วิเสสนของมูลเตสุ๋ ๆ ลกฺขณวนฺตในอเหน-เตสุ๋ ๆ ลกฺขณกิริยา, ราชาโน สยกตฺตาในอเหสุ๋ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สพฺเพ วิเสสนของราชาโน สงฺคามํ อวุตฺตกมฺมในกตฺตุ กตฺตุกามา วิกติกตฺตาในอเหสุ๋ พฺราหฺมโณ เหตุกตฺตาในวิภชาเปสิ ๆ อาขยาตบทเหตุกตฺตุวาจก นาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ โทโณ ๆ วิเสสนของพฺราหฺมโณ เต วิเสสนของมถฺเถ ๆ การิตกมฺมในสญฺญาเปตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาใน วิภชาเปสิ เตสํ วิเสสนของราชูนํ ๆ สมฺปทานในวิภชาเปสิ สมกํ สมกํ วิเสสนของภาคํ ๆ อวุตฺตกมฺมในวิภชาเปสิ อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๗๐. วิธุโร อ. ภิกษุชื่อว่าวิธุระ ปุจฺฉิ ถามแล้ว กตฺถ ฯล ฯ ฐเปสุ๋ อิติ ว่าดังนี้ “เถวใน” ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ปน ก็ ราชาโน อ. พระราชา ท. คเหตฺวา ถือเอาแล้ว ชาตุโย ซึ่งชาตุ ท. ฐเปสุ๋ ตั้งไว้แล้ว “บรรจุ” กตฺถ ฐาเน

ในที่ไหน เถโร อ. พระเถระ อาห กล่าวแล้ว เจติเยสุ อาวุโส อิติ ว่าดังนี้ "เจตยใน" อาวุโส ตุกรอาวุโส ราชาโน อ. พระราชา ท. ฐเปสุ ตั้งไว้แล้ว เจติเยสุ ในเจดีย์ ท.

๔๗๐. วิธุโร สยกตฺตาในปุจฺฉิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, ราชาโน สยกตฺตา ใน ฐเปสุ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กตฺถ อาธาร ใน ฐเปสุ ปน ศัพท์วากยารมฺภ ภนฺเต อาถปน ธาตุโย อวุตฺตกมฺม ใน คเหตฺวา ฯ ปุพฺพกาล กิริยา ใน ฐเปสุ อิติ ศัพท์อาการ ใน ปุจฺฉิ, เถโร สยกตฺตา ใน อาห ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, ราชาโน สยกตฺตา ใน ฐเปสุ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เจติเยสุ ปฏิจฉนฺนาธาร ใน ฐเปสุ อิติ ศัพท์อาการ ใน อาห

กลับไทยเป็นมคธและสัมพันธ์

๔๗๑. ตโต อุตฺตริ โส เถรํ "กทา ภนฺเต ปฐมสงฺคีติ กถาติ" ปุจฺฉิ "ติณิ มาสานิ ภควโต ปรินิพฺพุตกาเล อาวุโสติ."

๔๗๑. (โส สยกตฺตา ใน ปุจฺฉิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก) ตโต อปาทาน ใน อุตฺตริ ฯ กิริยาวิเสสน ใน ปุจฺฉิ เถรํ อวุตฺตกมฺม ใน ปุจฺฉิ. "กทา กาลสตฺตมี ใน กถา ภนฺเต อาถปน ปฐมสงฺคีติ วุตฺตกมฺม ใน กถา ฯ กิตฺตบทกมฺม วาจก (เถเรหิ) อนภิหิตกตฺตา ใน กถา อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉิ ฯ (เถโร สยกตฺตา ใน อาห ฯ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก) "ปฐมสงฺคีติ อวุตฺตกมฺม ใน กถา ฯ กิตฺตบทกมฺมวาจก (เถเรหิ) อนภิหิตกตฺตา ใน กถา

ติ๎ณิ วิเสสนของมาสานิ ๆ อจฺจนฺตสโยค ใน ปรินิพฺพุต ภควโต สามิ๎สมฺพนฺธ ใน กาเล ปรินิพฺพุตกาเล ๆ กาล-สตฺตมิ๎ ใน กตา อาวุโส อาลปน อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห"

๔๗๒. "เกน กตา สา ปฐมสงฺคีติ ภนฺเตติ"? "ปญฺจสเตหิ อรหนฺเตหิ อาวุโส."

๔๗๒. (โส สยกตฺตา ใน ปุจฺฉิ ๆ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก) เกน อนภิหิตกตฺตา ใน กตา สา วิเสสน ของ ปฐมสงฺคีติ ๆ วุตฺตกมฺม ใน กตา ๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก ภนฺเต อาลปน อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉิ "สา วิเสสน ของ ปฐมสงฺคีติ ๆ วุตฺตกมฺม ใน กตา อาวุโส อาลปน อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห. (เถโร สยกตฺตา ใน อาห ๆ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก)

๔๗๓. "กตฺถ กตา ภนฺเต ติ" "ราชคเห อาวุโส ติ."

๔๗๓. (โส สยกตฺตา ใน ปุจฺฉิ ๆ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก "สา วิเสสนของปฐมสงฺคีติ ๆ วุตฺตกมฺม ใน กตา ๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก ภนฺเต อาลปน (เถเรหิ) อนภิหิตกตฺตา ใน กตา อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉิ. "สา วิเสสน ของ ปฐมสงฺคีติ ๆ วุตฺตกมฺม ใน กตา ๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก ราชคเห อุปสิเรสิกาธาร ใน กตา อาวุโส อาลปน (เถเรหิ) อนภิหิตกตฺตา ใน กตา อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห (เถโร สยกตฺตา ใน อาห ๆ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก)

๔๗๔. "กตฺถ ภนฺเต โก ปมุโข โหติ ติ. ?" กตฺถ อาวุโส มหา

กสฺสปตฺเถโร จ อุปาลิตฺเถโร จ อานนฺทตฺเถโร ปมุขา อเหสุนฺติ

๔๗๔. (โส สยกตฺตา ใน ปุจฺฉิ ๆ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก) "โก สยกตฺตา ใน โหติ ๆ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก ตตฺถ วิเสสน ของ สงฺคีติยํ ๆ อุปสิเรสิกาชาร ใน โหติ ภนฺเต อาตปน ปมุโข วิกติกตฺตา ใน โหติ อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉิ ? มหากสฺสปตฺเถโร ก็ดี อุปาลิตฺเถโร ก็ดี อานนฺทตฺเถโร ก็ดี สยกตฺตา ใน อเหสุ ๆ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก ตตฺถ วิเสสน ของ สงฺคีติยํ สงฺคีติยํ อุปสิเรสิกาชาร ใน อเหสุ อาวุโส อาตปน จ สาม ศัพท์ สมุจฺจยตฺถ เข้ากับ มหากสฺสปตฺเถโร อุปาลิตฺเถโร และ อานนฺทตฺเถโร. ปมุขา วิกติกตฺตา ใน อเหสุ อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห (เถโร สยกตฺตา ใน อาห ๆ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก)

๔๗๕. "โก ภนฺเต ตํ กาตุ เต สมาทเปสีติ ?" "มหากสฺสปตฺเถโร อาวุโส" ติ

๔๗๕. (โส สยกตฺตา ใน ปุจฺฉิ ๆ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก) "โก สยกตฺตา ใน สมาเปสิ ๆ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก ภนฺเต อาตปน ตํ วิเสสน ของ สงฺคีติ ๆ อวุตฺตกมฺม ใน กาตุ ๆ ตุมตฺถสมฺปทาน ใน สมาทเปสิ เต วิเสสน ของ อรหนฺโต ๆ อวุตฺตกมฺม ใน สมาทเปสิ อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉิ." มหากสฺสปตฺเถโร สยกตฺตา ใน สมาทเปสิ ๆ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก อาวุโส อาตปน อิติ ศัพท์ อาการ

ใน อาห (เถโร สยกตฺตา ใน อาหฯ อาขฺยาตบทกตฺตุ วาจก)

๔๗๖. "โส กึ อารพฺภ สมาทเปสิ ภนฺเตติ ?" "โส สุภทฺทสฺส วุฑฺฒปพฺพชิตสฺส วจนํ อารพฺภ อาวุโส" ติ.

๔๗๖. (โส วิเสสน ของ วิธุโรฯ สยกตฺตา ใน ปุจฺฉิฯ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก) "โส วิเสสน ของ มหากสฺสปตฺเถโรฯ สยกตฺตา ใน สมาทเปสิฯ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก กึ อวุตฺตกมฺม ใน อารพฺภฯ ปุพฺพกาลกิริยา ใน สมาเปสิ ภนฺเต อาลปน อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉิ ?" "โส สยกตฺตา ใน สมาทเปสิฯ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก สุภทฺทสฺส วิเสสนของ วุฑฺฒปพฺพชิตสฺสฯ สามิสมฺพนฺธในวจนํฯ อวุตฺตกมฺม ในอารพฺภฯ ปุพฺพกาลกิริยา ใน สมาทเปสิ อาวุโส อาลปนอิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห

๔๗๗. "กถํ โส กเถสิ ภนฺเตติ" ? "สตฺถาหํ อาวุโส ภควติ ปรินิพฺพุเต, มหากสฺสปตฺเถโร ตมตฺถํ อชานนฺโต มหนฺเตหิ ภิกฺขูหิ สทฺธิ์ ปาวาย ภควนฺตํ ทสฺสนาย อาคนฺตฺวา อนฺตรามคฺเค เอกํ อาชีวกํ ทิสฺวา, "กึ อาวุโส ตฺวํ สตฺถุโน สาสนํ ชานาสี ติ ปุจฺฉิ. โส "ตุมฺหากํ สตฺถา สตฺตาหํ ปรินิพฺพุโต อาวุโส" ติ กเถสิ ปุถุชฺชนา ภิกฺขู ตมตฺถํ สุตฺวา โรทิตฺวา ปริเทวึสุ. เตสุ เอโก สุภทฺโท นาม วุฑฺฒปพฺพชิโต อตฺถิ. โส เต "มา อาวุโส โรทิตฺถ, มา ปริเทวิตฺถ, สตฺถริ ธรมาเน, เตน วาริตํ กมฺมํ กาตุ

น สกฺโกม, อิทานิ มยํ ตสฺมิ ปรินิพฺพุเต, ยํ กาตุ๎ อิจฺฉาม, ตํ กโรมาติ” วาเรสิ มหากสฺสปตฺเถโร อิมสฺส วุฑฺฒปพฺพชิตสฺส วจนํ อารพฺภ สงฺคายนํ กาตุ๎ เต สมาทเปสีติ

๔๗๗. (โส วิเสสน ของ วิธุโร ๆ สยกตฺตา ใน ปุจฺฉิ ๆ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก) “โส วิเสสน ของ สุภทฺโท ๆ สยกตฺตา ใน กเถสิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กถํ ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ ภนฺเต อาลปน อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉิ” (เถโร สยกตฺตา ใน อาห ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก) “มหา กสฺสปตฺเถโร สยกตฺตา ใน ปุจฺฉิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สตฺตาหํ อจฺจนฺตสංโยค ใน ปรินิพฺพุเต อาวุโส อาลปน ภควติ ฉกฺขณวนฺต ใน ปรินิพฺพุเต ๆ ฉกฺขณกิริยา, ตํ วิเสสนของอตฺถ ๆ อวุตฺตกมฺม ใน อชานนฺโต ๆ วิเสสน ของมหากสฺสปตฺเถโร มหนฺเตหิ วิเสสน ของ ภิกฺขูหิ ๆ สหตฺถตติยา ใน สทฺธิ ๆ กิริยาสมวาย ใน อาคนฺตฺวา ปาวาย อปาทาน ใน อาคนฺตฺวา ภควนฺตं อวุตฺตกมฺมใน ทสฺสนาย ๆ สมฺปทาน ใน อาคนฺตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน ทิสฺวา อนฺตรามคฺเค อุปสิเรสิกาธาร ใน ทิสฺวา เอกํ วิเสสน ของ อาชีวกํ ๆ อวุตฺตกมฺม ใน ทิสฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน ปุจฺฉิ “ตุ๎ สยกตฺตา ใน ชานาสิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กิ ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ อาวุโส อาลปน สตฺถุโน สามิสมฺพนฺธ ใน สาสนํ ๆ อวุตฺตกมฺม ใน ชานาสิ

อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉ ฯ โส วิเสสน ของอาชฺวโก ฯ สยกตฺตา ใน กเถสิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก "สตฺถา สยกตฺตา ใน ปรินิพฺพุโต ฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก ตุมฺหากํ สามีสมฺพนฺธ ใน สตฺถา สตฺตาหํ อจฺจนฺตสโยค ใน ปรินิพฺ-พุโต อาวุโส อาลปน อิติ ศัพท์ อาการ ใน กเถสิ ฯ ภิกฺขู สยกตฺตา ใน ปริเทวิสุ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปุถุชฺชนา วิเสสน ของ ภิกฺขู คำ วิเสสน ของ อตฺถํ ฯ อวุตฺตกมฺม ใน สุตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยา ใน โรทิตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในปริเทวิสุ ฯ เตสุ นิทฺธารณ วุฑฺฒปพฺพชิโต นิทฺธารณิย และสยกตฺตา ใน อตฺถิ ฯ อาขยาตบท กตฺตุวาจก เอโก กิตฺ สุภทฺโท กิตฺ วิเสสน ของ วุฑฺ-ปพฺพชิโต นาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ สุภทฺโท ฯ โส สยกตฺตา ใน วาเรสิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เต วิเสสน ของ ภิกฺขู ฯ อวุตฺตกมฺม ใน วาเรสิ "ตุมฺเห สยกตฺตา ใน โรทิตฺถ และ ปริเทวิตฺถ มา สองศัพท์ ปฏิเสธนตฺถ ใน โรทิตฺถ และ ปริเทวิตฺถ อาวุโส อาลปน, สตฺถริ ลกฺขณวนฺตในธรมาเน ฯ ลกฺขณกิริยา, มยํ สยกตฺตา ใน สกฺโกม ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เตน อหมฺหิตกตฺตา ใน วาริตำ ฯ วิเสสน ของ กมฺมำ ฯ อวุตกมฺม ใน กาตุ ฯ คุมตฺถสมฺปทาน ใน สกฺโกม น ศัพท์ ปฏิเสธ ใน สกฺ-โกม, มยํ สยกตฺตา ใน อิจฺฉาม และ กโรม อิจฺฉาม กิตฺ กโรม กิตฺ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อิทานิ กาลสตฺตมี ใน

อิจฺฉาม แตะ กโรม, ตสฺมิ ตกฺขณวนฺต ใน ปรินิพฺพุเต ๆ ตกฺขณกิริยา, ยำ วิเสฺมน ของ กมฺมำ อวุตฺตกมฺม ใน กาตุ ๆ ตุมฺมตฺถสมฺปทาน ใน อิจฺฉาม, ตำ วิเสส ของ กมฺมำ ๆ อวุตฺถมฺม ใน กโรม. อิติ ศัพท์ อาการ ใน วาเรสิ ๆ "มหากสฺสปตฺเถโร สยกตฺตา ใน สมาทเปสิ ๆ อาขยาต บทกตฺตุวาจก อิมสฺส วิเสสน ของ วุฑฺฒปพฺพชิตสฺส ๆ สามี สมฺพนฺธ ใน วจนำ ๆ อวุตฺตกมฺม ใน อารพฺภ ๆ ปุพฺพกาล กิริยา ใน สมาทเปสิ สงฺคายนำ อวุตฺตกมฺม ใน กาตุ ๆ ตุมฺมตฺถสมฺปทาน ใน สมาทเปสิ เต วิเสสน ของ อรหนฺโต ๆ อวุตฺตกมฺม ใน สมาทเปสิ อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห

๔๗๘. "กถำ ภนฺเต สงฺคายนำ เต กโรนฺตีติ ?" "เอกสฺมิ ฐาเน สนฺนิปตนฺติ อาวุโส, อถ มหากสฺสปตฺเถโร อุปาลิตฺเถรำ วินยำ ปุจฺฉิ วินเย เตน วิสชฺชิเต, อานนฺทตฺเถรำ ธมฺมำ ปุจฺฉิ, โส ตำ ธมฺมำ วิสชฺเชสิ, เต เถรา ทฺวีหิ เถเรหิ วุตฺเตน นเยน ตำ ธมฺมญฺจ วินยญฺจ สงฺคายิตฺวา ตนฺติ ฐเปสุนฺ" ติ

๔๗๙. โส วิเสสน ของ วิธุโร ๆ สยกตฺตา ใน ปุจฺฉิ ๆ อาขยาต บทกตฺตุวาจก "เต วิเสสน ของ อรหนฺตา ๆ สยกตฺตา ใน กโรนฺติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กถำ ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ ภนฺเต อาลปน สงฺคายนำ อวุตฺตกมฺม ใน กโรนฺติ

อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉิ ฯ เถโร สยกตฺตา ใน อาห ฯ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก "เต วิเสสน ของ อรหนฺตา ฯ สยกตฺตา ใน สนฺนิปตนฺติ ฯ อาขฺยาตบท กตฺตุวาจก เอกสฺมึ วิเสสน ของ ฐาเน ฯ อุปสิเรสิกาย ใน สนฺนิปตนฺติ, อาวุโส อาลปน, มหากสฺสปตฺเถโร สยกตฺตา ใน ปุจฺฉิ๒บท ฯ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก อถ กาลสตฺตมี ใน ปุจฺฉิ๒บท อุปาลิตเถรํ อกถิตกมฺม ใน ปุจฺฉิ วินยํ อวุตฺตกมฺมในปุจฺฉิ, วินเย ลกฺขณวนฺตใน วิสชฺชิเต ฯ ลกฺขณกิริยา เตน อนภิหิตกตฺตาในวิสชฺชิเต อานนฺทตฺเถรํ อกถิตกมฺมในปุจฺฉิ ธมฺมํ อวุตฺตกมฺมใน ปุจฺฉิ, โส วิเสสนของอานนฺทตฺเถโร ฯ สยกตฺตาใน วิสชฺเชสิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตํ วิเสสนของธมฺมํ ฯ อวุตฺตกมฺมในวิชฺเชสิ เต วิเสสนของเถรา ฯ สยกตฺตา ใน รูเปสุ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ทฺวีหิ วิเสสนของเถเรหิ ฯ อนภิหิตกตฺตาในวุตฺเตน ฯ ตติยาวิเสสนในสงฺคายิตฺวา ตํ วิเสสนของธมฺมํ แล วินยํ ธมฺมํ กึ วินยํ กึ อวุตฺต กมฺมในสงฺคายิตฺวา จ สอง ศัพท์ สมุจฺจยตฺถ เข้ากับ ธมฺมํ และ วินยํ สงฺคายิตฺวา ปุพฺพกาลกิริยา ใน รูเปสุ ตนฺติ วิกติกมฺมในรูเปสุ อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๗๙. "โก ภนฺเต เตสํ เถรานํ อุปการโก อโหสีติ" "อชาตสตฺตุ กิร อาวุโสติ"

๔๗๙. โส วิเสสนของวิชฺโช ฯ สยกตฺตาในปุจฺฉิ ฯ อาขยาตบท

กตฺตุวาจก “โก สยกตฺตาในอโหสิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ภนฺเต อาตปน เตสํ วิเสสนของเถรานํ ฯ สามิสมฺพนฺธในอุปการโก ฯ วิกติกตฺตาในอโหสิ อิติ ศัพท์อาการในปุจฺฉิ ? เถโรสยกตฺตาในอาห ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก “อชาตสตฺตุ สยกตฺตาในอโหสิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กิร ศัพท์ อนุสฺสวนตฺถ อาวุโส อาตปน เตสํ สามิสมฺพนฺธในอุปการโก ฯ วิกติกตฺตาในอโหสิ อิติ ศัพท์อาการในอาห

๔๘๐. “สา กิตฺตเกน กาเลน กตา ภนฺเตติ ? “สตฺตหิ มาเสหิ อาวุโส” ติ

๔๘๐. โส วิเสสนของวิธุโร ฯ สยกตฺตาในปุจฺฉิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก “สา วิเสสนของสงฺฆายนา ฯ วุตฺตกมฺมในกตา ฯ กิตฺตบทกมฺมวาจก เถเรหิ อนภิหิตกตฺตาในกตากิตฺตเกน วิเสสนของกาเลน ฯ ตติยาวิเสสนในกตา ภนฺเต อาตปน อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ ฯ เถโร สยกตฺตาในอาห ฯ อาขยตบทกตฺตุวาจก “สตฺตหิ วิเสสนของมาเสหิ ฯ ตติยา วิเสสนในกกตา อาวุโส อาตปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

แปลยกศัพท์และสัมพันธ์

(ประโยคต่อไปนี้พึงเข้าใจเอาเองว่า เถรนอกต้องใส่โสวิธุโร. ปุจฺฉิหรืออาห. และใส่เถโร. อาห. ในประโยคต่อไป ซึ่งเป็นคำตอบ

ข้าพเจ้าจักไม่แปลและสัมพันธ์ไว้ในที่นี้ ให้นักเรียนพึงเข้าใจเอาเอง คือเมื่อขนข้อใหม่ก็ใส่ โสวิธุโร. ปุจฺฉ. หรือ อาห เข้ามาแล้วแต่จะเหมาะ เมื่อถึง อิติ แล้วเรียกว่าหมดประโยคหนึ่ง ในประโยคต่อนั้นเป็นประโยคตอบ ใส่เถโร. อาห. ในเถขนอก จนถึง อิติ กลับบ้านดังนี้เสมอไป)

๔๘๓. (ถาม) ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ปน ก็ สาวกา อ. พระสาวก ท. ภควโต ของพระผู้มีพระภาค กิตฺตกา มี ประมาณเท่าไร เตน ปสฏฺฐา ผู้อันพระผู้มีพระภาคนั้นทรงสรรเสริญแล้ว คุเณสุ ในคุณ ท. เตสุ เตสุ เหล่านั้นๆ (ตอบ) อาวุโส ดูกรท่านผู้มีอายุ (สาวกา อ. สาวก ท. ภควโต ของพระผู้มีพระภาค) เอกจตฺตาฬีสํ สี่สิบเอ็ด เตน ปสฏฺฐา ผู้อันพระผู้มีพระภาคนั้นทรงสรรเสริญแล้ว คุเณสุ ใน คุณ ท. เตสุ เตสุ เหล่านี้ๆ"

๔๘๓. (ถาม) "กิตฺตกา วิเสสนของสาวกา ปน ศัพท์ วากฺยารมฺภ ภนฺเต อาตปน ภควโต สามิสมฺพนฺธในสาวกาๆ วุตฺตกมฺมในปสฏฺฐา เตสุ เตสุ วิเสสนของคุเณสุๆ อุปสิเรสิกาธารในปสฏฺฐา เตน วิเสสนของภควตาๆ อนภิหิตกตฺตาใ ปสฏฺฐาๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก อิติ ศัพท์อาการในปุจฺฉ" (ตอบ) "เอกจตฺตาฬีสํ วิเสสนของสาวกา อาวุโส อาตปน" (นอกนี้ ที่ใส่มาในเวลาแปลสัมพันธ์เหมือนตอนต้น) อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๘๒. (ถาม) "ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อหํ อ. กระผม อิจฺฉามิ

ย่อมปรารถนา โสตุ เพื่ออันฟัง นามานิ ชื่อ ท. เตสัง สาวกานัง แห่งพระสาวก ท. เหล่านั้น, ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ สาธุ อ. กรรมอันยังประโยชน์ให้สำเร็จ (หรือดี ฉะ) ตุมฺเห อ. ท่าน กเถถ ขอจงบอก เม แก่กระผม" (ตอบ) "เตนหิ ถ้าอย่างนั้น ตฺวํ อ. ท่าน สุโณหิ จงฟัง, อหํ อ. เรา กเถสฺสามิ จักบอก, อญฺญาโกณฺฑญฺญตฺเถโร อ. พระเถระ ชื่อว่าอัญญาโกณฑัญญะ เตสํ ปาโมกฺโข อโหสิ ได้เป็นผู้เป็นหัวหน้าด้วยอำนาจแห่งความเป็นประธาน (เป็นประมุข) แห่งพระสาวก ท. เหล่านั้นแล้ว"

๔๘๒. (ถาม) อหํ สยกตฺตาในอิจฺฉามิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เตสํ วิเสสนของสาวกานังๆ สามีสมฺพนฺธในนามานิๆ อวุตฺตกมฺมในโสตุๆ ตุมฺหตฺถสมฺปทานในอิจฺฉามิ ภนฺเต อาลปน, สาธุ ลิงฺคตฺถ ตุมฺเห สยกตฺตาในกเถถๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เม สมฺปทานในกเถถ ภนฺเต อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห (ตอบ) "ตฺวํ สยกตฺตาในสุโณหิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เตนหิ วิภตฺติ ปฏิรูปก, อหํ สยกตฺตาในกเถสฺสามิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, อญฺญาโกณฺฑญฺญตฺเถโร สยกตฺตาในอโหสิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เตสํ วิเสสนของสาวกานังๆ สามีสมฺพนฺธในปาโมกฺโขๆ วิภตฺติกตฺตาในอโหสิ" อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๘๓. (ถาม) ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ โส เถโร อ. พระเถระนั้น ตุมฺเห อันท่าน กถิโต กล่าวแล้ว "โกณฺฑญฺโญ

อิติ ว่า อ. พระเถระชื่อโกณฑัญญะ" ดังนี้ บุพฺเพ ในก่อน นนุ มิใช่หรือ, อถ ครั้นเมื่อเป็นเช่นนั้น ตุมฺเห อ. ท่าน กเถถ ย่อมกล่าว อญฺญาโกณฺฑญฺญตฺเถโร อิติ ว่า "อ. พระเถระชื่อว่าอัญญาโกณฑัญญะ" ดังนี้ กสฺมา เพราะเหตุอะไร ? โส เถโร อ. พระเถระนั้น อตฺถ ได้ได้แล้ว นามานิ ซึ่งชื่อ ท. เทฺว สอง กิ หรือ ? (ตอบ) "อาวุโส ดูกรท่านผู้มีอายุ โส เถโร อ. พระเถระนั้น ปญฺญายิ ปรากฏแล้ว "โกณฺฑญฺโญ อิติ ว่า อ. พระเถระชื่อว่าโกณฑัญญะ ดังนี้ ปุพฺเพ ในก่อน โส เถโร อ. พระเถระ ปฏิวิชฺฌิ แทงตลอดแล้ว ธมฺมํ ซึ่งธรรม ยทา ในกาลใด, ภควา อ. พระผู้มีพระภาค อุทาเนสิ ทรงเปล่งแล้ว อุทานํ ซึ่งอุทาน อิมํ นี้ "อญฺญาสิ วต โกณฺฑญฺโญ" อิติ ว่า ดังนี้ ตทา ในกาลนั้น โส เถโร อ. พระเถระนั้น, ปญฺญายิ ปรากฏแล้ว "อญฺญาโกณฺฑญฺโญ อิติ ว่า อ. พระเถระชื่อว่าอัญญาโกณฑัญญะ" ดังนี้ ปฏิชาย จำเดิม ตโต กาลโต แต่กาลนั้น" "เอวใน" "โภ ดูกรท่านผู้เจริญ โกณฺฑญฺโญ อ. พระโกณฑัญญะ อญฺญาสิ วต ได้รู้แล้วหนอ"

๕๘๓. (ถาม) "โส วิสสนของเถโรๆ วุตฺตกมฺมในกถิโตๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก นนุ ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ ภนฺเต อาตปน ปุพฺเพกาลสตฺตมีในกถิโต ตุเมฺหหิอนภิหิตกตฺตาในกถิโต โกณฺฑญฺโญ ลิงฺคตฺถ อิติ ศัพท์ อาการในกถิโต ? ตุเมฺห

สยกตฺตาในกเถฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อถวิวรณใน เอวํ สนฺเตฯ วิวรณิย เอวํ วิเสสนของการเณฯ ฉกฺขณวนฺตในสนฺเตฯ ฉกฺขณกิริยา กสฺมาเหตุในกเถ อญฺญาโกณฺฑญฺโญ ติงฺคตฺถ อิติ ศัพท์ อาการในกเถ ? โส วิเสสนของเถโรฯ สยกตฺตาในอฉตฺถฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กิ ศัพท์ ปจฺจนตฺถ เหว วิเสสนของนามานิฯ อวุตฺตกมฺมในอฉตฺถ อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ ? (ตอบ) "โส วิเสสนของเถโรฯ สยกตฺตาในปญฺญายิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปุพฺเพ กาฉสตฺตมีในปญฺญายิ อาวุโส อาฉปน โกณฺฑญฺโญ ติงฺคตฺถ อิติ ศัพท์ อาการในปญฺญายิ โส วิเสสนของเถโรฯ สยกตฺตาในปฏิวิชฺฌิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ยทากาฉสตฺตมีในปวิชฺฌิ ธมฺมํ อวุตฺตกมฺมในปฏิวิชฺฌิ ภควา สยกตฺตาในอุทาเนสิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตทา กาฉสตฺตมีในปฏิวิชฺฌิ ธมฺมํ อวุตฺตกมฺมในปฏิวิชฺฌิ ภควา สยกตฺตาในอุทาเนสิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตทา กาฉสตฺตมีในอุทาเนสิ "โกณฺฑญฺโญ สยกตฺตาในอญฺญาสิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก วต ศัพท์ อจฺฉริยตฺถ เข้ากับ อญฺญาสิ โก อาฉปน อิติ ศัพท์ สรุปในอุทานํ อิมํ วิเสสนของอุทานํฯ อวุตฺตกมฺมในอุทาเนสิ โส วิเสสนของเถโรฯ สยกตฺตาในปญฺญายิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตโต วิเสสนของกาฉโตฺฯ อปทานในปฏฺฐายฯ กิริยาวิเสสนในปญฺญายิ อญฺญาโกณฺฑญฺโญ

ถึงคตฺถ อิติ ศัพท์ อาการในปญฺญายิ” อิติ ศัพท์อาการในอาห

๔๘๔. (ถาม) ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ โส เถโร อ. พระเถระนั้น ปพฺพชิโต บวชแล้ว กุตา จากสกุล กตรสฺมา ไหน ? (ตอบ) “อาวุโส ดูกรท่านผู้มีอายุ โส เถโร อ. พระเถระนั้น ปพฺพชิโต บวชแล้ว พฺราหฺมณกุตา จากสกุลแห่งพราหมณ์

๔๘๔. (ถาม) “โส วิเสสนของเถโร ๆ สยกตฺตาในปพฺพชิโต ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก กตรสฺมา วิเสสนของกุตา ๆ อปาทานในปพฺพชิโต ภนฺเต อาสปน อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉ ? (ตอบ) “พฺราหฺมณกุตา อปาทานในปพฺพชิโต อาวุโส อาสปน (ที่ใส่เข้ามานอกจากนี้สัมพันธ์เหมือนตอนต้น) อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๘๕. (ถาม) ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ โส เถโร อ. พระเถระนั้น ปพฺพชิโต บวชแล้ว การเณน เพราะเหตุ เกน อะไร” ? (ตอบ) “อาวุโส ดูกรผู้มีอายุ โส เถโร อ. พระเถระนั้น พฺราหฺมโณ เป็นผู้เป็นพราหมณ์ หุตฺวา เป็น ปุพฺเพ ในก่อน ปตฺวา ถึงแล้ว ปารํ ซึ่งฝั่ง เวทานํ แห่งเวท ท. ติณฺณํ สาม สตฺถริ ครั้นเมื่อพระศาสดา นิกฺขนฺเต เสด็จออกแล้ว กุจฺฉิโต จากพระอุทร มาตุ แห่งพระมารดา ทิสฺวา เห็นแล้ว ทฺวตฺติงสมหาปุริสลกฺขณานิ ซึ่งมหาปุริสลักษณะสามสิบสอง ท. ตสฺส

สตฺถุโน ของพระศาสดานั้น กตฺวา กระทำแล้ว สนฺนิฏฺ-
ฐานำ ซึ่งความสันนิษฐาน "สจายำ อคารำ ฯลฯ สมฺมา
สมฺพุทฺโธ อิติ ว่าดังนี้ พฺราหฺมณมนฺเต อาคตนเยน
โดยนัยแห่งคำอันมาแล้วในมนต์แห่งพราหมณ์, ตสฺมึ
สตฺถริ ครั้นเมื่อพระศาสดานั้น ปพฺพชิเต ทรงผนวช
แล้ว, สทฺธึ กับ พฺราหฺมเณหิ ด้วยพราหมณ์ ท. จตูหิ
ฐานีหิ คือ ภทฺทิเยน จ ด้วยพราหมณ์ชื่อว่าภัททิยด้วย
วปฺเปน จ ด้วยพราหมณ์ชื่อว่าวัปปด้วย มหานาเมน
จ ด้วยพราหมณ์ชื่อว่า มหานามด้วย อสฺสชินา จ ด้วย
พราหมณ์ชื่อว่า อสฺสชิด้วย อนุปพฺพชิตฺวา บวชตาม
แล้ว อุปฏฺฐหิตฺวา เข้าไปบำรุงแล้ว ตำ สตฺถารำ ซึ่งพระ
ศาสดานั้น ทุกฺกรกิริยากรณกาเล ในกาลเป็นที่ทรง
กระทำซึ่งทุกกรกิริยา, ตสฺมึ สตฺถริ ครั้นเมื่อพระ
ศาสดานั้น วิชหนฺเต ทรงละอยู่ ทุกฺกรกิริยำ ซึ่งทุก-
กรกิริยา (แปลว่าการกระทำซึ่งกรรมอันบุคคลพึงกระทำ
ได้โดยยาก) อปกฺกมฺม หลีกไปแล้ว ตโต จานโต จาก
ที่นั้น วิหรนฺโต อยู่ๆ มิคทาเย ในป่าเป็นที่ให้อภัยแก่
เนื้อ, อิสิปตเน ชื่อว่าอิสิปตน (เป็นที่ตกแห่งฤาษี)
พาราณสิยำ ใกล้เมืองพาราณสี, ตสฺมึ สตฺถริ ครั้นเมื่อ
พระศาสดานั้น ปตฺวา ทรงบรรลุแล้ว สมฺโพธึ ซึ่งปัญญา
เป็นเครื่องตรัสรู้พร้อม (หรือซึ่งสัมโพธิญาณ) อาคนฺตฺวา

เสด็จมาแล้ว สนฺติกำ สู่สำนัก ตสฺส เถรสฺส แห่งพระเถระนั้น กเถนฺเต ตรัสอยู่ ปฐมเทสนำ ซึ่งปฐมเทศนา ปตฺวา บรรลุแล้ว โสตาปตฺติผลำ ซึ่งพระโสดาบัติผล สุตฺวา ฟังแล้ว เทสนำ ซึ่งพระเทศนา อปรภิ แม้อีกปติฏฺฐหิ ตั้งอยู่ฉะเพาะแล้ว อรหตฺเต ในพระอรหันต์ ฯ

"เถยฺยใน" "สเจ ถ้าว่า อยำ สิทฺธตฺโถ อ. พระราชกุมารทรงพระนามว่าสิทธัตถ์ อชฺฌาวสิสฺสติ จักอยู่ครอบครอง อคารำ ซึ่งเรือนไซร้ ราชา ภวิสฺสติ จกฺกวตฺติ จักเป็นผู้เป็นพระราชาผู้จักพรรดิ์, สเจ ถ้าว่า อยำ สิทฺธตฺโถ อ. พระราชกุมารทรงพระนามว่าสิทธัตถ์ ปพฺพชิสฺสติ จักทรงผนวชไซร้ อรหำ เป็นผู้เป็นพระอรหันต์ สมฺมาสมฺพุทฺโธ เป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ ภวิสฺสติ จักมี โลเก ในโลก

๔๘๕. (ถาม) "โส วิเสสนของเถโร ๆ สยกตฺตาในปพฺพชิโต ๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก เกน วิเสสนของการเณน ภนฺเต อาถปน การเณน เหตุในปพฺพชิโต อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ (ตอบ) "โส วิเสสนของเถโร ๆ สยกตฺตาในปติฏฺฐหิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปุพฺเพ กาถสตฺตมี ในหุตฺวา อาวุโส อาถปน พฺราหฺมโณ วิกติกตฺตาในหุตฺวา ๆ สมานกาถกิริยาในปตฺวา ติณฺณำ วิเสสนของเวทานำ ๆ สามีสมฺพนฺธในปารำ ๆ อวุตฺตกมฺมในปตฺวา ๆ ปุพฺพกาถกิริยาในทิสฺวา สตฺตริ ถกฺขณวนฺตในนิกฺขนฺเต ๆ

ฉกฺขณกิริยา มาตุ สามีสมฺพนฺธในกุจฺฉิโตฯ อปาทาน ในนิกฺขนฺเต, ตสฺส วิเสสนของสตฺถุโนฯ สามีสมฺพนฺธ ในทฺวตฺติสมหาปุริสลกฺขณานิฯ อวุตฺตกมฺมในทิสฺวาฯ ปุพฺพกาลกิริยาในกตฺวา "สิทฺธตฺโถ สยกตฺตาในอชฺฌาวสิสฺสติ ภวิสฺสติ ปพฺพชิสฺสติ แตะ ภวิสฺสติ อชฺฌาวสิสฺสติ กิร์ ภวิสฺสติ กิร์ ปพฺพชิสฺสติ กิร์ ภวิสฺสติ กิร์ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สเจ ศัพท์ ปริกปฺปตฺถ อย่ วิเสสนของสิทฺธตฺโถ อคารํ อวุตฺตกมฺมในอชฺฌาวสิสฺสติ, ราชา กิร์ จกฺกวตฺติ กิร์ วิกติกตฺตาในภวิสฺสติ (บทหน้า) สเจ ศัพท์ ปริกปฺปตฺถ โลเก วิสยาธารในภวิสฺสติ (บทหลัง) อรหํ กิร์ สมฺมาสมฺพุทฺโธ กิร์ วิกติกตฺตาในภวิสฺสติ (บทหลัง) อิติ ศัพท์ สรุปในสนฺนิฏฺฐานํ พฺราหฺมณมนฺเต อุปสิเรสิกาธารในอาคต อาคตนเยน ตติยา วิเสสนในกตฺวา สนฺนิฏฺฐานํ อวุตฺตกมฺมในกตฺวาฯ ปุพฺพกาลกิริยาในอนุปพฺพชิตฺวา, ตสฺมิ วิเสสนของสตฺถริฯ ฉกฺขณวนฺตในปพฺพชิเตฯ ฉกฺขณกิริยา, ภทฺทิเยน กิร์ วปฺเปน กิร์ มหานาเมน กิร์ อสฺสชินา กิร์ สรูป วิเสสนของพฺราหฺมเณหิ จ สฺ ศัพท์ สมุจฺจยตฺถ เข้ากับ ภทฺทิเยน วปฺเปน มหานาเมน แตะ อสฺสชินา อิติ ศัพท์ สรุปในพฺราหฺมเณหิ จตูหิ วิเสสนของพฺราหฺมเณหิฯ สหตฺถตติยาในสทฺธิฯ ทพฺพสมวายในเถโร อนุปพฺพชิตฺวา ปุพฺพกาลกิริยาในอุปฏฺฐหิตฺวา ทุกฺกรกิริยกรณกาเล

กาตสคฺคมิ์ในอุปฏฺฐหิตฺวา ตำ วิเสสนของสตฺถารำ ๆ อวุตฺตกมฺมในอุปฏฺฐหิตฺวา ๆ ปุพฺพกาตกิริยาในอปกมฺม, ตสฺมิ์ วิเสสนของสตฺถริ ๆ ฉกฺขณวนฺตในวิชหนฺเต ๆ ฉกฺขณกิริยา ทุกฺกรกิริยำ อวุตฺตกมฺมในวิชหนฺเต, ตโต วิเสสนของฐานโต ฐานโต อปาทานในอปกมฺม ๆ ปุพฺพ-กาตกิริยาในวิหรนฺโต พาราณสิยำ สมิ์ปาชารในวิหรนฺโต อิสิปตเน วิเสสนของมิคทาเย (จะสัมพันธ์ว่า สญฺญา วิเสสนก็ได้) มิคทาเย วิชฺชาธารในวิหรนฺโต ๆ อพฺภนฺตร-กิริยาของเถโร, ตสฺมิ์ วิเสสนของสตฺถริ ๆ ฉกฺขณวนฺต ในกเถนฺเต ๆ ฉกฺขณกิริยา สมฺโพธิ์ อวุตฺตกมฺมในอาคนฺ-ตฺวา ตสฺส วิเสสนของเถรสฺส ๆ สามิ์สมฺพนฺธในสนฺติกำ ๆ สมฺปาปุณิยกมฺมในอาคนฺตฺวา ๆ ปุพฺพกาตกิริยาใน กเถนฺเต ปฐมเทสนำ อวุตฺตกมฺมในกเถนฺเต โสตาปตฺติผลำ อวุตฺตกมฺมในปตฺวา ๆ ปุพฺพกาตกิริยาในสุตฺวา อปรำ วิเสสนของเทสนำ บี ศัพท์ อเปกฺขตฺถ เข้ากับ อปรำ เทสนำ อวุตฺตกมฺในสุตฺวา ๆ ปุพฺพกาตกิริยาในปติฏฺฐหิ อรหนฺเต พยาบีกาธารในปติฏฺฐหิ” อิติ ศัพท์ อาการ ในอาห

๔๘๖. (ถาม) “ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ โส เถโร อ. พระเถระนั้น สตฺถารา ปสฏฺโฐ เป็นผู้อันพระศาสดาทรง สรรเสริญแล้ว กุเณ ในคุณ กตรสฺมิ์ ไหน โหติ ย่อม เป็น” (ตอบ) “โส เถโร อ. พระเถระนั้น สตฺถารา

ปฏฺโฐ เป็นผู้อันพระศาสดาทรงสรรเสริญแล้ว สพฺพ-
ปฐมสาวกภาเว ในความเป็นผู้เป็นสาวกองค์แรกแห่ง
สาวกทั้งปวง (ในความเป็นผู้เป็นสาวกก่อนกว่าสาวกทั้ง
ปวง)

๔๘๖. (ถาม) "โส วิเสสนของเถโร ฯ สยกตฺตาในโหติ ฯ อาข
ยาตบทกตฺตุวาจก กตรสฺมิ วิเสสนของคุเณ ภนฺเต อาถปน
คุเณ อุปสิเรสิกาชาตในปสฏฺโฐ สตฺถารา อนภิหิตกตฺตา
ในปสฏฺโฐ ฯ วิกติกตฺตาในโหติ" อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉา
(ตอบ) สพฺพปฐมสาวกภาเว อุปสิเรสิกาชาตในปสฏฺโฐ
อาวุโส อาถปน (นอกนี้ที่ใส่เข้ามาสัมพันธ์เหมือนตอนต้น)"
อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๔๘๗ (ถาม) "ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ปน ก็ ธมฺโม อ. ธรรม
โก อะไร เถเรหิ อันพระเถระ ท. สหายเกหิ ผู้เป็นสหาย
ตสฺส อญฺญาโกณฺฑญฺญสฺส ของพระอัญญาโกณฑัญญ
เถระนั้น อธิคโต ถึงทับแล้ว (บรรลุแล้ว)" (ตอบ) "อาวุโส
ดูกรท่านผู้มีอายุ อรหตฺตํ อ. พระ อรหัตต์ เถเรหิ อัน
พระเถระ ท. สหายเกหิ อันสหาย ท. ตสฺส อญฺญาโกณ-
ฑญฺญสฺส ของพระเถระชื่อว่าอัญญาโกณฑัญญะนั้น อธิคตํ
ถึงทับแล้ว"

๔๘๗. (ถาม) "ธมฺโม วุตฺตกมฺมในอธิคโต ฯ กิตฺตบทกมฺมวาจก
โก วิเสสนของธมฺโม ปน ศัพท์ วากฺยารมฺภ ภนฺเต อาถปน
ตสฺส วิเสสนของอญฺญาโกณฺฑญฺญสฺส ฯ สามิสมฺพนฺธใน

สหายเกหิๆ วิเสสนของเถเรหิๆ อนภิหิตกตฺตาในอธิค
โต" อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉ ฯ (ตอบ) "อรหตฺตํ วุตฺต-
กมฺมในอธิคตๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก (นอกนี้ใส่เหมือนตอน
ต้น) อาวุโส อาลปน" อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๘๘. (ถาม) "ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ปน ก็ โส อญฺญาโกณ
ฑญฺญตฺเถโร อ. พระเถระชื่อว่าอัญญาโกณฑัญญะนั้น
ปรินิพฺพายิ ปรินิพพานแล้ว ปุเร ในกาลก่อนปรินิพฺพาน
กาลโต แต่กาลที่เสด็จปรินิพพาน ภควโต ของพระผู้มีพระ
ภาค กิ หรือ อุทาหุ หรือว่า ปรินิพฺพายิ ปรินิพพานแล้ว
ปจฺฉา ในภายหลัง" ฯ (ตอบ) "อาวุโส ดูกรท่านผู้มีอายุ
โส อญฺญาโกณฺฑญฺญตฺเถโร อ. พระเถระชื่อว่าอัญญา
โกณฑัญญะนั้น ปรินิพฺพายิ ปรินิพพานแล้ว ปเร ในกาล
ก่อน ปรินิพฺพานกาลโต แต่กาลที่ปรินิพพาน ภควโต ของ
พระผู้มีพระภาค"

๕๘๘. (ถาม) "โส วิเสสนของอญฺญาโกณฺฑญฺญตฺเถโรๆ สยกตฺตา
ในปรินิพฺพายิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กิ ปน สอง ศัพท์
ปุจฺฉนตฺถ ภนฺเต อาลปน ภควโต สามีสมฺพนฺธในปรินิพฺพาน
กาลโตๆ อปาทานในปเรๆ กาลสตฺตมีในปรินิพฺพายิ อุทาหุ
ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ ปจฺฉา กาลสตฺตมีในปรินิพฺพายิ" อิติ
ศัพท์ อาการในปุจฺฉ ฯ (ตอบ) "ปเร กาลสตฺตมีใน
ปรินิพฺพายิ (นอกนี้ใส่เหมือนตอนต้น) อาวุโส อาลปน อิติ
ศัพท์ อาการในอาห"

กลับไทยเป็นมคธและสัมพันธ์

๕๘๙. (วิธุร) "สาธุ เม ภนฺเต อปรสฺสาปี เถรสฺส คุณํ เทเสถาติ" (เถร) "อุรุเวลกสฺสปตฺเถโร อาวุโส พหุปริวารภาเว สตฺถารา ปสฏฺโฐ อโหสีติ"

๕๘๙. (วิธุโร) "ตุมฺเห สยกตฺตาในเทเสถ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สาธุ ติงฺคตฺถ เม สมฺปทานในเทเสถ ภนฺเต อาลปน อปรสฺส วิเสสนของเถรสฺส อปี ศัพท์ อเปกฺขตฺถ เข้ากับ อปรสฺส เถรสฺส สามีสมฺพนฺธในคุณ ๆ อวุตฺตกมฺมในเทเสถ" อิติ ศัพท์ อาการในอาห ๆ (เถร) "อุรุเวลกสฺสปตฺเถโร สยกตฺตาในอโหสิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อาวุโส อาลปน พหุปริวารภาเว นิมิตฺตสตฺตมีในปสฏฺโฐ สตฺถารา อนภิหิตกตฺตาในปสฏฺโฐ ๆ วิกติกตฺตาในอโหสิ" อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๙๐. (ถาม) "กิตฺตโก ตสฺส ปริวาโร ภนฺเตติ" (ตอบ) "ตสฺส ปริวารานิ อาวุโส ปญฺจ ภิกฺขุสตานิ ตสฺส มชฺฌิมภาติกสฺส นทีกสฺสปตฺเถรสฺส ตีณิ ภิกฺขุสตานิ ตสฺส กนิฏฺฐภาติกสฺส คยากสฺสปตฺเถรสฺส เทฺว ภิกฺขุสตานิ ตานิ สพฺพานิ อภิสญฺญูหิตฺวา ภิกฺขุสหสฺสานิ โหนฺตีติ"

๕๙๐. (ถาม) "กิตฺตโก วิเสสนของปริวาโร ตสฺส สามีสมฺพนฺธในปริวาโร ๆ ติงฺคตฺถ ภนฺเต อาลปน" อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ ๆ (ตอบ) "ภิกฺขุสตานิ สามนฺต สยกตฺตาในโหนฺติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก, ตสฺส สามีสมฺพนฺธในปริวารานิ ๆ

กัด์ ปญฺจ กัด์ วิเสสนของภิกฺขุสตานิ (บทหลัง) อาวุโส อาถปน ศสฺส สามีสมฺพนฺธในมชฺฌิมภาติกสฺสฯ วิเสสนของนทิกสฺสปตฺเถรสฺสฯ สามีสมฺพนฺธในปริวารานิฯ กัด์ ติณิ กัด์ วิเสสนของภิกฺขุสตานิ (บทกลาง) ศสฺส สามีสมฺพนฺธในกนิฏฺฐภาติกสฺสฯ วิเสสนของคยากสฺสปตฺเถรสฺสฯ สามีสมฺพนฺธในปริวารานิฯ กัด์ เทว กัด์ วิเสสนของภิกฺขุสตานิ (บทหลัง) ตานิ กัด์ สพฺพานิ กัด์ วิเสสนของสตานิฯ อวุตฺตกมฺมในอภิสญฺญูหิตฺวาฯ เหตุกาถกิริยาในโหนฺติ ภิกขุสหสฺสานิ วิกติกตฺตาในโหนฺติ” อิติ ศัพท์อาการในอาห

๕๙๑. (ถาม) “อิช ภนฺเต ศสฺส ปพฺพชิตกาถโต ปุพฺเพ โส โก อโหส์ติ ?” (ตอบ) “ชฏิลา อาวุโสติ”

๕๙๑. (ถาม) “โส สยกตฺตา ใน อโหสิฯ อาชยาศบทกตฺตุวาจก อิช วิเสสน ของ ชมฺมวินเยฯ อาธารใน ปพฺพชิตภนฺเต อาถปน ศสฺส สามีสมฺพนฺธ ใน กาถโต ปพฺพชิตกาถโต อปาทาน ใน ปุพฺเพฯ กาถสตฺตมีใน โกวิกติกตฺตาใน อโหสิ อโหสิ” อิติ ศัพท์อาการในปุจฺฉิฯ (ตอบ) “เต วิเสสนของเถราฯ สยกตฺตาในอเหสุ์ฯ อาชยาศบทกตฺตุวาจก ชฏิลา วิกติกตฺตา ใน อเหสุ์ อาวุโส อาถปน” อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห

๕๙๒. (ถาม) กตฺถ ภนฺเต โส วส์ติ ?” (ตอบ) “อุรุเวลายำ อาวุโส อสฺสมำ กตฺวา ตตฺถ นิวาสนำ กปฺเปติ”

๔๙๒. (ถาม) "โส สยกตฺตา ใน วสิ ๆ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก กตฺถ วิเสสน ของ ฐาเนๆ วิสยาธาร ใน วสิ ภนฺเต อาตปน" อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉิ ฯ (ตอบ) "โส สยกตฺตาในกปฺเปสิ ๆ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก อุรุเวลายำ วิสยาธาร ใน กตฺวา อาวุโส อาตปน อสฺสมำ อวุตฺตกมฺม ใน กตฺวาๆ ปุพฺพกาลกิริยาใน กปฺเปสิ ตตฺถ วิเสสน ของ ฐาเนๆ วิสยาธาร ใน นิวาสนำๆ อวุตฺตกมฺม ใน กปฺเปสิ อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห

๔๙๓. (ถาม) "กสฺมา ภนฺเต อิธ ปพฺพชิโตติ ?" (ตอบ) "ภควโต ปาฏิหาริเย ปสาเทน อาวุโสติ"

๔๙๓. (ถาม) "โส สยกตฺตา ใน ปพฺพชิโตๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก กสฺมา เหตุใน ปพฺพชิโต ภนฺเต อาตปน อิธ วิเสสน ของ ชมฺมวินเยๆ อาธาร ใน ปพฺพชิโต" อิติ ศัพท์ อาการใน ปุจฺฉิ ฯ (ตอบ) "โส สยกตฺตา ใน ปพฺพชิโตๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก ภควโต สามีสมฺพนฺธในปาฏิหาริเยๆ พฺยาปีการธาร ใน ปสาเทนๆ เหตุใน ปพฺพชิโต อาวุโส อาตปน" อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห

๔๙๔. (ถาม) "กึ ปาฏิหาริยำ ภนฺเต ภควา ตสฺส ทสฺเสสีติ ?" (ตอบ) "นาคทมนาทีนิ นานาปาฏิหาริยานิ อุทกจงฺกมนปริโยสานานิ อาวุโสติ"

๔๙๔. (ถาม) "ภควา สยกตฺตา ใน ทสฺเสสิ ๆ อาขฺยาตบท

กตฺตุวาจก กิ วิเสสน ของ ปาฏิหาริยๆ อวุตฺตกมฺม ใน ทสฺเสสิ ภนฺเต อาตปน ตสฺส สมฺปทาน ใน ทสฺเสสิ อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉิ ?" (ตอบ) "นาคทมนา-ทีนิ กิตฺติ อุทกจงฺกมนปริโยสานานิ กิตฺติ วิเสสน ของ นานาปาฏิหาริยานิๆ อวุตฺตกมฺม ใน ทสฺเสสิ ภควา สยกตฺตา ในทสฺเสสิๆ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก อาวุโส อาตปน" อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห

๔๙๕. (ถาม) "กิ ปน ตทา ภนฺเต ตสฺส ปริวารา อเหสุ๋ อุทาหุ โส ตสฺส ปพฺพชิตกาเล ปริวารๆ ลภิติ?" (ตอบ)"ตทา ตสฺส อาวุโส ปริวารา อเหสุนฺติ"

๔๙๕. (ถาม) "ปริวารา สยกตฺตา ใน อเหสุ๋ๆ อาขยาตบท กตฺตุวาจก กิ ปน สองศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ ภนฺเต อาตปน ตสฺส สามิสมฺพนฺธ ใน ปริวารา ตทา กาตสตฺตมิ์ ใน อเหสุ๋, โส สยกตฺตา ใน ลภิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อุทาหุ ปุจฺฉนตฺถ ตสฺส สามิสมฺพนฺธ ใน กาเล ปุพฺพ-ชิตกาเล กาตสตฺตมิ์ ใน ลภิ ปริวารๆ อวุตฺตกมฺม ใน ลภิ" อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉิๆ (ตอบ) "ปริวารา สยกตฺตา ใน อเหสุ๋ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตทา กาตสตฺตมิ์ ใน อเหสุ๋ ตสฺส สามิสมฺพนฺธ ใน ปริวารา อาวุโส อาตปน" อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห

๔๙๖. (ถาม) "กิ ตสฺส ปริวารา เตน สทฺธิ ปพฺพชิตา ภนฺเตติ?" (ตอบ) "อามาวุโสติ"

๔๘๖. (ถาม) "ปริวารา สยกตฺตา ใน ปพฺพชิตาๆ กฺตบทกิตฺตุวาจก กิ ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ ตสฺส สามีสมฺพนฺธ ใน ปริวาราเตน สหตฺถตติยา ใน สทฺธิๆ กิริยาสมวาย ใน ปพฺพชิตาภนฺเต อาตปน" อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉิ ฯ (ตอบ) อาม ศัพท์ สมฺปฏิจฺฉนตฺถ อาวุโส อาตปน (ต่อจากนี้ก็ใส่กิริยาประธานอย่างประโยคถาม) อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห

๔๘๙. (ถาม) โก ปน ภนฺเต ธมฺมวิเสโส เตหิ อธิคโต ติ ?" (ตอบ) "อรหตฺตํ อาวุโสติ."

๔๙๗. (ถาม) "ธมฺมวิเสโส วุตฺตกมฺม ใน อธิคโตๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก โก วิเสสน ของ ธมฺมวิเสโส ปน ศัพท์ วากฺยารมฺภ ภนฺเต อาตปน เตหิ อนภิหิตกตฺตา ใน อธิคโต" อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉิ ฯ (ตอบ) "อรหตฺตํ วุตฺตกมฺม ใน อธิคตๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก เตหิ อนภิหิตกตฺตา ใน อธิคตํ อาวุโส อาตปน" อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห

๔๙๘. (ถาม) "กิ ปน เต ภนฺเต เอกกฺขเณ ตํ ปาปุณิสุ, อุทาหุ นานกฺขเณติ" ? (ตอบ) "เอกกฺขเณ อาวุโสติ"

๔๙๘. (ถาม) "เต สยกตฺตา ใน ปาปุณิสุๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กิ ปน สอง ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ ภนฺเต อาตปน เอกกฺขเณ กาลสตฺตมี ใน ปาปุณิสุ ตํ วิเสสน ของ อรหตฺตํๆ อวุตฺตกมฺม ใน ปาปุณิสุ ตํ วิเสสน ของ

อรหตฺตํ ฯ อวุตฺถกมฺม ใน ปาปุณิสุ, อุทาหุ ปุจฺฉนตฺถ นานกฺขเณ กาลสตฺตมิ์ ใน ปาปุณิสุ" อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉิ ฯ (ตอบ) เอกกฺขเณ กาลสตฺตมิ์ ใน ปาปุณิสุ (นอกนี้ก็พึงใส่กิริยาประธานอย่างประโยคถาม) อาวุโส อาถปน" อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห

๔๙๙. (ถาม) "กึ นาม เต ภนฺเต เทสนำ สุตฺวา ตำ ปาปุณิสูติ?"
(ตอบ) "อาทิตฺตปริยายำ นาม อาวุโสติ"

๔๙๙. (ถาม) "เต สยกตฺตา ใน ปาปุณิสุ ฯ อาขยาตบท กตฺตุวาจก กึ วิเสสน ของ เทสนำ นาม ศัพท์ สญฺญา โชตก เข้ากับ กึ ภนฺเต อาถปน เทสนำ อวุตฺถกมฺม ใน สุตฺวาฯ ปุพฺพกาลกิริยา ใน ปาปุณิสุ ตำ วิเสสน ของ อรหตฺตำฯ อวุตฺถกมฺม ใน ปาปุณิสุ" อิติ ศัพท์ อากาา ใน ปุจฺฉิ ฯ (ตอบ) "อาทิตฺตปริยายำ วิเสสน ของ เทสนำ นาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ อาทิตฺตปริยายำ (นอกนี้ก็พึงใส่กิริยาประธานอย่างประโยคถาม) อาวุโส อาถปน อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห

๕๐๐. (ถาม) "กึ ปน โส ภนฺเต ภควโต ปรินิพฺพานกาลโต ปุเร ปรินิพฺพายิติ ?" (ตอบ) "อาม อาวุโสติ"

๕๐๐. (ถาม) "โส สยกตฺตา ใน ปรินิพฺพายิ ฯ อาขยาตบท กตฺตุวาจก กึ ปน สองศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ ภนฺเต อาถปน ภควโต ภาวาทิสมฺพนฺธ ใน ปรินิพฺพาน ปรินิพฺพานกาลโต อปาทาน ใน ปุเร ฯ กาลสตฺตมิ์ ใน ปรินิพฺพาย" อิติ

ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉิ ฯ (ตอบ) "อาม ศัพท์ สมฺปฏิจฺ-
ฉนตฺถ อาวุโส อาลปน (นอกนี้เหมือนประโยคถาม)"
อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห

แปลยกศัพท์และสัมพันธ์

๕๐๓. (วิธุร) "ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ สาธุ อ. ดีละ ตุมฺเห
อ. ท่าน ทสฺเสถ ขอจงแสดง คุณำ ซึ่งคุณ เถรสฺส
แห่งพระเถระ อปรสฺสาปี แม้อื่นอีก เม แก่กระผม
(เถร) "อาวุโส ดูกรท่านผู้มีอายุ สารีปุตฺตตฺเถโร อ.
พระเถระชื่อว่าสารีบุตร สตฺถารา ปสฏฺโฐ เป็นผู้อันพระ
ศาสดาทรงสรรเสริญแล้ว มหาปญฺญภาเว ในเพราะ
ความเป็นผู้มีปัญญามาก อโหสิ ได้มีแล้ว, โมคฺคลฺลา-
นตฺเถโร อ. พระเถระชื่อว่าโมคคัลลานะ สตฺถารา
ปสฏฺโฐ เป็นผู้อันพระศาสดาทรงสรรเสริญแล้ว มหิทฺธิ-
กภาเวในเพราะความเป็นผู้มีฤทธิ์มาก อโหสิ ได้มีแล้ว"
๕๐๓. (วิธุร) "ตุมฺเห สยกตฺตา ใน ทสฺสเถ ฯ อาขยาตบทกตฺตุ
วาจก สาธุ ลิงฺคตฺถ เม สมฺปทาน ใน ทสฺเสถ ภนฺเต
อาลปน อปรสฺส วิเสสน ของ เถรสฺส บุ. ศัพท์ อเปกฺขตฺถ
เข้ากับ อปรสฺส เถรสฺส สามี.สมฺพนฺธ ใน คุณำ ฯ อวุตฺต
กมฺม ใน ทสฺเสถ" อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห (เถร)
"สารีปุตฺตตฺเถโร ก็ดี โมคฺคลฺลานตฺเถโร ก็ดี สยกตฺตา
ใน อโหสิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อาวุโส อาลปน

มหาปญฺญภาเว กึ มหิทฺธิกภาเว กึ นิมิตฺตสตฺตมี ใน ปสฏฺโฐ สตฺถารา อนภิหิตกตฺตา ใน ปสฏฺโฐฯ วิกติกตา ใน อโหสิ” อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๐๒. (ถาม) “ภนฺเต ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เต เทฺว เถรา อ. พระเถระ ท. สองเหล่านั้น อญฺญมญฺญสฺส ภาตโร โหนฺติ ย่อมเป็นผู้เป็นพี่น้องชายของกันและกัน กิ หรือ ?” (ตอบ) “อาวุโส ดูกร---เต เทฺว เถรา อ. พระเถร ท. สองเหล่านั้น น อญฺญมญฺญสฺส ภาตโร โหนฺติ ย่อมไม่เป็นผู้เป็นพี่น้องชายของกันและกัน, ปนก็แต่ว่า เต เทฺว เถรา อ.---อญฺญมญฺญสฺส สหายกา โหนฺติ ย่อมเป็นผู้เป็นสหายแห่งกันและกัน

๕๐๒. (ถาม) “เต กึ เทฺว กึ วิเสสนา ของ เถราฯ สยกตฺตา ใน โหนฺติฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กิ ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ อญฺญมญฺญสฺส สามิสมฺพนฺธ ใน ภาตโรฯ วิกติกตฺตา ใน โหนฺติ ภนฺเต อาลปน” อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิฯ (ตอบ) “น ศัพท์ ปฏิเสธ ใน โหนฺติ (นอกนี้ใส่เหมือนประโยคถาม) อาวุโส อาลปน, เต กึ เทฺว กึ วิเสสนของเถราฯ สยกตฺตาในโหนฺติฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปน ศัพท์ สมฺภาวนโชตก อญฺญมญฺญสฺส สามิสมฺพนฺธ ใน สหายกาฯ วิกติกตฺตา ใน โหนฺติ” อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๐๓. (ถาม) “ภนฺเต ข้าแต่---สาริปุตฺตตฺเถโร อ. พระเถระชื่อว่าสารีบุตร ชาโต เกิดแล้ว กุเถ ในสกุล กตรสฺมึ ไหน,

โก อ. ใคร บีดา เป็นบิดา ตสฺส ของท่าน ? อนึ่ง กา อ. ใคร มาตา เป็น มารดา ตสฺส ของท่าน ?" (ตอบ) "อาวุโส ดูกร---สาริปุตฺตตฺเถโร อ.----ชาโต เกิดแล้ว วงฺคนฺตพฺราหฺมณกุเล ในสกุลแห่งพราหมณ์ชื่อว่า วังคันตะ โส เอว วงฺคนฺตพฺราหฺมโณ อ. พราหมณ์ชื่อว่า วังคันตะนั่นนั่นเทียว บีดา เป็นบิดา, พราหฺมณี อ. นาง พฺราหฺมณี สารี นาม ชื่อว่าสารี มาตา เป็นมารดา

๕๐๓. (ถาม) "สาริปุตฺตตฺเถโร สยกตฺตา ใน ชาโตฯ กิตฺตบท กตฺตุวาจก กตรสฺมิ วิเสสน ของกุเล ภนฺเต อาถปน กุเล วิสยาธารในชาโต โก ลิงฺคตฺถ ตสฺส สามิสมฺพนฺธใน บีดาฯ วิเสสน ของโก กาลิงฺคตฺถ จ ศัพท์ สมฺปิณฺฑนตฺถ มาตา วิเสสนของกา" อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ ฯ (ตอบ) "สาริปุตฺตตฺเถโร สยกตฺตาในชาโตฯ กิตฺตบท กตฺตุวาจก วงฺคนฺตพฺราหฺมณกุเล วิสยาธารในชาโต อาวุโส อาถปน, โส ก็ดี บีดา ก็ดี วิเสสนของวงฺคนฺต-พฺราหฺมโณฯ ลิงฺคตฺถ เอว ศัพท์ อวธารณ เข้ากับ โส, สารี ก็ดี มาตา ก็ดี วิเสสนของพฺราหฺมณีฯ ลิงฺคตฺถ นาม ศัพท์ สญฺญา โชตก เข้ากับ สารี อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๐๔. (ถาม) "โส สาริปุตฺตตฺเถโร อ.----ปญฺญายิ ปรากฏแล้ว กึ อิติ ว่าอาไรดังนั้น ทารกกาเล ในกาลแห่งท่านยังเป็นเด็ก ?" (ตอบ) อาวุโส ดูกร--โส สาริปุตฺ-

ตฺเถโร อ.—ปญฺญายิ ปรากฏแล้ว “อุปติสฺโส อิติ ว่า อ. มาณพชื่อว่าอุปติสส ว่าดังนี้

๕๐๔. (ถาม) โส วิเสสนของสารีปุตฺตตฺเถโร สยกตฺตาในปญฺญายิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กิ ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ อิติ ศัพท์ อาการในปญฺญายิ ทารกกาเล กาลสตฺตมี ในปญฺญายิ” อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ ฯ (ตอบ) (กิริยา ประธานใส่เหมือนตอนถาม) “อุปติสฺโส ติงฺคตฺถ อิติ ศัพท์ อาการในปญฺญายิ อาวุโส อาลปน” อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๐๕. (ถาม) “ภนฺเต ข้าแต่———ปน ก็ โก อ. ใคร บีตา เบื้นบิดา มหาโมคฺคลฺลานตฺเถรสฺส ของพระเถระชื่อว่ามหาโมคคัลลานะ จ อนึ่ง กา อ. ใคร มาตา เบื้นมารดา (ตอบ) “อาวุโส ดูกร———เชฏฺฐพฺราหฺมโณ อ. พราหมณ์ผู้เจริญที่สุด (นายบ้าน) โกลิตคาเมในบ้านชื่อโกลิต บีตา เบื้นบิดา, พฺราหฺมณี อ. นางพราหมณี โมคฺคลฺลิ นาม ชื่อว่าโมคคัลลิ มาตา เบื้นมารดา” (ตอนนี้ควรใส่ ตสฺส เข้ามาด้วยความจะเพราะดี)

๕๐๕. (ถาม) “โก ติงฺคตฺถ ปน ศัพท์ วากฺยารมฺภ ภนฺเต อาลปน มหาโมคฺคลฺลานตฺเถรสฺส สามีสมฺพนฺธในบีตาฯ วิเสสนของโก, กา ติงฺคตฺถ จ ศัพท์ สมฺปิณฺฑนตฺถ มาตา วิเสสนของกา” ฯ (ตอบ) “โกลิตคาเม วิสยา-มาตา วิเสสนของกา” ฯ (ตอบ) “โกลิตคาเม วิสยา-

ธารในเชฏฐพฺราหฺมโณ อาวุโส อาตปน เชฏฐพฺราหฺมโณ ติงฺคตฺถ บีตา วิเสสนของเชฏฐพฺราหฺมโณ, โมคฺคลฺลิ วิเสสนของพฺราหฺมณี ๆ ติงฺคตฺถ นาม ศัพท์ สญฺญา โชตก เข้ากับ โมคฺคลฺลิ" อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๐๖. (ถาม) "ภนฺเต ข้า--บีตา อ. บิดา เถรสฺส ของพระเถระ โก นาม ชื่ออะไร" (ตอบ) "อาวุโส ดูกร--นามํ อ. ชื่อ ตสฺส เถรสฺส บีตุโน แห่งบิดาแห่งพระเถระนั้น น ปญฺญายติ ย่อมไม่ปรากฏ"

๕๐๖. (ถาม) "โก วิเสสนของบีตา นาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ โก ภนฺเต อาตปน เถรสฺส สามีสมฺพนฺธใน บีตา ๆ ติงฺคตฺถ" อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉ ฯ (ตอบ) นามํ สยกตฺตาในปญฺญายติ ๆ อาขฺยาตปทกตฺตุวาจก ตสฺส วิเสสนของเถรสฺส บีตุโน สามีสมฺพนฺธในนามํ น ศัพท์ ปฏิเสธในปญฺญายติ อาวุโส อาตปน" อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๐๗. (ถาม) "ภนฺเต ข้าแต่--- ปน ก็ ชนา อ. ชนทั้งหลาย สญฺชานึสุ รู้พร้อมแล้ว เถรํ ซึ่งพระเถระ กึ อิติ ว่าอะไร ตัง นั้น ทารกกาเล ในกาลแห่งท่านเป็นเด็ก" (ตอบ) "อาวุโส ดูกร---ชนา อ. ชน ท. สญฺชานึสุ รู้พร้อมแล้ว เถรํ ซึ่งพระเถระ โกลิโต อิติ ว่า อ. มาณพชื่อว่าโกลิต ตัง นั้น ทารกกาเล ในกาลแห่งท่านเป็นเด็ก"

๕๐๗. (ถาม) "ชนา สยกตฺตาในสญฺชานิสุ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กิ ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ อิติ ศัพท์ อาการในสญฺชานิสุ ปน ศัพท์ วากฺยารมฺภ ภนฺเต อาฉปน ทารกกาเล กาลสตฺตมีในสญฺชานิสุ เถรํ อวุตฺตกมฺมในสญฺชานิสุ" อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ ฯ "โกลิโต ลิงฺคตฺถ อิติ ศัพท์ อาการในสญฺชานิสุ (นอกนี้พึงใส่เหมือนประโยคถาม) อาวุโส อาฉปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๐๘. (ถาม) "ภนฺเต ข้าแต่---เต เทฺว เถรา อ. พระเถระ ท. สองเหล่านั้น อารพฺภ ปรารภ กิ การณ์ ซึ่งเหตุอะไร นิกฺขมิตฺวา ออกแล้ว เคหโต จากเรือน ปพฺพชิสุ บวชแล้ว" (ตอบ) "อาวุโส ดูกร---เต เทฺว เถรา อ. พระเถระ ท. สองเหล่านั้น อารพฺภ ปรารภ โมกฺขธมฺมํ ซึ่งธรรมเป็นเครื่องพ้น นิกฺขมิตฺวา ออกแล้ว เคหโต จากเรือน ปพฺพชิสุ บวชแล้ว"

๕๐๙. (ถาม) "เต กิตฺติ เทฺว กิตฺติ วิเสสนของเถรา ๆ สยกตฺตา ในปพฺพชิสุ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กิ วิเสสนของการณ์ ๆ อวุตฺตกมฺมในอารพฺภ ๆ สมานกาลกิริยาในนิกฺขมิตฺวา เคหโต อปาทานในนิกฺขมิตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในปพฺพชิสุ ภนฺเต อาฉปน" อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ ฯ (ตอบ) "โมกฺขธมฺมํ อวุตฺตกมฺมในอารพฺภ (นอกนี้พึงใส่เหมือนประโยคถาม) อาวุโส อาฉปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๐๙. (วิธุโร) "ภนฺเต---อหำ อ. กระผม อิจฺฉามิ ย่อม ปรารถนา โสตุ๋ เพื่ออันฟัง ปวตฺติ ซึ่งประวัติ (ความเป็นไปหรือเรื่องอันเป็นไปทั่ว) เตสำ เถรานำ แห่งพระเถระ ท. เหล่านั้น วิตฺถาเรน โดยพิสดาร"

๕๐๙. (วิธุโร) "อหำ สยกตฺตาในอิจฺฉามิ ๆ อาชยาตบทกตฺตุวาจก วิตฺถาเรน ตติยาวิเสสนในโสตุ๋ เตสำ วิเสสนของเถรานำ ๆ สามิสมฺพนฺธในปวตฺติ ๆ อวุตฺตกมฺมในโสตุ๋ ๆ ตุมตฺถสมฺปทานในอิจฺฉามิ ภนฺเต อาลปน" อิติ ศัพท์อาการในอาห

๕๑๐. (เถร) "อาวุโส ดูกร---กิร ได้ยินว่า เต เถรา อ. พระเถระ ท. เหล่านั้น สหายกา เป็นผู้เป็นสหายกัน หุตฺวา คิหิกาเล ในกาลแห่งตนเป็นคฤหัสถ์ ปสฺสนฺตา ดูอยู่ คิรคฺคสมชฺชำ ซึ่งมหรสพอันบุคคลพึงเล่นบนยอดแห่งภูเขา ราชคเห ในกรุงราชคฤห์ เอกทิวสำ ในวันหนึ่ง, จินฺเตสุ๋ คิดกันแล้ว "กินฺโน ฯลฯ มริสฺสนฺติ อิติ ว่า ดังนั้น "เอวใน" "กำ ปโยชนำ อ. ประโยชน์อะไร โอโลกเนน ด้วยอันดู โน แก่เรา ท. วสฺสสเต ครั้นเมื่อร้อยแห่งปี อปฺปตฺเต ยังไม่ถึงแล้ว อิเม สตฺตา อ. สัตว์เหล่านี้ มริสฺสนฺติ จักตาย" ฯ เตสำ สหายกานำ เมื่อสหาย ท. เหล่านั้น จินฺตยนฺตานำ คิดอยู่ เอวำ อย่างนี้ สำเวโค อ. ความสังเวช (ความสลดใจ) อุปฺปชฺชิ บังเกิดขึ้นแล้ว ฯ ตโต ในลำดับนั้น สหายกา อ. สหาย

ท. เต เหล่านั้น มนฺเตตฺวา ปรึกษาแล้ว อญฺญมญฺญ์ ซึ่งกันและกัน "อมฺเหหิ ฯลฯ วฏฺฏติ อิติ ว่าดังนี้ สมานจฺฉนฺทา เป็นผู้มีความพอใจเสมอกัน หุตฺวา มี ปพฺพชิ์สุ บวชแล้ว สนฺติเก ในสำนัก ปริพฺพาชกสฺส แห่งปริพพาชก สญฺชยสฺส นามชื่อว่าสญชัย สทฺธิ์ กับ ปริวาเรหิ ด้วยบริวาร ท. อตฺตโน ของตน (ใน) "อมฺเหหิ ปพฺพชิตฺวา ปริเยสิตุ์ อ. อันเรา ท. บวชแล้ว จึงแสวงหา โมกฺขธมฺมํ ซึ่งธรรมเป็นเครื่องพ้น วฏฺฏติ ย่อมควร" ฯ เต สหายกา อ. สหาย ท. เหล่านั้น อุคฺคเหตฺวา เรียนเอาแล้ว สทฺธิ์ ซึ่งสัทธิ สญฺชยสฺส แห่งปริพพาชกชื่อว่าสญชัย สพฺพ ทั้งปวง ญตฺวา ทราบแล้ว นิสฺสารกภาวํ ซึ่งความที่แห่งสัทธิอันตน เรียนเอาแล้วนั้น เป็นธรรมชาติไม่มีแก่นสาร กริสฺสุ กระทำแล้ว กติกํ ซึ่งความนัดหมาย อญฺญมญฺญ์ กะกัน และกัน "อมฺเหสุ ฯลฯ อาโรเจตุ อิติ ว่าดังนี้ (ใน) "อมฺเหสุ ในเรา ท. หนา โย ปุคฺคโล อ. บุทคลใด อธิคจฺฉติ ย่อมถึงทับ (บัลลุ) โมกฺขธมฺมํ ซึ่งธรรม เป็นเครื่องพ้น ปฐมํ ก่อน" โส ปุคฺคโล อ. บุทคลนั้น อาโรเจตุ จงบอก อิตรสฺส ปุคฺคลสฺส แก่บุทคลนอกนี้" เอกทิวสํ ในวันหนึ่ง อุปติสฺโส อ. ปริพพาชกชื่อว่า อุปติสสะ ทิสฺวา เห็นแล้ว อสฺสชิตฺเถรํ ซึ่งพระเถระชื่อว่า ว่าอัสสชิ จรนฺตํ ผู้เที่ยวไปอยู่ บิณฺฑาย เพื่อบิณฑบาต

ราชคเห ในกรุงราชคฤห์ ปสีทิตฺวา เลื่อมใสแล้ว อิริยาปเถสุ ในอิริยาบถ, ท. ตสฺส ของท่าน ปุตฺฉิตฺวา ถามแล้ว "วิปฺปสนฺนานิ โข ฯลฯ โรเจสิ อิติ ว่าดังนี้ ฌตฺวา ทราบแล้ว อหฺหากํ ภควโต สาวกภาวํ ซึ่งความที่แห่งท่านเป็นผู้เป็นพระสาวก ของพระผู้มีพระภาค ของเรา ท. ยาจิตฺวา วิงวอนแล้ว เถรํ ซึ่งพระเถระ เทเสตุ เพื่ออันแสดง ธมฺมํ ซึ่งธรรม, ธมฺเม ครั้นเมื่อธรรม เทสิยมาเน อันท่านแสดงอยู่, ปตฺวา บรรลุแล้ว โสตาปตฺติผลํ ซึ่งพระโสดาปัตติผล อาคนฺตฺวา มาแล้ว ปริพฺพาชการามํ สู่อารามแห่งปริพพาชก อาโรเจตฺวา บอกแล้ว ปวตฺตึ ซึ่งเรื่องราว โกลิตสฺส แก่ปริพพาชกชื่อว่าโกลิต เทเสสิ แสดงแล้ว ธมฺมํ ซึ่งธรรม ตํ เอว นั้นนั่นเทียว ฯ (ใน) "อาวุโส ดูกร--- อินฺทฺริยานิ อ. อินทรีย์ ท. เต ของท่าน วิปฺปสนฺนานิโข ผ่องใสแล้วแล ฉวิวณฺโณ อ. ผิวพรรณ ปริสุทฺโธ หมดจดรอบแล้ว (บริสุทฺธ์) อาวุโส ดูกร--- ตฺวํ อ. ท่าน ปพฺพชิโต เป็นผู้บวชแล้ว อุทิสฺส ฉะเพาะ กํ ซึ่งใคร อสิ ย่อมมี โก วา อ. ใครหรือ สตฺถา เป็นครู เต ของท่าน วา หรือว่า ตฺวํ อ. ท่าน โรเจสิ ย่อมชอบใจ ธมฺมํ ซึ่งธรรม กสฺส ของใคร" ฯ โสปิ โกลิโต อ. ปริพพาชกชื่อว่าโกลิตแม้นั้น สุตฺวา ฟังแล้ว ตํ ธมฺมํ ซึ่งธรรมนั้น ปติฏฺฐหิ ตั้งอยู่ฉะเพาะแล้ว

โสดาปตฺติผเล ในพระโสดาบัตติผล ฯ เต ปริพฺพาชกา อ. ปริพพาชก ท. เหล่านั้น สปริวารา ผู้เบ็นไปกับด้วยบริวาร คนฺตฺวา ไปแล้ว สนฺติกำ สู่สำนัก สญฺชยสฺส แห่งปริพพาชกชื่อว่าสญชัย อาปุจฺฉิตฺวา อำลาแล้ว คนฺตฺวา ไปแล้ว เวพฺภารำ สู่พระวิหารเวพุวัน ภควโต สนฺติเก ตทุปสมฺปทา ผู้มีอุปสมบทอันได้แล้วในสำนักแห่งพระผู้มีพระภาค สุตฺวา ฟังแล้ว เตน ทินฺโนวาทำ ซึ่งโอวาทอันพระองค์ประทานแล้ว ปาปุณิสุ บรรลุแล้ว อรหตฺตำ ซึ่งพระอรหัตต์

๕๑๐. (เถร) "เต วิเสสนของเถรา ๆ สยกตฺตาในจินฺเตสุ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กิร ศัพท์ อนุสฺสวนตฺถ อาวุโส อาลปน คิหิกาเล กาลสตฺตมีในหุตฺวา ๆ สมานกาล-กิริยาในปสฺสนฺตา เอกทิวสำ กาลสตฺตมีในปสฺสนฺตา ราชคเห อุปสิเรสิกาธารในปสฺสนฺตา ครุคสมชฺชำ อวุตฺตกมฺมในปสฺสนฺตา ๆ อพฺภนฺตรกิริยาของเถรา, "กึ วิเสสนของปโยชน์ ๆ ลิงฺคตฺถ โน สมฺปทานในปโยชน์ โอโลกเนน กรณในปโยชน์, วสฺสสเตลกฺขณ-วนฺตในอปฺปตฺเต ๆ ลกฺขณกิริยา, อิเม วิเสสนของสตฺตา ๆ สยกตฺตาในมริสฺสนฺติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก" อิติ ศัพท์ อาการในจินฺเตสุ ๆ เตสำ วิเสสนของสหาย-กานำ ๆ อนาทารในจินฺตยนฺตานำ ๆ อนาทรกิริยา เอวำ ศัพท์ กิริยาวิเสสนในจินฺตนฺตานำ สำเวโค สยกตฺตาใน

อุปฺปชฺชิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ฯ เต วิเสสนของ สหายกา ๆ สยกตฺตาในปพฺพชิ์สุ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตโต กาลสตฺตมีในปพฺพชิ์สุ “อมฺเหหิ อนภิหิต-กตฺตาในปริเยสิตุ่ ปพฺพชิตฺวา ปุพฺพกาลกิริยาในปริเยสิตุ่ โมกฺขธมฺมํ อวุตฺตกมฺมในปริเยสิตุ่ ๆ ตุมฺหฏฺฐกตฺตาในวฏฺฏติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก” อิติ ศัพท์ อาการในมนฺเตตฺวา อญฺญมญฺญ์ อวุตฺตกมฺมในมนฺเตตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในหุตฺวา สมานจฺฉนฺทา วิกติกตฺตาในหุตฺวา ๆ สมานกาลกิริยาในปพฺพชิ์สุ อตฺตโน สามี-สมฺพนฺธในปริวาเรหิ ๆ สหตฺถตติยาในสทฺธิ์ ๆ กิริยาสมาวายในปพฺพชิ์สุ สญฺชยสฺส วิเสสนของปริพฺพาชกสฺส นาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ สญฺชยสฺส ปริพฺพา-ชกสฺส สามิสมฺพนฺธในสนฺติเก ๆ วิสยาธารในปพฺพชิ์สุ ฯ เต วิเสสนของสหายกา ๆ สยกตฺตาในกริ์สุ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สพฺพ์ วิเสสนของฉทฺธิ์ สญฺชยสฺส สามิสมฺพนฺธในฉทฺธิ์ ๆ อวุตฺตกมฺมในอุคฺคเหตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในญตฺวา นิสฺสารกภาวํ อวุตฺตกมฺมในญตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในกริ์สุ “อมฺเหสุ นิทฺธารณโย วิเสสนของปุคฺคโล ๆ นิทฺธารณิย แล สยกตฺตาในอธิคจฺฉติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปชฺชมฺ กิริยาวิเสสนในอธิคจฺฉติ โมกฺขธมฺมํ อวุตฺตกมฺมในอธิคจฺฉติ, โส วิเสสนของปุคฺคโล ๆ สยกตฺตาในอาโรเจตุ ๆ อาขยาต

บทกตฺตุวาจก อิตรสฺส วิเสสนของปุคฺคลสฺสฯ สมฺปทาน
ในอาโรเจตุ” อิติ ศัพท์ สรูปในกติกำ อญฺญมญฺญำ
อกถิตกมฺมในกติกำฯ อวุตฺตกมฺมในกริสุ อุปติสฺโส
สยกตฺตาในเทเสสิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เอกทิวสำ
กาลสตฺตมีในทิสฺวา ราชคเห อุปสิเรสิการในจรนฺตำ
บีณฺฑาย สมฺปทานในจรนฺตำฯ วิเสสนของอสฺสชิตฺเถรำฯ
อวุตฺตกมฺมในทิสฺวาฯ บุพฺพกาลกิริยาในปสฺสิตฺวา
อิริยาปเถสุ พฺยาปีการในปสฺสิตฺวาฯ ปุพฺพกาลกิริยา
ในปุจฺฉิตฺวา “อินฺทฺริยานิ สยกตฺตาในวิปฺปสนฺนานิฯ
กิตฺตบทกตฺตุวาจก โข ศัพท์ วจนาลงฺการ เข้ากับ
วิปฺปสนฺนานิ เต สามีสมฺพนฺธในอินฺทริยานิ อาวุโส
อาลปน, ฉวิวณฺโณ สยกตฺตาในปริสุทฺโธฯ กิตฺตบท
กตฺตุวาจก (หรือจะสัมพันธ์เป็นประโยค ลิงฺคตฺถ ก็ได้)
ตฺวำ สยกตฺตาในอสิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กำ อวุตฺต-
กมฺมในอุทิสฺส อาวุโส อาลปน อุทิสฺส กิริยาวิเสสนใน
ปพฺพชิโตฯ วิกติกตฺตาในอสิ, โก ลิงฺคตฺถ วา ศัพท์
วิกปฺปตฺถ เต สามีสมฺพนฺธในสตฺถาฯ วิเสสนของโก,
ตฺวำ สยกตฺตาในโรเจสิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กสฺส
สามีสมฺพนฺธในธมฺมำ วา ศัพท์ วิกปฺปตฺถ ธมฺมำ อวุตฺต-
กมฺมในโรเจสิ” อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิตฺวาฯ ปุพฺพ-
กาลกิริยาในญตฺวา อมฺหากำ สามีสมฺพนฺธในภควโตฯ
ภาวาทิสมฺพนฺธในสาวกภาวำฯ อวุตฺตกมฺมในญตฺวาฯ

ปุพฺพกาลกิริยาในยาจิตฺวา ธมฺมํ อวุตฺตกมฺมในเทเสตุ ๆ ตุมฺหกฺขสมฺปทานในยาจิตฺวา เถรํ อวุตฺตกมฺมในยาจิตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในปตฺวา, ธมฺเม ลกฺขณวนฺตในเทสิยมาเน ๆ ลกฺขณกิริยา, โสตาปตฺติผลํ อวุตฺตกมฺมในปตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในอาคนฺตฺวา ปริพฺพาชการามํ อวุตฺตกมฺมในคนฺตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในอาโรเจตฺวา โกลิตสฺส สมฺปทานในอาโรเจตฺวา ปวตฺติ อวุตฺตกมฺมในอาโรเจตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในเทเสสิ ตํ วิเสสนของธมฺมํ เอว ศัพท์ อวธารณ เข้ากับ ตํ ธมฺมํ อวุตฺตกมฺมในเทเสสิ ฯ โส วิเสสนของโกลิโต ๆ สยกตฺตาในปติฏฺฐหิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก บี ศัพท์ อเปกฺขตฺถ เข้ากับ โส ตํ วิเสสนของธมฺมํ ๆ อวุตฺตกมฺมในสุตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในปติฏฺฐหิ โสตาปตฺติผเลพฺยาบีกาธารในปติฏฺฐหิ ฯ เต ก็ดี สปริวารา ก็ดี ลทฺธูปสมฺปทา ก็ดี วิเสสนของปริพฺพาชกา ๆ สยกตฺตาในปาปุณิสุ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สญฺชยสฺส สามีสมฺพนฺธในสนฺติกํ ๆ สมฺปาปุณิยกมฺมในคนฺตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในอาปุจฺฉิตฺวา เวพฺพุนํ สมฺปาปุณิยกมฺมในคนฺตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยาในสุตฺวา ภควโต สามีสมฺพนฺธในสนฺติเก ๆ วิสยาธารในลทฺธึ เตน อนภิหิตกตฺตาในทินฺน ทินฺโนวาทํ อวุตฺตกมฺมในสุตฺวา ๆ

ปุพฺพกาลกิริยาในปาปุณิสุ อรหตฺตํ อนุคฺคหมฺมใน ปาปุณิสุ” อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๓๑. (ถาม) “ภนฺเต ข้าแต่---ปนกฺ เต เถรา อ. พระเถระ ท. เหล่านั้น ปาปุณิสุ บรรลุแล้ว อรหตฺตํ ซึ่งพระอรหัตต์ เอกกฺขเณเอว ในขณะเดียวกันนั่นเทียว กิ หรือ อุทาหุ หรือว่า ปาปุณิสุ บรรลุแล้ว นานกฺขเณ ในขณะต่างๆกัน” (ตอบ) “อาวุโส ดูกร---เต เถรา ท. เหล่านั้น ปาปุณิสุ บรรลุแล้ว อรหตฺตํ ซึ่งพระอรหัตต นานกฺขเณในขณะต่างๆกัน”

๕๓๑. (ถาม) “เต วิเสสนของเถราๆ สยกตฺตาในปาปุณิสุๆ อาขยาคมทกตฺตุวาจก กิ ปน ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ ภนฺเต อาถปน เอกกฺขเณ กาลสตฺตมีในปาปุณิสุ เอว ศัพท์ อวธารณ เข้ากับ เอกกฺขเณ อรหตฺตํ อนุคฺคหมฺมในปาปุณิสุ อุทาหุ ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ นานกฺขเณ กาลสตฺตมีในปาปุณิสุ” อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ ฯ (ตอบ) “นานกฺขเณ กาลสตฺตมีในปาปุณิสุ (นอกนี้ใส่เหมือนประโยคถาม) อาวุโส อาถปน” อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๓๒. (ถาม) “ภนฺเต ข้าแต่---ปน กฺ เก เถรา อ. พระเถระ ท. เหล่าไหน ปาปุณิสุ บรรลุแล้ว อรหตฺตํ ซึ่งพระอรหัตต์ ปฐมํ ก่อน ฯ (ตอบ) ปริวารา อ. บริวาร ท. เตสํ เถรานํ แห่งพระเถระ ท. เหล่านั้น ปาปุณิสุ บรรลุแล้ว อรหตฺตํ ซึ่ง---ปฐมํ ก่อน, ตโต แต่นั้น มหาโมคฺคลฺลานตฺเถโร

อ. พระเถระชื่อว่ามหาโมคคัลลานะ ปาปุณิ บรรลุแล้ว อรหตฺตํ ซึ่งพระอรหัตต์, ตโต แต่นั้น สาปุตฺตตฺเถโร อ. พระเถระชื่อว่าสารีบุตร ปาปุณิ บรรลุแล้ว อรหตฺตํ ซึ่งพระอรหัตต์

๕๑๒. (ถาม) "เก วิเสสนของเถราๆ สยกตฺตาในปาปุณิสุๆ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก ปน ศัพท์ วากฺยารมฺภ ภนฺเต อาลปน ปฐมํ กิริยาวิเสสนในปาปุณิสุ" อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉาฯ (ตอบ) "ปริวารา สยกตฺตาในปาปุณิสุๆ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก เตสํ วิเสสนของเถรานๆ สามิสมฺพนฺธในปริวารา ปฐมํ กิริยาวิเสสนในปาปุณิสุ อรหตฺตํ อวุตฺตกมฺมในปาปุณิสุ มหาโมคฺคลฺลานตฺเถโร ก็ดี สาริปุตฺตตฺเถโร ก็ดี สยกตฺตาในปาปุณิๆ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก ตโต สองบทอปาทานในปาปุณิ (หรือจะแปลว่าในลำดับนั้น แล้วสัมพันธ์เป็นกาลสัตตมีก็ได้) ปฐมํ กิริยาวิเสสนในปาปุณิ อรหตฺตํ อวุตฺตกมฺมใน ปาปุณิ" อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๑๓. (ถาม) "ภนฺเต ข้าแต่———ปน ก็ สาริปุตฺตตฺเถโร จ อ. พระสารีบุตรเถระด้วย มหาโมคฺคลฺลานตฺเถโร จ อ. พระมหาโมคคัลลานะเถระด้วย ปรินิพฺพายิสุ ปรินิพพานแล้ว ปุพฺเพ ในก่อน ปรินิพฺพานกาลโต แต่กาลเป็นที่ปรินิพพาน ภควโต ของพระผู้มีพระภาค กิ หรือ อุทาหุ หรือว่า ปรินิพฺพายิสุ ปรินิพพานแล้ว ปจฺฉา ในภายหลัง" (ตอบ) "อาวุโส ดูกร———สาริปุตตตฺเถโร จ อ.——มหาโมคฺค—

ฐานฑิเตโร จ อ.----ปรินิพฺพายิ์สุ ปริินิพพานแล้ว ปุพฺเพ ในกาลก่อน"

๕๑๓. (ถาม) "สาริปุตฺตตฺเถโร กิ์ติ์ มหาโมคฺคลฺลานตฺเถโร กิ์ติ์ สยกตฺตาในปริินิพฺพายิ์สุ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กิ์ ปน สอง ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ ภนฺเต อาลปน จ สอง ศัพท์ สมุจฺจยตฺถ เข้ากับ สาริปุตฺตตฺเถโร เเล มหาโมคฺคลฺลานตฺเถโร ภควโต สามิ์สมฺพนฺธในปริินิพฺพานกาลโต ฯ อปาทานในปุพฺเพ ฯ กาลสตฺตมิ์ในปริินิพฺพายิ์สุ อุทาหุ ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ ปจฺฉา กาลสตฺตมิ์ในปริินิพฺพายิ์สุ" อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉ ฯ (ตอบ) "ปุพฺเพ กาลสตฺตมิ์ในปริินิพฺพายิ์สุ (นอกนี้ใส่เหมือนประโยคถาม) อาวุโส อาลปน" อิติ ศัพท์ อาการในอาห

กลับไทยเป็นมคธและสัมพันธ์

๕๑๕. (วิธุร) "สาธุ เม ภนฺเต อปรสฺสาปิ เถรสฺส คุณํ ทสฺเสถาติ" ฯ (เถร) "มหากสฺสปตฺเถโร อาวุโส ธุตงฺคคุเณ สตฺถารา ปสฏฺโฐ อโหสิ์ติ"

๕๑๔ (วิธุร) "ตุมฺเห สยกตฺตาในทสฺเสถ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สาธุ ลิงฺคตฺถ เม สมฺปทานในทสฺเสถ ภนฺเต อาลปน อปรสฺส วิเสสนของเถรสฺส ปิ ศัพท์ อเปกฺขตฺถ เข้ากับ อปรสฺส เถรสฺส สามิ์สมฺพนฺธในคุณ ฯ อวุตฺตกมฺมในทสฺเสถ" อิติ ศัพท์ อาการในอาห ฯ (ตอบ)

"มหากสฺสปตฺเถโร สยกตฺตาในอโหสิ ฯ อาขฺยาตบท กตฺตุวาจก อาวุโส อาสปน ธุตงฺคคุเณ นิมิตฺตสตฺตมี ในปสฏฺโฐ สตฺถารา อนภิหิตกตฺตาในสฏฺโฐ ฯ วิกติกตฺตา ในอโหสิ" อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๑๕. (ถาม) "โส กสฺส ปุตฺโต อโหสิ ภนฺเตติ" ฯ (ตอบ) "มคธรฏฺเฐมหาติฏฺฐีคาเม กบีลพฺราหฺมณสฺส อาวุโสติ"

๕๑๕. (ถาม) "โส สยกตฺตาในอโหสิ ฯ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก กสฺส สามีสมฺพนฺธในปุตฺโต ปุตฺโต วิกติกตฺตาในอโหสิ ภนฺเต อาสปน" อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ ฯ (ตอบ) "มคธรฏฺเฐ ภินฺนาชารในมหาติฏฺฐีคาเมฯ วิสฺยาชารใน กบีลพฺราหฺมณสฺสฯ สามีสมฺพนฺธในปุตฺโต โส สยกตฺตา ในอโหสิฯ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก ปุตฺโต วิกติกตฺตา ในอโหสิ อาวุโส อาสปน" อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๑๖. (ถาม) "กา นาม ภนฺเต กสฺส มาตาติ" ฯ (ตอบ) "กสฺส มาตุ นามํ น ปญฺญายติ อาวุโสติ"

๕๑๖. (ถาม) "กา วิเสสนของมาตาฯ ลิงฺคตฺถ นาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ กา ภนฺเต อาสปน กสฺส สามี สมฺสมฺพนฺธในมาตา" อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ ฯ (ตอบ) "นามํ สยกตฺตาในปญฺญายติฯ อาขฺยาตบทกตฺตุวาจก กสฺส สามีสมฺพนฺธในมาตุฯ สามีสมฺพนฺธในนามํ น ศัพท์ ปฏิเสธในปญฺญายติ อาวุโส อาสปน" อิติ ศัพท์อาการในอาห

๕๑๗. (ถาม) "โก นาม ภนฺเต กิริยาเล โส โหติ" ? (ตอบ) "บีปฺผลิมาณโว นามาวุโสติ"

๕๑๗. (ถาม) "โส สยกตฺตาในโหติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โก วิเสสน ของ โส นาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ โก ภนฺเต อาลปน กิริยาเล กาลสตฺตมี ใน โหติ" อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉิ ฯ (ตอบ) "บีปฺผลิมาณโว วิเสสน ของ โส นาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ บีปฺผลิมาณโว โส สยกตฺตา ใน โหติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อาวุโส อาลปน" อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๑๘. (ถาม) "กึ การณำ อารพฺภ โส ปพฺพชิโต ภนฺเตติ" ? (ตอบ) "ปรสฺส ทุกฺขูปชฺชนกำ ตสฺส กมฺมำ อาวุโสติ"

๕๑๘. (ถาม) "โส สยกตฺตา ใน ปพฺพชิโตๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก กึ วิเสสน ของ การณำๆ อนุตฺตกมฺม ใน อารพฺภๆ สมานกาลกิริยา ใน ปพฺพชิโต ภนฺเต อาลปน" อิติ ศัพท์ อาการ ใน บุจฺฉิ ฯ (ตอบ) "ปรสฺส สมฺปทาน ใน อุปชฺชนกำ ทุกฺขูปชฺชนกำ วิเสสน ของ กมฺมำ ตสฺส สามิ-สมฺพนฺธ ใน กมฺมำๆ อวุตฺตกมฺม ใน อารพฺภๆ สมานกาลกิริยาในปพฺพชิโต โส สยกตฺตา ใน ปพฺพชิโตๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก อาวุโส อาลปน" อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห

๕๑๙. (วิธุร) "อหำ ภนฺเต วิตฺถาเรน ตสฺส ปวตฺตึ โสตุ อิจฺฉามีติ"

๕๑๙. (วิธุร) "อหำ สยกตฺตา ใน อิจฺฉามิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ภนฺเต อาลปน วิตฺถาเรน ตติยาวิเสสน ใน โสตุ

ตสฺส สามีสมฺพนฺธ ใน ปวตฺติ ๆ อวุตฺตกมฺม ใน โสตุ ๆ คุมตฺถสมฺปทาน ใน อิจฺฉามิ" อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห

๕๒๐. (เถร) "ตสฺมิ กิร อาวุโส วยปฺปตฺเต มาตาปีตโร ตสฺส อนิจฺฉาย ภทฺทกาปีตานิ นาม มคธรฏฺเ สากฉนกเร โกสิยพฺราหฺมณสฺส ธีตรํ ตสฺส ภริยาภาวตฺถ อาเนสุ สาปิ ตสฺส ภริยาภาวตฺถ น อิจฺฉติ, ตสฺสา ปน มาตาปีตโร ตสฺส มาตาปีตูนํ ตำ อทำสุ เต อุโภ เอกเคเห วสนฺตาปี สำวาสำ น กปฺเปสุ, มาตาปีตูนำ มตานำ, โส เคเห สกล สมฺปตฺติ อชฺฌาวสติ, เอกทิวสำ โส เขตฺเต กมฺมำ โอโล เกนฺโต, นงฺคลสฺส สีตาสุ คณฺหุปฺปาทาโย ชุทฺทกสตฺเต อุกฺขิปีตฺวา ขาทนฺเต กากาทโย สกุเณ ทิสฺวา "อิเม สตฺตา มม กมฺเมน วินาสำ ปตฺตา, เอวำ สนฺเต ปาปำ เม ภวิสฺสตีติ มญฺญมาโน, นิพฺพินฺทิตฺวา สกลสมฺปตฺติ ปหาย โลกสฺมิ อรหนฺเต อุทิสฺส ปพฺพชิ. โส อนุกฺกเมน วิจรนฺโต พหุปุตฺต นิโครฺธรุกฺขมูเล นิสินฺนำ ภควนฺตำ ทิสฺวา, ตำ อุปสงฺกมิ. ภควา โอวาทำ ทตฺวา, อิมสฺมิ สาสเน อุปสมฺปทำ ตสฺส อนุญฺญาสิ. โส ภควตา ทินฺโนวาเท ฐิโต อรหตฺตำ ปาปุณิ. อิโต ปรำ มยา เหฏฺฐา เต กถิตนฺติ.

๕๒๐. (เถร) "ตสฺมิ ขกฺขณวนฺต ใน วยปฺปตฺเต ๆ ขกฺขณกิริยา กิร ศัพท์ อนุสฺสวนตฺถ อาวุโส อาลปน มาตาปีตโร สยกตฺตา ใน อาเนสุ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตสฺส สามี-สมฺพนฺธ ใน อนิจฺฉาย ๆ ตติยา วิเสสน ใน อาเนสุ ภทฺทกา

บีดานิ วิเสสน ของ ธีตรุ นาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ ภทฺทกาบีดานิ มคธรฏฺเฐ ภินฺนาธาร ใน สาคณนคเร ๆ วิสยาธาร ใน โกสิยพฺราหฺมณสฺส ๆ สามิสมฺพนฺธ ใน ธีตรุ ๆ อวุตฺตกมฺม ใน อาเนสุ ตสฺส ภาวาทิสมฺพนฺธ ใน ภริยาภาวตฺถ ๆ สมฺปทาน ใน อาเนสุ ๆ สา สยกตฺตา ใน อิจฺฉติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก บี ศัพท์ อเปกฺขตฺถ เข้ากับ สา ตสฺส ภาวาทิสมฺพนฺธ ใน ภริยาภาวตฺถ ๆ สมฺปทาน ใน อิจฺฉติ น ศัพท์ ปฏิเสธ ใน อิจฺฉติ มาตาบีโร สยกตฺตา ใน อทสุ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตสฺส สามิสมฺพนฺธ ใน มาตาบีตโร ปน ศัพท์ วิเสสนโชตก ตสฺส สามิสมฺพนฺธ ใน มาตาบีตูนๆ สมฺปทาน ใน อทสุ ตุ อวุตฺตกมฺม ใน อทสุ ๆ เต สยกตฺตา ใน กปฺเปสุ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อุโภ วิเสสน ของ เต เอกเตเห วิสยาธาร ใน วสนฺตา ๆ วิเสสน ของ เต บี ศัพท์ อเปกฺขตฺถ เข้ากับ วสนฺตา สวาสุ อวุตฺตกมฺม ใน กปฺเปสุ น ศัพท์ ปฏิเสธ ใน กปฺเปสุ ๆ มาตาบีตูนๆ อนาทาร ใน มตานๆ อนาทาร กิริยา, โส สยกตฺตา ใน อชฺฌาวสติ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เตเห วิสยาธาร ใน อชฺฌาวสติ สกฺก วิเสสน ของ สมฺปตฺติ ๆ อวุตฺกมฺม ใน อชฺฌาวสติ ๆ โส สยกตฺตา ใน ปพฺพชิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เอกทิวสุ กาลสตฺตมี ใน โอโลเกนฺโต เขตฺเต อุปสิเรสิกาธาร ใน โอโลเกนฺโต กมฺม อวุตฺตกมฺม ในโอโลเกนฺโต ๆ อพฺภนฺตรกิริยา ของ

โส, นงฺคลสฺส สามิสมฺพนฺธ ใน สิตาสุๆ อุปสิเรสิกาธาร ใน อุกฺขิปิตฺวา คณฺหุปฺปาทาทโย วิเสสน ของ ฐุทฺทก-สตฺเตๆ อวุตฺตกมฺม ใน อุกฺขิปิตฺวาๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน ฆาทนฺเตๆ กัตตา กากาทโย กัตตา วิเสสน ของ สกุเณๆ อวุตฺตกมฺม ใน ทิสฺวาๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน มญฺญาโนติปิ วิเสสน ของ สตฺตาๆ สยกตฺตาๆ ใน ปตฺตาๆ กิตฺตบทกตฺตุวาจก มม สามิสมฺพนฺธ ใน กมฺเมนๆ เหตุใน ปตฺตา, เอวํ วิเสสน ของ การเณๆ ฉกฺขณวนฺต ใน สนฺเตๆ ฉกฺขณกิริยา ปาปํ สยกตฺตา ใน ภวิสฺสติๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เม สมฺปทาน ใน ภวิสฺสติ อิติ ศัพท์ อาการ ใน มญฺญามาโนๆ อพฺภนฺตรกิริยา ของ โส, นิพฺพินฺทิตฺวา ปุพฺพกาลกิริยา ใน ปหาย สกลํ วิเสสน ของ สมฺปตฺติๆ อวุตฺตกมฺม ใน ปหายๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน ปพฺพชิ โลกสฺมิ ภินฺนาธาร ใน อรหนฺเตๆ อวุตฺตกมฺม ใน อุทิสฺสๆ กิริยาวิเสสน ใน ปพฺพชิ ฯ โส สยกตฺตา ใน อุปกสงฺมิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อนุกฺกเมน ตติยา วิเสสน ใน วิจรนฺโตๆ วิเสสน ของ โส พหุปุตฺตนิโครุธ รุกฺขมูเล อุปสิเรสิกาธาร ใน นิสินฺนๆ วิเสสนของภควนฺตๆ อวุตฺตกมฺม ใน ทิสฺวาๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน อุปสงฺกมิตฺวา อวุตฺตกมฺม ใน อุปสงฺกมิ ภควา สยกตฺตา ใน อนุญฺญาสิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก โอวาทํ อวุตฺตกมฺม ใน ทตฺวาๆ

ปุพฺพกาลกิริยา ใน อนุญฺญาสิ อิมสฺมิ วิเสสน ของ สาสเนฯ ภินฺนาธาร ใน อุปฺสมฺปทำฯ อวุตฺตกมฺม ใน อนุญฺญาสิ ตสฺส สมฺปทาน ใน อนุญฺญาสิ โส สยกตฺตา ใน ปาปุณิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ภควตา อนภิหิตกตฺตา ใน ทินฺน ทินฺโนวาเท อุปสิเรสิกาธาร ใน ฐิโตฯ วิเสสน ของ โส. อรหตฺตำ อวุตฺตกมฺม ใน ปาปุณิ ฯ ปรำ วิเสสน ของ วจนำฯ วุตฺตกมฺม ใน กถิตำฯ กิตฺตบทกมฺมวาจก อิโต อปาทาน ใน ปรำ มยา อนภิหิตกตฺตา ใน กถิตำ เหฏฐา กาลสตฺตมี ใน กถิตำ เต สมฺปทาน ใน กถิตำ" อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห

แปลยกศัพท์และสัมพันธ์

๕๒๓ (วิธุร) "ภนฺเต---สาธุ อ. ดีละ ตุมฺเห อ. ท่าน ปกาเสถ ขอจงประกาศ คุณำ ซึ่งคุณ เถรสฺส แห่งพระเถระ อปรสฺสปี แม้อื่นอีก เม แก่กระผม" ฯ (เถร) "อาวุโส ดูก่อน--- มหากจฺจายนตฺเถโร อ. พระเถระชื่อว่ามหากัจจายนะ สตฺถารา อันพระศาสดา ปสฏฺโฐ ทรงสรรเสริญแล้ว "สงฺขิตฺเตน ฯลฯ อกฺโข อิติ ว่า เบื้นยอดแห่งสาวก ท. ผู้จำแนกซึ่งเนื้อความแห่งคำอัน พระองค์ตรัสแล้วโดยย่อโดยพิสดาร" ดังนี้ ฯ

๕๒๑. (วิธุร) "ตุมฺเห สยกตฺตา ใน ปกาเสถ ฯ อาขยาตบท กตฺตุวาจก สาธุ ลิงฺคตฺถ เม สมฺปทาน ใน ปกาเสถ

ภนฺเต อาถปน อปรสฺส วิเสสน ของ เถรสฺส บี ศัพท์ อเปกฺขตฺถ เข้ากับ อปรสฺส เถรสฺส สามิสมฺพนฺธ ใน คุณ ๆ อวุตฺตกมฺม ใน ปกาเสถ" อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห ๆ (เถร) "มหากจฺจายนตฺเถโร วุตฺตกมฺม ใน ปสฏฺโฐ ๆ กิตฺตบทกมฺมวาจก อาวุโส อาถปน สตฺถารา อนภิหิตกตฺตา ใน ปสฏฺโฐ" "สงฺฆิตฺเตน ตติยาวิเสสน ใน ภาสิตสฺส ๆ วิเสสน ของ วจนสฺส ๆ สามิสมฺพนฺธ ใน อตฺถ วิตฺถาเรน ตติยาวิเสสน ใน วิภชนฺตานำ อตฺถ อวุตฺตกมฺม ใน วิภชนฺตานำ ๆ วิเสสน ของสาวกานำ ๆ สามิสมฺพนฺธ ใน อคฺโค ๆ สรูป วิเสสน ของ มหากจฺจายนตฺเถโร" อิติ ศัพท์ อาการใน ปสฏฺโฐ" อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห

๕๒๒. (ถาม) "ภนฺเต---โส มหากจฺจายนตฺเถโร อ.---ปุตฺโต เบื้นบุตร กสฺส ของใคร" (ตอบ) "อาวุโส ดูกร--- โส มหากจฺจายนตฺเถโร อ.--- ปุตฺโต เบื้นบุตร บุโรหิตสฺส แห่งปุโรหิต อุชฺเชนิยำ ในพระนครอุชเชนี"

๕๒๒. (ถาม) "โส กิตฺติ ปุตฺโต กิตฺติ วิเสสน ของ มหากจฺจายนตฺเถโร ๆ ลิงฺคตฺถ กสฺส สามิสมฺพนฺธ ใน ปุตฺโต ภนฺเต อาถปน" (หรือใส่กิริยา อโหสิ เข้ามา แล้วสัมพันธ เบื้นประโยค กตฺตุวาจก ก็ได้) อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉิ ๆ (ตอบ) "โส กิตฺติ ปุตฺโต กิตฺติ วิเสสน ของ

มหากจฺจายนตฺเถโร ๆ ลงฺคตฺถ อุชฺเชนิยํ วิสยาชาร ใน ปุโรหิตสฺส ๆ สามีสมฺพนฺธ ใน บุตฺโต,อาวุโส อาลปน" อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห

๕๒๓. (ถาม) "ภนฺเต---ชนา อ. ชน ท. สญฺชานิสุ รู้พร้อมแล้ว นํ ซึ่งท่าน กึ อิติ ว่าอะไร ตังฺ นิทฺทาเส ในกาลแห่งท่านเบื้นคฤหัสถ์" ฯ (ตอบ) อาวุโส ดูก่อน-ชนา อ. ชน ท. สญฺชานิสุ รู้พร้อมแล้ว นํ ซึ่งท่านนามวเสน กาญฺจโน อิติ จ ว่า อ. กุมาร ชื่อว่ากาญจน ตังฺ นิทฺทาเส ด้วยอำนาจแห่งชื่อ ด้วย โคตฺตวเสน "กจฺจายโน อิติ จ ว่า อ. กุมารชื่อว่ากัจจายนะตังฺ นิทฺทาเส ด้วยอำนาจแห่งโคตร ด้วย นิทฺทาเส ในกาลแห่งท่านเบื้นคฤหัสถ์"

๕๒๓. (ถาม) "ชนา สยกตฺตา ใน สญฺชานิสุ ๆ อาขยาตบท กตฺตุวาจก นิทฺทาเส กาลสตฺตมี ใน สญฺชานิสุ กึ ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ อิติ ศัพท์ อาการ ใน สญฺชานิสุ นํ อวุตฺตกมฺม ใน สญฺชานิสุ ภนฺเต อาลปน" อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉิ ๆ (ตอบ) "ชนา สยกตฺตา ใน สญฺชานิสุ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก นามวเสน กึ โคตฺตวเสน กึ กรณ ใน สญฺชานิสุ กาญฺจโน กึ กจฺจายโน กึ ลงฺคตฺถ อิติ สองศัพท์ อาการในสญฺชนิสุ จ สองศัพท์ สมุจฺจยตฺถ เข้ากับ อิติ ๒ศัพท์ (นํ) อวุตฺตกมฺม ใน สญฺชานิสุ อาวุโส อาลปน" อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห

๕๒๔. (ถาม) "ภนฺเต---ปพฺพชา อ. การบวช ตสฺส มหา-

กจฺจายนตฺเถรสฺส ของพระมหากัจจายนเถรนั้น กถํ เป็นอย่างไร" ฯ (ตอบ) "อาวุโส ดูกร---ราชา อ. พระราชา พระราชา จณฺฑปฺปชฺโชโต ทรงพระนามว่าจัณฑปะ-โชต อทาสิ ได้พระราชทานแล้ว ปุโรหิตฏฺฐานํ ซึ่งตำแหน่งแห่งปุโรหิต (ตสฺส มหากจฺจายนตฺเถรสฺส แก่พระมหากัจจายนเถระนั้น) อจฺจเยน โดยกาลอันเป็นไปล่วง ปีตุ แห่งบิดา ตสฺส ของท่าน ราชา อ. พระราชา สุตฺวา ทรงสดับแล้ว พุทฺธสฺส อุปฺปนฺนภาวํ ซึ่งความที่แห่งพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นแล้ว อมจฺเจ ยังอำมาตย์ทั้งหลาย สนฺนิปาเตตฺวา ให้ประชุมกันพร้อมแล้ว ปุจฺฉิ ตรัสถามแล้ว "พุทฺโธ ฯลฯ สกฺขิสฺสติ อิติ ว่าดังนี้ (ใน) "ภเณ แน่ะพนาย พุทฺโธ อ. พระพุทธเจ้า อุปฺปนฺโน บังเกิดขึ้นแล้ว โลเก ในโลก โก อ. ใคร สกฺขิสฺสติ จักอาจ อาเนตุ เพื่ออันนำมา ตํ พุทฺธํ ซึ่งพระพุทธเจ้านั้น" ฯ เต อมจฺจา อ. อำมาตย์ ท. เหล่านั้น อาหํสุ กราบทูลแล้ว เอวํ อย่างนี้ "เทว อญฺโญ ฯลฯ เทโว ปหิณตุ อิติ ว่าดังนี้ ฯ (ใน) เทว ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ อญฺโญ ปุคฺคโล อ. บุทคลอื่น สมตฺโถ นาม ชื่อว่าผู้สามารถ อาเนตุ เพื่ออันนำมา ทสฺพลํ ซึ่งพระทศพล นตฺถิ ย่อมไม่มี อาจริโยว อ. อาจารย์เทียว กจฺจายโน ชื่อว่ากัจจายนะ สมตฺโถ เป็นผู้สามารถ โหติ ย่อมเป็น เทโว อ. พระองค์ผู้ประเสริฐ ปหิณตุ ขอจง

ทรงส่งไป ตำ กจฺจายนำ ซึ่งอาจารย์ชื่อว่ากัจจายนะนั้น” ฯ โส ราชา อ. พระราชานั้น ปกฺโกสาเปตฺวา รับสั่งให้หาแล้ว ตำ กจฺจายนำ ซึ่งปุโรหิตชื่อว่ากัจจายนะนั้น อาห ตรัสแล้ว “พฺราหฺมณ ฯลฯ อาเนหิ อิติ ว่าดังนี้ (ใน) “พฺราหฺมณ ตุกรพราหมณ์ ตฺวำ อ. ท่าน คนฺตฺวา จงไปแล้ว สนฺติกำ สู่สำนัก ทสพลสฺส แห่งพระทศพล อาเนหิ จงนำมา ตำ ทสพลำ ซึ่งพระทศพลนั้น” ฯ โส กจฺจายโน อ. กัจจายนะปุโรหิตนั้น อาห กราบทูลแล้ว “สเจ ฯลฯ เทว อิติ ว่าดังนี้ ฯ (ใน) “สเจ ถ้าว่า อหำ อ. ข้าพระองค์ ลภิสฺสามิ จักได้ ปพฺพชิตุ เพื่ออันบวช ไซร้ เทว ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ อหำ อ. ข้าพระองค์ คมิสฺสามิ จักไป” ฯ ราชา อ. พระราชา สมฺปฏิจฺฉิ ทรงรับพร้อมแล้ว “สาธุ อิติ ว่า อ. ดีละ” ดังนี้ โส กจฺจายโน อ. กัจจายนะปุโรหิตนั้น สทฺธิ กับ ชเนหิ ด้วยชน ท. สตฺตหิ เจ็ด อคมาสิ ได้ไปแล้ว สนฺติกำ สู่สำนัก สตฺถุ แห่งพระศาสดา ฯ อถ ครั้งนั้น สตฺถา อ. พระศาสดา เทเสสิ ทรงแสดงแล้ว ธมฺมำ ซึ่งธรรม อสฺส กจฺจายนสฺส แก่กัจจายนะปุโรหิตนั้น ฯ โส กจฺจายโน อ. กัจจายนะปุโรหิตนั้น สทฺธิ กับ ชเนหิ ด้วยชน ท. สตฺตหิ เจ็ด ปาปุณิ บรรลุแล้ว อรหตฺตำ ซึ่งพระอรหัตต์ เทสนาปริโยสาเน ในกาลเป็นที่สุดลงรอบแห่งเทศนา สตฺถา อ. พระศาสดา อนุญฺญาสิ ทรงอนุญาตแล้ว

อุปสมฺปทำ ซึ่งอุปสมบท เตสำ ชนานำ แก่ชน ท. เหล่านั้น วจเนน ด้วยพระดำรัส "เอถ ภิกฺขโว อิติ ว่าดังนี้ (ใน) ตุมฺเห อ. เธอ ท. เอถ ภิกฺโว จงเป็นผู้เป็นภิกษุมาเถิด (หรือจะแปลว่า ภิกฺขโว ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตุมฺเห อ.---เอถ จงมา ดังนี้ก็ได้) ฯ ปพฺพชา อ. การบวช ตสฺส มหากจฺจายนตฺเถรสฺส แห่งพระมหากัจจายนเถระ นั้น เอวำ โหติ ย่อมเป็นอย่างนี้

๕๒๔. (ถาม) "กถำ ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ ตสฺส วิเสสนของมหา-กจฺจายนตฺเถรสฺสฯ สามีสมฺพนฺธในปพฺพชาฯ ติงฺคตฺถ ภนฺเต อาถปน" อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิฯ (ตอบ) "ราชา สยกตฺตาในอทาสิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก จณฺฑปชฺโชโต วิเสสนของราชา อาวุโส อาถปน ตสฺส สามีสมฺพนฺธในอจฺจเยนฯ ตติยาวิเสสนในอทาสิ ปุโรหิตฏฺฐานำ อวุตฺตกมฺมในอทาสิ ฯ ราชา สยกตฺตาใน ปุจฺฉิฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก พุทฺธสฺส ภาวาทิสมฺพนฺธ ในอุปฺปนฺนภาวำฯ อวุตฺตกมฺมในสุตฺวาฯ ปุพฺพกาลกิริยา ในสนฺนิปาเตตฺวา อมจฺเจ การิตกมฺมในสนฺนิปาเตตฺวาฯ ปุพฺพกาลกิริยาในปุจฺฉิ "พุทฺโธ สยกตฺตาในอุปฺปนฺโนฯ กิตฺตบทกตฺตุวาจก ภเณ อาถปน โลเก วิสยาธารใน อุปฺปนฺโน, โก สยกตฺตาในสกฺขิสฺสติฯ อาขยาตบท กตฺตุวาจก ตำ วิเสสนของพุทฺธำฯ อวุตฺตกมฺมในอาเนตุฯ ตุมตฺถสมฺปทานในสกฺขิสฺสติ" อิติ ศัพท์ อาการใน

ปุคฺคลิ ฯ เต วิเสสนของอมจฺจา เอวํ ศัพท์ กิริยาวิเสสน ในอาหฑุ “อญฺโญ วิเสสนของปุคฺคโล ฯ สยกตฺตาใน นตฺถิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก เทว อาถปน ทสฬหํ อวุตฺตกมฺมในอาเนตุ ฯ ตุมตฺถสมฺปทานในสมตฺโถ ฯ วิเสสนของปุคฺคโล นาม ศัพท์ สญฺญาโชตก เข้ากับ สมตฺโถ กจฺจายโน ก็ดี สมตฺโถ ก็ดี วิเสสนของ อาจริโย ฯ ลิงฺคตฺถ ว ศัพท์ อวธารณ เข้ากับ อาจริโย, เทโว สยกตฺตาในปหิณตุ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตุ วิเสสนของกจฺจายนา ฯ อวุตฺตกมฺมในปหิณตุ” อิติ ศัพท์ อาการในอาหสุ โส วิเสสนของราชา ฯ สยกตฺตาใน อาห ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตุ วิเสสนของกจฺจายนา ฯ อวุตฺตนมฺมในปกฺโกสาเปตวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในอาห “ตุวา สยกตฺตาในอาเนหิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก พฺราหฺมณ อาถปน ทสฬหสฺส สามีสมฺพนฺธในสนฺติกา ฯ สมฺปาปุณิยกมฺมในคนฺตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในอาเนหิ ตุ วิเสสนของทสฬหา ฯ อวุตฺตกมฺมในอาเนหิ” อิติ ศัพท์ อาการในอาห ฯ โส วิเสสนของกจฺจายโน ฯ สยกตฺตา ในอาห ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก “อหํ สยกตฺตาใน ลภิสฺสามิ และ คมิสฺสามิ ลภิสฺสามิ ก็ดี คมิสฺสามิ ก็ดี อาขยาตบทกตฺตุวาจก ส เจ ศัพท์ ปริกปฺปตฺถ ปพฺพชิตุ ตุมตฺถสมฺปทานในลภิสฺสามิ, เทว อาถปน” อิติ ศัพท์ อาการในอาห ฯ ราชา สยกตฺตาในสมฺปฏิจฺฉิ ฯ อาขยาต

บทกตฺตุวาจก สาธุ ลิงฺคตฺถ อิติ ศัพท์ อาการใน สมฺปฏิจฺฉิ ฯ โส วิเสสนของกจฺจายโน ฯ สยกตฺตาใน อคมาสิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สตฺตหิ วิเสสนของ ชเนหิ ฯ สหตฺถลิยาในสทฺธึ ฯ ทพฺพสมวายในกจฺจายโน สตฺถุ สามิสมฺพนฺธในสนฺติกำ ฯ สมฺปาปุณิยกมฺมในอคมาสิ ฯ สตฺถา สยกตฺตาในเทเสสิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก อถ กาลสตฺตมีในเทเสสิ อสฺส วิเสสนของ กจฺจายนสฺส ฯ สมฺปทานในเทเสสิ ธมฺมำ อวุตฺตกมฺมใน เทเสสิ ฯ โส วิเสสนของกจฺจายโน ฯ สยกตฺตาใน ปาปุณิ ฯ อาขยาต บทกตฺตุวาจก เทสนาปริโยสาเน กาลสตฺตมีในปาปุณิ สตฺตหิ วิเสสนของชเนหิ ฯ สหตฺถลิยาใน สทฺธึ ฯ ทพฺพสมวายในกจฺจายโน อรหตฺตำ อวุตฺตกมฺมในปาปุณิ ฯ สตฺถา สยกตฺตาในอนุญฺญาสิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก “ตุมฺเห สยกตฺตาในเอถ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ภิกฺขโว วิกติกตฺตาในเอถ (ถ้าแปลว่าดูกรภิกษุ ท. ต้องสัมพันธ์เป็น อาถปน) อิติ ศัพท์ อาการในอนุญฺญาสิ เนสำ วิเสสนของชนานำ ฯ สมฺปทาน ในอนุญฺญาสิ ฯ อุปสมฺปทำ อวุตฺตกมฺมในอนุญฺญาสิ ฯ เอวำ ศัพท์ กิริยาวิเสสน ตสฺส วิเสสนของมหากจฺจายนตฺเถรสฺส ฯ สามิสมฺพนฺธในปพฺพชา ฯ ลิงฺคตฺถ” อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๒๕. (ถาม) “โส มหากจฺจายนตฺเถโร อ. พระมหากัจจายนะ

เถระนั้น ปพฺพชิตฺวา ครั้นบวชแล้ว อาเนสิ นำมาแล้ว สตฺถารํ ซึ่งพระศาสดา อุชฺเชนึ สู่พระนครอุชเชนี ก็หรือ" ฯ (ตอบ) "โส มหากจฺจายนตฺเถโร อ.——ยาจิ ทูตวิงวอนแล้ว สตฺถารํ ซึ่งพระศาสดา คนฺตุ เพื่ออันเสด็จไป อุชฺเชนึ สู่พระนครอุชเชนี ฯ ปน ก็แต่ว่า สตฺถา อ. พระศาสดา อคนฺตฺวา ไม่เสด็จไปแล้ว สยํ เอง ปหิณิ ทรงส่งไปแล้ว ตํ เอว ซึ่งท่านนั้นเทียว ฯ โส อ. ท่าน อาปุจฺฉิตฺวา ทูลลาแล้ว สตฺถารํ ซึ่งพระศาสดา คนฺตฺวา ไปแล้ว อุชฺเชนึ สู่พระนครอุชเชนี สทฺธึ กับ ภิกฺขูหิ ด้วย ภิกษุ ท. สตฺตหิ เจ็ด อตฺตนา สห ฯาคเตหิ เอว ผู้มาแล้วกับด้วยตนนั้นเทียว ราชานํ ยังพระราชา ปสาเทสิ ให้ทรงเลื่อมใสแล้ว"

๕๒๕. (ถาม) "โส วิเสสนของมหากจฺจายนตฺโร ฯ สยกตฺตาในอาเนสิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก กิ ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ ปพฺพชิตฺวา ปริโยสานกาลกิริยาในอาเนสิ สตฺถารํ อวุตฺตกมฺมในอาเนสิ อุชฺเชนึ สมฺปาปุณิยกมฺมในอาเนสิ" อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ ฯ (ตอบ) "โส วิเสสนของมหากจฺจายนตฺเถโร ฯ สยกตฺตาในยาจิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก สตฺถารํ อวุตฺตกมฺมในยาจิ อุชฺเชนึ สมฺปาปุณิยกมฺมในคนฺตุ ฯ ตุมตฺถสมฺปทานในยาจิ ฯ สตฺถา สยกตฺตาในปหิณิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปน ศัพท์ พฺยติเรกโชตก สยํ กิริยาวิเสสนในอคนฺตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในปหิณิ ตํ

อวุตฺตกมฺมในปหิณิ เอว ศัพท์ อวธารณ เข้ากับ ตำ ฯโส เหตุกตฺตาในปสาเทสิ ฯ อาขยาตบทเหตุกตฺตุวาจก สตฺถารำ อวุตฺตกมฺมในอาปุจฺฉิตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในคนฺตฺวา อตฺตนา สหตฺถตติยาในสห ฯ กิริยาสมวายในอาคเตหิ ฯ กึ สตฺตหิ กึ วิเสสนของภิกฺขูหิ เอว ศัพท์ อวธารณ เข้ากับ อาคเตหิ ภิกฺขูหิ สหตฺถตติยาในสทฺธิ ฯ กิริยาสมวายในคนฺตฺวา อุชฺเชนึ สมฺปาปุณิยกมฺมในคนฺตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในปสาเทสิ ราชานำ การิตกมฺมในปสาเทสิ" อิติ ศัพท์ อาการในอาห

กลับไทยเป็นมคธและสัมพันธ์

๕๒๖. (วิธุร) "เถโร เม อุปรสฺสาปี เถรสฺส คุณำ ปกาเสตุ ภนฺเตติ ฯ (เถร) "มนฺตานีปุตฺโต ปุณฺณตฺเถโร สตฺถารา "ธมฺมกถิกานำ สาวกานำ อคฺโคติ" ปสฏฺโฐ อาวุโสติ"

๕๒๖. (วิธุโร) "เถโร สยกตฺตาในปกาเสตุ ฯ อาขยาตบทกตฺตุ วาจก เม สมฺปทานในปกาเสตุ อปรสฺส วิเสสนของเถรสฺส ปี ศัพท์ อเปกฺขตฺถ เข้ากับ อปรสฺส เถรสฺส สามีสมฺพนฺธ ในคุณำ ฯ อวุตฺตกมฺมในปกาเสตุ ภนฺเต อาลปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห ฯ (เถร) "ปุณฺณตฺเถโร วุตฺตกมฺมในปสฏฺโฐ ฯ กิตฺตบทกมฺมวาจก มนฺตานีปุตฺโต วิเสสนของปุณฺณตฺเถโร สตฺถารา อนภิหิตกตฺตาในปสฏฺโฐ "ธมฺมกถิกานำ วิเสสนของสาวกานำ ฯ สามีสมฺพนฺธในอคฺโค ฯ สรุป

วิเสสนของปุณฺณตฺเถโร อิติ ศัพท์ อาการในปสฺสุโส อาวุโส อาคปน อิติ ศัพท์ อาการในอาห

๕๒๗. (ถาม) "กถํ ตสฺส ปวตฺติ ภนฺเตติ" ฯ (ตอบ) "โส อาวุโส กปีลวตฺถุโต อวิทูเร เอกสฺมิ พฺราหฺมณคาเม พฺราหฺมณมหาสาลสฺส กุเล ชาโต. โส อญฺญาโกณฺ-ฑญฺญตฺเถรสฺส ภาคิเนยฺโย, สตฺถริ ราชคเห วิหรนฺเต, มาตุลตฺเถโร กปีลวตฺถุ อาคนฺตฺวา ตํ ปพฺพาเชตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ นิวตฺตติ โส ตสฺส มาตุเลน สทฺธิ อาคนฺตฺวา "ปพฺพชิตกิจฺจํ เม มตฺถกํ ปาเปตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ คมิสฺสามีติ จินฺเตตฺวา ตสฺมิเยว วิหริตฺวา วิปสฺสนํ วฑฺเฒตฺวา อรหตฺตํ ปตฺวา ปจฺฉา สตฺถุ สนฺติกํ อาคมาสีติ

๕๒๗. (ถาม) "กถํ ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ ตสฺส สามีสมฺพนฺธ ในปวตฺติ ฯ ถึงตฺถ ภนฺเต อาถปน" อิติ ศัพท์ อาการในปุจฺฉิ ฯ (ตอบ) "โส สยกตฺตา ใน ชาโต ฯ กิตฺต-บทกตฺตุวาจก อาวุโส อาถปน กปีลวตฺถุโต อปาทาน ใน อวิทูเร ฯ ก็ดี เอกสฺมิ ก็ดี วิเสสน ของ พฺราหฺม-ณคาเม ฯ อุปสิเลสิกาธาร ใน ชาโต พฺราหฺมณมหา-สาลสฺส สามีสมฺพนฺธ ใน กุเล ฯ วิสยาธาร ใน ชาโต ฯ โส ถึงตฺถ อญฺญาโกณฺฑญฺญตฺเถรสฺส สามีสมฺพนฺธ ใน ภาคิเนยฺโย ฯ วิเสสน ของ โส, สตฺถริ ตกฺขณวนฺต ใน วิหรนฺเต ราชคเห วิสยาธาร ใน วิหรนฺเต ฯ ตกฺขณกิริยา, มาตุลตฺเถโร สยกตฺตา ใน นิวตฺตติ ฯ อาขยาตบทก-

ตฺวาจก กมฺมวาจกฺ สมฺปาปุณิยกมฺม ใน อาคนฺตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยา ใน ปพฺพาเชตฺวา ตำ การิตกมฺม ใน ปพฺพาเชตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยา ใน นิวตฺตติ สตฺตุ สามิสมฺพนฺธ ใน สนฺติกำ ฯ สมฺปาปุณิยกมฺม ใน นิวตฺตติ ฯ โส สยกตฺตา ใน อคมาสิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตสฺส สามิสมฺพนฺธ ใน มาตุเถน ฯ สหตฺถติยาในสทฺธิ ฯ กิริยาสมวาย ใน อาคนฺตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยา ใน จินฺเตตฺวา “อหำ สยกตฺตา ใน คมิสฺสามิ ฯ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ปพฺพชิตกิจฺจำ การิตกมฺม ใน ปาเปตฺวา เม สามิสมฺพนฺธ ใน ปพฺพชิตกิจฺจำ มตฺถกำ อวุฏฺตกมฺมในปาเปตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยาในคมิสฺสามิ สตฺตุ สามิสมฺพนฺธ ใน สนฺติกำ ฯ สมฺปาปุณิยกมฺม ใน คมิสฺสามิ อิติ ศัพท์ อาการ ใน จินฺเตตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยา ใน วิหริตฺวา ตสฺมิ วิเสสน ของ กมฺมวาจกฺสฺมิ ฯ วิสยาธาร ใน วิหริตฺวา เอว ศัพท์อวธารณ เข้ากับ ตสฺมิ วิหริตฺวา บุพฺพกาลกิริยา ใน วฑฺเฒตฺวา วิปสฺสนำ การิตกมฺม ใน วฑฺเฒตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยา ใน ปตฺวา อรหตฺตำ อวุฏฺตกมฺม ใน ปตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยา ใน อคมาสิ ปจฺฉา กาลสตฺตมี ใน อคมาสิ สตฺตุ สามิสมฺพนฺธ ใน สนฺติกำ ฯ สมฺปาปุณิยกมฺม ใน อคมาสิ” อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห

๕๒๘. (วิธุร) “อหำ ภนฺเต อปรสฺสาปิ เถรสฺส กิตฺติ โสตุ-

กาโมมฺหีติ ฯ (เถร) "เตนหิ ตฺวํ สุณาหิ อาวุโสติ ฯ

๕๒๘. (วิธุร) "อหํ สยกตฺตา ใน อมฺหิๆ อาขยาตบทกตฺตุ-วาจก ภนฺเต อาลปน อปรสฺส วิเสสน ของ เถรสฺส บี ศัพท์ อเปกฺขตฺถ เข้ากับ อปรสฺส เถรสฺส สามิสมฺพนฺธ ใน กิตฺติๆ อวุตฺตกมฺม ใน โสตุ โสตุกาโม วิกติกตฺตา ใน อมฺหิ" อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห ฯ (เถร) "ตวํ สยกตฺตา ใน สุณาหิๆ อาขยาตบทกตฺตุ-วาจก เตนหิ วิกติปฏิรูปก อาวุโส อาลปน" อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห

๕๒๙. (เถร) "กาพุทาย์ อาวุโส สตฺถารา, กุลปุปสาทกาน สาวกานํ อคฺโคติ ปสฏฺโฐติ

๕๒๙. (เถร) "กาพุทาย์ วุตฺตกมฺม ใน ปสฏฺโฐๆ กิตฺตบท กมฺมวาจก อาวุโส อาลปน สตฺถารา อนภิหิตกตฺตาใน ปสฏฺโฐ, กุลปุปสาทกานํ วิเสสน ของ สาวกานํๆ สามิ-สมฺพนฺธ ใน อคฺโคๆ สรูปวิเสสน ของ กาพุทาย์" อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปสฏฺโฐ' อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห

๕๓๐. (ถาม) "กถํ ตสฺส ปวตฺติ ภนฺเตติ?" (ตอบ) "โส อาวุโส สตฺถุ ชาตทิวเส กปิลวตฺถุสฺมิ อมจฺจสฺส กุเล ชาโต. ตสฺส บีตา ปริวารตฺถาย สตฺถุ ตุ นิยฺยาเทสิ. ทารก-กาเล โส สตฺถารา สห อกิพิ. ตสฺมา โส ตสฺมิ วิสฺสาโส อโหสิ. สตฺถริ อภินิกฺขมิตฺวา สมฺมาสมฺโพธิ ปตฺวา, ปวตฺติตธมฺมจกฺเก อนุปุพฺเพน อาคนฺตฺวา, ราชคเห วุฏฺเ, สุทฺโธทนราชา ตุ สาสนํ ญตฺวา สตฺถารํ กปิลวตฺถุ

อาเนตุ์ ตำ อุยฺโยเชสิ. โส ราชกหำ คนฺตฺวา, สตฺถารา เทสิตำ ธมฺมำ สุตฺวา, อรหตฺตำ ปตฺวา, สตฺถุ สนฺติเก เอหิภิกฺขูปสมฺปทำ ลภิตฺวา, มคฺคนายโก หุตฺวา สตฺถารำ กปีลวตฺถุ์ อเนสฺสิ

๕๓๐. (ถาม) "กถำ ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ ตสฺส สามิสมฺพนฺธ ใน ปวตฺติๆ ลิงฺคตฺถ ภนฺเต อาจปน" อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉิ ๆ (ตอบ) "โส สยกตฺตา ใน ชาโตๆ กิตฺต-ตบทกตฺตุวาจก อาวุโส อาจปน สตฺถุ สามิสมฺพนฺธ ใน ทิวเส ชาตทิวเส กาลสตฺตมี ใน ชาโต กปีลวตฺถุสฺมิ อุปสิเรสิกาชาร ใน ชาโต อมจฺจสฺส สามิสมฺพนฺธ ใน ภุเตๆ วิสยาชาร ใน ชาโตๆ บีตา สยกตฺตา ใน นิยฺยาเทสิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตสฺส สามิสมฺพนฺธ ในบีตา ปริวารตฺถาย สมฺปทาน ใน นิยฺยาเทสิ สตฺถุ สมฺปทาน ใน นิยฺยาเทสิ ตำ อวุตฺตกมฺม ใน นิยฺยาเทสิๆ โส สยกตฺตา ใน อกิพิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ทารกกาเล กาลสตฺตมี ใน อกิพิ สตฺถารา สหตฺถตติยา ในสหๆ กิริยาสมวาย ใน อกิพิๆ โส สยกตฺตา ในอโหสิๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตสฺมา เหตุ ตสฺมิ ภินฺนาชาร ใน วิสฺสาโสๆ วิกติกตฺตา ใน อโหสิๆ สตฺถริ ลกฺขณวนฺต ใน วุฑฺเฒๆ ลกฺขณกิริยา อภินิกฺขมิตฺวา บุพฺพกาลกิริยา ใน ปตฺวา สมฺมาสมฺโพธิ์ อวุตฺตกมฺม ใน ปตฺวาๆ ปุพฺพกาล กิริยา ใน อาคนฺตฺวา ปวตฺติตธมฺมจกฺเก วิเสสน ของ สตฺถริ อนุปุพฺเพน ตติยาวิเสสน ใน อาคนฺตฺวาๆ ปุพฺพกาล

กิริยา ใน วุฏเฐ ราชคเห วิสยาธาร ใน วุฏเฐ, สุทโธทน ราชา สยกตฺตา ใน อุยฺโยเชสิ ๆ [อาขยาตบทกตฺตุวาจก ตำ วิเสสนของสาสนำ ๆ อวุตฺตกมฺม ใน ญตฺวา ๆ ปุพฺพกาล กิริยา ใน อุยฺโยเชสิ สตฺถารำ อวุตฺตกมฺม ใน อาเนตุ กปิลวตฺถุ สมฺปาปุณิยกมฺม ใน อาเนตุ ๆ ตุมตฺถสมฺปทาน ใน อุยฺโยเชสิ ตำ อวุตฺตกมฺม ใน อุยฺโยเชสิ ฯ โส สยกตฺตา ในอาเนสิ ๆ อาขยาตบทกตฺตุวาจก ราชคหำ สมฺปาปุณิย กมฺม ใน คนฺตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน สุตฺวา สตฺถารา อนภิหิตกตฺตา ใน เทสิตำ ๆ วิเสสน ของ ธมฺมำ ๆ อวุตฺต กมฺม ใน สุตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน ปตฺวา อรหตฺต อวุตฺตกมฺม ใน ปตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน ฉฬภิญฺญา สตฺถุ สามีสมฺพนฺธ ใน สนฺติเก ๆ วิสยาธาร ใน ฉฬภิญฺญา เอหิ ภิกฺขูปสมฺปทำ อวุตฺตกมฺม ใน ฉฬภิญฺญา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน อาเนสิ มกฺคนายโก วิกติกตฺตา ใน หุตฺวา ๆ สมาน กาลกิริยา ใน อาเนสิ สตฺถารำ อวุตฺตกมฺม ใน อาเนสิ กปิลวตฺถุ สมฺปาปุณิยกมฺม ใน อาเนสิ" อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห ฯ

หากในแห่งใดมีคำซึ่งเขียนไว้ว่า (วิธุร) ดังนี้ พึงเข้าใจว่าเป็น เลขนอก ที่ต้องใส่ โส. วิธุโร, อาห, เข้ามา ถ้ามีคำว่า (เถร) พึงเข้าใจว่าเป็นคำตอบเลขนอก ที่ต้องใส่ เถโร, อาห, เข้ามา ถ้ามีคำว่า (ถาม) ก็พึงใส่ว่า โส วิธุโร, ปุจฺฉิ, ถ้ามีคำว่า (ตอบ) พึงใส่ เถโร, อาห, เข้ามา ฯ และสัมพันธกพึงสัมพันธข้างนอกก่อนตามที่ใส่ไว้ เหมือนดังทำไว้เป็นตัวอย่างข้างต้นแล้ว ฯ

โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง เลขที่ ๒๐๑

ถนนบำรุงเมือง ตอนประตูผี พระนคร

ข้าพเจ้า ได้ยกกรรมสิทธิ์โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง เลขที่ ๒๐๑ ถนนบำรุงเมือง ตอนประตูผี พระนคร พร้อมด้วยกิจการทุกอย่างในโรงพิมพ์ ให้แก่ โซซิม ลูกชายคนโต เป็นเจ้าของดำเนินการทำการพิมพ์ต่อไป ตั้งแต่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๑

นายเตียวลิบโป เจ้าของ

ข้าพเจ้า โซซิม ลูกชายคนโต ได้รับกรรมสิทธิ์ให้เป็นเจ้าของโรงพิมพ์เลี่ยงเชียง เลขที่ ๒๐๑ ถนนบำรุงเมือง ตอนประตูผี จากเตียของข้าพเจ้า ไว้เป็นการเรียบร้อยแล้ว แต่วันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๑ และจะได้ดำเนินการจัดการพิมพ์หนังสือทุกๆ อย่างเช่นที่ได้เคยทำมาแล้ว พร้อมด้วยทำการจำหน่ายบาลี ธรรมะ

และข้าพเจ้า ได้ทำการเปิดร้านจำหน่ายผ้าไตรและเครื่องอุปกรณ์การทำบุญทุกๆ อย่าง และหนังสือ ขายส่งขายปลีกโดยราคาย่อมเยาว์ ชื่อร้านว่า "เลี่ยงเชียงธรรมวิทยา" เลข ๒๒๓ ถนนบำรุงเมือง พระนคร ตอนประตูผี แถวเดียวกับโรงพิมพ์ ถัดจากโรงพิมพ์ไปประมาณ ๑๐ ห้อง เชิญทุกท่านโปรดทำการติดต่อ จะได้รับความสะดวกโดยการทั้งปวง

โซซิม เจ้าของ

พิมพที่ ร.พ. เลี่ยงเชียง ถนนบำรุงเมือง พระนคร
นายเตียวโซซิม เจ้าของผู้พิมพ์และผู้โฆษณา 5/11/2491